BENJAMIN MOFFITT

Popülizmin Küresel Yükselişi

Performans, Siyasi Üslup ve Temsil

ÇEVİREN
ONUR ÖZGÜR

İletişim

BENJAMIN MOFFITT Siyaset bilimci. Popülizm üzerine çalışmalarıyla biliniyor. Avustralya Katolik Üniversitesi'nde dersler veriyor. Yazarın bu kitabı dışında iki kitabı daha var: *Political Meritocracy and Populism: Cure or Curse?* (Mark Chou ve Octavia Bryant ile birlikte, Routledge, 2019) ve *Populism* (Polity, 2020).

The Global Rise of Populism.
Performance, Political Style, and Representation
© 2016 Board of Trustees of the Leland Stanford Junior University

İletişim Yayınları 2919 • Politika Dizisi 205
ISBN-13: 978-975-05-2946-7
© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2020, İstanbul

EDİTÖR Aybars Yanık
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Salih Kızıl
DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 45030
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BENJAMIN MOFFITT

Popülizmin Küresel Yükselişi

Performans, Siyasi Üslup ve Temsil

The Global Rise of Populism
Performance, Political Style, and Representation

ÇEVİREN ***Onur Özgür***

iletişim

ASH ve WILL'e...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR 11

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş: Popülizmin Küresel Yükselişi 15

Kitabın anahatları 23

İKİNCİ BÖLÜM

Popülizme İlişkin Sorunlar 29

Popülizm tartışmalarının kısa bir tarihi (1860-1990) 31

Popülizm üzerine çağdaş literatür (1990 ve sonrası) 37

İdeoloji 38

Strateji 41

Söylem 43

Siyasi mantık 45

Sonuç 49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çağdaş Popülizmi Anlamak: Siyasi Üslup Olarak Popülizm 53

Popülizm literatüründe siyasi üslup 54

Siyasi üslubun kökenleri 59

Hariman'ın siyasi üslup anlayışı 61

Ankersmit'in siyasi üslup anlayışı 63

Pels'in siyasi üslup anlayışı 64

Siyasi üslubun yeni tanımı 66
Siyasi üslup olarak popülizm 71
Siyasi üslup olarak popülizmin özellikleri 73
"Elit" karşısında "halk"a başvurmak 73
"Kaba tavırlar" 75
Kriz, çöküş ve tehdit 76
Çıkarımlar 76
Sonuç 82

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İcracı: Popülizm ve Lider 85
Popülist liderin rolü 87
Sıradışılık ve sıradanlığı dengelemek 91
Sıradanlığın icrası: "Kaba tavırlar" 93
Sıradışılığın icrası: Liderin bedeni ve beden siyaseti 101
Sonuç 109

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sahne I: Popülizm ve Medya 111
Popülizm ve medyaya ilişkin güncel yaklaşımlar 113
Medyatikleşme ve popülizm 117
Geleneksel medyaya popülist yaklaşımlar: Kontrol ve şöhret 126
Kontrol 127
Şöhret 130
Popülizm ve yeni medya 135
Sonuç 142

ALTINCI BÖLÜM

İzleyiciler: Popülizm ve "Halk" 145
Çağdaş popülizm teorilerinde dolayım 147
"Halk"ı hazır-kıta haline getirme 150
İmge ve performansla "halk"ı dolayımlama 153
Debord: İmge olarak "halk" 154
Saward: Performans olarak "halk" 158
"Halk" için bir vekil olarak kitle medyası 163
Sonuç 167

YEDİNCİ BÖLÜM

Sahne II: Popülizm ve Kriz 169

Popülizm ve krize güncel yaklaşımlar 171

Krizden bahsederken aslında neyi kastederiz? 177

Krizi icra etmek 179

Başarısızlığı tanımlamak 180

Başarısızlıkları kriz düzeyine çıkarmak için onu geniş bir çerçeveye oturtmak ve ona geçici bir boyut katmak 181

"Halk"ı krizin sorumlularına karşı çerçevelemek 184

Performansı artırmak için medyayı kullanmak 186

Güçlü liderlik ve hemen-şimdi basit çözümler sunmak 188

Krizi yaymaya devam etmek 190

Popülist kriz icraatı karşısında "kriz siyaseti" 192

Sonuç 194

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Popülizm ve Demokrasi 197

Demokrasi ve popülizme teşhis koymak: İyi, kötü ve muğlak 199

Demokrasi için olumsuz bir güç olarak popülizm 200

Demokrasi için olumlu bir güç olarak popülizm 203

Muğlak yaklaşım 205

Popülizm, "siyasal olan" ve demokratik siyaset 207

Popülizmin demokratik eğilimleri 210

Popülizmin anti-demokratik eğilimleri 214

Hem demokratik hem de anti-demokratik veçhesiyle popülizm 219

Sonuç 221

DOKUZUNCU BÖLÜM

Sonuç: Popülizmin Geleceği 223

Çağdaş popülizmi bir siyasi üslup olarak kavramak 224

Popülizm ve medya 228

Avrupa ve Amerika'nın ötesinde popülizm 230

Popülizm, kriz ve demokrasi 231

Popülizmin geleceği 233

EK: Popülizm Özelliklerini Bir Siyasi Üslup Olarak Kavramak İçin Kullanılan Liderler Tablosu **237**

KAYNAKÇA **239**

DİZİN **273**

TEŞEKKÜR

Her ne kadar kitap yazma faaliyeti tek kişilik bir iş olarak görülse de bir ekibin cesaretlendirmesi, desteği ve rehberliği olmadan gerçekleştirilemez. Kitap yazma sürecimde bunca insanın desteğini almış olmak benim için büyük bir şanstı ve onlar olmadan şu an elinizde tuttuğunuz bu kitabı bitirmeyi başaramayabilirdim.

Bu kitap 2012 ve 2015 yılları arasında Sidney ve Stockholm Üniversitesi gibi gezegenin iki ucunda bulunan muhteşem kurumlarda kaleme alındı. Sidney'de ilk teşekkürü rehberliği, desteği, tavsiyeleri ve yüreklendirmeleriyle bu projenin temelini atan Simon Tormey'e borçluyum. Onunla saatler süren tartışmalar ve onun dikkatli okumaları olmasaydı bu kitap asla ortaya çıkamazdı. İddialarımda daha cesaretli olmam konusunda bana özgüven veren, medya manzarasının değişimini anlamlandırmamda yardımcı olan ve belki de en önemlisi yaşam enerjisiyle araştırma ve yazım süreçlerini çok daha keyifli hale getiren John Keane'e de teşekkür ederim. Onun öncüsü olduğu Sidney Demokrasi Ağı dünyanın her yerinden birbirine benzer sorular soran insanları bir araya getiren bir forum düzenleyerek düşünme sürecime olağanüstü katkılar sundu. Bu anlamda, SDA ekibinden başta Giovanni Navarria, Tim Soutp-

hommasane ve Robert Lamb'e olmak üzere zengin tavsiyelerini benden esirgemeyen herkese teşekkür ediyorum. Sidney'de Betsi Beem, Anna Boucher, Charlotte Epstein, Anika Gauja, Alex Lefebvre, Rodney Smith, Ariadne Vromen, David Allinson, Judy Betts, Naser Ghobadzadeh, Stewart Jackson, Stephen Mills, Chris Neff ve Colombina Schaeffer gibi çok sayıda akademisyenin inanılmaz desteğine ve kitap için geri dönüşlerine mazhar olduğum Uluslararası İlişkiler ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde çalışma fırsatı bulduğum için de çok şanslıydım. Sidney'den uzakta da olsalar lisans yıllarım boyunca araştırma süreçlerinde bana yol göstermiş olan Richard Howson'ın ve Mary Zournazi'nin adını da burada anmak isterim.

Sidney'den mezun olduğumdan beri, mükemmel ve her konuda çalışmama yardımcı bir yer olan Stockholm Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde çalışıyorum. Bu süreçte yalnızca bölümden kurumsal olarak yararlanmakla kalmadım, aynı zamanda bölümde birlikte çalıştığım arkadaşlarımın geri dönüşleri, tavsiyeleri ve rehberlikleri de çalışmama büyük katkı sağladı. Danışmanlıklarını cömertçe sunan Maritta Soininen, Michele Micheletti ve Jonas Tallberg'e, eleştirel tartışmalarıyla ve öngörülü geri dönüşleriyle katkılarını esirgemeyen Hans Agné, Andreas Duit, Faradj Koliev, Rebecca Lawrence, Ulf Mörkenstam, Alex Segerberg ve Thomas Sommerer'e ve son olarak hem önemli hem de sıradan birçok şeyi saatlerce konuşabildiğim yol arkadaşım Jon Kuyper'e özellikle teşekkür etmek isterim.

Dünyanın çeşitli bölgelerinden popülizm üzerine çalışan pek çok akademisyenin bu kitaba büyük katkıları oldu. Kitabı yayımlanmadan önce okuyan Paul Taggart, Catherine Fieschi ve Paolo Mancini'nin kitabın son halini almasında eleştirileriyle yaptıkları paha biçilemez katkı son derece önemlidir. Umarım onlar da, burada bu yansımayı fark ederler. Benzer biçimde, Stanford Üniversitesi Yayınları'ndan kitabı gözden geçirenlerin hayati geri dönüşlerinin kitabın gelişimine büyük katkısı oldu. Onların da çabaları karşısında şükran borcum olduğumu ifade etmeliyim. Carlos de la Torre, Yannis Stavrakakis,

Cristóbal Rovira Kaltwasser, Duncan McDonnell ve Pierre Ostiguy'ın cömert son okumaları, kitabın farklı bölümlerine getirdikleri yapıcı eleştiriler ve vermiş oldukları tavsiyeler karşısında müteşekkirim.

Bu kitapta kullanılan bölümlerin bir kısmı başka kaynaklarda yayımlandı ve ben de bu dergilerin editörlerinden ve hakemlerinden gelen geri dönüşlerden faydalandım. İkinci ve Üçüncü Bölüm içerikleri "Rethinking Populism: Politics, Mediatisation and Political Style" ("Popülizmi Yeniden Düşünmek: Siyaset, Medyatikleşme ve Siyasi Üslup") başlığıyla *Political Studies* (Moffit ve Tormey, 2014) adlı dergide yer alırken, Yedinci Bölüm ise "How to Perform Crisis: A Model for Understanding the Role of Crisis in Contemporary Populism" ("Kriz Nasıl İcra Edilir: Çağdaş Popülizmde Krizin Rolünü Anlamak için Bir Model Önerisi" başlığıyla *Government and Opposition* (Moffit, 2015b) dergisinde kullanılmıştı. Yayıncıların –sırasıyla John Wiley & Sons ve Cambridge Üniversitesi Yayınları– ilgili içeriklerin yeniden gözden geçirilmiş hallerinin basılmasına müsaade etmeleri sayesinde bu kitap nihai biçimine kavuştu.

Yine önemli bir teşekkürü ise kaynaklarını cömertçe bu çalışma için seferber eden ve çalışmaya maddi destek sağlayan (Avustralya ihtisas ödülü aracılığıyla) Avustralya hükümetine, Sidney Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Yönetim ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Sidney Demokrasi Ağı, Avustralya Siyaset Çalışmaları Derneği ve Stockholm Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'ne etmek isterim.

Kitabın editöryel ve üretim sürecinde benimle birlikte sürekli çalışan Stanford Üniversitesi Yayınları'na da ayrıca teşekkürlerimi sunarım. Editörlerden Geoffrey Burn'e projenin başından itibaren gösterdiği ilgi ve şevki için, Jenny Gavacs'a da sürecin ilerleyen kısımlarındaki sakin yol göstericiliğinden ötürü müteşekkirim. Bir başka teşekkürü de çok sayıda karalamayı, kenara alınmış notları tamamlanmış bir kitaba çevirme işinde bana rehberlik eden ve ziyadesiyle yardımcı olan James Holt, John Feneron ve Martin Hanft'a borçluyum. Stanford ile birlikte çalışmanın her bir ânı benim için büyük zevkti.

Aileme ve arkadaşlarıma da teşekkür etmek istiyorum. Ailem, Greg ve Kathy Moffitt, tüm planlarımda, hedeflerimde –özellikle eğitime ilişkin olanlarında– beni cesaretlendirip desteklediler. Geride bıraktığımız on yıl içerisinde dünyanın farklı coğrafyalarına yapmak zorunda olduğum yolculuklara anlayış gösterdikleri, beni destekledikleri ve en önemlisi yılmadan gösterdikleri sevgileri için onlara müteşekkirim. Ayrıca kardeşim Matt'e ve canım arkadaşlarım Alex Robertson ve Bec Graham'a süreç içerisinde kafamı dağıtmama yardımcı oldukları ve destekleri için teşekkür etmek isterim. Kayınvalidem ve kayınpederim Cathy ve James McAllister'a son dokuz yıl içerisinde beni defalarca ağırlamış olmalarından ve göstermiş oldukları sevgiden ötürü müteşekkirim.

Son olarak, bu kitabı hayatımdaki çok önemli iki insana adadım: Ash ve Will. Neredeyse kitabın bütün noktalarında argümanlarımı ve kullanacağım kavramları saatler süren konuşmalarla berraklaştırmama yardımcı olan Ash, bütün bölümleri herkesten daha çok okudu ve bana sürekli "mükemmelin iyinin düşmanı" olduğunu hatırlattı. Daha da önemlisi, Ash geride bıraktığımız dokuz yıl boyunca karşılıksız desteğiyle, sadakatiyle, sıcaklığıyla ve sevgisiyle hep yanımda oldu. Dolayısıyla, kitap benim olduğu kadar onundur diyebilirim. Kitabı bitirmek üzereyken, en büyük planımızı hayata geçirdik – oğlumuz Will dünyaya geldi. Böyle bir mutluluğun mümkün olabileceğinin farkında bile değildik. Her ikisi de popülizm üzerine araştırma yaparken çalışmayı sakatlayabilecek sinizme bir panzehir oldular ve her şeyi değerli kıldılar. İşte bu kitap belki de sırf bu sebeple onlara adandı.

Giriş: Popülizmin Küresel Yükselişi

> Popülizm geri döndü ... demokrasinin ve neoliberalizmin parlak şafağına aldırmadan, duyarlı dünyaya musallat olmaya.
>
> – KNIGHT (1998, s. 223)

Görünüşe göre popülist zamanlarda yaşıyoruz. Küresel Mali Krizin etkileri geçmek bilmiyor, Euro Bölgesi'ndeki borç/egemenlik krizi Avrupa Birliği'nin varlığını tehdit etmeye devam ediyor. Genel olarak, siyasi partilerin üye sayısındaki büyük düşüş ve vatandaşların kendilerini ana akım siyasetin içinde gitgide daha fazla hayal kırıklığına uğramış hissediyor oluşuyla zaman içerisinde demokrasiye olan inanç krizinden acı çekiyor olduğumuz iddia ediliyor. Öfke, hiddet ve tiksinme elitlerin üyelerini –bunlar Wall Street bankerleri olabildiği gibi, Brüksel'deki bürokratlar, önde gelen partilerden siyasetçiler ya da gazetelerin gazete dışından yazarlara açık olan sayfalarında boy gösteren kültür savaşçıları da olabilir– açıkça görevden almalarla, cezaevine tıkmakla ya da devrimle tüm statükoyu değiştirmek üzere hedef alıyor. "Halk" adına etkin bir biçimde konuşabilen kurnaz politikacılar için zaman geniş siyasi kazançlar sağlamak için olgunlaşmış durumda.

Kazanıyorlar da. Son yirmi yılda –özellikle son on yılda– dünya genelinde popülistler manşetleri "demokrasiyi savunmak" adı altında "elitlerin" karşısında "halk" şeklinde kuru-

yor. Avrupa, Silvio Berlusconi, Geert Wilders, Jörg Haider ve Marine Le Pen gibi liderlerle popülist dip dalgayı deneyimleyip Kıta'daki popülist partiler önemli siyasi başarılarının tadını çıkardılar. Latin Amerika bölgeyi geri döndürülemez bir biçimde değiştiren Hugo Chávez, Nicolas Maduro, Eva Morales ve Rafael Correa gibi ülkelerinde en yüksek pozisyonları edinen sol popülist liderler gördü. Birleşik Devletler'de ise, Çay Partisi 2013'te yönetim faaliyetinin geçici süre askıya alınmasına ve Sarah Palin, Ted Cruz ve Donald Trump gibi karakterlerin Amerikan muhafazakârlığına yeni bir biçim vermesine sebep oldu. Asya-Pasifik'te, Thaksin Shinawatra, Joseph "Erap" Estrada, Pauline Hanson ve Winston Peters ülkelerinde silinemez izler bırakırken, Afrika Yoweri Museveni, Micheal Sata ve Jacob Zuma gibi zalim popülist liderler gördü. Başka bir deyişle, –bir öç alma motivasyonuyla– popülizm geri geldi. Başka bir çağa ya da dünyanın belirli bir alanına aitmiş gibi görülen bir kenar fenomen şu anda çağdaş siyasetin dayanak noktası haline gelmiş durumda. Bu durumu açıklamak için kimi düşünürler son yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerinde "popülist *Zeitgeist*" (Mudde, 2004, s. 542), "popülist dalga" (Krastev, 2007, s. 57) ve "popülist diriliş" (Roberts, 2007, s. 3) gibi kavramları kullanıyorlar.

Gerçekten, akademi de bu gelişmelere, aynı dönemde popülizm üzerine yapılan akademik çalışmaların kendi popülist yeniden doğuşuna yakın bir önem verdi. Popülizm, siyaset biliminde her ne kadar uzun bir sicile sahip olsa da –dağınıklığı ve kopukluğu bir kenara–, kavrama, 90'ların ortasından itibaren kimi yazarlarca Avrupa'daki "yeni popülizm" ve Latin Amerika'daki "neo-popülizm"in ortaya çıkışını anlayabilmek için yeni bir soluk getirildi (Betz, 1993, 1994; Roberts, 1995; Taggart, 1995, 1996). Bu durum 21. yüzyılın başında popülizm üzerine yapılan ampirik çalışmalarda patlamaya yol açtı. Popülizm ayrıca, siyaset teorisinin Laclau (2005b, 2005c), Mouffe (2005a), Ranciere (2006), Zizek (2006a, 2006b) gibi figürlerinin kavramla ilişkili olarak, nasıl paradoksal bir biçimde demokrasiyle ilintili olduğunu ortaya koyarak güncel tartışmalarının merke-

zinde yer aldı. Tüm bunlar birlikte ele alındığında, bu eğilimler popülizm gibi siyaset üzerine çalışmaların göreli olarak daha kıyısında bulunan bir konunun, disiplinin en çekişmeli ve geniş kapsamda tartışılan bir kavramına dönüşümünü gözler önüne seriyor (Canovan, 2004; Comroff, 2011).

Dahası, popülizm üzerine olan bu yeni ilgi akademinin fildişi kuleleriyle sınırlı kalmadı. Siyasetçiler ve gazeteciler son yıllarda kavramın üzerine, onu demokrasi için büyük bir tehlike şeklinde tasvir ederek, atladılar. *New York Times* "Avrupa'nın sert popülist tepkisi" diye dizlerini döverken, *New Statesman* popülizmi "baskı altında bulunan ana akım demokrasiye gerçek tehdit" olarak tanımlamıştı. İtalya eski Başbakanı Enrico Letta, popülizmi Avrupa'daki istikrara tehdit olarak etiketlerken, Meksika eski Dışişleri Bakanı Jorge Castañeda, popülizmi "Latin Amerika için bir felaket" olarak tanımlıyordu. Bununla birlikte başka mecralarda popülizm, arızalı demokratik sistemlerimizin ilacı olarak resmediliyordu: *Atlantic*, liberal anlatının düzeltilmesinin tek yolunun popülizm olduğunu ileri sürerken, *Huffington Post* 2014'ü "iktisadi popülizmin yılı" olarak ilan etmişti.

Popülizme olan bu yaygın ilgiye rağmen, fenomene dair çeşitli bakış açılarını hâlâ anlayabilmiş değiliz. Sorular oldukça fazla: Popülizm dünya çapında nasıl bu kadar hızlı bir biçimde yaygınlaştı? Bu farklı biçimde tezahür eden popülizmlerin ortak noktası nedir? Popülizm gerçekten de demokrasi için bir tehdit mi? Ve belki de en temel soru: Günümüzde popülizm terimini kullandığımızda, gerçekte neden bahsediyoruz?

Bu soruları cevaplayabilmek için kitaptaki temel argüman, *çağdaş popülizmi yeniden düşünmeye* ihtiyacımız olduğudur. Çünkü popülizm bugün daha önceki tekrarlarından farklı, hızlıca değişen medya ve siyasal iletişim düzlemine gömülü bir biçimde değişip gelişmiştir. Popülizmin klasikleşmiş "halk" ve "elitler" ayrımına dayanan tanımı devam ederken, onun yeni medya teknolojilerine dayanmasının, siyasi temsil ve özdeşleşme tarzlarının değişimiyle ilişkisinin ve her yerdeliğinin giderek artışının açıklanmaya ihtiyacı vardır. Bunların ışığında ki-

tap, popülizmi özellikle bir "şey" ya da mahiyet olarak görmektense, icra edilen, şekillendirilen ve çeşitli siyasi ya da kültürel bağlamlarda harekete geçirilen bir *siyasi üslup* olarak anlamak gerektiğini ileri sürüyor. Böyle bir tercih, medyanın siyasi hayatın bütün alanlarına dokunduğu, kriz algısının kalıcı olduğu ve popülizmin birbirinden tamamen farklı birçok bağlam ve tezahürde görünür olduğu bir zamanda popülizmi anlamlandırmaya imkân tanır.

Bu argümanın oluşturulmasında, daha kapsamlı, incelikli ve zaman-bağlam hassasiyeti olan bir anlayışla çağdaş popülizmi okuyucuya sunmak kitabın üç ana hedefi olarak sıralanabilir. İlk hedeflenen, popülizmi dönüşen küresel medya düzleminde konumlandırmaktır. "İletişimsel bolluğun" hüküm sürdüğü, iletişim teknolojilerinin her yerdeliği ve dolayısıyla kolay ulaşılabilirliği, bilgi ve iletişim teknolojilerinin giderek artan hızı ve kapsamı, "en özel gündelik ilişkilerden geniş çaplı küresel organizasyonlara, her moment yoğun bir biçimde dolayımlanmıştır ve mesajların içerikleri sürekli değişip kimi zaman mesajın yaratıcılarının da isteği dışında biçimlenir" (Keane, 2013, s. 23). Bu küresel ortamda popülizmin lider ve halk arasında doğrudan ya da aracısız bir fenomen olarak var olduğunu ileri süren idealize edilmiş görüş terk edilmeli ve popülizmin yoğun bir biçimde dolayımlı olan doğası keşfedilmeli ve dahası gösterilmelidir. Bizler artık zeytinyağı tenekesini kendisine kürsü yapıp oradan "halka" popülist bir biçimde konuşan romantik bir anlayışla iştigal etmiyoruz, bilakis yeni bir tür kurnaz, yeni medya teknolojilerini kendi çıkarına kullanmasını bilen popülist liderlerin doğuşuna şahitlik ediyoruz. Siyasalın gitgide medyatikleşmesi popülizme nasıl yarar sağladı? Popülist figürler "halk"a ulaşmak için medyanın farklı yönlerini nasıl kullandılar ya da bu farklı yönlerle nasıl ilişkilendiler? İnternetin ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması çağdaş popülizmi nasıl değiştirdi?

Bu kitabın ikinci hedefi ise salt bölgesel popülizm kavramsallaştırmasının ötesine geçmek ve yerine, popülizmi bir *küresel fenomen* olarak gören anlayışı kurmaktır. Her ne kadar bu yavaşça değişiyor olsa da, popülizm üzerine yazılmış olan lite-

ratür hâlâ akademik bir gettolaşma tarafından belirleniyor; bu sebeple, fenomenin spesifik olarak bölgesel düzeydeki çalışmaları (her biri kendi gelenekleri, tanımları ve arketipik vaka incelemeleri) birbirinden izole bir biçimde kalmaya eğilimlidir. Bölgesel sınırları aşan araştırmaların sayısı oldukça az.[1] Rovira Kaltwasser'in (2012, s. 185) söylediği üzere: "Neredeyse popülizmi inceleyen bütün çalışmalar bu zamana kadar spesifik bir bölgenin ampirik ve teorik analizine odaklandı." Bu bölgeler genellikle Batı Avrupa, Latin Amerika ya da Kuzey Amerika olmuştur. Bu kitap ise literatürün özellikle Asya-Pasifik ve Afrika örnekleri gibi "olağan olmayan şüphelilerine" de uzanarak bu bölgesel sınırlamanın ötesine geçmeyi amaçlıyor ve popülizmi bölgeler ve ülkeler arasında karşılaştırıyor. Popülizme özgün bir karşılaştırmalı yaklaşım geliştirmek Beppe Grillo, Sarah Palin, Rafael Correa ve Thaksin Shinawatra gibi liderleri birbirlerine neyin bağladığını düşünmemize yardımcı olur. Şöyle de sorulabilir: Bu birbirine hiç benzemeyen aktörlerin "popülist" olduğu iddiası gerçekte neye dayanır?

Medya merkezli ve küresel bir çağdaş popülizm anlayışı geliştirmekle uyumlu olarak kitabın üçüncü amacı, çağdaş popülizmi kavramsallaştırmak için siyasi üslup olarak popülizm gibi bir çerçeve geliştirmek ve bu çerçeveyi ileri sürmektir. Popülizm literatüründe birçok yazar "siyasi üslup" terimini kullanırken (Canovan, 1999; de la Torre, 2010; Knight, 1998; Taguieff, 1995), göreli olarak çok da geliştiğini düşünmediğim bu yaklaşım, genelde retorik, iletişimsel stratejiler ya da söylemle eşanlamlıymış gibi ele alındı. Bu kitap daha açık seçik ve daha kapsamlı bir siyasi üslup kavramı geliştirmek, sadece iletişimsel ve retorik öğelerinin ötesinde ve onun edimsel, estetik ve çağdaş popülizmle etkileşimli unsurlarını vurgulamak için yukarıda bahsedilen yazarların önemli çalışmaları üzerine inşa edildi. Fieschi'nin (2004a, s. 115) belirttiği gibi, geçmişte popülizmi siyasi bir üslup olarak ele almak "üslup kavramı manasız veya en azından lüzumsuz ve yüzeysel bir şeyi belirttiği için

1 İstisnalar için bkz. Mudde ve Rovira Kaltwasser (2012b, 2013a) ve de la Torre (2015b).

onu hakkıyla kavramaya yetmez gibi görünüyordu. Gerçeklikten bu kadar uzak bir şey olamaz, halka çağrıda bulunmanın gücü –bu muğlak bir şey de olsa– asla hafife alınmamalıdır" Kitap, siyasi üslubun hiçbir biçimde "gereksiz ya da önemsiz" olmadığını, dahası popülizmin her şekle girebilen ve çok-yönlü doğasını kavramak kadar günümüz siyasi ortamında onun konumunu anlamak açısından da hayati olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Kitap, popülizmin farklı kurucu bileşenlerini, edimsel bir siyasi üslup olarak düşünülen liderin *icracı*, "halkın" *izleyici*, krizlerin ve medyanın bir *sahne* olarak kurulduğu teorik bir çerçeve içerisinde açıkça gözler önüne serer. Bu yeni söz dağarcığı bizlere –modern popülizmin temelindeki– "halka" başvurmanın altında yatan temsil ve performans mekanizmalarına odaklanmamıza yardım ettiği kadar, modern popülizme içkin teatralliği de görmemizi sağlar.

Varsayalım ki bu kitabın oldukça iddialı ve geniş bir perspektifi var, popülizmi yeniden düşünmeyi ve bu çerçeveyi kurmayı aslında nasıl yapacak? Kitap, yorumlayıcı ve disiplinlerarası bir duruş noktasından[2] yola çıkarak, popülizm üzerine dünyadaki çağdaş popülizmin doğasını aydınlığa kavuşturacak bir kavrayış geliştirmek için çeşitli disiplinlerin ve bölgelerin literatürleri (alan araştırmaları, karşılaştırmalı siyaset, siyaset teorisi ve siyasal iletişimi de içeren) arasında bir bağ kuran üç adımlı bir yaklaşımla ortaya koymayı amaçlıyor. Birinci adım kavramsaldır, *Popülizm nedir?* sorusunu sorar. Bu soruyu cevaplamak için kitap, çağdaş popülizm üzerine günümüze kadar yazılmış literatürü eleştirel bir perspektifle, çağdaş literatürde temel sorunları ve gerilimleri popülizmi tanımlamak için yerli yerine oturtan dört ana yaklaşımı gözden geçirecek (1990'dan günümüze). Bu yaklaşımlar sırasıyla popülizmi ideoloji, strateji, söylem ya da siyasi mantık olarak görür.

2 Popülizm gibi anlamı demokrasi, "halk", meşruiyet ve egemenlik gibi kavramların etrafında dönen tartışmalardaki muvazaalara bağlı olan bir fenomen, saf pozitivist araştırma yöntemindense yorumlayıcı bir yöntemle ele alınmaya daha elverişlidir. Sosyal bilimlerdeki dilbilimsel dönüşümün (Carver, 2002; Patton, 2008) hemen ardından, popülizmin anlamına ilişkin tartışmaların bizatihi fenomenin bir parçası olduğunun da hakkı teslim edilmelidir.

İkinci olarak, bu yaklaşımlardaki kimi ana sorunların üstesinden gelebilmek için kitap *siyasi üslup* kavramını geliştiriyor. Bunu, kavramın yeni anlamını kurmak için retorik, siyaset felsefesi ve siyaset sosyolojisi alanlarından siyasi üslup üzerine kavrayışlarla sentezlemeden önce popülizm literatüründe terimin kullanımını inceleyerek yapacak. Böyle yaparak şekillendirilmiş, sembolik bir biçimde dolayımlanmış performansa, çağdaş siyasi bir fenomeni anlama ve analiz etmede temel bir unsur olarak vurgu yapacak.

Üçüncüsü, kitap, *siyasi üslup olarak popülizm*in özelliklerini tümevarımsal bir şekilde anlayabilmek için siyasi üslup kavramını kullanıyor. Bu, dünyada genel olarak popülist olarak kabul edilmiş yirmi sekiz liderin (popülizm üzerine yazılmış olan literatürde en az altı yazar tarafından popülist olarak kabul edilmiş liderler) incelenmesi ve onları siyasi üslup açısından birbirine neyin bağladığının tanımlanmasıyla yapılıyor. Ek bölümde, bu popülist liderlerin yalnızca genelde yapıldığı gibi son yirmi yılda Avrupa, Latin Amerika ve Kuzey Amerika'yı değil, Asya-Pasifik ve Afrika'yı da içeren bir listesi bulunabilir. Ortalamadan daha fazla sayıda vaka çalışması yapmak kaçınılmaz olarak daha üst düzey bir soyutlamayı beraberinde getiriyor (Landman, 2008), şayet çağdaş popülizm dünya çapında daha geniş kapsamlı ve daha anlamlı bir biçimde analiz edilmek isteniyorsa bu takas gereklidir. Bizim buradaki kaygımız herhangi bir popülizm vakasının derinlemesine bilgisini edinmek değil –bunun için yapılmış yeterince çalışma ve kitap var–, genel bir fenomen olarak çağdaş popülizme dair bilgi edinmektir. Dolayısıyla vakalar *özsel* (Stake, 1995) olmaktan çok, bize dünyadaki küresel popülizme dair "temaları ve patikaları tanımlamamız" (Grandy 2001, s. 474) için yardım eden, yüksek düzeyde bir kavramsal geçerlilik" sağlamayı amaçlayan ve kimi spesifik örneklerin detaylarıyla açmaza sürüklenmeden, "kavramsal bir rafinelik" sağlamak bağlamında *araçsal*dır (George ve Bennett 2005, s. 19). Başka bir deyişle, bu kitapta kullanılan yaklaşım "büyük resmi" görmemize yardımcı olacak ve aynı zamanda dünya genelinde çağdaş popülizme dair ne olup bittiğini açıklayacak şekilde tasarlanmıştır.

Bu daha geniş perspektifi kazanmak için kitap yoğun olarak ikincil kaynaklara dayanacaktır. Bu kaynaklar genelde popülizm vakalarının tekil ya da karşılaştırmalı uzman analizleri olacaktır. İkincil kaynaklara dayanmada her ne kadar gizli tuzaklar bulunsa da bu, bölgesel ve dilsel hudutlar veri kabul edildiğinde başka türlü tümünü kapsamanın mümkün olmadığı bir biçimde çeşitli örneklerde hatırı sayılır (çoğunlukla meslektaşlarca gözden geçirilmiş) bir bilgi biçimi sağlayacaktır (Yin, 2009). Bununla bağlantılı olarak, bu çalışmanın sınırlarının birinden de bahsetmek gerekir. Yazarın tek dil bilmesine bağlı olarak, İngiliz dili dışındaki çok sayıda önemli kaynak çalışmaya dahil edilememiş, yalnızca İngilizce ya da İngilizceye çevrilmiş kaynaklardan faydalanılmıştır. Yine de, popülizm üzerine son yirmi yılda yapılmış İngilizce çalışmalar hem katlanarak artmış hem de yeterli olgunluğa ulaşmış durumdadır; bu anlamda çalışmaların yoğun bir analizi ve üzerine düşünmeyi hak eder bir pozisyonda olduğu söylenebilir. Son olarak, kitabın yakın dönem çalışmalardan oluştuğunu, akademik yazında ampirik gelişmeleri yakalamanın önemini hesaba katarsak, bu uzman incelemelerin birincil ve ikincil kaynaklarla, biyografiler, birebir görüşmeler, görsel-işitsel materyaller, siyasi belgeler, basında çıkan haberler, *blog*lar ve diğer kaynaklarla desteklendiğini belirtelim.

Görüldüğü üzere, bu kitabın yaklaşımı, popülizmi inceleyen bir vakaya derinlemesine bakmayı mümkün kılan ya da çeşitli karşılaştırmalı örnekleri her biri kitabın farklı bir bölümünü oluşturacak şekilde düzenleyen diğer yaklaşımlardan farklılaşıyor. Kitap çağdaş popülizme içkin temel konular ya da başlıklardan oluşup –liderlik, medya, "halk", kriz ve demokrasi– vakaları bu geniş konulara ilişkin argümanları keşfetmek ve göstermek için kullanıyor. Dolayısıyla, bu kitapta popülizm üzerine geliştirilen teorilerin türleri, popülizm fenomenine ilişkin daha kapsayıcı bir anlayış geliştirmek için teorinin yanında işleyen gerçek dünyadan birçok ampirik gözleme dayalı, çoğunlukla *orta-boy* sosyolojik bir çeşitliliğe (Merton, 1968) yaslanıyor.[3]

3 Bu yaklaşımla iş görmenin faydası geliştirilen teorinin "toplumsal davranış ile toplumsal yapı alanlarının ayırt edilmesinin üstesinden gelmeyi doyurucu bi-

Kitabın anahatları

Bu kitabın argümanı dokuz bölüme yayılıyor. Önümüzdeki iki bölümde popülizm üzerine halihazırda bulunan literatürün arka plan bilgisi veriliyor ve bir siyasi üslup olarak popülizm kavramı geliştiriliyor. Diğer yandan kitabın kalan bölümleriyse popülizm içerisinde rolü olan edimsel ilişkilerin kurucu bileşenlerinin analizi, çağdaş popülizmin temel aktörlerinin, sahnelerinin ve izleyicilerinin incelenmesinden oluşuyor. Aşağıda bu kısımların detaylı bir özetini veriyorum.

İkinci Bölüm'de popülizm üzerine yapılan çağdaş tartışmalar eleştirel gözle incelenecek. Literatüre vâkıf olmayan ya da literatürle yeni tanışanlar için bu kavramsal tartışmalar içinde yollarını bulmak ya da çözümleme yapmak zor olabilir, bu yüzden bu bölüm terimin nasıl geliştirildiğinin izini sürer, okuyucular için tartışmadaki temel pozisyonların koordinatlarını ortaya koyar. Bölümde ilk olarak, terimle ilgili çağdaş tartışmalara girilmeden önce 1990'a kadar kavramın geliştirildiği literatür, bağlamına oturtulur. Bu bölüm –ideoloji, strateji, söylem ve siyasi mantık olarak– çağdaş literatürde popülizme dair dört ana yaklaşımı tanımlar, önemli figürleri gösterir ve her bir yaklaşımın temel savlarını ve ana özelliklerini ortaya koyar. Bunu yaparak, yaklaşımların güçlü ve zayıf yanlarını dengeler, genel olarak popülizme ait *özelliklerin* her birinin farklı yaklaşımlarca geçerliliklerinin olabileceği gibi –örneğin hemen hemen herkes "halk" karşısında "elitler" veya başka Ötekiler karşıtlığının merkeziliği konusunda hemfikirdir–, fenomeni tarif ederken kullanılan sosyal bilim *kategorilerinde* bazı problemlerin olduğunu ileri sürer.

çimde soyutlaması, böylelikle bu alanların dümdüz tanımlanmasından ya da ampirik genellemenin ötesine geçmelerini sağlamasıdır" (Merton 1968, s. 68). Dahası, aynı zamanda "evrensel iddialarla savuşturulan gözlemlenebilir gerçekliğin karmaşıklığıyla irtibat kurmanın imkânlarını sunar" (Ziblatt, 2006, s. 8). Popülizm bağlamında temsil, liderlik ve medya iletişimi gibi daha soyut kavramların etrafında bir teori geliştirirken kitap, "sınırları belli toplumsal [ve siyasi] hayatı açıklama ve anlamlandırma" girişiminde "büyük teorilerle ampirik bulgular arasında bir yere tekabül eder" (Bryman, 2012, s. 22).

Üçüncü Bölüm'de ise kategorik sorunları göstermek ve konuya ilişkin literatürü çağdaş popülizmin medyatikleş(tiril)miş karakterini kapsayacak bir biçimde güncellemek için siyasi üslup kavramı, popülizm üzerine düşünmekte kullanılan yeni bir yol olarak geliştirilecek. Burada, Ankersmit (1996, 2002), Hariman (1995) ve Pels'in (2003) sırasıyla retorik, siyaset felsefesi, siyaset sosyolojisi alanındaki çalışmaları sentezlenerek, siyasi üslup, *yönetim alanından gündelik hayata uzanan bir biçimde siyasalı içine alan iktidar alanını yaratmak ve yön vermek için kullanılan seyircilerin maruz kaldığı somutlaşmış ve sembolik olarak dolayımlanmış bir performanslar repertuarı* olarak tanımlanır. Bu kavram, çağdaş siyasetin edimsel boyutuna gönderme yaparak, siyasi fenomenlerin modası geçmiş kategorilerini aşmamıza yardımcı olduğunu tartışır. Daha sonra bunu popülizmi anlamak için kullanır. Tümevarımsal bir biçimde yapılan bu çıkarsama, dünya üzerindeki çeşitli popülist liderlerin örneklerini inceleyerek ve siyasi üslup bağlamında onları birbirine neyin bağladığını belirleyerek ilerler. Buna bağlı olarak popülizm düşüncesinde üç ana özellik ön plana çıkar: *"halk ve elit karşıtlığı", "kaba tavırlar" ve krizler, bozulma ya da tehdit*. Bölüm, devamında popülizmin bu yeni kavramsallaştırılmasının olumlu sonuçlarını aktarır.

Kitap daha sonra popülizmin merkezindeki fenomenin oyuncularını, sahnesini ve izleyicilerini inceleyip edimsel ilişkilerin anahtar bileşenlerini işaret ederek devam eder. Dördüncü Bölüm çağdaş popülizmde popülist liderlerin merkezî *icracı* olarak spesifik rolü üzerinde durur. Popülizmin içerisinde liderin merkezî rolünü dikkate alır ve bu liderlerin olağan performanslarını olağanüstü ile dengeleyerek aynı anda hem "halk" olarak hem de "halkın" üzerinde görünme arasında işleri nasıl yürütmesi gerektiğini inceler. Olağanlık üzerinden popülist liderlerin kaba tavırlarına bakarak, onların kendilerini ana akım siyasi liderlerden nasıl ayırdıklarını ve olağanüstülük üzerinden, kendilerini nasıl güç, sağlık ve erkeklik/mertlikle "halk"ın vücut bulması olarak sunduklarını gösteriyor.

Beşinci Bölüm tartışmayı popülizmin sergilendiği merkezî *sahnelerden* birine; çağdaş medya düzlemine çeker. Güncel lite-

ratürde çağdaş siyasetteki medyatik dönüşümlerin yeterince iyi biçimde ele alınmadığını tartışan bu bölümde, siyasetin medyatikleşmesi ve çağdaş popülizm arasındaki bağ analiz edilirken, medyanın artan etkisinin siyaseti nasıl yeniden etkilediği ve şekillendirdiği de ortaya konulacak. Popülist aktörlerin incelikli yeni medya teknolojilerine nasıl uyum sağladığına, medya kontrolünün rolü ve ünlülerin çağdaş popülizmdeki yeri üzerine düşünürken, fenomenin yayılmasında temel rol oynayan stratejilere nasıl ayak uydurulduğuna dair örnekler sunulacak. Sonuç kısmında ise eski medyadan yeni medyaya geçişin çağdaş popülizm için ne anlama geldiği tartışılacak.

Çağdaş popülizmin *icracı*sını ve *sahne*sini tartıştıktan sonra Altıncı Bölüm'de popülizmin merkezî aktörlerinden *izleyicilere* –"halka"– bakılacak ve popülist aktörlerin medya kanallarını kullanarak "halkı" nasıl inşa edip çerçeveledikleri ve temsillerini belirledikleri süreçlerin bir planı çıkarılacak. Popülizmi "doğrudan" ya da "aracısız" bir fenomen olarak gören meydan okuyucu iddialara karşılık, bu süreci daha iyi anlayabilmek için dolayımlama kavramı ileri sürülecek. Bunu, imajların ve medya merceğinin çağdaş popülizmde "halkın" sunumundaki rolünü göz önünde bulundurarak ve Silvio Berlusconi'nin seçim kampanyası ve 2002'de Venezuela'da, Hugo Chávez'e karşı düzenlenen darbe sürecinde "halkın" nasıl resmedildiğinin analiziyle yapacağız. Bu bölüm, ayrıca, Micheal Saward'ın (2010) "temsil iddiası" kavramından da faydalanarak "halkın" temsilinin nasıl anlamlandırıldığını, popülist izleyiciler (popülistin hitap *ettiği*) ile popülist seçmenler (popülistin *adına* konuştuğu) arasında fark bulunduğunun ve "halkın" temsilinin başarıya ulaşmasının bu iki gruba dayandığının gösterilmesinden oluşuyor. Bölüm dolayım kanallarının (gazeteler, televizyon, internet ve benzeri) rolleri üzerine tartışmayla sona ererken, bu temsillerde, medyanın hiçbir zaman popülist performanslar için tarafsız bir "megafon" olmadığı, aslında sürecin aktif birer parçası olduğu ve sıklıkla kendilerini "halkın" yanında sunan doğasını gösterir.

Yedinci Bölüm ise popülizmin bir başka *sahnesi* olan krizlere odaklanır. İlgili literatürün önemli bir kısmında krizle-

rin popülizmi tetiklediği görüşleri savunulsa da, bu bölüm yeni bir perspektif sunarak, *popülizmin krizin tetikleyicisi olarak hareket etme girişimini* tartışmaya açar. Bu durumun böyle olmasının sebebi ise krizlerin hiçbir zaman "tarafsız" ya da "nesnel" fenomenler olmayışı, bilakis belirli aktörler tarafından icra edilmesi ve dolayımlanması gereken süreçler olmasıdır ki popülistlerin önemli bir kısmının bu konuda doğuştan yeteneği vardır. Krizleri "başarısızlığın gösteri haline getirilmesi" olarak kavrayan bu bölüm popülistlerin krizleri nasıl icra ettiğini altı adım modeliyle gösterir. Bu performansın popülistlere "halkı" nasıl "elitler"den ayırdığını ve Ötekilerle ilişkilendirdiğini, nasıl radikal bir biçimde siyasal alanı basitleştirdiğini, kendi güçlü liderliklerinin ve basit çözüm önerilerinin nasıl krizleri bastırmanın ya da onlardan kaçınmanın yoluymuşçasına sunduklarını gösterir. Bunu ileri sürerek, bölüm, popülizme tamamen dışsal bir kriz kavramsallaştırmasından uzaklaşıp, bir siyasi üslup olarak popülizmde kriz performanslarının *içsel bir özellik* olarak tanınmasını önerir. Bölüm, popülistler için oldukça etkin bir sahne işlevi gören krizlerin, aslında onlar tarafından nasıl çoğunlukla icra ya da teşvik edilerek "sahnenin kurulmasında" önemli bir rol oynadıklarını da gösterir.

Önceki bölümlerde geliştirilen görüşler ve kavramsal çerçeveler, Sekizinci Bölüm'de popülizm üzerine girişilen, onun *demokrasiyle nasıl bir ilişkisi var* gibi en ihtilaflı soruya yanıt ararken toplu halde resmedilir. Bölümde, popülizmin kendi başına herhangi bir siyasi projenin tözsel demokratik "içeriğine" dair çok az şey söylediği tartışılarak, literatürde sıklıkla başvurulan popülizm ve demokrasi arasındaki katı ikiliği bir kenara bırakıp bunun yerine, popülizmin içerisindeki demokratik ve antidemokratik eğilimler bir siyasi üslup olarak kavramsallaştırılacaktır. Böyle yaparak, popülizmin, demokrasiyle olan ilişkisine dair sorununun sadece yüzeysel değeriyle okunmaması gerektiğini, bu durumun esasen siyasi pratiğin "meşru" ya da "doğru" biçimlerini nelerin oluşturduğu gibi daha geniş kapsamlı soruları örttüğünü gösterecektir.

Son bölüm siyasi bir üslup olarak popülizm üzerine geliştirilen görüşleri bir araya getiriyor ve çağdaş popülizm, medya, krizler ve demokrasi arasındaki ilişkileri kavrayışımıza ilişkin önerileri tartışır. Bölüm ayrıca popülizm alanındaki, kitapta geliştirilmiş olan yeni popülizm kavramsallaştırmalarıyla açılan yeni araştırma yollarını tanımlar. Kapanışını ise popülizmin dünyadaki geleceği ve bizlerin dikkatlerimizi neden popülizmin sürekli değişen biçimine vermemiz gerektiğini tartışarak yapar.

Kitap nihayetinde son yirmi yılda popülizmin dünya üzerindeki yükselişinin bir rastlantı ya da uzayan küresel rahatsızlıklar, yönetici elitin sinisizmi ve siyasi partilerin inandırıcılıklarını yitirmesiyle beraber yükselen işsizlik gibi yapısal iktisadi ve siyasi unsurlara yalnızca bir tepki olmadığını gösterir. Her ne kadar bu unsurlar şüpheye yer bırakmayacak şekilde önemli olsalar da, çağdaş popülizm de çağdaş siyasal ve medya düzlemlerinin oluşturulma biçimlerine uyum sağlayarak, medya süreçleri ve siyaseti sürece dahil ederek, medya ve eğlence sektörünü, heyecan verici biçimleri birlikte yöneterek değişir, yükselir ve gelişir. Bu bağlamda, çağdaş popülizmin devingen karakterini anlayabilmek, yeni medya ortamıyla olan simbiyotik ilişkisini kavrayabilmek ve onun günümüzdeki krizler ve demokrasiyle nasıl ilişkilendiğini öğrenebilmek için yeni bakış açılarına ihtiyaç var. Popülizmi siyasi bir üslup olarak kavramsallaştırma ve onun edimsel boyutuna yapılan vurguyla, bu kitap ana akım popülizm çalışmalarından farklılaşıyor ve çağdaş popülizmi anlamaya yönelik yeni bir yol öneriyor.

İKİNCİ BÖLÜM

Popülizme İlişkin Sorunlar

> Popülizm üzerine yapılan akademik yeniden değerlendirmeler hiçbir zaman sona ermeyecek.
>
> – HACKNEY (1971, s. xxii)

> Durağan bir sözlük pek fayda sağlamaz.
>
> – GERRING ve BARRESI (2009, s. 263)

Siyaset sözlüğündeki birçok terim gibi, popülizmin tanımlanmasında da üst düzey bir çekişme göze çarpar. Sahiden de popülizmin tartışmalı doğasını tanımak bu konudaki literatürün varsayımsal özelliğidir (Ionescu ve Gellner, 1969a; Laclau, 1977; Taggart, 2000). Yakın zamanda, literatür bu olgunun *tanınmasının* oldukça yaygın olduğu yeni bir meta-düşünümsellik düzeye erişti (Panizza, 2005a, s. 1). Bu çekişmenin anlaşılmasının iki yolu bulunur. İlki, popülizmin kavramının oldukça geniş bir biçimde kullanımı –genelde beğenmediğimiz siyasi kişiliklerin kötülenmesinde aşağılayıcı bir biçimde– ve buna bağlı olarak analitik değerini yitirerek, anlamsızlaştığı üzerinedir. Kimileri bu terimin emekliye ayrılması gerektiğini ileri sürer (Roxborough, 1984). Buna karşı, popülizm üzerine, kavramın önemli, umut verici ve zengin olduğunu işaret eden tartışmaların devam edegeldiği gözlemlenebilir. Popülizmin sürekli sınanması ve bundan şaşırtıcı bir biçimde siyaset bilimi lite-

ratüründe dirençli ve güçlü bir biçimde çıkması, onun hayati önemine ve geçerliliğine işaret olarak okunabilir. Gerçekten de, popülizm üzerine geçici de olsa farklı literatürler arasında köprü kurma girişimleri son on yılda vuku bulurken (bkz, Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2012b, 2013a; Rovira Kaltwasser, 2012; Taggart, 2000), bu farklı yaklaşımlar arasında bazı ciddi entelektüel ve terminolojik tartışmaların çıkmasını beklemek oldukça doğaldır.

Bu kitap ikinci görüşten yana konum alır: Popülizm üzerinde durulması gereken ve çağdaş siyasi manzarayı anlayabilmek için önemli bir kavramdır. Ancak, popülizmden bahsederken tam olarak neyi kastettiğimizi açığa çıkarmak önemlidir. Terim daha çok karşılaştırmalı çalışanlar, alan araştırması yapanlar ve siyaset teorisyenleri tarafından kullanılır. Konu yalnızca bir akademik ilginin ötesindedir –giriş bölümünde de bahsedilmiş olduğu üzere–; birçok siyasetçi ve gazeteci popülizmin demokratik siyasete bir tehdit oluşturduğunu ileri sürerler. Şayet durum buysa, popülizmi anlamak için kullandığımız kavramsal araçların keskinliğinden daha fazlası gerekiyor olabilir.

Bu bölüm günümüzdeki popülizm etrafında süregelen tartışmalar hakkında kavramı tanımlarken kullanılan temel pozisyonları ve argümanları tefrik eden bir harita sunar. Bu çabanın kendisi, tartışmaların farklı literatürlerde yer aldığı ve buna bağlı olarak takibinin oldukça zor olduğu düşünüldüğünde özellikle yararlıdır. Bu kısım iki ana hat üzerinden oluşturulur. İlk bölüm 1990'lar öncesindeki döneme kadar kavramın akademik literatürdeki kısa tarihini, 19. yüzyılın sonunda Birleşik Devletler Halk Partisi üzerinden etimolojik kökenlerinin peşine düşerek ve 20. yüzyıl boyunca popülizmin geçirdiği "serüveni" göz önünde bulundurarak sunar. İkinci bölüm ise çağdaş literatürdeki dört merkezî yaklaşımı tanımlar –ideoloji olarak popülizm; strateji olarak popülizm; söylem olarak popülizm ve siyasi mantık olarak popülizm– ve bunların ana argümanlarını gösterir. Daha da önemlisi bölüm, bu yaklaşımların güçlü yanlarını ve kavramsallaştırma biçimleri üzerinden ortaya çıkan zorlukları işaret ederek, eleştirisini sunar. Bu analiz –popülizmi

yeniden düşünmemiz gerektiğini ve yine popülizmin en iyi bir siyasi üslup olarak ele alınabileceğini öne sürdüğüm– bir sonraki bölüme zemin oluşturur.

Popülizm tartışmalarının kısa bir tarihi (1860-1990)

Popülizmi anlarken, siyasi düşünürler, fenomenin doğası –bir toplumsal hareket mi, ideoloji mi ya da bambaşka bir şey mi– ve ona nasıl yaklaşılması gerektiği konusunda farklı tutumlar sergilerler. Terimin erken dönem gelişme süreçlerine ilişkin kısa bir keşif, ortaya çıkmış olan bu bulanıklığı açıklığa kavuşturmaya yardımcı olacaktır. Burada amaçlanan şey terime dair tam bir tarihçe sağlamaktan çok –ki bu zaten başkalarınca yapılmış durumdadır (Canovan, 1981; Houwen, 2011; Taggart, 2000)– kavramın bugünkü anlamı etrafında süregiden tartışmalara ilişkin tarihsel bir bağlam olarak düşünülebilir.[1]

Allcock (1971, s. 372) kavramın "kısa biyografisinin" taslağını ortaya koyarken, "popülizmin 1950'lere kadar iki ayrı tarihsel fenomeni" zar zor tanımlayan bir etiket olduğunu ve "kavrama bundan daha geniş bir önemin atfedilmediğini" ileri sürer. Terimin ilk kez referans yaptığı fenomen, Birleşik Devletler'in güney ve ortabatı eyaletlerinde 1890'larda Halk Partisi'ni kuran toprak reformu yanlısı harekettir. Bu parti, esasen gümüş paranın tedavülden kalkmasına karşı bir hareket olarak kurulmuş, erken dönemde, Latince *populus* ("halk") kelimesinden türetilen "Popülistler" takma adını edinmişti zamanla. İkinci olay ise 1860-1870'lerde Rusya'da toplumsal ve siyasi bir dönüşüm sağlayabilecek köylülerin devrimci bir sınıf olduğuna inanan, dolayısıyla ahlâki olarak "halka" gitmeleri ve onları devrim yapabilmek için eğitmeleri gerektiğini düşünen Rus entelektüellerinin *narodnichestvo* hareketidir. Terimin geçmişteki

1 Birçok yazar terimin 19. yüzyılın ortasıyla sonu arasında ortaya çıkmış olduğu konusunda hem fikirken, Canovan (1981) popülizmin nüvelerini bulmak için Birleşik Devletler'deki Jacksoncı harekete bakılması gerektiğini işaret eder; Houwen ise (2011) popülizmin köklerinin izini erken dönem Yunan düşüncesinde sürdüğü kadar 18. yüzyıl Birleşik Devletler ve Fransız demokratik devrimlerinde de sürer.

hareketlere atfen kullanılmış olduğu düşünülürse, popülizmin siyaset bilimciler ya da sosyologlar için değil, tarihçiler için bir konu olarak kabul edildiği söylenebilir.

Ancak, 1950'lerin ortalarından itibaren terim, Sartori'nin (1970) "kavramsal esneme" olarak adlandırabileceği bir uzun yolda ilk adımını atarak, fenomene atıfla geniş bir yelpazede kullanılmaya başlandı. İlk girişim zamanın McCarthy'ciliğini bir çeşit popülizm olarak tanımlayan Shils (1955, 1956) ve Lipset'ten (1960) geldi. Shils (1956, s. 100-101), popülizmin ilerici kırsal hareketler için özel bir terim olmaktan çok uzak olduğunu savunur. Ona göre, popülizm, "uzun süredir iktidar konumunda bulunan, farklılaşmış, iktidarı, mülkiyeti ve kültürü tekeline alan yönetici sınıfların topluma dayattığı, düzene karşı halk tarafından rağbet görmüş geniş bir hınç tabakasının ideolojisinin bulunduğu her yerde var olan yaygın bir fenomen" olarak anlaşılmalıdır. Shils, popülizmin, "halkın" egemen ve yöneticiler üzerinde bir konumda ve yine "halk" ile yönetim arasında doğrudan bir bağlantı olması gibi iki temel ilkesi olduğunu ileri sürer. Algılara dayanarak yaptığı bir analizde ise, popülizmin farklı kavramsallaştırılmalarındaki özelliklerini, siyasetçilere ve elitlere ilişkin yaygın bir güvensizlik, bürokrasiye karşı hissedilen hayal kırıklığı ve buna bağlı gelişen öfke duygusu, aydın karşıtlığı ve demagoji şeklinde sıralar. Kavramı genelleştirerek, Shils popülizmi çeşitli siyasi ve tarihsel arka planlarda tanımlanabilecek olan ideolojik bir fenomen olarak gördüğünü açıkça ortaya koyar.

Bu sıralarda Lipset, popülizmi antisemitist ve yabancı düşmanı bir temele dayanan radikal bir fenomen olarak ele alır. Shils popülizmin ideolojik köküyle ilgilenirken, Lipset popülizmin farklı biçimleri arasındaki bağlantının, popülizm takipçilerinin ortak toplumsal tabanıyla tanımlanabilecek, gözlemlenebilir bir olgu olduğuna inanıyordu. Lipset'e (1960, s. 173) göre bu takipçiler toplumdaki konumları giderek zayıfladığı için hayal kırıklığıyla karışık bir öfkeye kapılan ve bu duyguyla farklı irrasyonel muhalif ideolojilere –bölgecilik, ırkçılık, aşırı-ulusalcılık, kozmopolitlik karşıtlığı, McCarthy'cilik, faşizm–

bel bağlayan, "sınıfsal olarak düşme eğilimi gösteren ve aynı zamanda değeri azalan mekânlarda yaşayan 'liberal'" sınıflardır.

1960'lar boyunca terim, giderek artan bir biçimde odak noktasının Birleşik Devletler'den Latin Amerika'ya kaydığı bir grup fenomene uygulanmaya başladı (Di Tella, 1965; Smith, 1969). Bu noktada terim farklı sınıfların karizmatik liderlerin önderliğinde kurmuş olduğu ittifaklarla kullanılmaya başladı ve dolayısıyla popülizmin tanımının odağının özel bir örgütlenme biçimine kaymasını sağlamış oldu. Arjantin'de Juan Peron, Meksika'da Lazaro Cardenas, Brezilya'da Getulio Vargas ve Ekvador'da Jose Maria Velasco Ibarra gibi liderler bu tanımlama içinde ilk akla gelen örnekler oldular (Westlin, 1996). Bu, gelişmekte olan ülkelere de Shils (1960) tarafından, geçmişte yazdıklarını tadil ederek, Üçüncü Dünya ülkelerindeki hayal kırıklığına uğramış aydınların rolüne atfen, Worsley'de (1960) ise Üçüncü Dünya'daki diktatöryel rejimlere atfen ve kavrama kolonyal bir unsur eklenerek uygulandı.

Bu süreçte açık bir biçimde Mény ve Surel (2002, s. 2), tanımdaki bu anlam genişlemelerinin, eklemelerin "kavramın ve kelimenin keşfe yarayan kısmında önemli bir erozyona sebep olduğu ve artık daha çok alışılmadık ya da tanıdık olmayan siyasi hareketlerin adlandırılmasında kullanılan uygun bir etikete dönüşerek terimin kullanışsız bir hale geldiğinin" altını çizerler. Bu bağlamda 1967 Mayıs'ında, Londra İktisat Okulu'nda (London School of Economics), Ionescu ve Gellner birbirinden farklı alanlarda uzmanlaşmış kırk üç kişinin kesin bir biçimde popülizmi tanımlamak üzere katıldığı bir konferans düzenlediler. Konferansın gözden geçirilmiş bir derlemesi olan *Populism: Its Meanings and National Characteristics* (Ionescu ve Gellner, 1969b), literatürdeki temel referans kaynağı ve Taggart'ın (2000, s. 15) tarifiyle "popülizm üzerine tanımlayıcı bir derleme" olarak adlandırılabilir.

Gellner ve Ionescu'nun giriş kısmında yazmış oldukları üzere: "Şu anda popülizmin önemine dair hiçbir şüphe bulunmuyor. Ancak kimse onun tam olarak ne olduğu konusunda net değil." Belki de kaçınılmaz bir biçimde, derlemeye katkıda bu-

lunanlar fenomen üzerine bir konsensüse varamadılar. Popülizm, ideoloji, siyasi hareket ya da "siyasi sendrom" olarak, çeşitli şekillerde analiz edilmiştir. Bu eklektisizm, her ne kadar birtakım kavramsal kazanımların önünü açmış olsa da, popülizmin kullanışsız, tanımlayıcı özellikleri listesi (Wiles, 1969), popülist olarak etiketlenen siyasi fenomenler ve hareketler listesi (MacRae, 1969), popülizmin ortaya çıkışının yapısal koşullarını tasvir etme girişimleri (Stewart, 1969) ve genellemeyi zorlaştıran spesifik vaka çalışmaları gibi sonuçlarıyla oldukça sinir bozucudur. Bu derlemedeki esas sorun, Laclau'nun tanımlamış olduğu üzere (2005b, s. 13), kavramsal bir özgüllük için çaba sarf etmektense, tanımlama kategorisine düşecek olan bir çalışmadan ibaret kalmasıdır. Sonuç olarak, yukarıda bahsedilen listeler ve çalışmalar farklı bir sürü popülizm *olabilme ihtimali olan* şeyin ya da şeylerin derinlikli bir portresi olarak karşımıza çıkar ancak tüm bunları gerçek anlamda ilişkilendirecek ve sentezleyebilecek çabadan uzak bir görüntü sunar. Bu anlamda Wiles'ın (1969, s. 166) da dikkat çektiği üzere, "herkesin kendi popülizm tanımı aslında kendi beslendiği ideolojik gündemine göre şekil alır" saptaması, derlemenin uygun tanımlaması olarak düşünülebilir.

Worsley'nin derlemeye katkısı, derlemeyi kavramsal kimi çıkmazlardan öteye taşırken popülizm çalışmalarına gelecekteki tartışmaların olası içeriklerini gösterebilmesidir. Popülizmi birçok farklı coğrafi bölgede karşılaştırdıktan sonra, Worsley (1969, s. 243) "açık bir şekilde bu 'toplumsal konumlar' arasında sayısız türev bulunduğundan hepsinin ortaklaşabileceği bir özellik yalnızca çok genel olabilir" sonucuna ulaşır. Bu yapısal özellikleri (toplumsal kompozisyon, liderlik, belirli politikalar vesaire) sistematik bir biçimde birbirleriyle ilişkilendirmeyi tasvir etmek imkânsızdır. Böyle bir yaklaşımı "basitçe tatmin edici olmaktan uzak bulur" (1969, s. 244). Shils'in ancak genelleştirilmiş, popülizmin iki merkezî ilkesi soyutlamasına dönüş ile kavramın yararlı bir veçheye kavuşabileceğini ileri sürer. Bu bağlamda, Worsley (245) popülizmin bir çeşit ideoloji ya da hareket anlamına gelmek zorunda olmadığını

ancak vurgunun basitçe özel bir ideolojik sistem ya da bir örgütlenme biçimi değil de, genel itibarıyla siyasal kültür üzerinde olduğunu ileri sürer. Bu özellikle popülizmi klasik "keşfetme" girişimi yaklaşımından ayrılma işareti anlamında, üretken bir harekettir. Worsley, kavram için araştırma gündemini, popülizmin kendisi için herhangi bir bağlamsal saflık iddiasında olamayacağını belirterek açar (Arditi, 2007a, s. 42). Bunun gibi, Worsley (1969, s. 247) için popülizm özellikle bir çağa ya da bir bölgeye has bir fenomen ya da siyasetin herhangi bir ideolojik tarafının özgün kalesi değildir. Popülizm daha çok, "siyasi kültürlerin ve yapıların çeşitliliğinin bir yönü" olarak anlaşılabilir (247).

Popülizm üzerine bir dizi merkezî yaklaşımın tohumlarının atılması bu özcü olmayan tutumdan kaynaklanır. Benzer şekilde, popülizme "ampirist" yaklaşıma sıcak bakmayan Laclau, *Marksist Teoride İdeoloji ve Politika* (1977) adlı eserinde, popülizmi halihazırda popülist olarak etiketlenmiş örneklerle genelleştirerek tanımlama çabasının esasen bir popülizm kavrayışını tanımış olduğu için lüzumsuz olduğunu iddia eder (her ne kadar belli belirsiz olsa da). Sonuç olarak Laclau, daha önce sınıflandırma şemaları şeklinde yapılmış olan açıklama girişimindense, analizinin başlangıcının, tarih içerisinde "popülist" olarak etiketlenen sürekli değişen "toplumsal taban" olmadığını, aslında "halkın" temel imgeleri ve merkezî gösterenlerinin farklı söylemlerle nasıl yürürlüğe sokulduğu ve nasıl inşa edildiği sorusunu sorarak, Worsley'i takip eder. Laclau'ya göre popülizm "halkı", hâkim elitler ve kurumların karşısına konumlandıran bir söylem olarak düşünülmelidir.

Canovan'ın çığır açan çalışması *Popülizm* (1981) birkaç yıl sonra, popülizmin tanımına ilişkin bıktırıcı tartışmaların aslında sadece popülizm konusunda olmadığı önsözüyle yayımlandı. Yukarıda bahsedilen 1967 LSE konferansına referansla, Canovan (1981, s. 5) "sosyalizmi, liberalizmi ya da muhafazakârlığı tanımlamak için yapılacak olan bir konferansın, sonuca ulaşmada muhtemelen eşit derecede zorlukla karşılaşacağını ve kesinlikle süreç içerisinde daha fazla sürtüşme üre-

teceğini" ileri sürer. Yine de, Canovan popülizmi özellikle neyin problematik hale getirdiğini tartışırken bunun daha önce bahsedilen Halk Partisi'nden daha ötede bir şey olduğunu iddia eder ve popülizmin genellikle kendi kendini tanımlayıcı bir etiketle kullanılmadığının altını çizer. Sosyalizmin, liberalizmin ya da komünizmin nasıl tanımlanacağına ilişkin tartışmalarda genellikle taraflar kendilerini tanımlama eğilimindeyken, popülizmin tanımlanmasında ortak bir popülist hareketin ya da geleneğin bulunmamasından dolayı terim çoğunlukla "dışarıdakilerce" tanımlanır ve bu tanım sıklıkla pejoratif imalar taşır.

Canovan (1982, s. 545) popülizmin "gerçekten" ne olduğunu ortaya çıkarma girişiminden uzaklaşarak, daha sonra "fenomenolojik [yaklaşım] olarak" adlandıracağı, "açıklamaktansa tanımlamayı benimseyen, teorik zarafettense, derinlemesine kavramayı hedeflemiş" bir çabaya girişir. Bu anlamda, kendisini, böcek toplayıp onları gruplayarak, kategorilere ayıran bir doğa bilimciyle karşılaştırır. Yaklaşımının sonucu, popülizmi "kırsal" ve "siyasi" popülizm biçimleri olarak ayıran tanımlayıcı tipolojidir.

Canovan bu yaklaşımın güçlü yanları olduğu kadar zayıf yanları olduğunun da farkındadır. Güçlü olan tarafının popülizmin karmakarışık doğasının düzenli bir sınıflandırmayla –alanın genişliği düşünüldüğünde kayda değer bir uğraş– derlenip, toplanmış olmasında olduğunu ileri sürer. Bu yaklaşım ayrıca tanımladığımız çeşitli popülizmlerin "yalnızca aynı tip şeylerin farklı varyasyonları olmadığını ve onların birçok durumda doğrudan karşılaştırılamayacak farklı tipte şeyler oldukları için tek ve özsel bir çekirdeğe indirgenemeyeceğini" gösterir (1981, s. 298). Öte yandan, böyle bir tipoloji açıklayıcılık bağlamında güçlülük göstermez ve analitik anlamda da herhangi birinin bu yaklaşımla nereye gidebileceğini kestirmek oldukça güçtür. Gerçekten de, Canovan (1982, s. 552) da çalışmalarının sonucunda bir miktar hayal kırıklığına uğramış olduğunu, tipolojisinin "sinir bozucu bir biçimde dağınık kaldığını" itiraf ederek ortaya koyar.

Canovan zaman içerisinde kendi tipolojisinden –belki de sınırlı yararlılığını da kabul ederek– uzaklaşır. Laclau gibi, o da araştırmalarında popülizmin temel göndergesine, yani "halka" odaklanmaya başlar (Canovan, 1984, 1999, 2002, 2004), hatta 2005'te bu isimle kitap da yayımlar. Özü itibarıyla, Canovan, kavramın tarihsel olarak biriktirmiş olduğu yükten kurtulmayı dener ve popülizmin spesifik bir bileşeninin teorisini geliştirmeyi amaçlar: Kendi özgün tipolojisinde tanımladığı "siyasetçilerin popülizmi" ve "popülist demokrasi"ye yaklaşıp bunun biçimsel ve ideolojik özelliklerine odaklanır.

Popülizm üzerine çağdaş literatür (1990 ve sonrası)

Görülebileceği üzere, okuyucuya, buraya kadar ele alınan popülizm alanındaki önemli teorik gelişmeler göreli olarak tutarsız ve dağınık görünebilir. Bu kararsız gelişmenin sebebi, popülizmi siyasi bir kavram olarak ele alan ilgideki "popülist" olarak etiketlenmiş ampirik fenomenin sosyopolitik tasavvuru çevrelemesini sabitleme eğilimidir. Örneğin, ilk kullanımının ötesinde terimin gelişmeye başladığı dönemin Birleşik Devletler'de McCarthyizm'in başladığı 1950'ler, Latin Amerika popülizminin 1930'lardan 1960'lara kadar süren "altın çağını" (Green, 2006) takip eden dönem ise yine terimin gelişiminin ikinci basamağı olarak düşünülebilir. Bir sonraki basamak ise –ki bu dönem bu kitabın en çok ilgilendiği gelişmelerin yaşandığı dönemdir– 1980'lerin sonlarıyla 1990'ların başlarında Batı Avrupa'da ortaya çıkan "yeni popülizm" ve Latin Amerika'daki "neo-popülizm"dir. Yeni popülizm, Jörg Haider, Jean-Marie Le Pen, Umberto Bossi ve Christoph Blocher gibi siyasileri sınıflandırmak için kullanılırken, neo-popülizm, popülizmi neoliberal iktisat politikalarıyla birleştiren Alberto Fujimori, Carlos Menem ve Fernando Collor gibi siyasilere işaret eder.

Popülizmdeki bu "dalga" –ki o günden bugüne devam eder– popülizm literatüründe, kavramı ana akım siyaset biliminin ilgi alanına getirmiş ve kavramın nasıl tanımlanacağına ilişkin yenilenmiş tartışmalara taze kan taşıyarak âdeta büyük bir pat-

lamaya neden olmuştur. Bu literatür, özellikle 1990'ların ortalarından itibaren sırasıyla, Betz'in *Radical Right Wing Populism in Western Europe* (1994), Kazin'in *The Populist Persuasion* (1995), *Telos* dergisinde popülizm üzerine yayımlanan sayılar (1995a, 1995b), Taggart'ın (1995-1996) ve Robert'in (1995) Avrupa ve Latin Amerika popülizmi üzerine çalışmaları, popülizm kavramının statüsünün durumu etrafındaki günümüz tartışmalarıyla telaffuz edilir hale gelmiştir. Bu bölümün geriye kalanında bu tartışmalara dönülecek.

Çağdaş literatürde popülizm ideoloji, strateji, söylem ve siyasi mantık olmak üzere dört ana yaklaşım içerisinde ele alınır.[2] Bölümün bu kısmında her bir yaklaşımın genel özellikleri sıralanacak, güçlü ve zayıf yönleri tahkik edilecek ve temel iddiaları tanımlanacak. Bu durum, yaklaşımların önemli bir kısmı, tanımlamalarında popülizmin bazı *özellikleri* konusunda mutabıkken, –örneğin "halka" referans verme konusunda– fenomenin *kategorileştirilmesinde* kullanılan terimlerde karşılaşılan zorluklar olduğunu gösterir.

İdeoloji

Shils'in (1956) mirası üzerine inşa edilmiş olan popülizmin ideoloji olarak kavramsallaştırılmasının geride bıraktığımız on yıl boyunca yaygınlaştığı üzerine herhangi bir şüphe yoktur. Bu başarının çoğu, özellikle Avrupa Siyaset Bilimi sahnesinde, Mudde'un (2004, 2007) çalışmalarıyla alanda karşılaştırmacılara bir gündem sağlamış katkısına atfedilebilir. Mudde (2007, s. 23) popülizmin "zayıf merkezli bir ideoloji olarak toplumları kesin bir biçimde 'halk' ve 'yozlaşmış elit' olarak, homojen ve antagonistik iki gruba ayrılmış şekilde tahayyül eden" ve *volante general*, yani genel iradenin ifadesi olarak siyaseti tartışan minimal tanımını ileri sürer. Mudde'a göre, bu minimal popü-

2 Bu bölümde tanımlanan yaklaşımlardan bir liste yapılacak olsa, bütün yazarlar burada yer almazlardı. Sözgelimi, Taggart (2000), Meny ve Surel (2002) muhtemelen kendi popülizm tanımlarına ideolojik ve stratejik bileşenleri dahil ederken, Zaslove (2008) kendi popülizm "ideal tip"i tanımında söylemsel ve stratejik bileşenleri bir araya getirir.

lizmin tanımının gücü karşılaştırmalı gözlemlenebilir araştırmaya uygulanabilirliğinden –özellikle bölge yanlılığının ötesine geçmesiyle– gelmekle beraber, genelde popülizmin kavramsallığının gömülü olduğu normatif yükü üstünden atabilme kabiliyetinden de kaynaklanır. Sonrasında popülizmi "zayıf merkezli" bir ideoloji olarak kavramsallaştırmanın, bizlerin popülizmin katışıksız bir biçimde değil ama diğer ideolojilerle karışarak var olabileceğini anlamamıza yardımcı olacağını ileri sürer. Abts ve Rummens (2007), Fieschi (2004b), Stanley (2008), Rovira Kaltwasser (2012, 2013), Akkerman (2012), March (2007), Rooduijn ve diğerleri (2014), Rooduijn ve Pauwels (2010) ve Ucen'in (2010) de içinde olduğu diğer yazarlar, popülizm fikrini zayıf merkezli bir ideoloji olarak geliştirip kavramı belirli saha çalışmalarında kullanmışlardır.

Populizmin bu kavrayışının altında yatan sebep ise ideolojiye morfolojik yaklaşımı geliştirmiş olan Freeden'ın (1996) çalışmasıdır. "Tam" ya da "yoğun", "karşılıklı olarak birbirini tanımlayan siyasi kavramlara *ihtilafsız* anlamlar atfeden geniş kapsamlı yapısal uzlaşma ideolojilerine" (Freeden 2003, s. 54, vurgu esas metinde) (sosyalizm ya da liberalizm gibi) karşı, zayıf ideolojiler çok daha sınırlı bir çekirdeğe sahiptirler ve yine çok sınırlı sayıda ana kavrama odaklanırlar. Böylelikle, tam ideolojilerin açıklamakla yükümlü olduğu geniş kapsamlı sorulara yönelik yol haritası sağlama yükünden de sıyrılmış olurlar. Bundan dolayı, zayıf bir ideoloji olarak popülizm "halkın" egemenliğini güçlü bir biçimde savunabilmek için Freeden'ın (98) "Önemli olan nokta şudur ki, popülizm bundan başka da bir şey yapmaz," diyerek de belirttiği gibi buna kaynak sağlıyor olabilir. Bu bakışta, sonuç olarak popülizm tümüyle biçimlenmiş bir Dünya Görüşü değil, aksine diğer güçlü ideolojilerle birleşmiş bir dizi sınırlı kavramı işaret eder.

Populizmin ideolojik tanımlarının neden son yıllarda popülerleştiği oldukça anlaşılır bir durumdur. Mudde'un minimal tanımlamasında, literatür, bulduğu kavrama ilişkin kısa, öz ve aynı zamanda temel tanımlamalarla, hangi siyasetçinin ya da partinin popülist sayılıp sayılamayacağını (daha önemli-

si kimin popülist sayıl*ma*yacağının) belirlenebilmesine yardımcı olur. Karşılaştırmalı siyaset çalışanlar için ise, tanımlama savaşlarında popülizmin durumu hakkındaki gergin teorik tartışmalara bir ara vermeyi sağlayarak ve onlara analiz için daha geniş bir vaka alanı sunarak görülerini konuşlandırmalarına ortam hazırladığı için oldukça olumlu bir gelişmedir. Sonuçları itibarıyla bu, özellikle bölgeler arası analizlerin ortaya çıkmaya başladığı günümüzde oldukça verimli bir durumdur (Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2012b).

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, popülizmi zayıf merkezli ideoloji olarak sınıflandırmada hâlâ çeşitli sorunlar vardır. Bu yaklaşıma ilişkin ilk sorun alanı, ideoloji teriminin göreli bir biçimde popülizm üzerine olan literatür içerisinde sorunlaştırılmadan, buna bağlı olarak sıklıkla tüm terimleri kapsayan, zımni bir biçimde diğer yaklaşımları yutan –özellikle diğer bölümde tartışılacak olan söylem yaklaşımı– bir biçime bürünür ve dolayısıyla baştaki anlam açıklığını yitirecek biçimde kullanımına ilişkindir. İster amaçlayarak ister amaç dışı, bu yaklaşımla çalışan birçok yazar, popülizm tanımlarını siyasi analizlerde işlevsel kılmak için pek de açık olmayan kriterler eklerler. (Örneğin, popülizmin "düzeyini" belirleyebilmek için söylem yaklaşımına meyledebilirler ya da yerli ideolojilerin özellikleriyle, popülizmin özelliklerini karıştırabilirler – bu durum, özellikle Batı Avrupa radikal sağ popülizmi çalışmalarında oldukça yaygındır). Bu, ideolojik minimal yaklaşımın popülizme ilişkin detayları açıklamada yetersiz kaldığını gösterir.

Sorulması gereken bir başka soru ise zayıf ideolojilerin öylesine zayıflayıp kavramsal geçerliliğini ve yararlılığını kaybedip kaybetmediği üzerinedir. Freeden (1996, s. 486) ekolojizm ya da feminizm gibi başlangıcında sınırlı bir kavramsal merkeze sahip, zayıf ideolojilerin "üstün bir gayret göstererek düşünsel yoğunluklarını ve çok-yönlülüklerini güçlendiren, çekiciliklerini ve güvenilirliklerini genişleten bağlamsal araçlar biriktirdiklerini" belirtir. Popülizm için ise aynısını söyleyebilmek oldukça zordur ve sonuç olarak kimse popülizmin de diğer ideolojiler gibi zayıflar grubunda sayılıp sayılmayacağından emin

olamamalıdır. Marksist ya da Gramscici baskı aracı ya da herkesi kapsayan dünya görüşü olarak ideoloji kavramsallaştırmalarına girmeden, ideoloji kavramının ne kadar genişletilebileceğinin sorgulanmasının birtakım gerekçeleri olduğu akılda tutulmalıdır. İdeolojik yaklaşım taraftarlarından biri bile konu popülist ideoloji olunca "yoğunluğun" olmayışının zorluğuna dair şu notu düşer:

> Önde gelen birçok ideoloji, partileri, liderleri ve hareketleri de aşan felsefi-siyasi kurumlar üzerinde bir iz bırakırken, popülistler arasında ortak amaç ya da birliktelik namına bir kanıt neredeyse hiç yoktur. Sözgelimi, Popülist Enternasyonal ya da herkesin başvurduğu ortak popülist metinler, gündemler ve önemli olaylar söz konusu değildir ve popülist ikonlar evrensel olmaktan çok yerel niteliktedirler (Stanley 2008, s. 100).

Bir başka deyişle, popülizm diğer "zayıf ideolojilerin" aksine, "yoğunlaşmak" için hiçbir girişimde bulunmamıştır. Bu itibarla, popülizm kavramının ideoloji olarak bu zayıflığı, 1890'ların Halk Partisi'nden başka ortak tarihsel ve kökensel referanslardan yoksun oluşu, popülizmi ayırt edici bir ideoloji olarak kavramsallaştırmayı güçleştirir.

Strateji

Popülizme minimal tanımlar geliştirmeyi amaçlayanlar yalnızca ideolojik yaklaşımla çalışan yazarlar değildir. Popülizmi strateji olarak görenler de, Weyland'ın (2001, s. 14) "popülizm lider bir kişiliğin hükümetin gücünü, doğrudan, aracısız, kurumsallaşmamış bir biçimde almış olduğu destekle örgütsüz yığınlarda aradığı ya da kullandığı bir siyasi stratejidir" tanımında da görüldüğü üzere, popüler olanın, özellikle Latin Amerika popülizmi literatüründe, ampirik analiz için bir başlangıç noktası olduğunu kanıtlarcasına, minimal bir tanım sunmaya çalışmışlardır (Ellner, 2003; Roberts, 2003, 2006). Bu yaklaşımla çalışan diğer yazarlar ise, popülist hareketlerin plebisitçi bağlantılarını (Barr, 2009) ya da seçim kampanyalarının tarzlarını

(Conniff, 1999) inceleyerek, popülizmin örgütsel niteliklerine odaklanmışlardır. Bu stratejik yaklaşımlarda, popülizm, dolayısıyla, siyasi aktörlerin politik değerleriyle ya da nasıl iletişim kurduklarıyla değil, takipçileriyle kurmuş oldukları ("doğrudan" olduğu varsayılan) ilişkinin biçimiyle tanımlanır.

Bu gibi tanımlamalarla çalışanlar, popülizm içinde liderin önemli pozisyonunun altını çizmekte haklılarken, karşılaştıkları ilk zorluk, normal şartlar altında popülizm olarak düşünülmeyecek, siyasi spektrumda farklı biçimlerde ortaya çıkan stratejileri ya da "doğrudan" örgütlenme tarzlarını popülizm olarak tanımlamalarıdır. Gerçekten de, çeşitli dinî ya da bin yılcı hareketler gibi birçok toplumsal hareketin ya da kimi toplulukların siyaset biçimlerinin böyle bir tanımın altında konumlanacağı gözlemlenebilir (Hawkins 2010, s. 168). Aynı şekilde, popülizmin sadece düşük kurumsallaşma ya da örgütlenme anlarında başarılı olacağını düşünmek için herhangi bir sebep de yoktur. Özellikle Le Pen'in Ulusal Cephe'si ya da Wilders'in Özgürlük Partisi örneklerinden de açıkça görülebileceği üzere popülizm sıkı parti disiplininin ve örgüt kültürünün bulunduğu ortamlarda da başarılı sonuçlara ulaşabilir. Bu durum, aslında, popülistlerce birçok farklı tipte örgütsel bağlantının kullanıldığı Latin Amerika bağlamında da karşımıza çıkar – bu temelde Roberts (2006) en az dört ayrı alttip (organik, emek temelli, partizan ve seçimli) Latin Amerika popülizmi olduğunu belirler. Gerçekten de, Latin Amerika popülizmi üzerine yapılmış olan, farklı sınıfların karizmatik bir lider önderliğindeki birlikteliği genellemesi klasik çalışmaların mirasının buraya düşmüş gölgesi olarak düşünülebilir (bkz. Di Tella, 1965; Smith, 1969). Dahası, her ne kadar kimi yazarlar bu tanımlamaları (Phongpaichit ve Baker, 2009b; Rocamora, 2009) Güneydoğu Asya için kullanmış olsalar da, böyle tanımlamaların başka bölge bağlamlarına henüz ulaşmadığı söylenebilir. Böyle tanımlamalar ayrıca, popülizmin biçimsel ve düşünsel bileşenlerini gözden kaçırır – Hawkins'in (2010, s. 39) işaret ettiği üzere, "bu tip popülizm kavramsallaştırmaları genellikle siyasetin koalisyonlar, tarihsel önkoşul-

lar ve siyasalar gibi onun maddi yönüne vurgu yapar. Bu, kapanmamış bir hesaptır"

Dahası, bu yaklaşım popülizm tartışmalarının klasik referansı olan "halkı" zaman zaman dışarıda bırakır.[3] Böylelikle, sadece diğer yaklaşımların da üstünde anlaşmış oldukları bir terimi göz ardı etmiş olmaz, aynı zamanda terimin Latince *populus* olan etimolojik kökünden bağını koparır. Terimlerin etimolojisi peşine düşmek kavramların gözden çıkarılmasında birincil gerekçe olmamakla beraber, Knight (1998, s. 226) konu popülizm olduğunda şunu not eder: "Etimoloji başarılı bir biçimde açık, güncel ve bizi kendisini ciddiye almaya zorluyor"

Söylem

Avrupa ve Latin Amerika popülizm literatüründe son zamanlarda popülerliği kanıtlanmış yaklaşım, popülizmi, "halkı" "elit" (Hawkins, 2009) ya da "oligarşiyle" (de la Torre, 2010) karşı karşıya getiren bir söylem olarak gören yaklaşımdır. Burada, popülizm birtakım siyasi inançların özellikleri olarak görülmektense, genelde bir konuşmada veya nutukta kendini gösteren belirli bir siyasi ifade biçimi olarak görülür. Söylem yaklaşımının, yukarıda tarif edilen iki yaklaşımdan önemli farkı ise popülizme ideolojik ya da stratejik yaklaşanlar popülizmi ya biri ya da öteki kategorisinde ele alırken, onu söylem yaklaşımıyla kavrayanlar "belirli siyasal ifade örneklerinin dereceli bir özelliği" olarak görürler (Gidron ve Bonikowski 2013, s. 8). Bunun gibi, söylem analizine göre, siyasi aktörler popülist söylemi nasıl ve ne zaman kullandıklarına bağlı olarak farklı zamanlarda az ya da çok popülist olabilirken, ideolojik ya da stratejik yaklaşımda bir siyasi aktör ya popülisttir ya da değildir. Söylem olarak popülizm çalışmasında Hawkins (2010, s. 30-31) söylemin, ideolojiye eşlik eden resmî bir metninin ve kelime hazinesinin bulunmadığını, ton, daha geniş tema arayışla-

3 Ayrıca şu not edilmelidir; bu yaklaşımın taraftarlarından Roberts yakın zamanda konumunu "halka" dayanan söylemsel ya da ideolojik yaklaşıma doğru kaydırdı (Roberts, 2015).

rı ve metafor gibi yayılmış dilsel bileşenlerce ayrıştırılmış olduğunu ileri sürerek bu yaklaşımlar arasındaki farkı açıklar. Dolayısıyla, ideolojinin siyasi eylem için normatif bir programı varken, Hawkins'in iddiasına göre söylemin böyle bir iddiası yoktur. Bununla birlikte, Chávez gibi bir figürün *popülist söyleme* sahip olduğunu, ancak ideolojisinin popülizm değil, sosyalizm olduğunu ileri sürer.

Popülist söylemlerin nerede ve ne zaman kullanıldığını kavramak üzere, Hawkins (2009, 2010), Koopman ve Muis (2009) gibi yazarlar klasik içerik analizini alışageldik şekliyle belirli söylemsel metinlerde, popülizmin derecesini ölçme girişimi olarak, nitel kodlama şemaları geliştirerek kullanırlar.[4] Bu çalışmalar –kimi zaman, beklenmedik bir biçimde– bizlere, popülist olarak kabul edilen aktörlerin, popülist söylemi hiç kullanmadıkları, ancak popülist *pantheon*da hiç düşünülmeyen kimi aktörlerin ise oldukça sık bir biçimde popülist söylemden yararlandıklarını gösteren ilginç sonuçlar verir. Buna rağmen, Pauwels'ın da (2011, s. 102) da kabul ettiği üzere, yukarıda sayılan klasik içerik analizleri sorgulanabilir bir güvenilirlik, düzensiz örnekleme ve muhtemel taraflı kodlama gibi sorunlarla karşılaşır. Dahası, konuşmalardan parti manifestolarına, hangi kaynakların ölçülmesi gerektiği konusunda bir fikir birliğinin olduğunu söylemek zordur. Diğerleri (Armony ve Armony, 2005; Pauwels, 2011; Reungoat, 2010) popülist söylemi değerlendirmek için bilgisayar tabanlı içerik analizini kullanmışlar ancak bu metodun da parti belgelerindeki belirli anahtar kelimelerin hangi sıklıkla kullanıldığını grafiklere dökmenin, halihazırda var olan teorik varsayımları desteklemekten başka ne katabileceği gibi kendi içerisinde sorunlu olduğu alanlar söz konusudur. Hawkins'in (2010, s. 71) de belirttiği üzere "Yalnızca kelimeleri sayarak metin –ya da bir söylem– içerisindeki geniş ve örtük anlam dizilerini ölçemeyiz. Temelde bulunan

4 Örneğin, Hawkins (2010, s. 33) popülist söylemi ölçmek için beş kriter kullanır: "Ya oradasın ya burada"cı bir görünüm; İyi'nin "halk"la özdeşleştirilmesi; Kötü'nün elitle birlikte anılması; sistemli bir dönüşüm üzerine sürekli vurgu yapılması ve azınlık hakları ve demokratik işleyiş konusunda "ne yapsam olur" yaklaşımı.

bakış açısını belirleyen fikirler bilinçaltında tutulurlar ve kelimelerin kendisi kadar onların dile getirilişi ve söylenme tarzıyla iletilirler" Sonuç olarak, bu, popülizmi ölçmede gelecek vaat eden bir yöntem olsa da, bizlere popülizmi anlama konusunda kapsayıcı bir kavramsal yaklaşım sağlamaz.

Her şeye rağmen, söylem yaklaşımı doğru bir yolda ve söz edimi ve retoriğe öncelik verdiği kadar popülizmin dereceli niteliğini kavrayan, cesaret verici bir nitelik taşır. Ancak, öncelik olarak dilsel ya da metin-tabanlı materyallere odaklanmış olmak, sayfa üzerinde kayıtlı olanlar haricindeki bileşenlerin gözden kaçırılmış olduğu anlamına gelir ve bu anlamda popülizm için başka neyin hayati olduğunu hesaba katacak kadar sorun alanını genişletememiş olur. Gözden kaçırılanlar arasında görsel, edimsel ve estetik bileşenleri gibi, popülizm üzerine çalışma yapan birçok araştırmacı (Canovan, 1999; Mouffe, 2005a; Stavrakakis, 2004) tarafından da üzerinde durulan bu özellikler, popülizmin tutku boyutuna da katkıda bulunurlar. Bir sonraki bölümde tartışılacağı üzere, siyasi üslup yaklaşımı, konuşma ve metin bileşenlerinin yanı sıra edimsel ve estetik bileşenleri de hesaba katmamıza olanak sağlar.

Siyasi mantık

Ampirik analizde, nihai bir hedef olarak ideolojik, söylemsel ve stratejik yaklaşımlar geliştirilirken, siyasi ve sosyal teoriye esas etkiyi, Laclau'nun popülizmi siyasi bir mantık olarak kavramsallaştırması yapar. Popülizmi söylem olarak gören geçmiş dönem çalışmalarının (1977, 1980), eşzamanlı bir biçimde, hem üzerine ve hem de onun ötesine inşaya girişen Laclau, *Popülist Akıl Üzerine* (2005b) kitabında ve yazmış olduğu bir dizi makalede (2005c, 2006), geçmişte yapılmaya çalışılan popülizm tanımlarının, popülizmi ontik içeriği üzerine konumlandırmayı konu ettiği ve kavramın ontolojik durumunu yakalayamadığı için kaçınılmaz bir şekilde başarısız olduğunu ileri sürer. "Siyaset"in katılaşmış spesifik içeriklerinden uzaklaşarak –ki, bu genelde "geleneksel siyaset" olarak bildiğimiz, gözlem-

lenebilir uygulamalardır– "siyasal" olanın soyutluğuna doğru hareket ederek –ki bu da toplumun kendisini kurumsallaştırdığı daha geniş bir alana tekabül eder (Mouffe 2005b, s. 8-9)– Laclau popülizm konusundaki iddiasını, eşitliğin, fark üzerinde zafere ulaştığı her yerde belirgin olan siyasi yaşamın belirli bir yapılandırma mantığı olarak öne sürer.

Ancak popülizm herhangi bir mantık değildir: Laclau onun siyasal olanın mantığı olduğunu ileri sürer (2005b, s. 154). Peki neden? Laclau, her siyasi projenin rekabet eden iki antagonistik grup üzerine kurulduğunu (biz/onlar, ezilen(sistemdışı)/sistem, "halk"/"elit" ve benzeri) iddia eder. Bu grupların kurulma biçimiyse Laclau'nun sosyopolitik analizin en küçük birimi olarak varsaydığı talepten kaynaklanır. Kısaca özetlemek gerekirse, sistem içindeki bir talep karşılanmadığında, diğer tatmin edilmemiş taleplerle ilişkiler kurmaya başlar ve ortak düşman/antagonizmi paylaştıklarından ötürü, birbirleri arasında bir eşdeğerlik zinciri oluşur. Cephe, dolayısıyla, bu eşdeğerlik zincir ve sistem arasında kurulur. Buradan itibaren, talepler arasındaki bu gevşek eşdeğerlik zinciri sorgulanır ve ifadesini bir lider aracılığıyla "halk" olarak bulur. Sonradan "halk" değişimi ya da sistemin değişmesini talep eder.

Laclau'nun bu formülasyonundaki "halk" etkili ve yenilenmiş bir siyasi projenin imkânı ve tabii ki siyasal olanın öznesi olur. Eğer "halk" siyasalın öznesiyse, popülizm de siyasal olanın mantığı olur. Bu anlamda, Laclau (2005b, s. 47) temelde bütün siyasetlerin popülist olduğunu söyler: "Şayet popülizm komüniteryen bir alanda radikal bir alternatif varsaymaktan müteşekkilse, verili toplumun geleceğinin dayandığı mafsalda bir tercihse, popülizm, siyasalın eşanlamlısı değil midir? Cevap sadece olumlu olabilir."

Laclau'nun yaklaşımını oluşturan ve onu önce saydıklarımızdan ayıran gerçek teorik yenilik, onun popülizmi *tamamlanmış* bir şey olarak görmesidir. Popülizmde çağırmanın [*interpellation*] rolüne odaklanmış olduğu erken dönem çalışmalarında (1977, 1980) ya da ad verme ve performansın rolünü incelediği sonraki çalışmalarında (2005b, 2005c), popülizmin

siyasi *pratiği* anahtar terim olarak kalmıştır. Laclau'nun da belirttiği üzere: "Siyasi pratikler toplumsal faillerin doğasını ifade etmez, *o failleri kurar*" (2005c, s. 33, vurgu metnin orijinalinde). Daha açık bir biçimde ifade etmek gerekirse, Laclau'nun popülizm formülasyonu popülistlerin önceden belirlenmiş bir "halka" konuşmadığını; adlandırma, performans ve eklemleme gibi süreçler içerisinde "halk" olarak bilinen kategoriyi kurduğunu kabul eder. Bu süreç Laclau'nun popülizm olarak gördüğü aralıktır. Gelecek bölümde bu edimsel boyut popülist üslup ve içerik konusundaki ayrıma odaklanarak daha detaylı bir biçimde ele alınacak.

Bu yeniliğin ötesinde, Laclau popülizmin kavramsallaştırılması konusunda bir dizi önemli katkıda bulunmuştur. İlk olarak, popülizm analizlerinde oldukça ihtiyaç duyulan bir nüans olan, popülizmi otomatik olarak tehlikeli görme eğilimini ve buna bağlı olarak fenomeni reddeden yaklaşımdansa, –Laclau'nun "kitleleri aşağılama hareketi" (2005b, s. 1) ve "siyasetin *bir çırpıda* reddi" (2005b, x) olarak anlamlandırdığı– popülizmin siyasi hayattaki her yerdeliği üzerinden göz ardı edilmemesi gereken bir fenomen olduğunu ortaya koyar. İkincisi ise, Laclau'nun popülizm kavramı fenomenin dilsel ve dilsel olmayan boyutlarını da hesaba katar.[5] Üçüncüsü, Laclau'nun oyun sürecinde "halk" adına konuşmanın haritalandırılması girişimi, yalnızca, özne olan "halk"ın radikal kararlaştırılamazlığına vurgu yapmakla kalmaz, aynı zamanda temsilin bu süreçteki can alıcı rolünün önemini ortaya koyar.

Bununla birlikte, bu güçlü yanlarına rağmen, Laclau'nun yaklaşımında –popülizmin siyasi bir olgu olarak statüsü ile ilintili olmak kaydıyla– üzerinde durulması gereken üç temel ciddi sorun bulunur. İlki, kavramın kaygan yapısıdır. Laclau ve Mouffe (1985, s. 193) siyasalın alanında oynanmakta olan

5 Laclau'nun söyleme yaklaşımı konuşmanın ve metnin ötesinde çoğunlukla hangi şekilde olursa olsun anlamlandırma-biçimlendirme süreçlerine atıfla bu bölümün başında özetlenen popülizme ilişkin söylem yaklaşımlarından oldukça uzaktır. Mouffe (Laclau ve Mouffe, 1985) ile birlikte geliştirdikleri yaklaşım kendi düşünce "okulunu" –"Essex Okulu"– bile doğurmuştur (bkz. Howarth, Norval ve Stavrakakis, 2000; Townshend, 2003).

oyunun adının hegemonya olduğunu tartışırken, Laclau "popülizmin siyasalın ontolojik olarak nasıl oluşturulduğunu anlamak için müthiş bir yol olduğunu" (2005b, s. 67) ileri sürer. Bu durum Laclau'nun anahtar kavramlarının, Laclau'nun çalışmalarının yerinde bir başlıkla değerlendirildiği "Populism is Hegemony is Politics?" (Arditi, 2010) adlı çalışmada da açık bir biçimde görülebileceği üzere, birbirine girmesiyle sonuçlanır. Hem eleştirenler (Zizek, 2006a, 2006b) hem de destekçiler (Howarth, 2008; Stavrakakis, 2004) birbirine benzeyen değerlendirmeler yaptığında, kişinin iddiası içerisinde kavramsal kayma olduğuna dair şüphe duymak için yeterince sebep bulunur.

İkincisi ise, Laclau'nun popülist mantığın evrenselliği tezinin ileri sürmüş olduğunun aksine gözlemlenebilir örneklerin bulunmasıdır. Günümüz siyasal alanında Zapatistalardan alternatif küreselleşmeye, işgal hareketlerinden Indignados'a kadar bir dizi siyasi hareket, popülist söylemden, örgütlenmeden ve temsilden lider aracılığıyla taleplerin dile getirilmesini reddederek ya da hiçbir talepte bulunmayarak uzak durma arayışındadır. Dolayısıyla, Laclau'nun evrensel gördüğü "popülist mantığı" tanımazlar.[6] Açık bir biçimde siyaset yapmanın Laclau'nun ileri sürdüğü popülist modelin dışında, dolayısıyla onun iddiasına meydan okuyan farklı yolları da bulunur.

Üçüncü sorun ise, kavramsallaştırmasının çok geniş olması sebebiyle, teorisinin anlamlı bir biçimde uygulanamayacak olmasına bağlı olarak, metodolojik bakış açısıyla ilgilidir. Bu durumun açıkça ortaya konduğu, Panizza'nın derlediği bir dizi makaleden oluşan *Populism and the Mirror of Democracy* (2005b) adlı kitabın büyük bölümü Laclau'nun popülizm teorisini geniş yelpazedeki gözlemlenebilir örneklere uygulamaya çalışır. Buradaki sorun seçilmiş bütün ampirik örneklerin Laclau'nun teorisinden atmaya çalıştığı "ontik" içerik sorununa tekabül etmesidir. Bununla birlikte, kimse bu yazarları "halka" somut itirazlar etrafında dönen bu politik manifestolar üzerin-

6 Bu hareketlerin popülist mantıktan kaçınma girişimleri için bkz. Chesters ve Welsh (2006), Robinson ve Tormey (2009), Tormey (2015) ve Arditi (2012).

de boşa zaman kaybetmekle suçlayamaz; eğer Laclau'nun popülizm teorisini kabul edersek, teorinin herhangi bir siyasi vaka analizine uygulanabilir olması gerektiğinin de altını çizmek gerekir. Öte yandan, şayet mantıksal sonuçları düşünülürse, gözlemlenebilir analiz için yapılacak somut olay tercihinde, bu düzeyde bir genellemenin belirsizliğe ve banalliğe yol açabileceği görülebilir. Genel olarak, Laclau'nun yaklaşımından elde edilen izlenim şudur: Bir yandan belki de şu âna kadar girişilmiş en yenilikçi popülizm teorisiyken –formel olarak en gelişkin olduğundan bahsetmeye gerek yok– şayet ampirik analiz için kullanılacaksa, bir şekilde ayaklarının yere basması sağlanmalıdır.

Sonuç

Görülebileceği üzere, popülizm tarihi boyunca sınanmış bir kavramdır. Başlangıcından Birleşik Devletler'in ortabatısına (ya da kırsal Rusya'nın köylerine), popülizm geniş bir kavramsal seyahat yaptı ve baş döndürücü bir yelpazede siyasi fenomene uygulanmaya çalışıldı. Yine de, literatürdeki hatırı sayılır kavramsal gelişmelere, özellikle son yirmi yılda popülizm üzerine kendi merkez argümanları, teorileri, önemli metinleri ve hatta kimi vaka çalışmalarıyla, belirli düşünce okulları ortaya çıkmış olmasına rağmen, popülizmin nasıl anlaşılacağı –ideoloji, strateji, söylem ya da siyasal mantık– açık bir soru olarak karşımızdadır. Ana yaklaşımlardan her birinin popülizme atfetmiş olduğu *özellikler* arasında bir türdeşlik söz konusuyken, –örneğin, hemen hemen tüm yaklaşımlar "halk" ve "elit" arasındaki bir ayrımdan bahseder– popülizmi tanımlamak için seçilen sosyal bilim kategorilerinin sonuçları üzerine daha çok düşünülmesi gerektiği aşikârdır. Bu durum bölüm boyunca üzerinde durulduğu üzere farklı yaklaşımların eleştirilerine yansıdığı kadar, zaman zaman farklı yazarların bu kategoriler arasında yer değiştirdiği de gözlemlenebilir.

İdeoloji ya da söylem olarak popülizm yaklaşımlarından birinin altına adını yazdırmış şu örneklere bir göz atalım. İdeo-

loji ve söylem her ne kadar farklı tipte siyasi fenomenler olsa da, Hawkins, Riding ve Mudde (2012, s. 2-3, vurgular bana ait) "popülizmi bir *söylem* olarak ele alırlar ya da bazı düşünürlerin tabiriyle *zayıf merkezli ideoloji* diye tanımlarlar: dünya hakkında bütünlüklü birtakım temel varsayımlar ve onları farkında olmadan ifade eden bir dil anlamında". Benzer şekilde, Hawkins (2009, s. 1043) başka bir yerde, Knight'tan (1998) Kazin'e (1995), Canovan'dan (1999) Mudde'a (2004) kadar birçok yazarın fenomen için üslup, dil, çağrı veya zayıf ideoloji gibi farklı ifadeler kullanmalarına rağmen "popülizmi söylemsel olarak tanımladıklarını" iddia eder. Bu kategoriler arasında boğuşuyor olmak, popülizmi kavramsallaştırma bağlamında hiçbir açıklık sağlamaz, bilakis, bu durum birbirinden farklı yaklaşımlar arasındaki ayrımı bulanıklaştırır ki bu durum "bu iki geleneğin popülizme farklı ontolojik statüler verdiği ve sonuç olarak, fenomenin araçsallaştırılmasında ve ölçülmesinde farklı analitik stratejilerin gözetildiği" düşünüldüğünde gerçek bir sorundur (Gidron ve Bonikowski 2013, s. 15).

Dahası, çağdaş literatürde her ne kadar kimlerin popülist olarak adlandırılabileceğine dair bir uzlaşma sağlanmış olsa da –bu durum, aynı liderlerin benzerliklerinin sürekli hatırlatıldığı popülist literatürde görülebilir– aslında bu popülist aktörlerin ideolojilerinde, söylemlerinde, siyasi ve örgütsel stratejilerinde, şayet bu bölümde popülizme yaklaşımlar tarafından sağlanmış olan tanımlamaları kullanacak olursak, derin bir uyumsuzluk vardır. Örneğin, popülistler ideolojik spektrumun geleneksel olarak aşırı sola yerleştirilen temsilcilerinden (Evo Morales) aşırı sağın temsilcilerine (Marine Le Pen) kadar her yerde ortaya çıkabilirler. Popülistler, popülizmlerine ilişkin farklı söylemleri Latin Amerika (Madrid, 2008) ya da Afrika (Cheeseman ve Larmer, 2015) etno-popülist örneklerinde görüldüğü gibi bünyelerinde toplarlar ya da Carlos Menem (Hawkins, 2010, s. 80-81) örneğinde takip edilebileceği üzere popülist söylemi hemen hemen hiç kullanmazlar. Nihayet, siyasi örgütlenme bağlamında, popülistler daha gevşek bir ağ kurabilecekleri gibi (Hugo Chávez), daha sıkı bir parti disiplinini de

uygulayabilirler (Geert Wilders). Bir başka deyişle, popülizmin mevcut ideolojik, söylemsel ve stratejik kavrayışları kişiyi çağdaş popülizmin arketipik örneklerinin ya da "olağan şüphelilerinin" aslında o kadar da popülist olmadığının tartışıldığı ilginç bir konumda bırakır.

Böyle bir durumda ne yapılmalı? Popülizme ilişkin literatürdeki, onun alışageldik örneklerini de hesaba katan, farklı yaklaşımları bir araya getiren özgün bir tanımlamayı ortaya koymayı denemek düşünülebilir. Dahası, bu mümkün olsaydı bile, muhtemelen daha önce adı geçmiş olan Ionescu ve Gellner'in 1969'da belirttikleri, bizlere pek de yardımcı olmayan, uygulanması zor özellikler listesine geri dönmüş olurduk. Onun yerine, onu tarif etmek için "doğru kelimeler" kolayca bulunabilse bile, popülizmin "keşfedilmeyi bekleyen" yalın bir tanımının olmadığının kabulü daha yararlı olacaktır. Buna inanmak, Uygunluk Kuramı[7] yanında konumlanmaktır ki bu, en hafif tabirle, sosyal ve siyasi fenomenleri teorileştirirken sorunlu bir epistemolojik duruş noktasıdır.

Bunun yerine, literatürdeki kavramsal tıkanma bir başka muhtemel yolu gündeme getirir: bugünkü popülizmin daha önceki tanımlamalardan hem uzaklaştığı hem de evrimleştiği gerçeği göz önünde bulundurularak yeni bir düşünme biçimiyle ele alınması, yeniden tanımlanması ve zaman-mekân bağlamında hassas bir biçimde güncellenmesi gerekmesi ve popülizme yaklaşımlar arasında en iyi ihtimalleri vaat edenlerin bileşenleri üzerine inşa edilecek bir tanımlama. Bu, özellikle popülizmin kendisini bulduğu, artan bir şekilde medyatikleşmiş ve "üsluplaşmış" –bu bölümde tanımlanan popülizm yaklaşımlarının görmezden geldiği bir şeydir bu– çağdaş siyasi zemin düşünüldüğünde yerinde ve acil bir çağrıdır.

Popülizm başlığında yenilenmiş bakış açıları sağlamak amacıyla, önümüzdeki bölüm –popülizmi siyasi bir üslup olarak

7 "The Correspondence Theory of Truth" olarak bilinir. En temelde, bir önermenin doğruluğunun gerçek olup olmamasıyla sınanmasıdır. Bir diğer deyişle, bilgi ile nesnesi arasındaki uygunluk, temeldir. Bir tür metafizik realizm de denebilir buna – e.n.

kavramak– popülizme farklı yaklaşımları sunar. Diğer yazarlar fenomenin tarifinde "siyasi üslup" terimini kullandılar kullanmasına ama bunu olgunlaştırmadılar. Sonraki bölüm, güncel literatürde genel olarak popülist olarak kabul edilmiş liderleri inceleyerek ve bu bölümde tanımlanmış yaklaşımlara olan benzer ve farklı yönlerini ortaya koyarak bu yaklaşımı geliştirdi. Bölüm, çağdaş siyasetteki üslubun ve performansın önemli rolü hakkındaki kavramsal anlayışımızı daha da yoğunlaştırma arayışında, fenomene incelikli, dereceli yaklaşımı sunmak ve medyatikleşmiş çağdaş siyasi zemin bağlamında popülizmi sıkı bir biçimde konumlandırmak için popülist literatürü 21. yüzyıla taşıyacak bir yol sunacak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çağdaş Popülizmi Anlamak: Siyasi Üslup Olarak Popülizm

> Siyasi üslup kavrayışını çok zor ya da külfetli olduğunu düşündüğü için kullanmaktan kaçınan bir siyaset teorisyeni, aralarında yaşadığı insanların dilini çok çaba gerektirdiği için öğrenmekten kaçınan bir insana benzer.
>
> – ANKERSMIT (2002, s. 159)

Şayet popülizm bir ideoloji, bir strateji, söylem ya da siyasi mantık değilse, ne tür bir olgudur? Bu bölümde, çağdaş popülizmi anlamanın en iyi yolunun bugün dünyada çok sayıda aktörce kullanılan siyasi üslup üzerinden mümkün olduğu ileri sürülüyor. Bir önceki bölümde tartışılmış olan yaklaşımların ötesine geçilip, popülizmin edimsel boyutu üzerinde durulacak, yoğun bir biçimde medyatikleşmiş ve "üsluplaşmış" çağdaş siyaset ortamında popülizmin pozisyonu kavramsallaştırılacak.

"Siyasi üslup" teriminin, popülist aktörlerin siyasal iletişimini kavramak için kullanan yazarların sayısı göz önünde bulundurulduğunda, popülizm literatüründe yeni olmadığı söylenebilir (Canovan, 1999; Jagers ve Walgrave, 2007; Taguieff, 1995). Ancak, terim yeterince geliştirilememiş ve söylem ve retorikle eşanlamlı bir biçimde kullanılagelmiştir. Belki de bu azgelişmişliğin ve kavramsal kaymanın bir sonucu olarak, fenomene yeni bir ışık tutma potansiyeline ve vaadine rağmen, bir önceki bölümde ortaya konan ölçüde kendi özgün yaklaşımı-

nı geliştirememiştir. Önümüzdeki bölüm, bu durumu siyasi üslup kavramını hem geliştirip hem savunarak, hem popülizme dair diğer yaklaşımlardan nasıl farklılaştığını açıklayarak ve hem de çağdaş popülizmi yeni bir şekilde anlamak için nasıl kullanılabileceğinin yollarını arar.

Bunu dört alt-bölümde yapacağım. Birinci alt-bölümde terimin önceki popülizm literatüründe kullanımını açık bir tanımlamanın ayırt edilemezliğini ortaya koyarak, kısaca analiz edeceğim. Buna çare olarak, ikinci alt-bölümde bir adım geri çekileceğim ve siyasi üslup için, *yönetim alanından gündelik hayata uzanan bir biçimde siyasalı içine alan iktidar alanını yaratmak ve yön vermek için kullanılan izleyicilerin maruz kaldığı somutlaşmış ve sembolik olarak dolayımlanmış bir performanslar repertuarı* geliştireceğim. Bunu retorik, siyaset felsefesi ve siyaset sosyolojisi alanlarındaki siyaset üslubu anlayışından yararlanarak yapacağım ve bu siyasi üslubun yeni anlayışlarının çağdaş siyasi analizde neden önemli ve kullanışlı olduğunun altını çizeceğim. Siyasi üslubun bu yeni anlayış çerçevesinde geliştirilmesinden sonra, üçüncü alt-bölümde siyasi üslup olarak *popülizmin* ayırt edici ana özelliklerini ortaya koyacağım. Bunu, dünyanın çeşitli coğrafyalarından popülist liderleri analiz ederek ve bunları siyasi üslup bağlamında neyin birbirlerine bağladığını belirleyerek, tümevarımcı bir şekilde yapacağım. Bu anlamda popülizm düşüncesindeki üç ana hat şöyle sıralanabilir: *"elit" karşısında "halk"a başvurmak, "kaba tavırlar" ve krizler, kopuşlar ya da tehdit"* Dördüncü alt-bölüm de popülizmin bu yeni kavramsallaştırılmasının farklı bağlamları aşabilme kabiliyetini, popülizmin dereceli görüşünün nüansını, onun popülizme karakterini veren "inceliği" ya da "boşluğu" ve siyasi temsil sorularına olan bağlantısını içerecek şekilde uygulamaya sokuluşunun avantajlarını açıklar.

Popülizm literatüründe siyasi üslup

"Siyasi üslup" terimi popülizmi kavramsallaştırma uğraşındaki düşünürlerce geçmişte kullanıldığında, aslında ne anlamda kullanılmıştı? Fenomenin hangi boyutlarını kavramaya çalıştı-

lar ve "siyasi üslubu" popülizmi anlamak için bir kategori olarak işe koşarken neyi amaçladılar? Terim, farklı bölgesel literatürle çalışan bir dizi etkili yazar tarafından kullanılmıştır. Avrupa literatüründe, kavramı erken dönem çalışmalarında kullanan iki yazar öne çıkar: Taguieff ve Canovan. 1995'teki "Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem" adlı ufuk açıcı makalesinde Taguieff öncesinde Worsley (1969) tarafından açılmış patikayı, popülizmin "ne özel bir çeşit siyasal rejmi, ne de özel bir ideolojik içeriği oluşturduğunu, bilakis onun çeşitli ideolojik çerçevelere uygulanabilir bir siyasi üslup olduğunu" tartışarak takip eder (1995, s. 9). Ancak, siyasi üslup kavramının anlamına atıfla, "popülizmin kavramsallaştırılmasının yalnızca terimin siyasi bir eylem ya da söylemi işaret ettiği toplumsal ve siyasi bir *mobilizasyon* olarak yapılabileceğini vurgular" (1995, s. 9, vurgular orijinal metinden). Dolayısıyla bir önceki bölümde –strateji ve söylem– siyasi üslup içindeki birçok bileşenle bütünlük arz eder. Taguieff popülizm kavramsallaştırmasını ortaya koyarken –Jean-Marie Le Pen'in milliyetçi popülizmini ideal bir tip olarak kullandığı temelde tanımladığı kavramın beş ana özelliği, ayrıca popülizmin iki kutbunu tanımladığı gibi (protest/toplumsal ve kimliksel/milli)– bizler bir biçimde hâlâ "halkı" mobilize eden bir çeşit söylemsel ya da retorik bir çağrının ötesinde yeterince açık olmayan bir siyasi üslup fikrinin aslında ne olduğuna dair soruyla baş başa kalmış durumdayız.

Daha önce belirtilmiş olduğu üzere, popülizmi bir siyasi üslup olarak ele alan bir başka önemli teorisyen Canovan'dır. Canovan'ın son otuz yıllık popülizm çalışması üzerine genel kanı, odağının fenomenin iletişimsel boyutunda olmasıdır. Gerçekten de 1984 gibi erken bir tarihten itibaren, Canovan popülist aktörleri birbirleriyle ilişkilendiren tek bağın "onların sıkı bir biçimde insanlara çağrı yapmaya dayanan retorik üslupları" (1984, s. 313) olduğunu, "popülizmin özden çok bir üsluba işaret ettiğini" tartışır (314). Taguieff'in çalışmalarına uyumlu bir biçimde "halka" yapılan çağrının retoriğini odağına alan bu yaklaşım, Canovan ile birlikte yaptıkları çalışma boyunca da

"modern demokratik toplumlarda popülizmin en iyi görüldüğü an 'halka başvurma'nın eşzamanlı olarak hâkim iktidar yapısına ve toplumdaki baskın fikir ve değerlere karşı yapıldığı andır" Bu özellik ise "sırayla popülizmin meşru çerçevesine, *siyasi üslubu*na ve durumuna karakterini vererek devam eder" (1999, s. 3, vurgu bana ait). Burada, popülizmin siyasi bir üslup oluşuna odaklanmak basitçe anlamlandırılan "halkın" iktidardakilere karşı olduğu çerçevesinin ötesine geçmek ve ek olarak bu çağrının nasıl şekillendiği ve temsil edildiğinin göz önünde bulundurulması anlamına gelir. Canovan'a göre, "popülistlerin halka başvurmaları karakter olarak sıradan insanları hedef alması anlamında 'demokratik' bir üslup sergilermiş gibi yapar" (1999, s. 5, vurgular orijinal metinden). Bu üslup yalnızca sunulduğu dil itibarıyla değil, aynı zamanda önerdiği analiz biçimleri ve çözümler bakımından da doğrudanlığından ve basitliğinden güç alır.[1] Canovan'ın popülizm kavrayışı siyasi üslup olarak popülizmin zorlu ampirik uygulamalarından birine ilham verir. Jagers ve Walgrave'in içerik analizi üzerine yaptıkları çalışma (2007) Belçika'da siyasi parti televizyon yayıncılığında "*siyasi aktörlerin halka hitap ettiği bir siyasi iletişim üslubu*" biçiminde, kavram olarak "esnek" bir popülizm (2007, s. 322, vurgular orijinal metinden) ile "açık bir kurulu düzen karşıtı ve belirli toplumsal kategorileri dışlayan anlatı" (323) olarak kesif bir popülizm kavrayışı betimleyerek, popülist üslup kavramının ölçülebilirliğini geliştirir. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde, yazarlar, yukarıdaki iki tanımlama biçimine göre, –Flaman Bloğu– adlı popülist partinin, popülist iletişim üslubunu diğer partilerden çok daha yoğun bir biçimde kullandığını tespit etmişlerdir.

Görüldüğü gibi, popülizmin bu dilsel ya da retorik boyutuyla ilgili olduğu düşüncesiyle, önceki bölümde tartışılan söylem-

1 Her ne kadar adı geçen makalede popülizm bir siyasi üslup olarak ele alınmış olsa da, Canovan başka bir çalışmasında (Canovan, 2002) popülizmi bir ideoloji olarak tartışır. Özellikle Freudyen perspektiften oldukça etkilenmiş bir ideoloji kavrayışından yararlanan yazar (ideolojiye ilişkin benzer tanımlama biçimi Mudde ve onun takipçilerince yaygın olarak kullanılır) popülizmin tam olarak ne tür bir fenomen olduğu konusunda muğlaktır.

sel yaklaşımlardan siyasi bir üslup olarak bu popülizm tanımlarını ayırt etmek oldukça zordur. Bu, popülizmin Amerika literatüründe siyasi bir üslup olarak en etkililerinden biri olan Kazin'in (1995) Amerikan siyasi tarihinde "popülist ikna" incelemesi için de geçerlidir. Kazin, popülizme atıfla onun "devamlı ancak kararsız, kökleri 19. yüzyıla uzanan bir siyasi retorik üslubu" (1995, s. 5) olduğunun altını çizerken, bir başka yerde de "konuşanların sadece sınıfsal anlamda birbirine bağlı olmadığı ancak dikkate değer bir bir aradalık oluşturan, elitlerini kendi çıkarına çalışan ve demokratik olmayan bir biçimde gören ve bu insanları yine bahsedilen elitlere karşı mobilize eden bir dil olduğunu" (1) ileri sürer. Bizler bir kez daha, burada söylem ya da retorik düzeyinde kalmış oluruz. Tüm bu yaklaşımların sofistikeliğine rağmen, Taguieff'in, Canovan'ın ve Kazin'in çalışmalarında siyasi üslubu anlaşılması zor bir hale getiren dil, söylem, retorik ve üslup olguları arasındaki kaygan zemin sabit kalır.

Bir önceki bölümde sunulmuş rekabet halindeki iki ana yaklaşımın ötesinde, siyasi üslup nosyonunun ne sunması gerektiğine dair derli toplu bir çalışmayı Latin Amerika popülizmi üzerinden Knight (1998) yapmışır. Latin Amerika literatüründeki popülizmi belirli toplumsal tabanlarla, örgütlenme biçimleriyle ya da bağlantılarla açıklama eğiliminden etkilenmeden, Knight, popülizmin "ayırt edici bir biçimde, 'halk' ile ilan edilmiş bir uyumu, 'onlar ve biz' zihniyetini ve (şart değil ama sıklıkla) bir kriz ve mobilizasyon dönemini içinde barındıran bir siyasi *üslup*" olduğunu iddia eder (Knight, 1998, s. 223, vurgular orijinal metinden). Ayrıca, Knight, *siyasi üslubu* "siyaset yapmanın bir yolu" (234) olarak açıkça ortaya koyduğundan dolayı, onun esasen ne olduğuna ilişkin çok daha net bir tanıma ulaşırız. Bu muğlak bir kategorizasyon olsa da, Knight, Taguieff, Canovan ve Kazin tarafından ortaya konan şeklen söylemsel ve retorik analiz düzeyinin ötesine geçer ve siyasetin daha edimsel ve duygusal boyutlarını aktarır. Dolayısıyla sadece iletilen kelimelerin değil, "yapıyor olma"nın da siyasetin bir parçası olduğunu göstermiş olur. Meksika tarihinden örnekler-

den hareketle Knight, başkan Alvaro Obregon'un yabancı ülke temsilcilerini ağırlarken pijama giyme tercihi ya da başkan Lazaro Cardenas'ın kendisi için hazırlanmış yemekleri elitlerle birlikte anılma düşüncesiyle reddedip yaşlı bir kadının sokak tezgâhından kamuoyuna açık bir biçimde çikolata yemesi ve su içmesi yahut da başkan Carlos Salinas'ın "sıradan bir gömlek ya da deri ceketle tozlu yollarda yürüme imajı" (245) gibi "sahte, kalabalıklar içinden(mişçesine) şakacı tavrı ve popülist jestlere olan yeteneğine" (236) işaret eder. Bu noktada, moda, kültürel zevkler, kamusal performansların biçimi ve benliğin sunumu, popülizmde "halka" başvurma bağlamında üzerine düşünülmesi gereken bir konu haline gelir. Dolayısıyla, popülist olabilmek için, sadece "halk" adına konuşuyor olmak yeterli değildir, aynı zamanda *popülizm yapılmalı*, "halk" için icra edilmelidir. Knight'a göre, bu yaklaşımın getirisi, farklı kurumsal ve ideolojik bağlamlarda geniş yelpazeli bir "popülizmi" kavramak anlamında, "esneklik erdemi ve –belki de en önemlisi– tarihsel sadakate" sahip olmasıdır. De la Torre'nin Ekvador popülizmi üzerine yapmış olduğu çalışma da bu edimsel boyutların farkındadır; popülizmlerinin kanıtı olarak, Abdalá Bucaram'ın "eylemler, kelimeler ve performanslar"ını (de la Torre, 2007, s. 391) ve Rafael Correa'nın hislerini açığa vuran kamusal görünümü incelediği çalışmasında retoriğin ötesine geçer (de la Torre, 2012).

Yazarların popülizmi bir siyasi üslup olarak anlamak için yapmış olduğu bu ayırt edici katkılar küçümsenemez: Her biri popülizmin iletişimsel (gerektiğinde edimsel) tarafının merkezî rolünün altını çizerek, hâkim yaklaşımların anlayışlarının ötesine geçmeye çalışmışlardır. Dahası, kavramsal yeniliklerine rağmen, Weyland'ın (2001, s. 12) yaklaşıma ilişkin eleştirel bakışı önemini korur: "Siyasi üslup, siyasi performans biçimlerine işaret eder ve popülizmin söylemini de içerecek biçimde onun ifade boyutlarının üzerinde durur. Ancak siyasi üslubun net bir biçimde sınırlandırılmamış, geniş bir kavram olduğu da unutulmamalıdır." Weyland'ın eleştirisinin özel hedefi kayda değerdir: Sorun, bu yazarlarca ortaya konmuş olan siyasi

üslup olarak popülizm anlayışı değildir – bilakis, bu değişken özellikler görece tartışma götürmez ve literatür içinde farklı biçimlerde kendisini gösterir. Buradaki sorun belki de[2] ideoloji, siyasi strateji, söylem ya da siyasi mantığın aksine, popülizmin analizini araçsallaştırmayı dileyen bu yazarların başvuracakları bir genelgeçer "siyasi üslup" literatürünün bulunmamasıdır. Bu esasen şu anlama gelir: Siyasi üslup olarak popülizm anlayışını ciddiye alacaksak, bir adım geri atmalı ve siyasi üslup derken tam olarak ne demek istediğimizi açıkça belirlemeliyiz. Bu, Knight'ın yardımcı olduğu ancak fazlasıyla öneri ve belirsizlik içeren "siyaset yapma yollarının" (1998, s. 234) ötesine geçmeyi ve siyasi üslubu, ampirik analiz için yararlı, ciddiye alınan sosyal bilimsel bir kavram olarak inşa etmeyi gerektirir.

Siyasi üslubun kökenleri

"Siyasi üslup" terimini anlamlı hale getirmek için atılacak ilk adım, onun daha geniş akademik literatürde kullanımı üzerine düşünmektir. Terim siyaset bilimi ve siyasal iletişim literatüründe ayrım gözetmeksizin kullanılırken, neredeyse hiç tanımlanmadı. Bilakis, çoğunlukla eldeki olgu bir başka kavramsal kategoriye kolayca uymadığında kullanıldı. Böylelikle, "siyasi üslup" bir çeşit belirli tip olguları bir araya getiren akademik bir yer tutucu ya da bağlama oturtulması zor, kısa ömürlü siyasi "şeylerin" kısaltması olarak var oldu. Böylesine bir belirsizlik "Sovyet elitinin siyasi üslubudan" (Burant, 1987, s. 273), "bir siyasi üslup olarak kara gerçekçilik"e (Nelson, 2008, s. 1) kadar her şeyin tanımlanmasında kavramın kullanılmasına yol açan bir durum yaratır. Bu terminolojik kaymanın aslında bes-

2 Teorileştirme tarzlarına ilişkin yılgınlığa dair, Ewen (1988, s. 2-3) "En iyi ihtimalle amorf, açık bir biçimi bulunmayan, entelektüel bir yol gösterici olarak akademisyenlerin ve öğrencilerin sırtını dayadığı bilgi kategorilerinin sağlamlığından yoksun bir konuyla baş etmek üzere bir mücadeleye girecektim" diye yazar. Daha yakın zamanda Vivian (2011, s. xii) "üslubun paradoksal vaadini ve problemini tanımlarken, bir konunun zengin kültürel, siyasi ya da estetik önemini tanımlamak için bu kategoriyi işe koşanlar, üslup meselesinin kendisine dair sorunu çözümsüz bırakmak durumundadırlar" der.

lendiği şey, –"üslup"– kelimesinin kökündeki estetik, tiyatro ve modayla olan bağlantısıdır. Bu sebeple de, siyaset bilimi literatüründe önemli bir yer tutmayı da başaramamıştır. Sözü edilen retorik, edimsel ve görsel çağrışımlar, siyasi üslubu, siyaset biliminin "yüzeysel düzeyi" gibi konumlandırır, "ciddi" siyaset bilimcilerden azadeleştirir, iletişim araştırmacıları, kültürel çalışmacıların konusu gibi sunar ve ana akım siyaset biliminin dışına iter.

Kaygan doğasına rağmen "üslubun" iki ana kullanımı ayırt edilebilir. İlki, üslubu basitçe modellerle eşleştirir – burada, birbirinden ayrı ancak benzer özellikli nesne ya da fenomenlerin anlaşılabilecek bir formda şematize edebilmesi için kullanılan bir yol olarak üsluptan söz edilebilir. Ackerman (1962, s. 227) bu yaklaşımı sanat tarihinde üslup üzerine tartışırken, "aynı zaman ve/veya mekânda ya da aynı kişi veya gruplarca yapılan çeşitli sanat çalışmaları arasındaki ilişkileri ileri sürerek örnek gösterir" İkinci kullanımda ise üslup içeriğin karşısında konumlandırılır; örneğin, Goodman (1975, s. 799) "konu söylenenin ne olduğu iken, üslup nasıl olduğudur" diyerek meseleyi tartışır. Üslubun bu iki tanımı da geçerlidir ve kullanımında çoğunlukla bu iki anlam birbirinin içine geçer. Sözgelimi, sanatta Dışavurumcu üsluba atıfta bulunurken, aslında iki temel sorumluluğu üstleniriz: Öncelikle bir gruplandırma yapmış oluruz (bu örnekte, sanatçılar ve onların çalışmaları), devamında ise gruplama kategorisi olarak yargılarımızı neyi içerip neyi dışarıda bırakacağına, neyin resminin yapıldığına değil (konu), nasıl (üslup) yapıldığına bakarak karar veririz.

Konu sanat eserlerini sınıflandırma olduğunda üslup ve içerik arasında ayrım yapmak görece kolayken, siyaset için aynı şeyi söylemek oldukça güçtür. Ankersmith (2002, s. 135, vurgu orijinal metinde) siyasi temsil üzerine yaptığı çalışmada kavramsal titizlik açısından "üslup" ve "içerik" terimlerini birbirinden ayırsak da, *siyasi gerçekliğin* boyutlarının kendisi "içerik" ya da "üslup" nosyonlarınca ifade edildiği üzere birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğunu tartışır ve üslubun bazen içeriği ürettiğini bazen de tam tersinin mümkün olduğunu ileri sürer.

Ankersmith üslup ve içeriğe açık bir biçimde atıfta bulunmazken, "siyasi üsluba" dair benzer terimler kullanan önceki yazarlar da bu önemli ikilikle boğuşmuşturlar. Laswell (1949, s. 38), "üslubun sadece bir süsleme olarak görülüp göz ardı" edilemeyeceğinin altını çizer ve siyasi gidişatın tahmininde üslup üzerine çalışmanın yararlı olabileceğini ileri sürer. Sonrasında, Verba (1965, s. 545) siyasi üslubu "kanaatlerin düzenlendiği siyasi etkileşimin enformel normlarına" bağlar ve siyasetçilerin iletişim üslupları ile savundukları siyasetler arasında bir ilişki olduğunu savunur. Hofstadter'ın ufuk açıcı çalışması *The Paranoid Style in American Politics* (1965) Amerikan siyaset tarihinde McCarthyciliğe, İlluminaticiliğe, Masonluğa ve kır/taşra popülizmine temas ederek, "ateşli abartı, kuşkuculuk ve komplo fantazileri" (1965, s. 3) eğiliminin izini sürer. Bu eğilimi ideoloji ya da söylem olarak adlandırmaz, "üslup" bu fenomenin keşfinde Hofstadter tarafından kullanılan en uygun terimdir.

Hariman'ın siyasi üslup anlayışı

Yakın zamanda, Hariman (1995), Ankersmit (2002) ve Pels (2003) siyasi üslubu, sırasıyla, retorik, siyaset felsefesi ve siyaset sosyolojisi alanlarında güvenilir ve yararlı bir kavram olarak kullanma girişiminde bulundular. Hariman, *Political Style: The Artistry of Power* (1995, s. 2) adlı çalışmasında, her ne kadar siyasi deneyim çoğu zaman "konuşma, jestler, dekor ve algının şekillendirilmesini sağlayan araçlar" gibi bileşenlerle tartışılıyor olsa da, bu yetenekler toplamını tanımlayacak etkin bir kelime setinin henüz bulunmadığını ileri sürer. Böylelikle Hariman'ın siyasi üslup teorisi, bu boşluğu doldurmaya ve siyasi hayatın böylesine önemli ancak açıklaması bir o kadar zor olan bileşenlerini tanımlayacak kavramları geliştirmeye çalışır. Hariman (187) siyasi üslubu şöyle tanımlar:

> (1) hitabetin kurallar dizisi ve işaretlerin, durumların ya da metinlerin ve davranışların veya tavırların ve mekânların hizalanışı; (2) iletişim ve görünüm pratiklerinin öne çıkması; (3)

estetik tepkilere dayanan retorikler toplamının repertuarı vasıtasıyla işlemesi, (4) bireysel kimliği belirlemek, toplumsal bütünlüğü sağlamak ve iktidarın paylaşımı.

Bu tanımlamayı kullanışlı hale getirebilmek için Hariman – realist, saraylı, cumhuriyetçi ve bürokratik olmak üzere dört ana siyasi üslup sıralar. Bunları, hermenötik bir yakın okumayla, çağdaş siyasi durumlara uygulamadan önce, üslubun göstergeleri olarak açıklar.

TABLO 3.1
Herimanın Siyasi Üslup Anlayışı

Üslup	*Ayırt edici özellikler*	*Metin*
Realist	Siyasal alanı doğal durum olarak kavrar; failleri rasyonel aktörler olarak görür, modern siyasetin "ortak duyusu"nun göstergesidir.	Machiavelli - *Prens*
Saraylı	Otoriteyi hükümdarın bedeninde konumlandırır; jestlerle iletişimi tercih eder.	Kapuściński - *The Emperor: Downfall of an Autocrat*
Cumhuriyetçi	Hitabet ve sözlü iletişim yeteneklerini tercih eder; yurttaş erdemi.	Cicero'nun Atticus'a Mektupları
Bürokratik	Yazıda ve "makam kültüründe" görülen teknikliği ve açık tanımlamaları tercih eder.	Franz Kafka - *Şato*

Kaynak: Hariman [1995].

Weber'in etkisi bu analizde bariz bir biçimde kendisini hissettirir. Hariman, siyasi üslup ve ilgili metinlerin tek başına "doğanın aynaları" olmadığını, daha çok eleştirel analiz için "siyasi momenti" yakalayan bir girişim olarak tartışırken, onu ideal tipler olarak geliştirir. Buna göre, "üslup, toplumsal gerçekliğin anlaşılmasında analitik bir kategoriye dönüşür" (Hariman, 1995, s. 9). Weberyen okula sadık bir biçimde, bürokratik üslubun en güçlü üslup olduğunu not eder ve ekler:
bir kere başlangıcı tuttuğunda, diğerlerinin hepsini içine alır" (173). Kendi tasnifinin yalnızca bir başlangıç olduğunu, başka siyasi üslupların da var olabileceğini belirtir. Aslında, *Rhetoric and Public Affairs*'ın konusu "demokratik üslubun" nasıl kavramsallaştırılabileceği üzerinedir (bkz. Engels, 2008).

Ankersmit'in siyasi üslup anlayışı

Hariman'ın kavramsal çerçevesi retorik çalışmalarda kaynağını bulurken, Ankersmit (1996) siyaset felsefesi penceresinden ve özellikle temsilin estetik teorisi üzerinden siyasi üslup anlayışını geliştirir. Ankersmith ayrıca, siyasi üslup kavramının, parçalı, dağınık ve çağdaş siyasi gerçekliğin post-modern doğasıyla vatandaşların nasıl ilişkilendiğinin en iyi yolunu sunduğunu ileri sürer. Bu durum modern siyasetin karmaşık teknokratik doğasıyla ilgilidir. Bundan ötürü, politikaların teknik detayları, yönetişim ve siyasi süreçler çoğu zaman toplumun geneli için anlaşılmaz hale gelir. Şayet bu modern siyasetin anlaşılması oldukça güç "iç işleyişi" ise, Ankersmit (1996, s. 158) için siyasi üslup "vatandaşların karmaşık gerçekliği anlayabilmesini onu 'dışarıdakilerle' ya da çevredekilerle daha kolay birbirine bağlamasını sağlayan" bir aracı temsil eder. Ankersmit, bunu bizim "teknik" boyutlarını anlamamıza gerek olmadan, kararı kolayca uzmanlara bırakabileceğimiz, kullanılan "üslup itibarıyla" takdir ettiğimiz sanat deneyimlerimize benzetir. Benzer şekilde, belli bir temsilciye oy vermek için, insanların o adayın nasıl önseçimi geçtiğine dair bütün detayları bilmesine, daha önceki toplantılarda nasıl oy verdiğini anlamasına ya da vermiş olduğu yasa tekliflerinin detaylarına hâkim olmasına gerek yoktur. İnsanlar, basitçe temsilci adaylarıyla duygusal bir bağ kurmuş olabilirler ya da temsilcinin hal ve tavrından etkilenmiş olabilirler. Ankersmit'in ileri sürdüğüne göre, siyasi üslup, siyasi gerçekliğin kitle siyasetinin gerçekleştiği ve siyasetçilerin seçmenler ve yurttaşlarla ilişkilendiği alan olduğundan dolayı merkezî boyutudur.

Her ne kadar bu siyasi üslup kavramı "bilim-dışılıkla" ve "yüzeysel" olmakla eleştiriliyor olsa bile Ankersmit (2002, s. 151, vurgu orijinal metinden) bunların argümanın esas güçlü noktaları olduğunu ileri sürer:

> Üslup nosyonunun bilim-dışılığı ve "yüzeysel oluşu" tam da kelimenin anlamına karşılık gelir. Ancak, işte tam da bu yüzden ona çok ihtiyacımız var; diğer insanlarla olan ilişkilerimiz-

de aramızda neler geçtiğiyle ilgileniriz, tabiri caizse, diğerinin davranışının *görünürde* ne olduğuna bakarız.

O halde, siyasi üslup "ötekinin kimi gizli, psikolojik hakikatini" (Ankersmit, 2002, s. 151) ortaya çıkarmaz, bilakis, siyasetin gündelikliğinde, sıkıcılığında ve genelliğinde bir yerlerdedir. Bu kavramı oluştururken, Ankersmit haklı bir biçimde klişe ve elitist bir nosyon olan "rasyonel kararlar" verebilmek için gerekli olan tüm bilgiye erişimi olan "bilinçli yurttaş"ı –bir çeşit *homo-politicus*– reddeder ve gündelik düzeyde insanların siyasetle nasıl ilgilendiğini daha gerçekçi bir biçimde ele alır. Siyasi üslubu tanımlamanın bir başka önemli noktası onun tarihselliğinde saklıdır. Ankersmit (2002, s. 159) siyasi gerçekliktеki yeni gelişmelerin her zaman yeni siyasi üsluplar doğuracağını ileri sürer. Sonuç olarak, siyasi üslubu görmezden gelmek, çağdaş siyasetin sürekli dönüşen doğasını kavrayamamak kadar siyasal deneyimin önemli bir yapısını gözden kaçırmak anlamına da gelir.

Pels'in siyasi üslup anlayışı

Gerek kendi başına ortaya koyduğu (2003) gerekse ortak yazarlı (Corner ve Pels, 2003a; Pels ve Velde, 2000) olsun, Pels'in çalışmaları, Ankersmit'in teorik yaklaşımının sosyolojik olarak "yoğunlaştırılmış" bir biçimi olarak okunabilir. Pels çağdaş siyasette her gün önemi giderek artan siyasi üslubu, daha geniş anlamda dönüşen medyatik alanı, siyasetçilerin medyada artan görünürlüklerini, "kültürel ekonominin doğuşunu", ünlü kültünü kapsayacak bir biçimde daha genel anlamda siyasetin "üsluplaşmasını" birbirine bağlar. Pels'e göre (2003, s. 45), "'Üslup', konuşma, eyleme bakış, sunum ve şeylerle baş etme gibi iletişim yolları heterojen bir biçimde bir araya getirilirken tüm bunların olguyla tavrı, mesajla paketi, argümanla ritüeli derhal eriten sembolik bir bütünde birleşmesini ifade eder" Pels, siyasi üslubun bu kavrayışının demokratik bir siyaset açısından olumlu ve olumsuz olarak görür. Buna göre, bir tarafta, temsil

edenle edilen arasındaki estetik boşluğu siyasi aktörlerlerin daha duygu yoğun bir bağla örtmesi varken (çoğunlukla medya kanalları aracılığıyla), diğer tarafta siyasi üslubun, siyasetin içini boşaltma kapasitesinden ve yurttaşları siyaseti belli bir uzaklıktan izlemekten keyif alan birer figüre dönüştürebilme gücünden ve onları aktif bir biçimde siyasetin parçası olmaktan uzak tutabilmesinden endişe duyar.

Bir örnek vermek gerekirse, Pels siyasi üslubun gücünü çok iyi kavramış, siyasi temsil ve medya teknolojlerinin önemini görmüş, öldürülen Hollandalı popülist siyasetçi Pim Fortuyn'u paradigmatik örnek olarak kullanır. Burada, siyasetçi, siyaseti "eğlenceli" ve ulaşılabilir yapan, "kişiselleştirilmiş güven duygusu ile üslup sahibi birey siyasetinin oluşturulmasını sağlayan" ve "kendi karakterini bir marka olarak ortaya koyan ve özel alan ile kamusal gösteri arasındaki sınırları bulanıklaştıran kişiye dönüşür" (Pels, 2003, s. 42). Pels medyanın bu tip performanslara yönelik teşviki ve cesaretlendirmesi olmasa, Fortuyn'un başarısının mümkün olmadığının altını çizer. Fortuyn'un başarısı, Pels'e göre, "medya teknolojilerinin genişletilmiş görünürlüğünün olmadığı bir evrende hayal bile edilemezdi" (43).

Hariman'ın, Ankersmit'in ve Pels'in siyasi üslup kavramsallaştırmaları, geniş bir bağlamda bu bölümde daha önce de bahsedildiği üzere birbiriyle ilişkili iki bakış açısına da götürülebilir. Hariman'ın kavramsallaştırması öncelikle siyasal iletişim uygulamaları ile ideal-tip analitik kategorileri birlikte düşünen tipolojk bir girişim olarak anlaşılabilirken, Ankersmit ve Pels'in kavramsallaştırması, üslubun estetik anlamıyla ilgilenir – ki bu da üslubu, içeriğin karşısına konumlandıran bakış açısıdır (her ne kadar ikisi de bu basit ikiliği karmaşıklaştırmayı başarmış olsa da...). Bu yazarları birbirine bağlayan şey ise genelde görmezden gelinen, "sığ" olarak nitelenen siyasi üslubun bileşenlerini ciddiye almaları ve kavramı analitik bir özle aşılamalarıdır. Bununla bağlantılı olarak, siyasi faaliyetlerin iletişimsel ve estetik boyutlarının öneminin hakkını teslim ederler. Dolayısıyla, Hariman, siyasi üslupları çokluklar içinde an-

lamamızı sağlayacak bir sınıflandırıcı şema sunarken, Ankersmit ve Pels siyasi üslubun çağdaş siyasi analize etkilerini anlayabilmemiz için gerekli olan teorik sofistikasyonu sağlar. Tüm bunları birlikte ele aldığımızda, yazarların görüşleri siyasi üslubu anlayabilmek için yeni yollar geliştirmemize güçlü bir kavramsal temel hazırlar.

Siyasi üslubun yeni tanımı

Bu bilgiler ışığında, siyasi üslup, *yönetim alanından gündelik hayata uzanan bir biçimde siyasalı içine alan iktidar alanını yaratmak ve yön vermek için kullanılan izleyicilerin maruz kaldığı somutlaşmış ve sembolik olarak dolayımlanmış bir performanslar repertuarı* olarak anlaşılabilir.[3] Bu yeni tanım, Hariman'ın tanımıyla, Ankersmit ve Pels'in tanımları arasında köprü oluşturur. Retorik olanla (konuşma va yazı dilini, argümantasyonu ve tonu, jestleri ve beden dilini içerecek biçimde iletişimin dağılım biçimini kapsar), estetik olanı (imajları, modayı, benliğin sunumunu, tasarımı ve "sahnelemeyi") bir araya getirir. Bu bileşenleri performans nosyonuyla çerçevelemek, iki alanın da birbiriyle bağlantılı olduğunu gösterir, ayrıca, alınan kararların, kişinin kendisini siyaseten nasıl temsil ettiğiyle belirlendiğinin, yani siyasi performansların *inşa edildiğinin* hakkını verir. Dahası, performansa odaklanan bakışta, kimin performans gösterebileceğine, performansların hedeflediği izleyiciler ve bu siyasi performansların kimler tarafından nasıl sunulduğu arasında dair bitmek tükenmek bilmez bir iktidar boyutu vardır (Alexander ve Mast, 2006). Son olarak, performansa odaklanan bu dönüşüm aslında çok sayıda akademik alandaki güncel gelişmede kendisini gösterir. Sözgelimi, siyasi temsil çalışmalarındaki "inşacı dönüş" (de Wilde, 2013; Disch, 2011, 2012; Saward, 2010; Severs, 2010) "temsil edişin bir performans olduğunu, aktörlerce eylendiğini ve performansın iddiasının birilerinin ya temsilci olduğu ya da olabileceği anlamına geldi-

3 "Siyasal"ın çoklu/farklı kavrayışlarına ilişkin bkz. Lasswell (1935), Arendt (1958) ve Foucault (1991, 2007, 2010).

ğini" ileri sürer (Saward, 2010, s. 66). Kültür sosyolojisindeki "edimsel dönüş" ise (bkz. Alexander, 2011; Alexander, Giesen ve Mast, 2006) çağdaş toplumsal ve siyasi analizde sembolik dolayımlı eylemin önemine ve siyaset sosyolojisinde toplumsl eyleme dair güçlü argümanlar sunar (Jansen, 2011; Tilly, 2008).

Her ne kadar önceden de toplumsal ve siyasi fenomenlerin analizinde performansı odağına alan çalışmalar, örneğin Burke'ün (1957 [1941], 1965) dramatizmi ve sembolik eylem yaklaşımı, Goffman'ın (1959) dramaturjik analizleri, Austin'in (1975) sözedimi kuramı ve Butler'ın (1990) edimsellik üzerine çalışması söz konusu olsa da, siyasi üslubun edimsel olana odaklanması, siyasetin çağdaş dünyada nasıl işlediğine dair ampirik değişimlerle özel bir önem kazanır. Siyasal olanın şekli, düşünümsel modernite (Beck, 2006) ve iletişimsel zenginlik çağı (Keane, 2013) koşulları altında kuşkusuz değişti. İdeolojik ayrımların zayıflaması, siyasetin sınıfsal karakterinin yerinden edilmesi ve diğer etkenlerin yanında sıradan yurttaşların geleneksel parti siyasetine yabancılaşmasıyla (Crouch, 2004; Mair, 2006; Tormey, 2015; van Biezen, Mair ve Poguntke, 2012) nitelenen "ana akım" veya "geleneksel" siyasetin meşruiyetine yönelik sürekli meydan okuma, "üsluplara" ve "repertuarlara" şahit oldu ve bu, siyasi deneyimin göstergeleri olarak, parti üyeliği veya "formel" siyasi faaliyetin diğer göstergelerinde olduğundan çok daha fazla yankı buldu. Siyasetin gitgide medyatikleşmesi ile birleşince, bu, politikanın hem açık (Debord, 1994; Vaneigem, 1994) hem de sıradan kullanımında daha "üslupla ilintili" ve "sahnesel" hale gelmesi anlamına geliyor. Burada anlatılmak istenen, bütün siyasetin "yüzeysel" (Baudrillard, 1994) olduğunu iddia etmek ya da diğer yandan "bu çağdaş siyasetteki yüzeyselliğin" çok daha önemli olanı örttüğünü ve Gerçek olanı karartığını (Zizek, 1999) ileri sürmek değil, basitçe çağdaş siyasetin yoğun bir biçimde medyatikleştiğinin ve üslupla ilintilendirildiğinin altını çizmek ve siyasetin "estetik" ve "edimsel" bileşenlerinin özellikle (ve artan bir biçimde) önemli olduğunun hakkını teslim etmektir. Böyle bir

durumda, üslup ve performans siyasi aktörlerin siyasi başarıya erişebilmeleri için kamusal, özel ve kurumsal alanlarda (Corner, 2003) kendilerini görünür kılma ve performans gösterme zorunda olmalarıyla siyasi deneyimin ve analizin merkezine oturur.

Sembolik olarak dolayımlanmış performansa odaklanmasıyla, açık bir biçimde siyasi üslup anlayışı daha önceki bölümlerde, popülizmi ideoloji ve söylem gibi terimlerle etiketleyen diğer merkezî yaklaşımlardan ayrılır. İdeolojik yaklaşımlar ise genellikle kimi inançları, düşünceleri ve değerleri analiz etmeyi dert edinmişken ya da belirli bir dünya görüşünün (*Weltanschauungen*) devamlılığını ve yeniden üretimini keşfetmeyi merkeze alırken, edimsel bileşenlere vurgu yapmazlar. Odakları, daha önce tartışılmış olduğu üzere resmin sadece bir parçası olan ideolojik "içeriktir" Dolayısıyla, liberalizmden ve sosyalizmden ideolojiler olarak bahsederken, onlarla birlikte anılan siyasi üsluplar ideolojinin işlevleri olmak zorunda değildir. Örnek vermek gerekirse, komünizm ideolojisi Stalin'le özdeşleştirilen devasa gösterilerden veya Luxemburg gibi daha alçak gönüllü birinin üslubuna kadar çok farklı siyasi üsluplardan beslenebilir. Bir başka deyişle, ideoloji ve siyasi üslup karşılıklı olarak birbirlerine dayanmazlar, aynı ve bir değildirler. Bunun gibi, popülizmin siyasi üslup olarak incelenmesi için de ideoloji olarak anlaşılması gerekmez.

Siyasi üslup yaklaşımı ile söylemsel yaklaşım arasında kimi örtüşmelerin olduğunu belirtmek gerekir. Siyasi üslup, dilin kullanımı, konuşma, yazılı metinler gibi birçok söylemsel özelliklerin analizini gündemine alır. Ancak, siyasi üslup, söylemsel yaklaşımın ele almadığı imajlar, benlik sunumu, beden dili, tasarlama ve sahneleme gibi birçok estetik ve edimsel bileşeni de ele alarak, söylemsel yaklaşımın ufkunun ötesine geçer. Burada çok açık bir ayrıma gidilebilir; söylemsel yaklaşım, öncelikle söylemsel "içeriğe" odaklanıp, bu "içeriğin" nasıl sunulduğu, çerçevelendiği, yayınlandığını konunun dışında bırakırken, siyasi üslup iki özellik konusunda da oldukça titizdir. Yine siyasi üslup, "içeriğin" de, "üslubun" da birbirleriyle bağ-

lantılı olduğunu ve ikisinin de tanınması gerektiğinin hakkını teslim eder. Dahası, söylem ve siyasi üslup yaklaşımları arasında konu düşünceler ve eylemlere geldiğinde, bir ayrışma ortaya çıkar. Jansen (2011, s. 80) söylem yaklaşımının, düşüncelerin ve öznelliklerin sorunsuz bir biçimde siyasi eyleme dönüşebildiklerini varsaydığının altını çizerken, siyasi üslup yaklaşımının ise bu denklemi baş aşağı çevirdiğini ve siyasi performans ve eylemin, daha başından kimliklerin *kurucusu* olduğunu belirtir.

Bu bağlamda, siyasi üslup yaklaşımı, daha önceki bölümde tartışıldığı üzere Laclau'nun siyasi mantık yaklaşımına oldukça uygundur. Bunun ana gerekçesi ise, Laclau'nun siyasi kimliğin oluşmasında siyasi eylemin öneminin altını çizmesi ve bu işlemin merkezine *performans* nosyonunu oturtmasıdır. Gerçekten de, Laclau popülizm teorisini geliştirirken "popüler kimliklere ilişkin yaklaşımımız ad vermenin edimsel boyutunda tam anlamıyla temellendirilir" diye iddia ederek edimsellikten yararlanır (2005b, s. 103). Popülizm "toplumsal gerçeklik içerisinde edimsel bir biçimde işlemeye çalışır" (118) ve daha önemlisi, "halk"ın kendisi adına konuşacak temsilcileri bekleyen halizhazırda bir grup olmadığını, onun bir kategori olarak oluşturulmasının "*edimsel* bir işleme" dayandığını açıklığa kavuşturur (97, vurgu bana ait). Laclau'nun yaklaşımı, bir sonraki bölümde etraflıca tartışılacak olan, edimsel işleyişte liderin rolünün merkeziliğini gün yüzüne çıkarır. Sonuç itibarıyla, siyasi üslup ve siyasi mantık yaklaşımları, üslup ve içeriğin karmaşık bir biçimde ilintili olduğu görüşünü paylaşırlar ve bu üslup kategorisinin üzerinde düşünmeye değer olduğunda hemfikirdirler. Her ne kadar Laclau tam olarak bu terimleri kullanmasa da, "bir hareketin popülist olmadığını o hareketin ideolojisinde ya da siyasetinde popülizme dair tanımlanabilecek gerçek içerikler sunduğundan dolayı değil, bu içeriklerin –nasıl bir içerik olursa olsun– belirli bir eklemleme mantığını gösterdiğinden ötürü söyleyebiliriz" (2005c, s. 33) diye tartışırken bu bağlamı sezdirir. Bir başka deyişle, önemli olan popülizmin "ne"liği –içerik– değil, "nasıl"lığıdır, yani üslubudur.

Dahası, her ne kadar Laclau'nun yaklaşımı ile, siyasi üslup yaklaşımı arasındaki benzerlikler burada özetlenmeye çalışıldıysa da, kimi bariz ayrılıklar vardır. Özellikle, siyasi üslup yaklaşımının daha odaklanmış ve altı belirgin br biçimde çizilmiş analiz sahası vardır. Laclau ile özdeşleştirilen yaklaşım "bütün nesneler söylemin nesnesidir" (Howarth ve Stavrakakis 2000, s. 3) ve dolayısıyla hiçbir şey söylem dışında kalamaz varsayımıyla, her şeyi analiz nesnesi yaparken, siyasi üslup yaklaşımı odağını siyasetin edimsel bileşenlerinin sembolik dolayımına doğru daraltır (retoriği, estetiği ve performansı içine alarak sınırlandırır). Bunun gibi, Laclaucu analizin anahtar kavram seti boş gösterenler, yerinden etme, düğüm noktası ve antagonizmken, siyasi üslup yaklaşımı ampirik analiz için muhtemelen daha "somut" ve faydalı dramaturjik –performans, aktörler, izleyiciler, sahneler, metinler ve mizansen– kavram setlerinden yararlanır. Bu fenomenin ontolojik yapısındansa, onun *ontik* içeriğine yeniden odaklanan bakış açısı, özellikle, popülizmin ampirik analizi için faydalıdır. Sonuç olarak, siyasi üslup yaklaşımı, kesin olmamakla birlikte, siyasi mantık yaklaşımından, diğer teorik yaklaşımlara eklemlenebilmesi açısından daha açık ve çok-yönlü bir özellik gösterir: Şayet Laclau'nun popülizmi anlama biçimi kullanılmak isteniyorsa, Laclau'nun bütün teorik şemasını hegemonya teorisi ve ontolojisini kapsayacak şekilde kabul etmek gerekir. Gelgelelim, bu "kurucu eksiklik" ontolojisi sorunsal olarak özcü ve boğucu olmakla nitelendirilirken (Robinson, 2005), hegemonya teorisi kendi kendini doğrulayan teorik yapısı ve evrensel iddiaları nedeniyle eleştirilir (Arditi, 2007b; Beasley-Murray, 2010). Karşılaştırıldığında, siyasi üslup yaklaşımı tarih-dışı ontolojik bir düzleme sabitlenmiş değildir, bunun yerine, çağdaş siyasetin sınırlarını belirleyen, son derece dolayımlanmış ve "üsluplaşmış" zaman-mekân bağlamına karşı duyarlıdır. Buna göre, insanlar siyasi üslup kavramından faydalanmak için belirli bir siyasi teorik çerçeveye uymak zorunda değildir.

Siyasi üslup olarak popülizm

Siyasi üslup kavramının anahatlarını çıkardıktan sonra, popülizmin başlı başına bir siyasi üslup olduğunun nasıl kavranabileceği tartışmasına geçebiliriz. Bu bölümde, siyasi bir üslup olarak popülizmin özellikleri, tanımın nasıl geliştirildiği açıklanarak, bu özellikler tanımlanarak ve popülizmi bu biçimde düşünmenin avantajları özetlenerek ortaya konacak.

Siyasi üslup olarak popülizmin özellikleri nasıl kavranabilir? Bu soruya cevap,[4] popülist olarak tanımlanan ve bu tanıma uygunlukları etrafında geniş çevrelerin uzlaştığı, yirmi sekiz liderin incelendiği, doksanlardan bu yana oluşturulmuş çağdaş popülizm literatürü tümevarımcı bir biçimde taranarak verildi. Popülist olarak "genel kabulün" sağlanabilmesi için literatür içerisinden en az altı yazarın bu liderleri popülist sıfatıyla etiketlemesi gerekir. Bu seçim kriteri akademik olarak, konu üzerinde çalışmanın en iyi yolunun bilimsel literatürden başlamak olduğunu varsayarak, içedönük olma riski taşır. Özellikle de, literatürde popülizmin nasıl kavramsallaştırılması gerektiğine dair muazzam uyumsuzluk olsa da (bir önceki bölümde ele alındığı üzere), en azından (az da olsa) çoğunlukla popülist olarak nitelenen aktörler etrafında bir uzlaşma olduğu söylenebilir.[5] Bir başka deyişle, yazarlar çoğunlukla popülizmin "ne" olduğu hususunda anlaşamazken, kimin popülist olduğu konusunda bir anlaşma eğilimi gösterirler ve literatür içerisindeki benzer durumlardan yararlanma alışkanlıkları vardır. Bunun gibi, popülizmin siyasi bir üslup olarak dayandırıldığı örnekle-

---

4 Laclau (2005b) popülizmin özelliklerini tanımlamada tümevarımsal yaklaşımları eleştirir ve fenomene ilişkin kendi modelini geliştirirken tümdengelim ilkelerini kullanır. Ancak, tümevarım yaklaşımına getirmiş olduğu eleştiri Ionescu ve Gellner'in derlemeleri (1969b) ve Canovan'ın *Popülizm* (1981) kitabı gibi çeyrek yüzyıllık bir teorik ve ampirik gelişmeyi gözden kaçıran oldukça eskimiş bir literatürü hedef alır. Dolayısıyla, Laclau son zamanlarda literatürde popülist vakalardaki makul anlaşmanın doğruluğunu kabul etme konusunda başarısız olur. Bu durum aynı zamanda tümevarım yaklaşımının bugün için geçmişten çok daha kullanışlı ve yararlı olduğu anlamına gelir.

5 Rooduijn (2014b) fenomenin "özünü" aradığı popülizm tanımını geliştirirken benzer bir savı kullanır.

rin seçilmesinde, aktörün popülist olarak kategorizasyonunun önemli ve sürekli bir tartışma konusu olduğu herhangi bir "sınır" olgusu (örnek olarak Viktor Orbán ve Alexis Çipras) göz ardı edildi. Dolayısıyla, ılımlı bir uzlaşma, kavramın tümevarımsal yeni bir tanımı için iyi bir başlangıç noktası teşkil etmiyor olabilir, ancak, böylesine tartışmaya açık bir kavramla başa çıkmanın en iyi yolu –belki de daha yerinde bir tanımla en az kötü yolu– olduğu söylenebilir.

Popülizmin dünya çapında ele alınışını sağlama almak için, çok sayıda bölgeden farklı popülistler örnekleme dahil edildi. Bunlar Avrupa ve Latin Amerika'dan sekizer, Kuzey Amerika, Afrika ve Asya-Pasifik'ten de dörder tane olmak üzere toplamda yirmi sekiz lideri kapsıyor. Avrupa ve Latin Amerika'dan daha fazla popülist lider incelenmesinin sebebi iki türlü açıklanabilir; ilki, bu bölgelerin popülizm literatüründe en sık ele alınan bölgeler olması iken, bir diğeri ise, bu kitabın yazıldığı dönem itibarıyla bu bölgelerin en fazla sayıda popülist lidere ev sahipliği yapmasıdır. Bunların sayısını diğer bölgelerin sayısına indirdiğimiz takdirde, günümüz için kimi çok önemli ampirik popülizm örnekleri gözden kaçırılmış olacaktı. Sonrasında, liderleri, siyasi üslup anlamında birbirlerine neyin bağladığı araştırıldı. Ek 1'deki tablo, incelenen liderlerin hangi ülkeden olduğunu ortaya koyuyor ve liderleri popülist olarak adlandıran önemli yazarları sınıflandırıyor. Liste yeterince kapsamlı olmamakla birlikte, günümüzdeki akademik uzlaşmanın bir yansıması olarak düşünülebilir. (Kitabın yazımı sırasında Nigel Farage, Timo Soini, Jimmie Åkesson, Donald Trump ve Clive Palmer gibi "sahnelerde" yeni boy gösteren figürler maalesef zaman ve coğrafya sınırlarından ötürü içeriğe dahil edilememiştir.)

Popülist hareketler ya da partilerden ziyade, siyasi üslup örnekleri oldukları aşikâr, çok açık biçimde performans gösterme itibarıyla merkezde duran, popülizmin "vücüda gelmiş halleri" olan popülist liderlere odaklanıldı. Bir sonraki bölümde üzerinde durulacağı üzere, çağdaş popülizm teorilerinde liderler merkezî bir önem taşırlar ve popülizme ilişkin güncel tartış-

malarda da bağlı oldukları partilerden ya da hareketlerden azade bir biçimde popülist liderlerin kişilikleri ve performanslarına yoğunlaşılır.[6]

Bu çabanın popülizmin "özünü" ya da popülizme ilişkin bir ideal tipi kavrama girişimi olmadığını not etmek bu aşamada önemlidir (Hariman'ın siyasi üsluba ilişkin yaklaşımına kıyasla). Amaçlanan daha çok, bir kullanım kılavuzu ya da bir taban oluşturup, dünya çapında birbirine hiç benzemeyen çağdaş popülizm vakalarını birbirine bağlayanın ne olduğunu ortaya çıkarıp –Canovan'ın ve Knight'ın siyasi üslup kavramlarını kullanım şekliyle uyumlu bir biçimde– popülist üslubu faydalı kılmak için düşünülmüş üç gerekli ve yeterli karakteristik özelliği içeren minimal kavramlar inşa etmektir (popülizme ideolojik ve stratejik yaklaşan bu çalışmalarla uyumlu bir biçimde). Kavramın özellikleri birbirinden ayrı –her bir özellik "kendi içinde" popülistmiş gibi– düşünülmemelidir. Bir önceki bölümde ele alınan popülizm yaklaşımları gibi, bu kavram da parçalarının toplamı gibi ele alınmalıdır. Peki, nedir bu popülist üslubun özellikleri?

Siyasi üslup olarak popülizmin özellikleri

"Elit" karşısında "halk"a başvurmak

"Halk" popülistin esas izleyicisidir... "Halk" popülistlerin temel izleyicisi olduğu kadar, popülistlerin performanslarıyla "hazır kıta" haline sokmaya giriştiği bir öznedir (Arditi, 2007). "Halk" aynı zamanda egemenliğin gerçek sahibi olarak sunulur. Bu "halka" başvurma, "insanlara", "ana akıma", "kalbin attığı bir mekâna" ya da bunlarla ilişkili gösterenlere çağrıda bulunmaktan popülistlerin "halk"a yakınlık gösterisinden oluşan edimsel jestlere kadar birçok şekil alabilir.

6 Bu, partilerin ya da hareketlerin kendi kökleşmiş siyasi üslupları olamayacağı anlamına gelmez. Ancak bu üsluplar her zaman kişilerin bu yapılar içerisindeki performanslarının sonucudur. Dolayısıyla, siyasi üslup olarak kavramsallaştırılmış popülizm incelemelerinde popülist lideri merkezî bir figür olarak ele almak oldukça anlamlıdır.

"Halka" başvurmakla bağlantılı bir biçimde toplumdaki "halk" ve "elit" (ya da "Müesses Nizam", "sistem" gibi diğer ilgili gösterenler) karşıtlığı, popülizmin çağdaş tanımlarınca da hakkı teslim edilmiş, dikotomik bir ayrımdır.[7] Popülistler belirli Ötekileri –sığınmacılar, göçmen işçiler ya da belirli bir azınlık grubu gibi– de halk "düşmanları" olarak hedef tahtasına oturtabilirler ancak bu "öteki"ler "elitler" ile ilişkilendirilecektir. Örnek vermek gerekirse, "liberal elitler"in artmasına izin vermiş oldukları göç, göçmen işgaline sebebiyet vermiş ve "halk"ın yaşam alanlarını tehdit eder olmuştur. Bunun gibi durumlarda, krizlerin, yolsuzlukların, işlevsizliklerin ya da bozulmaların sorumlusu her zaman, "yüz üstü bırakılmış", "hakları gasp edilmiş", dolandırılmış, güçsüz bırakılmış veya kötü yönetilmiş olan "halk" karşısındaki "elit"ler ya da "düzen" dir.

"Halka" başvurma, sistemin/elitin "siyaseten doğruculuğuna" karşı iddialar da ileri sürebilir ve popülistler böylelikle hem halkın "gerçekten ne düşündüğünü" bildiklerini hem de elitlik gibi kimliklerden uzak olduklarını göstermiş olurlar (Barr, 2009). Bu tavır genellikle, uzman görüşünün reddiyesi ve bürokratlara, teknokratlara, temsilcilere ya da "menfaatlerimizin koruyucularına" karşı "ortak duyunun" sesi olarak karşımıza çıkar. Kanada Reform Partisi'nden Preston Manning'in "Biz sıradan insanların ortak duyusuna inanıyoruz" (Kanada Reform Partisi 1993, s. 2) diyen bildirgesiyle Evo Morales ya da Pauline Hanson gibi figürlerin sıradan yurttaşların erdemine atfettikleri önem arasındaki paralellik açıktır.[8]

---

7 Popülist literatürde "Halk"ın nasıl oluşturulduğuna ilişkin çok sayıda çalışma mevcutken, yine popülizm içerisinden "elit" kavramsallaştırılmasına aynı sıklıkta ve aynı önemde rastlanmaz. Bu bir sorundur çünkü "elit", "müesses nizam" ya da 'sistem' gibi gösterenler, tıpkı "halk" gibi boş göstergendir. Yine benzer biçimde bu gruplar farklı biçimlerde yorumlanabilir: Örneğin, ABD'de "kültürel müesses nizam" ve "iktisadi müesses nizam" birbirinden ayrı iki grup olmalarına rağmen –hatta muhtemelen birbirlerine düşman iki grup– popülistlerin karşıtlık kurma amaçlarına hizmet edebilirler.

8 Saurette ve Gunster (2011, s. 199) bunu "epistemolojik popülizm" olarak adlandırır. Bunun retorik tekniği bünyesinde şu önermeleri barındırır: "Kendi deneyimlerine dayanarak geliştirilen kişisel fikirler teorik ve akademik çalışmayla üretilen fikirlerden daha güvenilirdir. Özellikle meşru bilginin güvenilir kaynakları ve bu bilginin uzantısının ilgisiz konularda da otorite olmasın-

"Kaba tavırlar"

"Ortak duyunun" belirleyicisi olan "halk"a başvurmanın, doğrudanlığın ve sorunların aciliyetinin işlevi, popülist aktörlerin siyasi retoriği kabalaştırmasının ve siyasi arenada "uygun" davranış kalıplarını sergilememesinin yolunu açmasıdır. Canovan bunu popülizmin "*tabloid* üslubu" olarak tanımlarken (1999, s. 5), Ostiguy (2009b) ise geleneksel sol-sağ eksenini dikine kesen bir yüksek-alçak ekseninin "alçak" olanı diye tanımlar. Argo kullanımı, küfretme, siyaseten doğruculuğun terki ve fazla "renkli" ve göze çarpıcı olma bu "alçak"ın içeriğini belirlerken, "yüksek" olan katılığı, rasyonelliği, itidali ve teknokratik bir dili işaret eder. Bu yukarı-alçak ayrımının Amerika'daki karşılığı Al Gore'un rafine tavrı ve Sarah Palin'in popülist tavrı karşılaştırmasında görülebilir. Gore'un taşıdığı erdemler bizzatihi yerleşik düzene içkindir: ciddiyet, ağırbaşlılık, bilgelik ve diğerlerinin durumuna yönelik bir duyarlılık. Palin'inkiler ise tam anlamıyla "hariciler"in özellikleridir: doğrudanlık, oyunbazlık, hiyeraşi ve gelenek karşısında kesin bir aldırmazlık, anekdotu bir "kanıt" gibi göstermeye olan yatkınlık ve kendi çıkarına olmayan ya da "sorunun kalbine" gitmeyen şeylere yönelik bilinçli bir cehalet. Popülizmin "kaba tavırlarını" oluşturan bileşenler bir kültürel bağlamdan diğerine farklılık gösterebilir. Ostiguy'ın (2009b, s. 5-6) kendi popülizm kavramsallaştırmasında açık bir biçimde ifade ettiği gibi: "Aksan meselesi, dil düzeyi, beden dili, jestler, giyim tarzı vb... toplumların tarihiyle, halihazırdaki grupların farklılıklarıyla, kimlikleriyle ve hınçlarıyla doğrudan bağlantılıdır." Ostiguy bunları söylerken, bu tip ayrışmaların kültürel olarak oldukça spesifik olduğunu, ancak siyasi ve kültürel yankısının oldukça önemli olduğunu vurgular.

---

dan ötürü değerli bulunması. Duygusal yoğunluğun fikirlerin güvenilirliklerine ilişkin gösterge kabul edilmesine ayrıcalık atfedilmesi. Farklı bilgi biçimlerini elitist olduklarından ötürü dışlayan ve dolayısıyla gayrimeşrulaştıran popülist bir dille kaynaşık söylemin kullanımı. Son olarak, 'ortak duyu'ya yapılan çağrı ve bunun tartışma sonlandıran bir koz olarak kullanılması."

Kriz, çöküş ve tehdit

Popülizm itici gücünü kriz, çöküş ya da tehdit algısından (Taggart, 2000) ve aynı zamanda dramatizasyon ve performans yoluyla kriz çıkarmayı hedeflemesinden alır. Bu, kararlı ve ânında hareket etme talebine yol açar. Krizler genellikle yurttaşlar ve onların temsilcileri arasındaki ilişkilerin bozulmasına bağlanır, bundan başka, göç, iktisadi zorluklar, adaletsizlik algısı, askerî tehdit, toplumsal dönüşüm ya da diğer sorunlara da bağlanabilir. Alarmizmin etkileri, dolayısıyla, siyasi tartışmaların alanını ve terimlerini radikal bir biçimde basitleştirir. Örnek olarak, Hugo Chávez, popülist üslubunu Birleşik Devletler'ce kurgulanmış emperyalist bir komploya bağladığı kriz algısına dayandırırken, Geert Wilders Hollanda'nın gitgide Müslümanlaşmasını toplumsal ve iktisadi refaha bir tehdit olarak kurar.

Bu kriz, çöküş ya da tehdit performansı, karmaşık modern yönetişim tekniklerine olan güvensizliğe ve çağdaş dönemde genellikle danışmanlık, raporlama, sürekli tekrarlanan kurgu ve uygulama süreçleri gerektiren siyasi çözümlerin anlaşılması güç doğasına bağlanabilir. Bilakis, popülistler temkinli bir danışma sürecini içeren "yavaş siyaset" yerine kısa-dönemli ve hızlı hareket edebilmeyi tercih ederler. Dolayısıyla siyaset oldukça faydacı ve araçsalcı bir hal alır. Buna göre, "sorunu" ya da "krizi" gerçek anlamıyla gösterme veya ortaya çıkarma görmezden gelinmeli ve ortadan kaldırılmalıdır.

Çıkarımlar

Böylelikle, *bir siyasi üslup* olarak çağdaş popülizmin "elit" karşısında "halka" başvurma, "kaba tavrılar" ve kriz, çöküş ve tehdit performansları gibi özelliklerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Konuyu bu şekilde ele almanın, popülizm analizinde dört ana etkisi vardır. İlki, siyasi üslup olarak popülizm anlayışı, popülizmin farklı bağlamlarda kendisini gösterebildiğini anlamamızı sağlar. Siyasi üslup olarak popülizmin ideolojik yelpa-

zenin solundan sağına hangi saiklerle dolaşabildiğini anlamakta bazı güçlükler olduğu kadar, Beppe Grillo gibi siyasi haritanın geleneksel anlamda sağında mı solunda mı olduğu belli olmayan popülist figürleri anlamamıza yardımcı olur (Corbetta ve Vignati, 2013). Bu, ayrıca, popülizm ile belirli bir tip örgütlenme biçimi arasındaki bağı koparır ve popülizmin gevşek ya da "taban hareketleri" gibi yapılardan olduğu kadar oldukça sıkı bir parti disipliniyle örgütlenmiş yapılardan da beslenebileceğini görmemize alan açar.

İkincisi, siyasi üslup yaklaşımı popülizmi aşamalı bir kavram olarak kavramsallaştıran ikili kategorik baskın anlayıştan uzaklaşır. İkili yaklaşımlar (bir önceki bölümde özetlenen ideolojik ve stratejik yaklaşımlar gibi) kategorileri popülist olan-olmayan ikiliğinde görme eğilimindeyken, siyasi üslup yaklaşımı, siyasi aktörlerin belirli dönemlerde daha az ya da çok popülist olabileceğinin altını çizer. Başka bir deyişle, ikili yaklaşımlar popülizmi "siyah-beyaz" şeklinde katı bir ikiliğe hapsederken, siyasi üslup yaklaşımı bu köşeli iki hesap arasında olası bir "gri alana" imkân tanır. Bu gri alana odaklanma "ilgili siyasi aktörlerin kullandığı popülizmin derecesinin zamana ve bağlama bağlı olarak değiştiğini" (Gidron ve Bonikowski 2013, s. 9) tanıma fırsatı sunar, bu bağlamda, bir önceki bölümde ele alınan söylemsel ve siyasi mantık yaklaşımı ile aynı kaynaktan beslenir.

Ancak, popülizm dereceli bir varlık olarak ele alınırsa, spektrumun diğer tarafında ne olduğunu tanımlamak önem kazanır: Popülizmin karşısında ne bulunur? Mudde ve Rovira Kaltwasser popülist ideolojiyi çoğulcu ve elitist ideolojilerin, Hawkins ise popülist söylemi çoğulcu söylemin karşısına yerleştirirken, söz konusu siyasi üslup olduğunda, popülizm teknokratik siyasi üslubun karşısında konumlanır.[9] Bu spektrum Tablo 3.2'de gösteriliyor.

9 Burada sözü edilen teknokratik siyasi üslup, Hariman'ın (1995) "bürokratik" tarzı, Ostiguy'ın (2009b) Centeno (1993) tarafından ileri sürülmüş olan teknokrasi tasvirinden beslenen "yüksek" siyaset kavramsallaştırması ve Ribbhagen (2013) tarafından özetlenen teknokratik "akıl yürütme tarzlarının" bileşenlerinin bir kombinasyonudur.

Teknokratik üslubun her bir özelliği popülist siyasi üslubun doğrudan karşısındadır. Popülistler "elit" karşısında "halka" seslenir ve bizlere "sağduyuya" ve "halkın" erdemine inanmamız gerektiğini salık verirken, teknokratlar uzmanlığa ve özel eğitimlere önem verirler, dahası çoğu kendilerini "halk"tan ayrı görme eğilimindedir. Yine, popülistler dil kullanımı ve estetik benlik sunumu söz konusu olduğunda "kaba tavırlardan" faydalanırken, teknokratlar, "kuru" bir bilimsel dil kullanımı, şık kılık kıyafet ve kendilerini "resmî" bir biçimde sunmaları ile siyasal alanda "düzgün davranışlar" ile "iyi tavırlara" sahiptirler. Bu bölünme ayrıca duygulanımın ve hislerin rolüyle belirlenir: Popülistler duygusal ve tutkulu performanslara yaslanırken, teknokratlar duygusal açıdan tarafsızlık ve "rasyonellik" peşindedirler. Sonuç olarak, popülistler kriz, çöküş ve tehdit performansını hedeflerken, teknokratlar istikrarlı ve ılımlı bir ilerleme performansı arzularlar.[10] Burada, toplumun "doğru düzgün" işlemesi, ancak gerekli bilgiye, donanıma ve duruşa sahip olanlar tarafından sağlanabilir görüşü hâkimdir.

TABLO 3.2
Teknokratik-Popülist Siyasi Üslup Spektrumu

Teknokratik siyasi üslup		*Popülist siyasi üslup*
Uzmanlara başvurma	⟷	"Halk"-"Elit" karşıtlığına başvurma
"Sağ duyulu tavırlar"		"Kaba tavırlar"
İstikrar ve ilerleme		Kriz, çöküş, tehdit

Teknokrasi ve popülizm arasındaki bu bölünme, popülizm üzerine Laclau (2005b), Mouffe (2005a, 2005b) ve Žižek (2006a, 2008) dahil birçok düşünür tarafından öne sürülmüştür. Ayrıca, yakın dönem güncel siyaset tartışmalarında gerek

10 Kimi zaman popülistler istikrar sözü verirlerken, ilgili istikrar her zaman bir kriz inşasıyla ya da acil bir tehdide yapılan vurguyla dengelenir. Sözgelimi, Correa kimi bağlamlarda Ekvador'da istikrarı sağlamaya çalışırken, bu süreç "siyasal olanı tarihsel iki ayrı projenin kapıştığı bir alan olarak resmeden" (de la Torre, 2013b, s. 37) ve Correa'nın birçok düşmanının önce belirlenmesi, daha sonraysa yok edilmesinin zeminin oluşturan "yurttaşların devrimi" olarak çerçevelenir.

Avrupa'da (Freeland, 2012; Leonard, 2011) gerekse ABD'de (Kenneally, 2009; C. Williams, 2010) konuya dair ilgi devam ediyor. Popülizm ve teknokrasi arasındaki farkın yönetim biçimi ya da ideolojik eğilimlerden değil, *ayırt edici biçimde somutlaşmış, edimsel siyasi üsluplardan* kaynaklanıdığının altını çizmek önemlidir. Bizler, bu siyasi aktörlerin, kendilerini teknokratik-popülist yelpazenin neresinde gördükleriyle, ne tip bir hükümeti desteklerdiklerinden ya da savunduklarından daha çok ilgileniyoruz. Leonard (2011, s. 2) teknokrasi ve popülizm arasındaki edimsel farklılıkları şu şekilde özetler: "Teknokrasi ve popülizm birbirinin aynısıdır: Biri yönetimsel, diğeri karizmatik, biri artan bir değişim ararken diğeri görkemli retorik arayışında, biri sorun çözmekle ilgilenirken diğeri kimlik siyasetinin peşindedir."

Siyasi aktörleri, popülizmi basit bir siyah-beyaz ikiliğe indirgemeyen bir yelpazeye yerleştirmenin çok sayıda faydası vardır. Yukarıda bahsedilmiş olduğu üzere, bu anlayış, ikili yaklaşımdan daha incelikli, daha hassastır. Karşılaştırma yapanlar için popülizmi böyle basit bir ikiliğe indirgemek, siyasi aktörleri ve partileri açık bir biçimde kategorilere ayırmaya yarar. Çoğu zaman, bu araştırmacılar da, kategoriler arasındaki bulanık çizginin tam olarak nerede olduğu konusunda yeterince açık değildirler, böylelikle (isteyerek ya da istemeden) popülizm üzerine kendi normatif görüşlerini dayatma fırsatı yaratmış olurlar. Popülizm/popülizm değil ikiliği medyadaki tartışmalarda çoğunlukla "sevdiğim/sevmediğim siyasi aktörler" etiketiyle yankı bulur. Derecelendirici yaklaşım, bahsedilen ayrımı araştırmacının örtük normatif görüşlerine bırakmaz ve çoğunluk tarafından "popülist" olarak nitelendirilen kişilerin biraz dikkatli bir eşeleme sonrasında düşünüldüğü kadar popülist olmadığını ortaya çıkaracak bir alana imkân tanır. Öte yandan, belirsiz bir kavrayışla "ana akım" siyasi aktörler olarak tanımlanan figürlerin aslında bir tür popülist üslubu nasıl kullandıkları bu bağlamda not edilmesi gereken bir konudur.

Gerçekten de, Tony Blair (Mair, 2002), George W. Bush (Shogan, 2007), Nicolas Sarkozy (Mondon, 2013) ve John

Howard (Wear, 2008) gibi ana akım aktörler, bu alanda çalışan yazarlarca popülist olmakla itham edilmişlerdir. İkili yaklaşım, bizlere "ya popülist", "ya değil" ikiliğinden fazlasını tanımaz, daha incelikli bir inceleme fırsatı da sunmaz. Öte yandan, dereceli perspektif bir sarkaç gibi popülistten teknokrata uzanan spektrumun farklı tonlarını farklı zaman aralıklarında okuyabilecek imkânları sunar. Bu bakından, sürekli popülist üslubu kullanmadıkları için bu figürleri gerçek anlamda popülist olarak nitelendiremesek de, bu yaklaşımın popülist alet çantasından nasıl yararlandığı hakkında fikir sahibi olabiliriz.[11]

Popülist üslubu kullanan siyasi medya aktörlerini de içeren diğer figürler ise, popülist literatür tarafından, seçilmiş kamu görevlileri ya da bir siyasi partinin resmî temsilcileri olmadıkları için ihmal edilebilir ve dolayısıyla bahsedilen gri alana tekabül edebilirler. Coşkulu ve öfkeli tavırlarıyla ve kendi kendilerini atamış oldukları "halkın sesi" pozisyonlarıyla ABD'de *Fox News*'ta geçmişte sunuculuk yapan Glenn Beck ve Avustralyalı radyo spikeri Alan Jones örnekleri tam da sunuluan popülizm tanımına otururlar. Resmî olarak "medya aktörleri" olmalarına rağmen bahsedilen figürler yoğun bir biçimde popülist siyasete angaje durumdadırlar. Kramer (2014, s. 50) bu figürleri ve kimi yazılı medya editörlerini "bürokrasi-dışı popülist hareketlerin doğrudan lideri" olarak tanımlar. Örneğin, Beck kendi tanımlarıyla "gönüllülerden oluşan, toplulukları 12/09/2001 tarihindeki yere taşımayı amaçlayan, partilerüstü '9/12 Proje'"sini oluşturdu. Bununla birlikte, Çay Partisi'nin desteklediği "Onuru Yeniden Tesis Etmek"in 2010 yılının Ağustos ayında Washington'da düzenlenen yürüyüşünü organize etti. Bu sırada Jones, 2011'de Canberra'da düzenlenen, Wear (2014) tarafından suni bir popülist hareket olarak tanımlanan "Güvensizlik Konvoyu" adlı hükümet karşıtı seremoninin kurucusu gibi davran-

11 Bu konu çok sayıda yazar tarafından tartışılmıştır. Sözgelimi, Mazzoleni (2008, s. 58) "sert" ve "yumuşak" popülizm tanımlarıyla farkları ortaya koyarak bu bölünmeyi kavramsallaştırmaya girişirken, Snow ve Moffitt (2012, s. 274) "ana akım popülizm" nosyonunu ileri sürer. Bos (2012, s. 3) ise ana akım partilerin "popülistlerin kendilerini sunma üsluplarını" ve bunun farklı izleyicilerce nasıl anlaşıldığını test eder.

dı ve düzenlenmesinde aktif rol aldı.[12] Bunun gibi "halk adına" konuştuklarını iddia eden "seçilmemiş temsilciler" gitgide normalleşirler ve bu figürler popülist literatürde en az popülist üslubun icracıları kadar ilgiyi hak ederler.

Popülizmi bir siyasi üslup olarak görmekten yapılabilecek üçüncü çıkarım ise, diğer yaklaşımların fenomenin "özsel" eksikliklerinden ne gördüklerini anlamlandırabilmektir. Taggart (2000, s. 4) popülizme "boş kalp" benzetmesi yapar, Meny ve Surel (2002, s. 4) popülizmi "boş kabuk" olarak adlandırırken, bir önceki bölümde ele alındığı üzere, diğerleri onu "zayıf" ya da "zayıf merkezli" bir ideoloji olarak değerlendirirler (Abts ve Rummens, 2007; Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2013b; Stanley, 2008). Popülizm eleştirileri fenomenin görünen "boşluğunu" işaret eder, örneğin Meksika Dışişleri eski Bakanı Jorge Castaneda (2006, s. 38) bugün Latin Amerikalı liderler için "retoriğin özden daha önemli olduğunu" ileri sürerken, Avrupa Konseyi eski Başkanı Herman Van Rompuy, İtalyan popülist Beppe Grillo'yu, öz eksikiliğinden dolayı "oyları toplamış olabilir ancak herhangi bir politikası yok" sözleriyle hedef alır (akt. Caroll, 2013). Popülizmi "zayıf bir ideoloji" olarak varsayarak yapılan açıklamalar burada tam olarak ne olup bittiğini kavrayamaz ve popülizmin nasıl ve neden sözümona yoğun "ev sahibi ideolojilerle" etkileşime geçtiğini açıklayamaz. Bu bölümde sunulan popülizm anlayışı popülizmi "zayıflığıyla" ya da "özsüzlüğüyle" açıklayan tanımlamalara popülizmin öncelikli ve analitik açıdan önem taşıyan üslupsal karakterine –popülist siyasetin "yüzeyinde" bulunan– vurgu yaparak alternatif öngörür. Bu yine de, popülizmin "derinlikli olmadığı" anlamına gelmez ve bizler onun bu düzlemde önemini hiç de hafife almamalıyız. Üslup ve içerik birbiriyle ilişkilidir ve üslup oldukça karmaşık biçimlerde içeriği üretebilir ya da etkileyebilir.

Dördüncüsü, siyasi üslup yaklaşımı popülizmi anlamlı kılmaya çalışırken bize gerekli olan yeni bir kavram seti sağlar. İz-

12 "Suni", "taban örgütlenmeleri" kavramı üzerinde bir kelime oyunudur ve yapay bir biçimde oluşturulmuş iş çevreleri, baskı grupları ya da siyasi partiler gibi görünüşte kendiliğinden toplumsal hareketlere atıfta bulunur (Wear, 2014, s. 55).

leyicilere, sahnelere, edimsel repertuarlara ve mizansene odaklanmak yalnızca popülizme içkin bir teatralliğe değinmez, *popülist temsil*in fenomene ilişkin öne çıkan herhangi bir tartışmada nasıl işlediğini ortaya koyar. Popülizmi, siyasi bir üslup olarak kavramsallaştırırken, soru yalnızca "halkın" *kim*lerden oluştuğu değil, ayrıca "halkı" "hazır kıta haline getirmenin" (Arditi, 2007a) ya da onları çağırma faaliyetinin *nasıl* ortaya çıktığıdır. Bu, yalnızca "halk" ve "elit" gösterenlerinin içeriğinin analizinin yeterli olmadığı (örneğin, "halk" millet olarak mı yoksa sınıf-altı bir kategori olarak mı ya da "elit" finansal oligark ya da doğrudan hükümet olarak mı düşünülmeli) anlamına gelir. Ancak, aşağıdaki sorular da tartışmanın zenginliği açısından önem taşır: İlgili kategoriler performans aracılığıyla nasıl oluşturulur? Popülist liderler "halk" adına konuştuklarını iddia ettiklerinde gerçekte ne yapmış olurlar? Bu gösterinin izleyicileri kimlerdir? Bu gösteriler hangi aşamalarla gerçekleşir? Neden "halk" adına sergilendiği iddia edilen kimi performanslar olumlu algılanırken diğerleri sahici olmamakla ve başarısız olmakla itham edilir? Performansın önemine yapılan bu vurgu, tartışmanın odağını temsil *biçimler*inden, dolayımlanmış performanslara, televizyon performanslarına, mitinglere, konuşmalara, ayaklanmalara, belirli giysi/kıyafet tercihlerine, şive taklitlerine ve dahasına, yani temsilin hakiki mekanizmalarına kaydırır. Bunu yaparak, *temsil* içindeki (kimi zaman unutulan) sunuşun rolünün öneminin altını çizer. Bir sonraki bölüm, günümüzde popülizmin siyasi üslup performanslarının dünyada nasıl "*icra edildiğinin*" haritasını yukarıdaki kavram setlerinden faydalanarak ortaya koyacak.

Sonuç

Ionescu ve Gellner'in 1969 tarihli ünlü popülizm derlemesinde, Worsley (1969, s. 245) popülizmin "yalnızca belirli bir ideolojik sistem ya da bir örgütlenme türü değil, genel anlamda bir siyasi kültür boyutu, vurgusu" olarak anlaşılması gerektiğini ileri sürmüştü. Bu durum hâlâ geçerlidir, ancak bu vurgu-

yu en iyi şekilde dile getiren, siyasalı meydana getiren iktidar alanını hem üretmek hem de yönlendirmek için kullanılan izleyicileri belirleyen sembolik olarak dolayımlı ve somut performanslar repertuarını içerisinde barındıran siyasi üslup düşüncesidir. "Siyasi üslup" terimi var olan literatürde her ne kadar gelişigüzel kullanılmış olsa da, bu bölümün amacı, terime bir içerik sağlamak ve onu siyasi analiz için –hem popülist liderleri inceleyen ampirik çalışmalarda hem de popülizm etrafında gelişen teoriye katkı sağlamak için– daha faydalı, daha az kaygan bir anlam bütünlüğünde okuyucuya sunmaktı.

Bu bölümde, siyasi üslup olarak popülizm kavramının, siyaset gitgide "üsluplaştıkça", medyatikleştikçe ve gösterişli hale geldikçe, çağdaş siyasetin dalgalanmalarına oldukça duyarlı olduğu açığa çıkmıştır. Bu bağlamda, son yirmi yıl boyunca popülizmin kendisini siyasal alanının sürekli bir unsuru olarak kurduğunu görmemek imkânsızdır. Siyasi üslup kavramı popülizmi yeniden düşünmemize, onun edimsel boyutlarını merkeze alarak yardımcı olurken, aynı zamanda üslup ve içerik arasındaki karmaşık ilişki üstüne düşünme fırsatı da sunar. Tüm bu sebeplerden dolayı, popülizmi siyasi üslup olarak ele almak fenomeni farklı ve önemli boyutlarıyla keşfetmemize yardımcı olur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İcracı: Popülizm ve Lider

BEN, halkım-ayaktakımıyım-kalabalıklarım-kitlelerim.
Dünyadaki bütün harika işler benden sorulur, bilir misin?
Ben emekçiyim, mucidim, dünya yiyeceğini ve giyeceğini
bana borçludur.
Ben, tarihe tanıklık eden izleyiciyim. Napolyonlar, Lincolnler;
benden çıkar. Ölürler.
Ve sonra daha fazla Napolyonlar ve Lincolnler gönderirim.
– Carl Sandburg (1970, s. 71), "Ben Halkım, Ayaktakımı"

Ben herhangi biri değilim, halkım.
– Chavez AFP (2010)

Popülizm siyasi üslup olarak ele alındığında ortaya bir dizi soru çıkar: Popülizmi gerçekte kim "icra" eder? Bu icralar neye benzer ve kimi hedef alır? Bu soruları cevaplayabilmek için, ilerleyen dört bölümde çağdaş popülizmin merkezindeki edimsel ilişkileri oluşturan parçalar –icracılar, izleyiciler, mizansen ve sahneler– birbirinden ayırt edilmeye çalışılacak. Çağdaş popülizmin her bir bileşenini incelemek günümüzün medyatikleşmiş siyasi alanında popülizmin nasıl işlediğine ilişkin bir anlayış sağlamaya yardımcı olur. Takip eden bölümler popülizmin belirli boyutlarını incelenmek üzere sunar, popülizme ilişkin bu boyutların çağdaş literatürde nasıl ortaya koyulduğu-

nu (İkinci Bölüm'de tanımlanan yaklaşımlarda olduğu üzere) ve siyasi üslup yaklaşımının bugünkü popülizm olgusuna ilişkin bilgi birikimimize ne gibi bir katkıda bulunduğunu açıklar. Kavramsal görülerle, ampirik aydınlatıcı örnekleri bir araya getirerek, çağdaş popülizmin daha zengin bir resmini çizer.

Bu bölümde, bu ilişkinin ilk bileşenine odaklanılacak: popülizm *icracısı* olarak liderler. Popülizm üzerine çalışma yapan herkes hangi aktör üzerine odaklanılacağı konusunda genellikle ayrılırken –liderler, partiler ya da hareketler– bu bölüm fazlasıyla medyatikleşmiş çağımızda, ilgili olgu çalışılırken üzerinde esas durulması gerekenin liderler olduğunu –son tahlilde popülizmi "icra edenlerin" onlar olduğu düşünüldüğünde– ileri sürer. Bunu yapmanın çok sayıda gerekçesi olduğu söylenebilir: Liderler, popülizmin icracısı oldukları kadar, popülizm içinde "halkı" hazır kıta kılanlardır, ayrıca liderler, popülist takipçilerin etkilendiği *ve aynı zamanda* rakiplerden nefret edilmesini veya onlarla alay edilmesini sağlayan merkezî figürlerdir. Son olarak da, popülist liderler, siyasi partileri ve hareketleri bölgesel bağlamda birbirlerine bağlarlar. Daha geniş bir bakış açısından, akademinin fildişi kuleleri haricindeki izleyiciler için, konu popülizm olduğunda ilk bakılan figür genellikle liderlerdir: Geert Wilders, Thaksin Shinawatra ve Hugo Chávez gibi isimlerin marka değeri, üyesi oldukları partinin fazlasıyla önündedir.

Bu tartışmayı yaparken, bölümde incelenecek olan şey, popülist liderlerin "halka" çağrıda bulunurken nasıl aynı anda hem sıradan hem sıradışı görünmeyi becerebildiğidir. Bunu yaparken görünürde hem "halktan" biri *hem de* eşzamanlı olarak "halkın" ötesinde olmalıdırlar. Bu dengeye erişebilmek için çeşitli ana yolları kullanırlar. Bu bölümde popülistlerin "kaba tavırlardan" faydalanarak nasıl kendilerini diğer siyasi figürlerden meşruiyet ve otantiklik anlamında ayrı tutup sıradan görünebildikleri özetlenecek. Öte yandan, popülist liderlerin nasıl da kendilerini "halkın" cisimleşmiş hali olarak konumlandırarak sıradışı bir biçimde ortaya çıktıkları ve bunun nasıl daha gerçek bir biçim alarak liderin sağlığı, gücü, cinselliği ve güç-

lü duruşunun kuvvetli "halk" imgesiyle örtüştüğü anlatılacak. Ayrıca, sıradanlık ve sıradışılık arasındaki popülistlerin çoğunlukla alaşağı olma riskini taşıdıkları ip cambazlığının zor bir denge işi olduğu ele alınacak.

Popülist liderin rolü

Temel soruyu soralım: Söz konusu popülizm olduğunda liderler aslında ne yaparlar? Popülist literatürde liderin popülizm içinde önemli rol oynadığına dair bir görüş ortaklığı varken, popülizmi anlama arayışındaki güncel yaklaşımlar liderin esas rolüne ilişkin bir fark görürler. Bu figürler popülist takipçilerin "örgütleyicisi" midir, popülist söylemin ya da ideolojinin eklemleyicisi midir, yoksa, popülist partilerin ya da hareketlerin başına hasbelkader geçmiş temsilî figürler midir? Konu popülizm olduğunda liderlere mi odaklanmalı yoksa partiler ya da hareketler daha mı önemliler?

Çok sayıda yazar, lideri, fenomenin "halkı" bir araya getirme konusundaki sorumluluğundan ötürü hayati görerek onu popülizm analizinin tam ortasına yerleştirir. Ancak, anlaşamadıkları nokta "halkın" liderleri tarafından *nasıl* bir araya getirildiğidir. Popülizmi bir strateji olarak ele alanlar, lideri gerçek anlamda "halkı" bir araya getiren, örgütsüz takipçi kalabalıkları kurumsal olmayan yollarla toplayan figür olarak görürler. Örneğin, Weyland'ın (2001, s. 14) literatürde oldukça geniş etki bırakan popülizm tanımında lider kalabalıkları mobilize etmekten sorumlu figür olarak çizilirken, Roberts, "kişisel ve babacan liderliği" (1995, s. 88) popülizmin merkezî bir özelliği olarak görür ve popülist liderle onların takipçileri arasındaki ilişkiyi temel alan dört alt-tip tanımlar (2006).

Daha karmaşık bir yaklaşımı benimseyen diğer yazarlar, liderleri popülizm içinde merkezî bir konuma yerleştirseler de, bu, liderlerin "halkı" sembolik düzeyde bir araya getirebiliyor olmasındandır. Popülizmi siyasi bir mantık olarak gören Laclau'ya göre (2005b, s. 100), "halk", "bir şahsiyetin –burada ben de Freud'a katılıyorum– etrafında sembolik bir araya ge-

liş 'halk'ın oluşumuna içkin" olduğundan dolayı basitçe lidersiz ortaya çıkamaz. Laclau'nun hesabına göre, liderin adı "halkın" farklı taleplerini ve sisteme ilişkin şikâyetlerini doldurdukları aslında bir boş gösteren olarak işler hale gelir. Sistem karşıtlığında buluştuklarından dolayı, liderin adı altında Laclau'nun deyimiyle "bir eşdeğerlik zincirinde" bu talepler birbirine bağlanır. Dolayısıyla, birbirinden tamamen farklı olan kimlikler, yeni bir siyasi özne –"halk"– olarak sembolik anlamda bir araya gelir.

Bununla birlikte, popülizm üzerine yazan bütün yazarlar liderin rolü konusunda, –özellikle popülizmi ideoloji ya da söylem olarak görenler– hemfikir değildirler. Her ne kadar zaman zaman ideolojik yaklaşım içerisinden konuyu ele alan kimi yazarlar, lideri bir araya getirici (Stanley, 2008, s. 103) ya da popülizmin "başkahramanı" olarak tasvir etseler de (Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2011, s. 6), bu anlamda lideri, popülist ideolojinin "içeriğini" belirleyen bir figür olarak ele almak ve en az liderler kadar partiler üzerine yoğunlaşmak da yaygındır. Benzer bir kararsızlık popülizmi söylem olarak ele alan yaklaşımda da belirgindir. Bu geleneğin içerisinden gelen bir grup yazar, liderleri popülist söylemin temel bir araya getiricisi olarak görürken (Barros, 2005; Hawkins, 2010), diğerleri analizlerinin anahtar konumu olarak odaklarını parti manifestoları üzerinden partiye yöneltirler (Pauwels, 2011; Rooduijn ve Pauwels, 2010).

Açık bir biçimde gözlemlenebilen ise, hangisini seçmiş olursa olsun, konu popülizm olduğunda tüm bu yaklaşımlardan lidere, partiye ya da harekete odaklananlar yoğun bir biçimde örnek olayın geçtiği coğrafyadan etkilenmiş olurlar. Odağını liderler olarak belirleyen yazarlar Latin Amerika, Afrika ya da Asya-Pasifik popülizmleri çalışma eğilimindeyken, odağına partileri alanlar ise Avrupa popülizmi çalışma eğilimindedir. Birçok açıdan bu durum, özellikle Avrupalı popülist partiler göreli olarak daha dayanıklı ve uzun ömürlüyken, çok sayıda Latin Amerikalı (Hugo Chávez, Alberto Fujimori ve Fernando Collor gibi), Afrikalı (Michael Sata and Raila Odinga gibi) ve Asya-Pasifik çevresinden popülist liderlerin (Thaksin

Shinawatra ve Pauline Hanson gibi) farklı partiler ve örgütler arasındaki hareketliliği göz önünde bulundurulduğunda, anlaşılabilir bir nitelik taşır. Bu eğilim aynı zamanda bir biçimde liderlerin daha önemli ve güçlü olduğu Latin Amerika'daki başkanlık sistemleriyle Avrupa'daki parlamenter sistemler arasındaki geniş yarılmayı yansıtır (Mudde ve Rovira Kalwasser, 2012b). Bununla birlikte, bu ayrışma, bölgeler-arası karşılaştırmalar konu olduğunda kimi sorunları beraberinde getirir: Popülizm çalışmak isteyen biri liderle partiyi nasıl karşılaştırabilir? Bu gerilim, Avrupa popülizmi üzerine yapmış olduğu geçmiş dönemki çalışmalarında popülist partiler yerine popülist liderlere odaklanmanın metodolojik tuzaklar barındırdığını not eden Mudde'da (2007, s. 36-38) da görülebilir. Öte yandan Rovira Kaltwasser'la birlikte yakın dönemde yapmış olduğu Avrupa ve Latin Amerika popülizmlerini karşılaştırdığı çalışmasında "bu ikilinin, öncekinin düşünceleriyle sonrakinin düşünceleri arasında ayrımın neredeyse imkânsızlaştığı derinlikli bir ilişki içinde olduklarını" ileri sürer (Mudde ve Rovira Kaltwasser 2013a, s. 156). Bu durum anlaşılabilir olmakla birlikte, bir karşılaştırmalı çalışmanın temel gerekliliğinin karşılaştırma nesneleri arasında ortak birimler olduğunu düşünürsek, karşılaştırmayı yapanın en ikna edici savı olduğu da söylenemez (Ljiphart, 1971).

Tüm bu gerilimleri akılda tutarak, çağdaş popülizmde kilit aktör ya da icracı olarak lideri seçmenin birçok önemli sebebi vardır. İlki, bireysel olarak liderler günümüzde kişilikleri ve performanslarına ilişkin tüm akademik ve popüler tartışmalarla birlikte popülizmin en göz önünde ve en önemli sembolleridir. Takipçilerin adanmışlıkları ve pek tabii ki, onu sevmeyenlerin nefreti benzer biçimde partiden ziyade lidere bağlıdır. İkinci sebep ise, dikkat çekici sayıda popülist parti, liderlerin siyasi kariyerlerini hazırlamaktan, bu anlamda "kişi partilerinden"[1] (McDonnell, 2013) daha fazla bir işlev görmez

1 McDonnell'a göre (2013, s. 222), "kişi partileri" dört ana özellik gösterirler. Partilerin ömrü kurucu liderlerin siyasal hayatının uzunluğuna sıkı sıkıya bağlıdır, yerel düzeyde örgütlenmeleri ne açıktan yürütülür ne de sü-

ve çok sayıda popülist figürün –Berlusconi, Hanson, Thaksin, Chávez ve Wilders gibi– farklı siyasi partilerle kendi siyasi hırsları ve ihtiyaçları doğrultusunda ilişkilenmesi, popülizmde liderin partiden daha uzun ömürlü olduğunu gösterir. Üçüncüsü, ve belki de en önemlisi, liderlik göreli olarak farklı bölgesel bağlamlarda da olsa, konu çağdaş popülizm olduğunda, partilerin ya da hareketlerin aksine değişken değildir.[2]

Bunların hiçbiri, çağdaş popülist hareketlerin her zaman liderler aracılığıyla başlaması gerektiği ya da popülist hareketlerin her zaman belirleyici bir lidere sahip siyasi partiler aracılığıyla ortaya çıktığını varsaymamız gerektiği anlamına gelmez. ABD'deki Çay Partisi bu kriterlerin hiçbirini karşılamaz. Ancak, popülist hareketlerin, popülist siyasi partiler gibi her zaman açık bir liderle ortaya çıktığı söylenebilir. Hızlı harekete geçmeyle, karmaşıklığa tahammül edemeyişle bağlantılı olarak, popülist hareketlerin taleplerinin ya da mesajlarının güçlü bir lider etrafında birleşmesi, temsilini ve sesini bulması anlaşılabilir bir durumdur.[3] Bu süreç, aynı zamanda zıt yöne doğru da işleyebilir: Yani çekici bir siyasi mesaj ya da üsluba sa-

---

reklidir, iktidar liderin ellerinde yoğunlaşmıştır ve son olarak partinin imajı ve kampanya stratejileri tamamıyla lidere odaklıdır. Örneğin Silvio Berlusconi'nin Haydi İtalya ve Özgür Halk Parti'si, Geert Wilders'in Özgürlük Partisi, Ross Perot'un Reform Partisi ve Pauline Hanson'ın Tek Millet'i (McDonnell ve Moffitt, 2013).

2 Wall Street'i İşgal Et ve Arap Baharı'nın popülizme örnek teşkil edebileceği iddiaları tartışınalı, özellikle Rovira Kaltwasser'ın bir başka yerde ifade ettiği (2013, s. 16) İşgal Et hareketinin "sınır vaka" olduğu iddiası ve popülizmin çoğulculuğa –İşgal Et hareketinin güçlü bir biçimde eklemlediği bir ideoloji– karşıt olduğu konusunda ısrarları olsa da, "lidersiz popülizm" için bkz. Mudde ve Rovira Kaltwasser (2014).

3 Çoğunlukla bu durum *tekil* figürler üzerinden tezahür etse de, popülizme ilişkin birkaç örnekte tesadüfi bir biçimde birden fazla güçlü popülist liderin popülist partiye ya da harekete bağlı olduğu gözlemlenebilir. Örneğin, ABD'deki Çay Partisi Sarah Palin, Michele Bachmann, Glenn Beck, Herman Cain, Ron Paul ve Rand Paul gibi birden fazla "etkileyici lideri" (Michael, 2015, s. 274) bünyesinde barındırır. Belçika'da Flaman Bloğu Frank Vanhecke, Filip Dewinter ve Gerolf Annemans'tan oluşan "üçlü yönetim" tipi bir liderlikle yönetilirken, İsveç'te Yeni Demokrasi Bert Karlsson ve Ian Wachtmeister'dan müteşekkil ikili bir liderlik sistemi benimsemiştir (Bu iki örneğe Sarah L. de Lange ve Duncan McDonnell işaret etti). Ancak, bu çoklu ve uyumlu liderler/liderlikler istisnadır.

hip bir lider ortaya çıkabilir ve kendilerini "halk" olarak tanımlayanları, bir hareket etrafında toplama girişiminde bulunabilir. İki süreçte de, popülizmin nihai "icracısı" ve dolayısıyla kilit aktör olarak görülmesi gereken figür liderdir. Daha basitçe ifade etmek gerekirse, popülizmi partisiz (Çay Partisi gibi) ya da bir toplumsal hareket olmaksızın tahayyül edebiliyorken ("halk" adına konuştuğunu iddia eden ancak bir taban hareketinden yoksun siyasetçi), çağdaş popülizmi *lidersiz hayal etmek* oldukça güçtür.[4]

Sıradışılık ve sıradanlığı dengelemek

İyi ama popülist liderler popülizmin kilit icracısı olarak bir ikilemde sıkışıp kalırlar: "Halkı" aşarken, eşzamanlı bir biçimde nasıl "halk" olunabilir? Bir lider nasıl olur da hem Chávez'in bir keresinde ileri sürdüğü gibi "aynı senin benim gibiyken" (Zúquete, 2008, s. 100) hem çok özel ve yetenekli olup "halkın" üstünde lider ve temsilci olarak yükselebilir? Bunu etkin bir biçimde yapabilmek için, popülist liderler bir tarafta sıradan öte yandan sıradışı olan bu kırılgan dengeyi yönetebilmelidirler. Bu sıradan olan ile sıradışı olan arasındaki dengeye ulaşmak ise oldukça zordur.

Bir tarafta, popülist liderin fark edilen sıradışılığı ve dikkate değerliği, izleyicileri nezdinde ünlü ya da mesih konumuna çıkmalarının kanıtıdır. Bu fark edilebilen merkezilik ve popülizm içindeki liderlerin özel doğası çoğu popülist partinin liderlerinin ismiyle birlikte anılmasında –Pauline Hanson'ın Tek Millet'i, Pauline'in Birleşik Avustralya Partisi, Pim Fortuyn ve Groep Wilders– ya da farklı tip popülizmlerin liderlerin isimleriyle damgalanmış olmasında –Berlusconicilik, Chávezcilik, Grilloculuk, Hansonculuk ve Thaksinekonomi– kendini gösterir. Bu bağlamda popülizm "halkın" iradesini ve arzularını yön-

4 İşte bu yüzden, popülizm, Wall Street'i İşgal Et ya da 15 Mayıs Hareketi gibi açıkça liderlik biçimlerini ortadan kaldıran "temsil edilebilirlik ötesi" güncel siyaset biçimleriyle karıştırılmamalıdır. "Temsil edilebilirlik ötesi" siyasete dair daha fazla bilgi için bkz. Tormey (2015).

lendirebilen ve onların üstünde temsilcileri olarak yükselen, "sıradışı liderlerin" kişilikleriyle ayrılamaz biçimde bağlıdır.

Lideri "halkın" üstüne çıkan, kurtarıcı ya da sıradışı bir figür olarak konumlandırmak yeni bir fenomen değildir: Totaliteryenizmin içinde liderin birleşik bir toplumun cisimleşmiş formu olarak işlediği (Arendt, 2004 [1951]) tarihsel örnekler mevcuttur. *Caudillismo*'da da, Krauze'nin bu cisimleşmeyi (2011, s. 289-290, vurgu orijinal metinden) "tüm iktidarın bir kişinin elinde toplanması. *Caudillo* iktidarı aldığında, liderin kişisel tutkuları (travmalar, takıntılar ve kaprisleri) ulusun tarihine transfer edildi ve tarih bir çeşit 'iktidarın biyografisine' dönüştü'" şeklinde tanımlar. Kimi yorumcular, popülizmi bir çeşit "proto-totaliteryenizm" olarak görüp (Abts ve Rummens, 2007; Panizza, 2005a), siyasetin ve popülizmin formları arasındaki bağlantıları not ederken diğerleri, *caudillismo* ve popülizm arasındaki paralellikleri incelerler (de la Torre, 2010; Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2014).

Dahası, çağdaş popülist liderlerin sıradışılığına iki modern eğilim hizmet eder: artan bir "başkanlaşma" ve çağdaş siyasetin "ünlüleşmesi". Başkanlaşma literatürü, liderlerin, insanların oy verme davranışlarını etkileyen politikalar ve platformlar kadar (şayet onlardan *daha* önemli değilse) önemli olduğu bir durumu tanımlar (örnek vermek gerekirse, Helms, 2005; Maddens ve Fiers, 2004; Mughan, 2000). Yazarlar, iktidarın tek elde toplanmasındaki artışı, liderlerin artan özerkliği ve seçim süreçlerin kişiselleştirilmesini bu süreçlerin kritik gösterenleri olarak işaret ederler.[5] Bu esnada, ünlüleşme literatürü giderek artan bir odaklanma biçimi olan, ilgi çekici siyasetçilerin ve onların kişisel hayatlarının, ilişkilerinin ve tutkularının peşine düşerler (örneğin, Corner ve Pels, 2003b; Couldry ve Markham, 2007; Marsh, 't Hart ve Tindall, 2010; van Zoonen, 2005; Wheeler, 2011). Tüm bunları bir arada düşündüğümüzde, bu iki modern eğilim, güçlü liderliklerini ilginç, "erişilebilir" ve eğlence-

5 Poguntke ve Webb (2005, s. 5) bu gibi değişiklikleri siyasetin uluslararasılaşmasında, devletin büyümesinde, çağdaş siyasetin medyatikleşmesinde ve geleneksel toplumsal ayrımların aşınmasında arar.

li kişilikleriyle birleştirerek "halk" için başarılı bir icraat yapabilenlerin belirli bir aurası olduğunu söyler – bir diğer deyişle, sıradışı popülist liderler için bir reçete.

Bununla birlikte, liderin sıradışılıklarının sınırsız oluşu gibi tarihî örneklerinden ayrılan bir biçimde, konu popülizm olduğunda, bu sıradışılık, sıradanlıkla dengelenebilmelidir. Sonuç olarak, popülizm nihai anlamda "halk" ile ilgilidir, dolayısıyla, popülist liderler kendilerini inanılmaz liderlik vasıfları taşıyormuş gibi –bu anlamda sıradışı– gösterdiği kadar "halk"tan biriymiş gibi de göstermek –bu anlamda da sıradan– zorundadır. Van Zoonen (2005, s. 84) 21. yüzyılda yükselen "mutlak ünlü siyasetçi" figürünü tanımlarken, farkında olmadan bu çelişkili performansa dikkat çeker: "Lider, siyasette tecrübe sahibi ancak hâlâ bunun dışındaymış gibi bir kişiliği ortaya koymaya çabalar; bu performans sıradanlığın ve sıradışılığın eşsiz bir bileşiminden oluşur. Bir başka ifadeyle, popülistlerin bir ayağı içerideyken, diğer ayağının her zaman dışarıda olması beklenir – bir "harici/dışarıda bırakılmış" iken siyaseti "bilmesi" ve temsil ettiklerinin omuzlarında yükselirken "dürüst" olması.

Sıradanlığın icrası: "Kaba tavırlar"

Bu sıradanlık performansları hangi biçimleri alır? Çağdaş siyasi sahnede birçok lider kendilerini herhangi biri ya da sıradan gösterme oyununu oynamak zorundayken, –Barack Obama'nın bira tutkusu, basketbol sevdası ve hip-hop aşkı (Mc Donald ve King, 2012) ya da Avustralya eski Başbakanı John Howard'ın kriket merakı (Hutchins, 2005)– popülistler bu rolü en uca taşırlar. Bu performansların çok sayıda örneği bulunur: Sarah Palin (2008) sıradan ve anaç doğasını ispatlayabilmek için kendisini "sıradan bir hokey annesi"[6] ve "anne ayı"[7] olarak tanımladı

6 Metinde "hockey mom" diye geçiyor. Mütevazı bir hayat süren, ABD bağlamında konuşursak çocuklarıyla ilgilenen ve evinin kadını olmayı erdem bilmiş bir kadını tanımlıyor – e.n.

7 Metinde "mama grizzly" diye geçiyor. Çocuklarını her türlü kötülükten, buradaki bağlamda, "liberal" siyasetlerin şerrinden korumayı vazife bilen "muhafazakâr bir anne figürü"nü aklımıza getirebiliriz – e.n.

ve her fırsatta "sıradan" ailesini kamuoyuna göstermeye çalıştı. Chávez (2005), kendisini "çok yoksul bir aileden gelen bir çiftçi çocuğu" olarak sundu ve *Alo Presidente* adlı televizyon programında sıradan kökenini ortaya koymak için halk diliyle konuştu. Zambia'da ise Micheal Sata kendi eğitimsizliği üzerine oynar ve eski bir muhasebeci olan esas rakibini "hesap makinesi genç" olarak kodlayarak kendisiyle rakibi arasındaki farkı gözler önüne sererken (Resnick, 2010), Güney Afrika'da Jacob Zuma da rakibi Thabo Mbeki'ye karşı benzer bir taktik kullanır (Vincent, 2011). Bu esnada, Pauline Hanson (2007, s. 59-60) Queensland'in banliyösünde sahip olduğu *fish&chips* dükkânı dolayısıyla doğasında sıradanlık olduğunu, "*Fish&Chips* dükkânı beni doğrudan ortalama Avustralyalılara bağladı" ifadesiyle açığa vurur. Moda ve estetik benlik sunumu, figürlerin sıradanlığını izleyiciler gözünde pekiştirmek için diğer önemli unsur olarak düşünülebilir. Evo Morales'in *chompa*sı (alpaca yününden yapılmış hırka) onun kırla olan bağlantısını simgeler, aynı şekilde Yoweri Museveni'nin geniş kenarlı şapkası da, onu Uganda'nın tarım sektörüyle anılır hale getirir (Muth, 2011).

Bu sıradanlık performansları popülist liderleri gündelik hayatına devam etmekte olan yurttaşlardan uzak bir biçimde resmedilen ve bu anlamda "halk" ile "teması" bulunmayan diğer siyasetçilerden ayırmanın bir yoludur. Dolayısıyla, performanslar popülist liderin "dışarıda bırakılmışlığını" destekler. Ancak, şayet performanslar yeterince inandırıcıysa, liderlerin *gerçekten* "dışarıda" olup olmaması çok da önemli değildir. Gerçekten de, birçok popülist lider konu iktidar koridorları olduğunda hiç de "dışarıda bırakılmış" değildir. Birkaç örnek vermek gerekirse: Geert Wilders kendi partisini kurmadan önce, kariyerine mecliste asistanlık yaparak başlar ve yirmi yıldır da siyasetin içindedir. Hugo Chávez de siyasi başarısından önce uzun bir askerî kariyer sahibidir. Thaksin Shinawatra siyasete atılmadan önce bir milyoner ve iş dünyasının elitlerindendir. Silvio Berlusconi kendi medya imparatorluğuna sahipken, Ross Perot milyarder bir işadamıdır. Dahası bu figürler, bazı durumlarda yaratıcı bir otobiyografi yazım süreci gerektirse bile ken-

dilerini "dışarıda bırakılmış" olarak sunabilirler. Popülist liderlerin "haricî" statüsü kendi gerçek deneyimleri ya da "elitlerle" olan esas bağları değil, söylemsel ya da estetik olarak "konumlanışları" ve ana akım siyasete olan mesafelerinin algılanışıyla ilgilidir (Barr, 2009). Kendilerini "her zamanki siyaset" anlayışının teknokratik üslubundan ne kadar bağımsız kılarlarsa, popülistler için o kadar iyidir.

Ancak sıradan olma iddiası da bir yere kadardır, her siyasetçi bir şeyler söyler ama lafa değil, icraata bakılır. Sıradan bir siyasetçi gibi görünmemek, popülist anlamda "halkın" güvenini sağlamak ve onu güçlendirmek her edimden daha değerlidir. Popülist liderler çoğunlukla kullandıkları "kaba tavırlar" aracılığıyla, bunu sağlarlar. Bu kavram, popülist liderlerin siyasi alanda "uygun" davranış biçimlerine saygısız görünmesine ve bu tip beklentileri ve pratikleri planlı bir biçimde küçümsemesine atıfta bulunur. Terimin içeriğinin gevşekliği bu anlamda kasten böyle düşünülmüştür, böylelikle "kaba tavır" performansları; benliğin sunumu, sokak dili kullanımı, siyaseten doğrucu olmama, kılık kıyafet tercihi gibi davranışlar ya da kısaca "saygın" siyasetin "genel geçer" pratiklerini aşağılama bu sayede farklı biçimlere bürünebilir. Terim aynı zamanda neyin uygun davranış olarak belirlendiğinin kültürden kültüre değiştiğini –bir siyasi alanda kaba tavır olarak düşünülebilecek olan hareketin, bir başka alanda aynı şekilde algılanmayacağı düşüncesini– yansıtır.

"Kaba tavır" nosyonu kaynağını, Pierre Ostiguy'ın yenilikçi çalışmasından alır (2009b). Ostiguy çalışmasında, (bizim tartışma düzlemimizde performanslarla) "yüksek" ve "alçak" siyaseti, davranış biçimleriyle bağlantılandırarak özetler ve sınırlarını belirler.[8]

> Yükseklik ve alçaklığın halkla ilişki kurma tarzıyla bir ilgisi vardır; şöyle ki bu tarzlar yalnızca sözcüklerden ibaret olmadığı gibi, "söylemler"in ötesine gider ve aksanı, dilin düzeyini,

8 Ostiguy yüksek-alçak eksenini Latin Amerika siyasetini açıklamak için geliştirir ancak bu eksen daha geniş anlamda, karşılaştırmalı siyaset için hem yararlı hem de uygulanabilir niteliktedir.

> beden dilini, jestleri ve kılık kıyafet tarzını filan da içine alır. Halkla ilişki kurmanın bir yolu olarak, halka tercihini hangi doğrultuda yapacağını da gösterir (2009b, s. 5).

Bu yüksek-alçak aksını kesen bir biçimde yukarıdaki tanım, geleneksel ideolojik ayrımlara bağlı olmaksızın, sağ-sol ekseni için de geçerlidir. Yüksek-alçak ayrımını iki ayrı alt-boyuta (sosyokültürel ve siyasi-kültürel) ayıran Ostiguy'ın yüksek-alçak ayrımı Tablo 4.1'de gösteriliyor.

Ostiguy'a göre "alçak" sosyokültürel nitelikler, popülist liderlere atfedilen "kaba tavırları" tasnif eder. Gerçekten de, Ostiguy yüksek-alçak ayrımının popülizm karşıtlığı ve popülizm ayrımını yansıttığını ileri sürer. Bu elbette doğru bir önermedir ancak Ostiguy'un pozisyonuyla bu kitapta bir önceki bölümde ileri sürülmüş olan "halk" ve "elit" ayrımı arasındaki en kritik fark Ostiguy'un bahsedilen ayrımı yeterince güçlü bir biçimde vurgulamamış olmasıdır – ki bu ikilik popülizm literatürünün büyük bölümünde görülür. Dahası, Ostiguy yerinde bir şekilde popülistlerin "küfürlü" ve kültürel bakımdan galiz bir dile başvurduğunu iddia etse de, hakikat her zaman böyle tecelli etmeyebilir. Sözgelimi, Geert Wilders ya da Ross Perot oldukça kurnaz bir biçimde mesafeli, dahası neredeyse "snob" bir görünümle ortaya çıkabilirler. Bunun yerine, yukarıdaki örneğe konu olan popülistler gibi figürler oldukça *farklı biçimlerde* davranarak kendilerini diğer siyasi aktörlerden ayrı tutmaya çalışır. Arditi'nin (2007a, s. 78) popülizm için ifade ettiği çağdaş demokratik siyasetin "akşam yemeğindeki sarhoş misafiri" metaforundan hareketle, kolaylıkla popülistlerin, "siyasi performansların seçkinleş(tiril)miş alanında" uygun toplumsal normları ve "yemek masası kurallarını" saygısızca göz ardı ettiğini söyleyebiliriz. Bu "seçkinleş(tiril)miş alanı" kuran farklı yöntemler "kaba tavırlar" başlığı altında detaylı bir biçimde aşağıda özetlendi. Bununla birlikte, Ostiguy, popülist liderlerin diğer türden liderlere karşı hareket etme biçimleri ve siyasi ve sosyokültürel performans biçimlerinin birbirleriyle nasıl bağlantılı oldukları konusundaki cazipliğe ilişkin yeni bir düşünme alanı sunar. Dahası, Ostiguy'un yüksek-alçak ayrımı

–popülizm ve onun "karşısındaki" arasındaki ikilemin, ister teknokrasi isterse de popülizm karşıtlığı olsun, katı bir ikili olmaktan ziyade, *dereceli* bir bölünme olması–, pozisyona olan inancı tazeler. Ona göre, yüksek-alçak ayrımı, geniş bir yelpazede siyasi aktörlerin çizilebileceği bir "spektrum" (2009, s. 7) ya da "ölçek"tir (24).

TABLO 4.1
Ostiguy'ın Yüksek-Alçak Spektrumu

	Sosyo-kültürel	*Siyasi-kültürel*
Yüksek	Terbiyeli Kibar Akılcı Etik Katı/sıkıcı/düz Sakin	Gayri şahsi Prosedürlere uyan Resmî Hukuki/akılcı Kurumsal dolayımlı Ilımlı
Düşük	Argo/Küfür Gösterişçi Çiğ/popüler zevkler Daha renkli	Kişiye dayalı Güçlü liderlik "Halk"a yakınlık Kararlı eylem Doğrudan

Kaynak: Ostiguy, 2009, s. 7.

Şimdi "kaba tavırların" popülist liderlerce nasıl icra edildiğinin somut örneklerine göz atalım. Bunu yapmanın bir yolu, siyasi söylemin düzeyini küfürle, alayla ya da abartılı iddialarla düşürmektir. Örneğin Hugo Chávez çoğunlukla muhalifleri hakkında acımasız ve oldukça incitici ifadeler kullanır, Marine Le Pen siyasi rakiplerini pedofiliyle suçlamaktan kaçınmaz (Warren, 2011), Beppe Grillo ise İtalyan siyasetçilere ve kitle medyasına karşı sürdürdüğü "V Günü" adlı kampanyasında doğrudan galiz küfür kullanır – V harfi İtalyanca bir küfür olan *vaffanculloyu* sembolize eder.[9] Muhaliflerine karşı zehir dolu sözlü saldırılarıyla bilinen Zambiyalı popülist Micheal Sata'ya düşmanlarınca verilen mahlas anlamlıdır: "Kral Kobra"

9 Grillo'nun kampanyasındaki V harfi yalnızca "Ha siktirin oradan!" anlamındaki *vaffanculloyu* değil, zaferi (*victory*) ve kan davasını (*vendetta*) da içine alır. V-Day'in en önemli amacı, dönemin hükümetinin içinde bulunduğu yozlaşmayı sorun etmek ve görünürleştirmektir – e.n.

Kaba tavırların dolaşıma sokulmasının bir başka yolu da kullanılan dil *çeşidi* ile ilişkilidir. Pauline Hanson İngiliz dilini yanlış kullanmasıyla meşhurdur; benzer bir biçimde Sarah Palin'in de kendisine sorulan sorulara verdiği yanıtların sorularla hiçbir ilgisinin bulunmaması, birbirine benzer seslere sahip kelimeleri sürekli karıştırması – sözgelimi bir yanda aslında var olmayan "ölüm panelleri" iddiasından (Nyhan, 2010), diğer yanda reddetmek anlamında "refuse" ile inkâr etmek anlamındaki "repudiate" kelimelerinin birleşiminden oluşan "refudiate" (Weaver, 2010) sözcüğünü kullanımı bir Palinizm (!) ortaya çıkarmıştır.

Daha geniş anlamda, "kaba tavırlar" basitçe temsilcilerden ya da politikacılardan umulmadık biçimde davranma ve kendilerini daha "renkli" biçimlerde sunmaları olarak tanımlanabilir. Chávez'in kendi televizyon programında şarkı söyleyip dans etmesi, Kenya'da Raila Odinga'nın parodi şarkıları ve muhaliflerle dalga geçmek için uydurduğu bilmeceler (Resnick, 2010), Pauline Hanson'ın Avustralya'da ortalama vatandaşın katıldığı televizyon programlarında yarışmacı olarak boy göstermesi ve Herman Cain'in 2012'deki tuhaf seçim videolarında, Birleşik Devletler'deki (Cain, 2012a, 2012b, 2012c) küçük işletmelerin problemlerini öne çıkarmak için bir tavşanın havaya fırlatıldıktan sonra vurulması, japon balıklarının katledilmesi, bir adamın tavukların gaga darbeleriyle öldürülmesi gibi tuhaf içerikleri yayınlaması örneklerden bazılarıdır. Bu örneklerin hiçbirinin "geleneksel" davranışları temsil etmediğini söylemeye gerek yok –Ostiguy'ın spektrumunda tipik "ana akım" parti siyasetiyle ilintilendirdiğimiz sosyokültürel "yüksek"–, belki de çekiciliklerini ya da en azından dikkat çekiciliklerini gelenek dışı olmalarından aldıklarını söyleyebiliriz.

Popülist liderlerin "kaba tavırları" siyaseten doğruculuğun ilgası biçiminde de tezahür edebilir. Popülistler genelde siyaseten doğruculuğu elitlerin projesi olarak sunarlar ve "bahsedilemeyenlerden bahsetme" eğilimindedirler ve "herkesin düşündüklerine" tercüman –ve dolayısıyla "ortak duyunun" ve "sessiz çoğunluğun sesi" oldukları– iddiasındadırlar. Siyaseten doğruculuğun ilgası, sıklıkla kayırmacılık iddialarını ve

azınlık gruplarını doğrudan aşağılama biçimlerini alır. Örneğin, Hanson devamlı Asyalı göçmen ve Aborjin hakları karşıtı kampanyalar sürdürür ve dahası evini bir Müslüman'a satmayacağını söyler (Hirst, 2010). Wilders, Kuran ile *Kavgam*'ı karşılaştırıp Hz. Muhammed'i pedofil olarak tanımlarken (Wilders, 2010b), Uganda'da Yoweri Museveni devamlı eşcinselleri fahişelik yapmakla suçlayarak hedef tahtasına koyar (Monitor, 2014). Chávez ise rakiplerini sürekli *pitiyanquis* ("küçük Yankiler") olarak kodlar (Romero, 2008) ve Libyalı diktatör Kaddafi'yi "şehit" (Romo, 2011) ilan eder. Aslında Sarah Palin (Smith 2009) popülist yaklaşımını özetler: "Sikmişim siyaseten doğruculuğu." Konu, bu ifadelerin samimi olup olmaması değildir. Esas amaçlanan, popülist liderlerin medyada yer bulabilmek ve kendilerini asla böyle açıklamalar yapmayacak "elitlerin" ya da kurulu düzenin dışında konumlandırarak bir tepki –çoğunlukla olumsuz– alabilmektir.

Bu esnada kritik olansa, –sadece politikaları, ideolojileri, söylemleri ya da sözümona popülizmlerinin içerikleri değil– "ana akım" siyaseti bozan popülistlerin performanslarıdır. Bunun gibi zamanlarda siyasi temsilcilerden beklentimiz dürüstçe davranmasa bile en azından Ostiguy'ın şemasındaki sosyokültürel bir "yüksek" gibi görünmeye çaba sarf etmeleridir. Onların cilalı, profesyonel, bütünlüklü ve "oyunu düzgün" oynamaları gerektiğini varsayarız. Kısacası, onlardan "terbiyeli davranmalarını" bekleriz. Bunun gibi, siyasi performansların homojenleştiği, sınırlandırılmış, tiyatrodan ibaret hale geldiği ve tahmin edilebilir olduğu bir dönemde, cilasız ve en azından görünüşte düşünmeksizin sergilenen "kaba tavırlar" popülist liderleri çekici kılan bir döneme işaret eder.

"Kaba tavırlar" nosyonu popülizm literatüründe popülist liderlerin çekiciliğini "karizma" bağlamında tanımlarken sıklıkla kullanılan ve çoğunlukla istismar edilen bir kavramsal destekleyiciye dönüşmüştür. Karizma, popülist liderlik çalışmalarında uzunca bir süre ayrıcalıklı bir pozisyondadır (Conniff, 1999; Taggart, 2000; Weyland, 2001) ancak bu durum çok sayıda problemi de beraberinde getirir. Weber (1978, s. 241) ta-

rafından "olağanüstü bir kişi olarak nitelenen ve doğa-üstü, insan-üstü, ya da en azından özel olarak istisnai güçler ya da niteliklerle donatılmış olarak kabul edilen, kişiliğin belirli bir niteliği" olarak kavramsallaştırılan karizma, popülist liderlerin takipçileri üzerinde bırakmış olduğu gizemli etkiyi açıklamakta kullanılır. Ancak, kavramı kullanırken karşılaşılan iki ana zorluk söz konusudur ve "kaba tavır" nosyonu bu zorlukları tarif etmede yardımcı olabilir.

İlk zorluk basittir: Kimi popülist liderler terimin geleneksel anlamıyla yeterince "karizmatik" değildir. Bu bağlamda, Alberto Fujimori, Preston Manning ve Pauline Hanson konuya ilişkin iyi örneklerdir. Çok etkileyici hitap kabiliyetleri yoktur, kamusal alanda kaskatıdırlar ve dahası genel itibarıyla etkileyici lider özellikleri taşıdıkları söylenemez. Aynı şekilde, karizmanın sadece popülistin tekelinde olduğu düşünülemez, tarih boyunca –popülist olmayan– birçok liderin karizmatik olduğu söylenebilir. Karizma popülist bir lider açısından kalabalıkların desteğini kazanmak için faydalı olabilir –Hawkins (2010, s. 42) karizma için "popülist hareketlerin işini önemli ölçüde *kolaylaştıran*" tanımını kullanır– ancak bu özelliğin popülizme içkin bir özellik olduğu söylenemez. İkinci zorluk ise yöntemseldir. Karizmanın işler hale gelmesi oldukça zordur ve yazarlar çoğunlukla karizmanın bu ilişkisel doğasına gereken dikkati göstermezler. Mudde (2007, s. 262) çoğu yazarın karizma nosyonunu nispi bağlamındansa, kavramın lidere içkin bir özellikler kümesi olarak (içkin bir karizma tahayyülü) değil, takipçilerin algılarına dayalı olduğu gerçeğini (bu durum, liderin karizmatik görünmesi olarak düşünülebilir) unutarak mutlak bağlamda kullanmakta olduğunu ileri sürer. Dolayısıyla, karizma algısı sık sıkıya siyasi kültüre bağlıdır ve kimi siyasi kültürler karizmaya daha az şüpheyle bakma eğilimindedir. Bu konuma dayanarak, Mizuno ve Phongpaichit (2009, s. 10) karizma kavramının, bölgenin siyasi kültürü dolayısıyla "Asyalı bir çevreye asla doğru biçimde tercüme edilmediğini" ileri sürer. Yine de, konu popülist başarıya geldiğinde, bir biçimde birçok popülist lider Asya'da başarılı olmuştur; bu da, karizmadan başka şey-

lerin de bu süreçte rol oynadığını gösterir. Bunun ötesinde, terim, literatürde çok yetersiz ve karizmatik liderlik nosyonunun tahrifi sebebiyle neredeyse mümkün olmayan bir biçimde tanımlanmış, kavramı ampirik araştırmalar için özellikle sorunlu hale getirmiştir (van der Brug ve Mughan, 2007).

"Kaba tavır" kavramı, popülist liderin çekiciliğini konu alan karizma üzerine birçok teoride, içkin olanı işler hale getirerek bu sorunların kısmen üstesinden gelmenin bir yolunu sunuyor. Dolayısıyla, kimi kültürlerin karizmadan nefret etmesinden ötürü bizler bütün popülist liderlerin çekiciliğini anlamakta güçlük çekerken, en azından "uygun" davranışları küçük görmenin başka bağlamlarda nasıl çekici olabildiğini anlayabiliriz. Tüm siyasi kültürler neyin uygun davranış ve nezaket çerçevesinde olduğuna dair kesin kurallara sahiptir. Popülistlerin payına düşen ise tam da bu kurallara burun kıvırabilmek ya da bunları aşağı görmektir. Bu bilgiler ışığında, "kaba tavırlar" kolayca işler hale getirebilen, siyasi ve kültürel bağlamlar arasında hareket edebilen ve farklı durumlara uygulanabilen bir nitelik taşır. Dahası, "kaba tavırlar" kavram seti bizlere liderin "içkin" kalitesinin mi, yoksa takipçilerinin "gerçekten" adanmışlık seviyelerinin mi –popülist karizmaya ilişkin tartışmalarda bu iki bileşene sıklıkla başvurulur– popülist karizma meselesinde daha belirleyici olduğu konusunda tahmin zahmetinden kurtarmaya da olanak sağlar ve böylece bizler fark edilen popülist performansın "uygunluğunu" kolayca analiz edebilecek araçlara kavuşmuş oluruz. Popülistlerin icraatlarında kullandıkları üsluba dair yöntemlere odaklanarak, –"kaba tavırların" cazibesi, sosyokültürel anlamda alt sınıflara çekici gelmesi ve ana akım siyasetin altından halıyı çekmek burada anahtar sözcükler– onların diğer siyasi aktörlerden kendilerini nasıl ayırdıklarını daha iyi açıklayabiliriz.

Sıradışılığın icrası: Liderin bedeni ve beden siyaseti

Her şeye rağmen, sıradan ya da sadece "halktan" biri olmak için "kaba tavırlar" ile gösteriş yeterli değildir. Gerçek anlamda

"halkın" içinden yükselip halkı temsil etmek için popülistler aynı zamanda sıradışılıklarını da ispat etmelidirler. Popülist liderler bunu başarabilmek için Thaksin'in (akt. Phongpaichit ve Baker, 2009a, s. 282) 2006 yılındaki "Ben hükümetteki gerçek gücüm ve geriye kalan herkes sadece benim yardımcım" sözlerinde görüldüğü gibi "halkın" sorunlarını çözebilecek tek figür olarak kendilerini sunmayı da içeren çok sayıda teknik kullanırlar. Bazen bu durum kendilerini ilahi bir ışık gibi göstermeye kadar varır: Berlusconi (*BBC News*, 2006) aynı yıl içinde "Ben siyasetin İsa'sıyım. Sabırlı bir kurban herkesin kahrını çeker, kendimi herkes için kurban ederim," derken, Hugo Chávez de kendisini Simon Bolivar'ın yeniden vücuda gelişi olarak sunar ve İsa'nın onun "başkomutanı" olduğunu iddia eder (akt. Zuguete, 2008, s. 109). Gerçekten de bu popülist lideri bir kurtuluş figürü olarak sunma Zuguete'yi (2007, 2013), Latin Amerika ve Batı Avrupa'daki birçok popülizm örneğini, popülist liderliği kurtuluşçu bir çağrı, ritüelizasyon, mitoloji ve bin yılcı düşlerle birleştirilmiş bir tür "misyoner siyaseti" olarak görmeye sevk etmişti.

Popülist liderler nihayetinde kendilerini "halkın" sesi olarak sunarlar. Böyle liderler "halkın" ne düşündüğünü ve sonucunda istek ve arzularını anlayacak kadar sıradışıdırlar. Dahası, liderlerin sıradışı sembolik işlevleri basit bir eklemlemenin de ötesine geçer – popülizmde lider yalnızca "halkı" temsil etmez, onu *cisimleştirir*. Bu cisimleştirme meselesi literatürde hakkıyla teorileştirilmemiştir. Bu durum popülizmin birtakım düşünceler ya da takipçilerin örgütlenmesinin yolları olarak değil ama icra edilen ve "yapılan" bir şey olarak düşünülmesi gerektiği göz önünde bulundurulduğunda sorunludur. Popülizm "yaparak", "halkı" bir ve güçlü sunmak için, popülist liderler kendilerini de güçlü, sağlıklı ve babayiğit gösterirler. Bunun nedeni, popülizm içinde "halkın", popülist lider aracılığıyla seslerini en sonunda buldukları homojen ve birleşik bir kolektif beden olmasıdır; "lider, kendini geçici olarak seçilmiş ve iktidara gelmiş alelade bir siyasetçi olarak değil, daha çok halkın yeniden vücut bulması olarak görür" (de la Torre, 2013a, s. 19). Bu "hal-

kın" yeniden vücuda gelmesi "halkın" halihazırda liderin fiziksel bedeninde temsiline kadar uzanır.

Liderin bedeni ve birleşmiş siyasi özne arasında kurulan bağ yeni bir buluş değil – siyaset felsefesinde, beden siyaseti ve onun, yaşayan liderlerin bedenleri üzerine doğrudan yorumlama metaforları görece daha eski bir geçmişe dayanır (de Baecque, 1997; Kantorowicz, 1957; Protevi, 2001). Ancak, beden siyaseti tartışmaları özellikle liberal demokratik siyasetin yükselişiyle bizlerin siyasi kelime haznesinden siliniyordu (Neoclaus, 2003). Monarşide, kral birbirinden ayrılmaz biçimde "iki bedene" –ilki bizatihi kendi vücudu, "doğal beden" ve ikincisi ise insanların birliğini sembolize eden görünmez ve ilahi "siyasi beden"– (Kantorowicz, 1957) sahiptir. Demokrasilerde, demokrasi, iktidarın "boş alanı" olarak kavramsallaştırıldığı için siyasi bedenler görünüşte "çözülür" Lefort'u (1986) takiben Critchley'nin (1993, s. 80) ifade ettiği gibi, "demokrasilerde, iktidar yalnızca kral, parti lideri, egokrat[10] ya da *Führer* tarafından sürdürülmez, o bir boşluğu gösterir ve kimse iktidar pozisyonunu kesin bir biçimde tutmaz. Demokrasi gerçek anlamda ya da metaforik olarak kelle alarak beden siyasetini ortadan kaldırmayı zorunlu kılar" Bu dolayımda popülizm beden siyasetini yeniden vücuda getirme, kafayı gövdeye yeniden oturtma girişimi olarak "halk" adına lider aracılığıyla bir birliğin sağlanması şeklinde okunabilir. Bunun gibi metaforlar, bölüm boyunca ele alınan tekil ve sıradışı lider karakterine tam anlamıyla uyumludur.

Gerçekten de, Lefort totalitaryenizmi –"Halkı bir kişi" formunda cisimleştirmeyle (çoğunlukla Büyük Lider bedeninde) iktidar boşluğunu doldurma girişimi– aynı biçimde görür. Keane (2009a), Lenin'in öldükten sonra mumyalanıp sergilenmesi, Tiananmen Meydanı'ndaki Memorial Hall'un Mao'nun anısına inşa edilmesi gibi olayların bu eğilimlerin örnekleri olarak

10 Liderin ideolojisiyle, benimsediği değerlerle, normlarla ve toplum tasarımıyla değil, bizatihi kendisi olmakla öne çıkması, bununla övünmesi ve kendini değerli hissetmesi/hissettirmesidir. Galiba genellikle "kariyerini" siyasette değil de, sözgelimi iş yaşamındaki başarısı üzerine kuran ve sonradan siyasete "atılan" kişilerde daha sık görülür. En uygun örnek, Trump olabilir – e.n.

düşünülebileceğini işaret eder.[11] Burada, ölümde bile, büyük lider saf bir biçimde "halkın" birliğinin vasiyetiyle baki kalır. Popülizm her ne kadar totalitaryenizmle aynı şey olmasa da, bu anlamda ikisinin ortak bir eğilimi paylaştıkları açıktır. İkisinde de lider "halkı" bir araya getiren, ortak düşmana karşı birleştiren temsilî bir figürdür. Liderlerin bedenlerinin sağlığı sembolik olarak beden siyasetiyle bağlantılıdır. Buruşmuş, hasta bir beden güçlü ve birleşmiş insanları temsil edemez, ancak güçlü bir beden bunu yapabilir. Bu bilgiler ışığında, popülist liderlerin bedenlerini kendileriyle "halk" arasındaki bağı kanıtlamak için kullandıkları farklı yollar nelerdir?

Bir önceki bölümde popülizmin anahtar özelliği olarak açıklanmış olan "kaba tavırlar" kavramı ile uyumlu bir biçimde, popülist liderler bedenlerine dikkat çekme ya da nezaketsiz şakalar, siyaseten doğru olmayan çıkışlar aracılığıyla güçlerini ve dayanıklılıklarını gösterme eğilimindedirler. Gerçekten de, Ostiguy (2009b, s. 38) popülist liderlerin metaforik olarak "taşaklı" –güçlü, kararlı ve sert oluşları– olduklarına işaret ettiğini not eder. Kimi popülist liderler bu metaforu, gerçek anlamda kullanırlar, sözgelimi Ekvadorlu başkan Abdala Bucaram kendisindeki "taşağın kimsede olmadığını" gerinerek ifade ederken, ana muhalefet liderinin "kısır" olduğu şakasını yapmaktan geri durmaz, oligarşik siyasetçilere (de la Torre 1997, s. 16) ithafen efemine ses tonu ve jestler kullanarak onların cinsiyetlerine ve erkekliklerine gölge düşürmeyi amaçlar. Silvio Berlusconi'nin yaygın bir biçimde kamuoyuna sunulmuş yatak odası maskaralıkları da lider bedeninin *cinsel gücüne* olan takıntıyı kanıtlar niteliktedir. Berlusconi'nin her gece sekiz kadınla birlikte olmakla övünmesi (Squires, 2011) ve düzenlediği "bunga bunga" partileri gibi onlarca skandala karışmış olması bu durumun iyi örnekleri arasında gösterilebilir. Cinselliğe ilişkin bu takıntının altı Berlusconi tarafından partisinin (Haydi İtalya) adını Haydi Çıtırlar (Kingston, 2011) diye değiştirmek

11 Hugo Chávez'in bedeni de ölümünün ardından mumyalanıp Caracas'ta sürekli ziyaretçilere sunulmaya başladı ancak bu girişim mumyalama işleminin etkin ve hijyenik olabilmesi için yeterince hızlı biçimde hayata geçirilemedi.

teklifiyle çizilir. (Bu anlam değişimi, "yürü İtalya" gibi bir ifadeden, kadınların cinsel organlarına doğru bir kaymayı temsil eder.) Mancini'nin (2011, s. 26) Berlusconi üzerine yapmış olduğu "yaşam tarzı siyaseti" çalışmasında ileri sürdüğü üzere, cinsel performansla siyaseti iç içe sokmak "Berlusconi'nin bedeni iktidarın ve erotizmin olduğu kadar siyasetin de alanı haline geldi" anlamına gelir ve bu iki tip iktidar birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.

Her ne kadar Bucaram ve Berlusconi örnekleri aşırı görünse de, istisnai değillerdir. Çok sayıda popülist lider *cinsel güçlerini* ve erkekliklerini ispatlama konusunda isteklidir. Güney Afrika Başkanı Jacob Zuma tecavüzle suçlandığı duruşmada, kendisini suçlayanın gerek kıyafetinden gerek oturuşundan "açık bir biçimde uyarılmış" ve bir Zulu savaşçısı olarak görevinin o kadınla seks yapmak olduğunu, "Zulu kültüründe eğer bir kadın hazırsa onu öylece bırakıp gidemezsiniz Onunla seks yapmayı reddetmek tecavüzden farksızdır," sözleriyle dile getirir (Vincent, 2009, s. 216). Hugo Chávez Sevgililer Günü arifesi katılmış olduğu televizyon programında eşine şöyle seslenir: "Marisabel, yarın senin olanı yine sana vereceğim" (Guillermoprieto, 2005). ABD, Dışişleri eski Bakanı Condoleezza Rice hakkında cinsel içerikli şakalar yapan Chávez, Rice'ın, kendisiyle ilgili erotik rüyalar gördüğünü söyler ve "Onu sonrasında benimle neler yaşayacağını görmek için yemeğe çıkarabilirim," (*Washington Times*, 2005) gibi ifadeler kullanır. Bir başka yerde Norocel (2011, 2012) ve Azzarello (2011) Romanya, İsveç ve İtalya'da popülizm ve erkeklik ve heteronormativite gösterileri arasındaki bağlantıyı özetlemişlerdir. Her ne kadar cinsel kahramanlıklar vurgulanmasa da, çoğunlukla liderin dayanıklılığının ve maçoluğunun altı çizilir. Sözgelimi, Filipinler eski Devlet Başkanı (şimdi Manila'nın belediye başkanı) Joseph "Erap" Estrada'nın geçmişte bir aksiyon film yıldızı olması ve bunun siyasi başarısında önemli payı olması (Hedman, 2001, Rocamora, 2009) ya da Ekvador Devlet Başkanı Rafael Correa'nın kampanyası sırasında sahnede kemer sallaması (görünüşte muhaliflerini kırbaçladığı) ve öfkeli bir biçimde gömleğini parçalaya-

rak polis ayaklanmasını bastırmaya çalışırken kendisini öldürmek isteyen isyancılara meydan okuması örnekleri düşünülebilir (Conaghan ve de la Torre, 2008; de la Torre, 2012).

Bu şekilde, Weyland'ın (2010, s. viii) "popülist liderlerin çok erkeksi bir imajı kasıtlı olarak yansıtması" iddiasının doğru olduğu söylenebilir. Bunun gibi vakalarda, sıradışılık popülistin bedeninin gücünü ya da cinsel gücünü "halkın" dayanıklılığına bağlayan bir tür maçoluk gösterisine dönüşür. Ancak, bu görüşün en açık reddiyesi, "Kadın popülistleri nereye koyacağız?" sorusunda gizlidir. Pauline Hanson ve Sarah Palin gibi kadın liderler sertliklerini ve dayanıklılıklarını vurgularlar, bu sözde "maskülen" özellikleri geleneksel olarak kadınlıkla özdeşleştirilen empati, anaçlık ve şefkatlilikle birleştirirler – sayılan bu özellikler İskandinav kadın popülist liderliklerinde de yaygın bir şekilde gözlemlenebilir (Meret, 2015; Mudde ve Kaltwasser, 2015). Mason (2010, s. 190), tüm bunların "öncü kadınlık" performansları olarak anlaşılabileceğini, Hanson ve Palin'in "çalışan anneler olarak cazibeli bedenlerini öne çıkardıklarını ve cinsel çekiciliklerini, kendilerini ulusal uyanışın taşıyıcısı oldukları imajının güçlendirilmesinde kullandıklarını" öne sürer. Bu cinsel çekicilik –Hanson, çıktığı bir televizyon programında (*Celebrity Apprentice*) araba yıkarken mayo giyer, Palin ise yaptığı konuşmalarda cilveli bir biçimde gözlerini kırpar– anneliğe yapılan atıflarla dengelenir. Öyle ki, Hanson "Bu ülkeyi tutkuyla seviyorum, sanki annesi benmişim gibi. Avustralya benim evim ve Avustralyalılar da benim çocuklarımmış gibi," ifadesiyle annelik rolünün altını kalınca çizer (Saunders ve McConnel, 2002, s. 232). Gerçekten de bu cinsellik ve annelik kombinasyonu bir yere kadar işe yarar: Hanson'ın medya eski danışmanı John Pasquarelli (1998, s. 281-282), Hanson'ın birçok hediye, mektup, fotoğraf ve dahası coşkulu erkek takipçilerinden evlilik teklifi aldığını belirtir. Pasquarelli şöyle yazıyor: "Bu Sir Galahadlar[12] Pauline'i yardıma muhtaç genç bir kadın figürü olarak gördüler – cesur ve güçlü ancak özellikle muhte-

12 Burada Kral Arthur efsanesine atıf yapılıyor. Sir Galahad, cesur ve gözüpek bir yuvarlak masa şövalyesidir – e.n.

lif düşmanları karşısında tek başına dikilirken kırılgan ve neredeyse kız gibi." Bununla birlikte, bu kadın popülist liderlerin cinsel çekiciliği kendilerince icra edilmek zorunda değildir, hatta çoğunlukla onların kişisel haklarını gasp eder bir şekilde kendilerine karşı kullanılır. Örneğin, Palin'in 1984 Miss Alaska güzellik yarışmasından mayolu görüntüleri *Youtube*'a yüklendiğinde 4 milyondan fazla tıklandı. Porno film üreticisi *Hustler*, Palin'i temsilen bir porno yıldızının oynadığı, *Paylin'e Kim Çakıyor* adında parodi bir film çekti. 2009 yılında Avustralya basınına Hanson'a ait olduğu iddia edilen birkaç sahte çıplak foto "sızdırıldı" Ancak, Marine Le Pen gibi diğer kadın popülist liderler bu cinsel objeleştirmeden kaçınmayı başardı, dolayısıyla, yukarıda sayılan örneklerin tüm durumlar için zorunlu bir kural olduğu söylenemez.

Liderin sıradışılıklarının kanıtı olarak icra edilen dayanıklılık ve sağlık gösterileri, cinsellik, maçoluk ve *cinsel gücün* ötesine geçer. Kolayca, yaşlanan bir bedenin zayıflıklarını ve her birimizi hayatlarımızın bir ânında etkileyen doğal tuzakları inkâr etme girişimlerine dönüşen, Kantorowicz'in terimiyle ifade etmek gerekirse, "doğal bedenin" inkârı biçimine bürünür. Bu inkârlar belki de en açık biçimini Silvio Berlusconi ve Hugo Chávez örneklerinde bulurlar. Berlusconi, geçip giden gençliğini koruyabilmek amacıyla çok sayıda saç ektirme ve estetik ameliyat geçirmiştir ki bu durum daha önce de cinsel istismar olarak belirtilmiş olduğu üzere belirli bir yaşlanma gerçeğinin inkârını işaret eder (Mancini, 2011). Chávez, doğal bedeninin ölümlülüğünü farklı bir yolla inkâr etmeye girişir. Ölümünden önce, Chávez, Birleşik Devletler'in solcu Latin Amerikalı liderleri –kendisini de dahil– kanser edecek bir tür gizli silah geliştirdiğini iddia eder. "Tarihsel düşmanları" suçlayan takipçisi Maduro da aynı iddiayı Chávez'in ölümünden sonra tekrarlayarak pekiştirir (Philips, 2011; Lopez ve Watts, 2013). Yabancı düşmanlara ilişkin aynı paranoya Chávez'in, Simon Bolivar'ın aslında kendi koşullarında oldukça yaygın olan veremden değil, Kolombiyalı oligarklarca zehirlenerek öldürüldüğü iddiasındaki takıntısına da yansır (Halvorssen,

2010). Bu takıntı, başkanlık kararnamesiyle, 2010'lu yılların ortalarında, ülkedeki tüm televizyonların Bolivar'ın kalıntılarının mezardan çıkarılma görüntülerini yayınlamasını emretmeye kadar varır. Bu örneklerde, popülist liderin fizikî bedeninin kırılganlığı ve ölümlülüğünün, "halkın" çözülüşünü temsil etmesi gerekçesiyle, hastalıklar patolojik virüslerden değil, düşmanlar tarafından kaynaklanıyormuş gibi tavır takınılır ve dış güçler suçlanır.

Gerçekten de düşman tarafından tehdit edilme ya da öldürülme fantezisi popülist liderler arasında oldukça yaygın bir motiftir. Bu eğilimin örnekleri çoktur. Wilders yaşamına kastedilmesinin ardından her gece başka bir yere taşındığı devamlı güvenlik önlemleriyle yaşarken (Wilders, 2012), Hanson, hayatına kasteden tehditler aldıktan sonra, "Şu an beni görüyorsanız, bu öldürülmüş olduğum anlamına gelir. Mücadeleye devam etmelisiniz!" (Hanson, 2004) dediği ve fazlasıyla dalga geçilen bir "ölüm videosu" kayda alır. Burada söylenmek istenen popülist liderlerin karşılaşabilecekleri ölüm tehditlerini önemsizleştirmek değildir – Pim Fortuyn suikastını hatırlayalım. Esas vurgulanan, doğal ya da yaşlanmak gibi "sıradan" sorunlar yerine, dış tehditlerin gerçek tehlikeler olarak okunması ve böyle ele alınmasıdır. Paradoksal bir biçimde, popülist liderler "halktan" biri gibi görünürlerken aynı zamanda "halkı" hastalıklara ya da fiziksel hasarlara bağışıklık geliştirerek aşmalıdırlar. İlginç bir ikililik örneği, "halka" ve lidere yönelik tehditlerin bir ve dolayısıyla aynı olması –yabancı ya da patolojik düşman–, varoluşsal bir bağ ile beden siyaseti ile liderin bedenini birbirine bağlar. Sonuç olarak, günümüz popülist lideri, Kantorowicz'in (1957) kralın iki bedeni tanımlamasının modern ve seküler bir yorumuna sıkışıp kalır. Birleşik beden siyasetinin çözülmesinin fark edilmesi ve Tanrı'nın bahşettiği egemenliğin kaybını takiben, popülist liderin "doğal bedeni", liderin pozisyonunu *halkın sesi*ni vücuda getiren figür olarak meşrulaştırmada çok önemli bir rol üstlenir: birleşik, güçlü, sağlam ve uzun ömürlü "halk"

Sonuç

Bu bölümde popülist liderin popülizmin "icracısı" olarak ele alınması gerektiği tartışıldı. Popülist partiler ve hareketler şüphesiz önemli ve kayda değer olsa da, takipçilerine ilham veren, rakiplerinde kaygı ve panik yaratan, "halka" hitaplarını yayınlayan önemli medya kurumlarının ilgisini üstüne çeken popülist liderlerdir. Bunun da ötesinde, popülizm şemsiyesi altında "halkı" hazır kıtalar olarak bir araya getirmeyi sağlayan şey popülist liderin performanslarıdır. Yukarıdaki tartışmalardan da anlaşılabileceği üzere, bu performanslar çok sayıda beceri gerektirir – güçlü bir "halk" imgesini yansıtmak ve vücuda getirmek de, sağlıklılık, güçlülük ve *cinsel güç* sahipliği illüzyonunu sürekli örgütleyebilmek yanında kişinin kendisini hem sıradan hem de sıradışı olarak sunabilmesi de, ciddi bir gayret gerektirir. Benzer bir biçimde, halka seslenebilmek için "kaba tavırların" kullanımı ile haddini aşıp "halkın" güvenini kaybetme ihtimali arasında da oldukça ince ve idare etmesi zor bir denge vardır.

Yine de popülist liderler, başkanlaştırma ve ünlüleştirme süreçlerinin ortasında, dikkate değer ve eğlendirici kişiliğe odaklanma eğiliminde olan çağdaş siyasi ortamda özellikle iyi konumlanmışlardır. Bu bağlamda, günümüz popülist liderliğini anlamak için sadece parti platformlarının "içeriklerine", örgütsel stratejilerine ya da ideolojilerine değil, popülist liderin "halkı" temsil etmek için kullandığı popülist repertuara odaklanmamız gerektiği açıktır. Siyasi üslup olarak popülizm anlayışı, popülist liderlerin bu muğlak siyasi özneye hitap etmek için tutturmaya çalıştıkları sıradışılık ve sıradanlık arasındaki dengeyi takip etmemizi sağlar.

Ancak, bu performansların yalnızca bir liderin ürünü olmadığını kavramak önemlidir. Her ne kadar "halk" ile lider arasındaki en etkin ve duygulanımsal bağı yaratmanın yolu biricik liderdeymiş gibi görünse de, popülist liderlerin performansları aslında genellikle profesyonel ve çok çeşitli medya kaynaklarınca dikkatli bir planlama, sahneleme ve yazılmış metinle-

rin sonucudur. Birini eşzamanlı olarak sıradan ve sıradışı olarak sunabilme durup dururken ortaya çıkabilen bir durum değildir. Günümüzdeki medya "sahnesinde" popülistler rollerini nasıl icra ederler? Bu performanslara kimler dahil olur? Farklı medya formlarını nasıl kullanırlar ve medya ortamındaki dönüşümler günümüz popülizmini nasıl etkiler? Bir sonraki bölümde çağdaş popülizmin kalbinde yatan ilişkiler sorgulanırken bu gibi sorulara da cevaplar aranacak.

Sahne I: Popülizm ve Medya

> Popülizmin "siyasi bir üslup" olarak devamlılığı çağdaş medya siyaseti araştırılmadan anlaşılamaz.
>
> – WAISBORD (2003, s .201)

Genellikle popülizm ve medyanın iyi birer arkadaş oldukları varsayılır.[1] İddialar çoğunlukla popülist aktörlerin medya kanallarını nasıl manipüle edeceklerini bildikleri, medyanın da, popülist aktörlerce sağlanan bu eğlenceli ve müstehcen içeriklere aç tutumu üzerinden ve bu ikisinin konforlu birlikteliklerine dayanılarak ileri sürülür. Bu "üzerinde ortaklaşılmış bilgeliğe" rağmen popülizm ve medya arasındaki ilişkileri inceleyen literatürün sistemli bir teorik ya da ampirik çalışmadan uzak oluşu ilgi çekicidir.[2] Bu durum, medyanın siyasi hayatın tüm

1 Popülizm literatürünün önemli bir bölümü, her ne kadar teknoloji ve medya iletişimi alanındaki baş döndürücü değişikliklerin yol açtığı çoklu medya biçimleri kaçınılmaz biçimde dört bir yanı sarmış olsa da, "medyaya" hâlâ tek bir varlık muamelesi yapar. Bu çoklu medya biçimleri kitle medyası, haber medyası, eski medya, yeni medya, sosyal medya, yayın medyası, basılı medya, elektronik medya, mobil medya, çevrimiçi medya ve dijital medya gibi biçimleri içerir (bunlarla sınırlı değildir). Bu bağlamda, Couldry (2009, s. 447) "medya" yerine "medya alanı" terimini kullanmayı tercih eder. Ancak, "'medya' yapısı yalnızca büyük veya ufak medya kuruluşlarının faaliyetlerini değil, üretici-tüketici ayrımında iş gören tüm bireylerin faaliyetlerini çerçevelemeye devam edeceği" gerçeğinin de hakkını teslim eder.

2 En önemli istisna Mazzoleni, Stewart ve Horsfield'ın editörlüğünü yaptığı neopopülist liderler/partiler ile küresel çapta medyada yer alma sıklıkları arasın-

boyutlarıyla ilişkilendiği, "iletişimsel bolluğun" (Keane, 2013) yeni norm olduğu ve yeni dijital medya araçlarının küresel düzeyde bilgi akışının baş döndüren hıza kavuştuğu bir dönemde sorunludur. Bu yeni medya düzleminde, popülizm nasıl işler, nasıl değişir ve bizler çağdaş popülizm ve medya arasındaki ilişkiyi nasıl anlayabiliriz?

Bu bölümde medyanın, çağdaş popülizmin icra edildiği bir sahne olarak görülmesi gerektiği tartışılırken, medya süreçlerinin çağdaş popülizm üzerine düşünmenin tam ortasında yer almasının gerekliliği üzerinde durulacak. Çağdaş popülizmin yükselişi ile popülizm literatüründe yeterli bir biçimde ele alınmamış medya manzarasındaki dönüşüm arasında yoğun bir ilişki olduğu ileri sürülecek. Bölümde bu dönüşümler üç farklı açıdan ele alınacak. İlk olarak, geniş anlamda "toplumsal ve kültürel kurumların ve etkileşim kanallarının medyanın etkileri sonucunda yaşadığı dönüşüm gibi bir süreç olarak anlaşılabilecek olan *medyatikleşmenin*" (Hjarvard, 2008, s. 114), popülizmin biçimini nasıl etkilediği ve popülizmin "medya mantığı" bileşenlerini siyasette nasıl adapte edip daha etkili kullandığını ortaya koyar. İkincisi, popülist aktörlerin hangi yollarla *kitle medyası*[3] ile ilişkilendiğini ilgili aktörlerce kullanılan kontrol (kendi yandaşlarına sahip olma girişimleri ya da doğrudan susturma) ve ünlüler (siyaset ile eğlence arasındaki çizgiyi silikleştirme) gibi iki ana taktiğe odaklanarak açıklamaktır. Üçüncü olarak ise yeni medyanın –sosyal ağlar, *blog*lar, *Youtube* ve *LiveLeak*– ortaya çıkışının çağdaş popülizm açısından ne an-

daki ilişkiyi inceledikleri *The Media and Neo-Populism* adlı derleme (2003) ve Ociepka'nın editörlüğünü üstlendiği daha dar kapsamlı *Populism and Media Democracy* (2005a) adlı derlemedir. Yine Elina'nın *The Media and Far Right in Western Europe: Playing the Nationalist Card* kitabı (2010) muhteşem bir karşılaştırmalı eserdir ancak eserin adından da anlaşılabileceği üzere genel olarak popülizme değil, Batı Avrupa'da aşırı sağa odaklanır.

3 Kitle medyası "çok sayıda izleyiciyi kendilerine çekmek amacıyla mesaj yayan teknolojik kanalları kullanan ve bu izleyicileri en azından girişimin kendine yeter hale gelebilmesi için sürekli tekrarlanan mesajlara maruz bırakan" organizasyonlar olarak anlaşılabilir (Potter, 2011, s. 905). Bu anlamda kitle medyası, kitle medyası olmayan medya ile izleyici sayısını artırma kaygısı açısından ayrılır. Kitle medyasına ilişkin daha fazla tartışma için bkz. Noll (2006), Potter (2009), J. B. Thompson (1995) ve Traudt (2005).

lama geldiğini, izleyiciler ve popülist liderler açısından ortaya koymaktır. Genel olarak, bu bölümde medyanın, çağdaş popülizmi ayırt edici bir siyasi üslup olarak belirleyen yaratıcı, dağıtıcı ve teşvik edici rolü üzerinde durulacak.

Popülizm ve medyaya ilişkin güncel yaklaşımlar

Popülizm ve medya arasındaki ilişkiye neden odaklanılmalı? Her ne kadar popülizm üzerine günümüze kadar ulaşmış literatürde çağdaş popülizmin şekillenmesinde medyanın rolü kendisine *biraz* yer bulsa da, literatür taramasının merkezinde medyanın rolünün olmadığı söylenebilir. Mevcut haliyle literatür, son yıllarda popülizm ve medya arasındaki iki merkezî boyuta odaklanır. İlki, kitle medyasının popülist başarıya etkileri, ikincisi ise popülist aktörlerin medya kullanımında hangi yolları (çoğunlukla geleneksel) tercih ettikleri üzerinedir.

İkinci boyut sıklıkla popülizmin söylem ya da ideoloji kavramsallaştırılmasından faydalananlar tarafından kullanılır. Söylem yaklaşımıyla konuyu ele alanlar, kitle medyası görünürlüğünün popülist söylem kullananların seçilme şansına etkisini inceleme girişiminde bulunurlarken, inandırıcı sonuçlara ulaşma konusunda başarısız olurlar. Kimileri, kitle medyasında artan görünürlüğün ve "söylemsel fırsatların" popülist aktörlerin seçim başarılarıyla ilişkili olduğunu ortaya koysa da, bu görünürlüğün katkısının hangi yönde (olumlu ya da olumsuz) olduğu konusunda bir anlaşmazlık söz konusudur (Curran, 2004; Koopmans ve Muis, 2009, s. 659). Diğerleri, medya görünürlüğünün popülist aktörlerin başarısında muhtemel belirleyicilerden sadece biri olduğunun altını çizer. Sözgelimi, Belçika bağlamında "medyanın bağımsız bir açıklama getirmekten ziyade katalizör bir etkisi olduğu" (Pauwels, 2010, s. 1022) ve "medyanın popülist partilerin seçim başarılarında yardımcı bir etken olduğu" (Walgrave ve de Swert, 2004, s. 479) tartışılır. Bununla birlikte, yukarıda bahsedilen bulguların sadece popülist aktörler değil, genel olarak siyasi aktörlerin tümü için geçerli olduğu söylenebilir.

Popülizme ideoloji yaklaşımından bakan Mudde (2007, s. 249) popülistler için medya görünürlüğünün iki uçlu doğasını, medyanın popülistler için "dost" ve "düşman" olarak nitelendirildiğini gözler önüne serer. Medya, popülistlerin hoşuna gidecek kamuoyu gündemi sağlayarak ya da popülistlerin büyütebileceği konular (göç, kanun ve nizam) oluşturarak "dost" olabileceği gibi, popülistlere açıktan karşı bir tavır alarak "düşman" da olabilir. Akkerman (2011), Birleşik Krallık ve Hollanda'daki gazetelerin analiziyle bunu test ettiği çalışmasında, *tabloid* ve "kaliteli" gazetelerin popülist parti ve politikacıları ele alış biçimine ilişkin karma sonuçlara ulaşmıştı.

Öte yandan, popülist liderlerin medyayı nasıl kullandığı sorusu genellikle konuyu stratejik yaklaşım üzerinden çalışanlarca ele alınır. Bu yaklaşımı kullanan yazarlar, kitle medyasını popülist liderlerin örgütlenmemiş kitleleri "doğrudan" yöntemlerle bir araya getirebilecekleri merkezî araç olarak gösterme eğilimindedir. Örneğin, Roberts (2006, s. 135-136) kitle medyasının ortaya çıkışının popülist figürlerin doğrudan seçmen kitlesine seslenebildiği ve herhangi bir kurumsal aracı olmaksızın halk desteğini ispat edebildiği bir durum olarak kabul eder. Güçlü medya desteği sayesinde alışageldik parti aygıtının desteğine ihtiyaç duymadan başarıya ulaşan Fernando Collor örneğine ve Peru'daki başkanlık seçimlerinde parti desteğindense devlet kontrolündeki medyaya dayanan Alberto Fujimori'ye atıfta bulunur. Conniff (1999) ve Weyland (2001) Latin Amerika'da 1920'lerin ortasında klasik popülistlerin milyonlarca takipçi kazanmasında temel belirleyici radyo ise, televizyonun da aynı rolü daha belirleyici bir biçimde bölgedeki günümüz popülistleri için oynadığını ileri sürerler.

Son olarak, popülizmde siyasi mantık yaklaşımını benimseyenler medyanın konuya ilişkin rolüne değinmeye konu popülizm olduğunda başlarlar. Örneğin, Griggs ve Howarth (2008) popülizmin medyayla ilişki içinde olma talebini tanırlarken, Brading (2013) Chávez'in Venezuela'sında medya sahipliği konusundaki mücadeleyi keşfeder. Ancak, Laclau'nun (2005b, 2005c, 2006) siyasi mantık olarak popülizm üzerine yapmış

olduğu çalışmalar medyanın farklı formlarının rolünün önemi gözden kaçırmıştır.[4]

Görülebileceği üzere, popülizm ile medya arasındaki ilişkiye bu kitap boyunca tanımlanmış tüm çağdaş popülizm yaklaşımlarında hatırı sayılır bir yer verildi. Bizler kitle medyasının popülist liderleri ve partileri görünür kılan ve bununla birlikte popülistlere destek ya da köstek olduğunu anlayabildiğimiz birbirine bağlı ampirik bir çerçeveye anlaşılabilir bir şekilde sahibiz. Bizler ayrıca popülist liderlerin medyanın eski biçimlerini de "halka" seslenirken nasıl kullandıklarını biliyoruz. Ancak, literatürde hâlâ keşfedilmeyi bekleyen kimi temel bileşenler eksik: Medyatikleşme süreçlerinin popülizmi nasıl etkilediği; popülistlerce gitgide karmaşık hale gelen siyasal iletişim uygulamaları üzerine çalışma ve popülistlerin *yeni* medyayı nasıl kullandığına ilişkin bir kavrayış. Bunlar aşağıda özetleniyor.

İlk olarak, bu "olağanüstü" zamanlarda[5] genişleyen medyatikleşme eğiliminin, siyasal olanın şeklini nasıl belirlediği konusunun yeterince üzerinde durulmadığı ve daha özel olarak, bunun çağdaş popülizmi nasıl etkilediğinin hesaba gerektiği kadar katılmadığı göz önünde bulundurulur. Bir yandan, bu teorik boşluk popülizm ve medya üzerine günümüz literatürünün sıkı bir biçimde örnek olay incelemelerinden beslendiği ve özel olarak geniş tarihî kaymalarla ilgilenmediği düşünüldüğünde anlaşılabilirdir. Yine de çağdaş popülizmin değişen biçimini kapsamlı olarak anlamak ve kavramsallaştırmak istiyorsak bir adım geri çekilip durumun daha net bir fotoğrafını çekebilmeliyiz.

4 Çok sayıda yazar, Laclau'yu tartışmasına medya boyutunu dahil etmemesi sebebiyle eleştirir. Sözgelimi Simons (2011, s. 202) "Laclau'nun 'halk'ın inşasına dair teorisinde, tıpkı tarihsel örnekleri gibi, kitle medyasında ve popüler kültürde çok önemli olan pratiklerin, kurumların ve süreçlerin eksik" olduğunu iddia eder.

5 Kimi araştırmacılar bu süreci tanımlarken "medyatikleşme" yerine "dolayım" terimini kullanma eğilimindedir. Ancak, burada medyatikleşme terimini kullanmak özellikle popülist literatür içerisindeki "dolaylı" ve "doğrudan" siyaset yapma biçimleri ile olası bir karışıklığın önüne geçme anlamında daha faydalıdır. "Hazır kıtalar" ve "halk" kategorilerinde dolayımın rolü ise bir sonraki bölümde ele alınacak. Dolayımlama ve medyatikleşme arasındaki farklılıklara ilişkin daha fazla bilgi için bkz. Krotz (2009, s. 26) ve Strömbäck ve Esser (2009, s. 207-209).

Geniş popülist literatürde bu daha çok-boyutlu eğilimleri doyurucu bir biçimde açıklayanlar yalnızca üslup yaklaşımına yakın duran Arditi (2007a), Flic (2011), Pels (2003) ve Peri (2004); siyasal iletişim literatürü içerisinden bu medya dönüşümlerini kavramsallaştırmanın peşine düşen Mazzoleni (2008, 2014) ve Waisbord (2011, 2012) gibi isimlerdir.

İkinci sorun ise, popülist aktörler tarafından kullanılan ve giderek karmaşıklaşan siyasal iletişim uygulamalarına yeterince eğilmemektir. Literatürde olduğu gibi popülist aktörlerin farklı iletişim kurma biçimlerini ve konuşmalarını söylemsel olarak analiz etmek bir anlam ihtiva etse de, bu iletişimsel uygulamaların sahnelerinin arkasında neler olup bittiğine dair daha net bir anlayışa ihtiyacımız var. Popülist aktörlerin konuşmaları söylem analizi literatüründe sıklıkla yapıldığı üzere bir yeri işaret ediyorken, bizlerin esas ihtiyaç duyduğu bu iletişimsel pratiklerin vuku bulduğu "sahnenin arkasında" daha açık bir kavrayışa duyulan ihtiyaçtır. Bu popülist icra mizansenlerinin anlaşılması ve popülist aktörlerin arkasında gitgide uzmanlaşan medya ve halkla ilişkiler takımlarının davranışlarını ve örgütlenişlerini sorgulamak anlamına gelir. Popülizm performanslarına kimler "yön veriyor"? Ne gibi araçlar kullanıyorlar? Siyaset ve eğlence arasındaki çizgiyi popülistlerin yararına kullanabilmek için nasıl silikleştiriyorlar?

Son sorun ise, popülizmde *yeni* medyanın rolü –özellikle sosyal ağlar ve Web 2.0 tabanlı diğer medya araçları– üzerine yapılan çalışmaların gerek yukarıdan-aşağıya iletişimde gerekse popülistlerin destekçilerinin harekete geçirilmesi anlamında yeterli sayıda olmamasıdır. Bu durum belki de yayımlanmış literatürün gözlemlenebilir gelişmeleri oldukları anda yakalayamamasından kaynaklanıyor olabilir. Beş Yıldız Hareketi ve Çay Partisi'nin çevrimiçi atılımlarına gösterilen popüler ilgi, bunu anlamaya imkân sağlayabilir. Ancak, popülizm literatürü analizini sıkı bir biçimde eski medya üzerine kurmuş durumdadır. Bu durum, "medya"ya sıklıkla yapılan atıflarda ve farklı medya türleri arasında ayrım yapma konusundaki başarısızlıklarda açıkça görülür. Web 2.0'ın etkisini, merkezî ağlardan, ademi-

merkeziyetçi ağlara geçişi ve *yeni* medyanın toplumsal doğasını hesaba katan araştırmalara şiddetle var.

Medyatikleşme ve popülizm

Öncelikle popülizm ve medyatikleşme arasındaki boşluktan söz açalım. Siyasetin medyatikleşmesiyle çağdaş popülizm arasında bir yakınlık olduğu aşikârdır. Son yıllarda popülizmin alt-tiplerine ilişkin literatürde bu durum çeşitli biçimlerde kendini gösterir. Sözgelimi, tele-popülizm (Peri, 2004; Taguieff, 1995), haber odası popülizmi (Plasser ve Ulram, 2003 s. 27) ve medya popülizmi (Kramer, 2014; Mazzoleni, 2008) çalışmaları örnek gösterilebilir. Terimlerin her biri iletişim araçları alanında, popülizmin öne çıktığı değişimlerle bağlantılıdır. Sözgelimi Peri (2004, s. 6), tele-popülizmi "medyapolitik çağda popülizmin vücut bulmuş hali ve medya-siyaset arasındaki yeni simbiyotik var oluşun en somut ifadesi" olarak tanımlar. Ancak bu neolojizmlerde kimi sorunlar söz konusudur. Adını koymak gerekirse, bu tanımlamada da içkin bir teknolojik indirgemecilik olduğu açıktır. Bu gibi terimlerden popülizmin karakteri ve biçiminin değişimine dair bir fotoğraf çıkarmak aslında doğrudan medyatik-teknolojik dönüşümlerden sonuç çıkarmaktan ibarettir.

Bu doğru olsa bile, ilgili bağlantıları ispat etmek oldukça zordur. Daha önce belirtildiği üzere, popülizme ideolojik ve söylemsel yaklaşımlarda kitle medyası, popülizm için "sahneyi ayarlayabilir" ya da popülistlerin büyütebileceği kimi hisleri "dağıtabilir" ancak bunlar arasında doğrudan bir neden-sonuç ilişkisi kurmak imkânsıza yakındır. Büyük resme bakıp siyasi olanın medyatikleşmesindeki artış, popülizme ayrı bir siyasi üslup olarak ortaya çıkma imkânı sağlar fikrini ileri sürebilmek daha bereketli ve daha az ihtilaflı bir yaklaşım olacaktır. Böyle bir iddia medyadaki değişimlerin otomatikman popülizmin ortaya çıkmasına sebep olduğunu söylemez ancak, daha çok şimdiki haliyle günümüz popülizminin medyatikleşmeyle desteklenip güçlendiği söylenebilir. Mazzoleni'nin (2008, s. 62) ye-

rinde ifadesiyle, "siyasi bir fenomen olarak popülizm ile medya-merkezli süreçler arasında yakın bir bağ vardır"

Medyatikleşmeye atıfta bulunurken ne gibi değişikliklere ve süreçlere işaret edilir ve bu dönüşüm tam olarak ne zaman başlar? Her ne kadar medyatikleşme anlamında biçim değiştirme momentinin tam olarak hangi tarihsel momente tekabül ettiğini ayırt etmek zor olsa da, Keane (2013) ilk dönüşümlerin izlerini 1967'deki ilk uydu yayınına kadar götürür. Bu andan itibaren, iletişim teknolojilerinin faks makinelerinden çağrı cihazlarına geçişini, günümüzde ise bulut bilişimden, taşınabilir teknolojilere ve giysi bilgisayarlara hızlı ve büyüyerek artan oranda genişlemesini ve yayılmasını gözlemleyebiliriz. Hjarvard'a (2008, s. 113) göre, medyatikleşme her ne kadar kademeli bir süreç de olsa, 20. yüzyılın son yıllarında özellikle sanayisi gelişkin toplumlarda hayli hızlanmıştır. Bu değişimlerin etkilerini küçümsemek mümkün değildir. Artık bilgi akışı küresel biçimde birbirine ağlarla bağlıdır. Bilginin ve iletişimin dolaşıma sokulması bağlamında zaman ve mekân bariyerleri aşılmış, içerik maliyetleri düşmüş, içerik, taşınabilir ve kolay biçimde üretilebilir hale gelmiştir. Belki de tarihte ilk kez, metinler, sesler, görseller ve formlar kusursuz bir biçimde bir araya gelmiş ve üç duyuya –görme, duyma, dokunma– bir anda hitap edebilir olmuştur. Belki de en önemlisi, bu dönüşümlerin kapsamı bankacılıktan alışverişe, çalışma hayatından sosyalleşmelere ve ilişkilere kadar gündelik hayatın her alanına dokunur oldu. Elbette siyaset de bu değişikliklerden payına düşeni aldı.

Bu tarihsel bağlam içerisinde, medyatikleşme hayatın belirli alanlarının (siyaset, kültür, aile ve benzeri) artan bir şekilde medyaya ve onun mantığına bağlı hale gelmesidir (Hjarvard, 2008, s. 113).[6] Bu bağlamda medya mantığı, "haber de-

6 Hjarvard (2008, 2013) ve diğer önemli yazarlar (Jansson, 2002; Strömbäck, 2008) medyatikleşmeyi bir süreç olarak ele alırken, Krotz (2007) onu ne sabit bir başlangıcı ve sonu olan ne de özel bir kültüre ya da bölgeye ait olan bir "meta-süreç" olarak görür. Krotz'a göre diğer meta-süreçler sanayileşmeyi, küreselleşmeyi, bireyselleşmeyi ve ticarileşmeyi kapsar. Ancak, gerek kavramsal netlik gerekse literatürde varılmış olan mutabakat gereği burada kullanılan "süreç" terimi medyatikleşmeyi tanımlamak amacıyla kullanılmıştır.

ğerinin ve hikâye anlatma tekniklerinin toplumsal süreçlerdeki baskınlığını medyanın yine kendi formatı çıkarına kullanması ve insanların ilgisini çekmek konusunda devam eden mücadelede yeterince rekabetçi olabilmesi" gibi anlaşılabilir (Strömbäck 2008, s. 233).

Siyasal iletişim literatüründen örnek vermek gerekirse, bu değerler ve teknikler:

> "basitleştirme, kutuplaştırma, yoğunlaştırma, kişiselleştirme, görselleştirme ve stereotipleştirme" (Strömback 2008, s. 233)
> "duygusallaştırma ve kurulu düzen karşıtı tavır" (Bos, van der Brug ve de Vreese 2011, s. 185);
> "olumsuzlama, spor temelli dramatikleştirme ve 'üslubun' içeriğe karşı üstünlüğü" (Plasser ve Ulram, 2003, s. 27);

- Çatışmanın önceliklendirilmesi (McManus, 1994);
- Skandallara odaklanma (Sabato, Stencel ve Linchter, 2000);
- Diğer duyulara karşı görsel olana ayrıcalık tanıma (Bucy ve Grabe, 2007).

Dolayısıyla "siyasetin medyatikleşmesinden" bahsederken kastedilen, yukarıda sayılan tekniklerin, eğilimlerin ve anlatı mantıklarının çağdaş siyaseti şekillendirdiğidir ki, bu iddia hiçbir siyasi gözlemci için şaşırtıcı ya da ihtilaflı değildir. Böylesine durumlarda, Meyer'e göre (2002) "medya mantığı", "siyasi mantığı", siyasi sorunlara çözüm bulmak anlamında siyasi boyutları işaret eden ve diğer grupların kendi önerilerini kabul etmesini sağlayan süreç boyutunu içerecek şekilde sömürgeleştirir. Medyatikleşme adı altında olan şey, politika ve süreç boyutlarının yukarıda belirtildiği üzere medya mantığının ritmine, taleplerine ve süreçlerine bağlı hale gelmesidir. Son dönem siyasal iletişim literatüründe dünyanın farklı ülkelerinde bu süreçlerin nasıl ortaya çıktığını araştıran çalışmalar bulmak mümkündür (Kries vd., 2013; Lundby, 2009; Strömbäck ve Esser, 2014).

Popülizm medya mantığının farklı bileşenleriyle siyasi mantığın süreç boyutlarının kesiştiği yere oturtulabilir. Gerçekten de Tablo 5.1, medya mantığına atfedilen özelliklerin Üçüncü Bölüm'de de ele aldığımız siyasi üslup olarak popülizmin özellikleriyle nasıl paralellik gösterdiğini (en azından tamamlayıcı olduğu) ortaya koyar niteliktedir.

Medyatikleşme varsayımının geçerli olduğunu kabul edersek, –ki bu varsayımda siyaset, gitgide medya mantığı tarafından etkilenir, şekillendirilir ve sömürgeleştirilir– popülizmin, çağdaş siyaset ve medya tarafından belirlenen çizgilerin içine neredeyse tam olarak oturduğu gözlemlenebilir. Siyasetin bütün formları şu ya da bu biçimde bu süreçlerden etkilenirken ya da medyatikleşirken, popülizm, medya mantığıyla, merkezî siyasi temsil ve karar verme süreçlerini en etkili biçimde birleştiren bir anlayış olarak karşımıza çıkar.

Popülizmin "halk" karşısında "elitler" vurgusu ve Ötekileri denkleme dahil edişi, medya mantığının kutuplaştırıcı, abartan ve çatışmayı önemseyen doğasına uyumludur. Yine "kaba tavırlar" medya mantığındaki şahsileştirme, stereotipleştirme ve duygusallaştırma temalarıyla hızlıca hizaya girebilir. Son olarak, popülizmin krizleri odağına almasıyla, medyanın yoğunlaştırıcı ve basitleştirici mantığı birlikte işleyebilir. Bu durum-

TABLO 5.1
Siyasi Üslup Olarak Popülizm Karşısında Medya Mantığı

Siyasi üslup olarak popülizm	*Medya mantığında karşılığı*
"Halka" çağrıda bulunmak	
"Halk" ve "Elitler" ikiliği	Spor temelli dramatizasyon ve kutuplaştırma
Elit karşıtlığı, kurulu düzen karşıtlığı	Çatışmanın ön plana çıkarılması
Uzman bilgisini reddetme	Kurulu düzen karşıtı tavır takınma
"Kaba tavırlar"	
"Uygun ve makul olanın" umursanmaması	Şahsileştirme
Siyaseten doğruculuğun rafa kaldırılması	Sterotipleştirme
"Renklilik"	Duygusallaştırma
Krizler, bozulma ve tehdit	
Kararlı biçimde davranmaya dönük talep	Yoğunlaştırma
Karmaşıklıktan hoşlanmama	Basitleştirme
Siyasetin araçsallaştırılması	Skandallara odaklanma

da, popülizm, potansiyel olarak bu özel tarihsel birleşme noktasında mükemmel bir medya-politik form olarak düşünülebilir. Bu, popülizmin şu anda dünyadaki tüm tarih ve zamanlardan daha yaygın ve başarılı görünmesinin nedenini açıklamaya yardımcı olabilir.

Popülizmin bu şekilde konumlandırılmasının yansımaları nelerdir? İlk olarak siyaset arenasına giriş yapıp, başarılı olmak isteyen ve sayıları giderek artan siyasi aktörlerin medyada yer almak ve siyasi başarı kazanmak için bir şekilde popülist tarz takınmak zorunda kalmalarıdır. Siyasetin giderek medyatikleştiği ve medyanın bu tarz siyaseti kendi iç mantığına yakın bularak tercih ettiği göz önünde bulundurulduğunda, yaygın bir fenomen olarak popülizme yönelme anlaşılır bir hal alır. Dolayısıyla, bizler bir yanda medya mantığı ve siyasi performansı çok yetenekli bir biçimde bir araya getirebildiğinden dolayı medyanın olağanüstü ilgisine mazhar olabilen Pim Fortuyn gibi açık bir biçimde popülist politikacıları –öyle ki, Hollanda'nın ilk "medyokratı" olarak etiketlenmiştir (Pels, 2003, s. 43)– görürüz. Öte yandan, medyatikleşmiş siyasi arenanın (yeni) kurallarına uymak için her ne kadar "popülist" olarak adlandırılmasalar da bir biçimde çeşitli popülizm biçimlerini benimseyen siyasetçiler görmemiz de mümkündür. Her ne kadar Wildersların, Hansonların ya da Correaların sepetine Tony Blair (Mair, 2002), Stephen Harper (Sawer ve Laycock, 2009) ya da John Howard (Wear, 2008) gibi liderleri tıkıştıracak kadar ileri gitmemek gerekse de kimi zaman onların da bir ölçüde popülist kitaba el bastıklarını kabul etmemiz önemlidir.

Eğer gerçekten popülizm, siyasetin medyatikleşmesini harekete geçiren mantıkla yakından ilişkiliyse, her ne kadar popülizme teslim olmayanlar bulunsa da sorulması gereken temel soru şudur: Zizek'in (2006a) bahsettiği, "popülizmin çekiciliğinden" kaçabilmek mümkün müdür? Cevap, elbette mümkündür. İşgal Et, *Öfkeliler*, Zapatistalar ya da temsil edilebilir ötesi siyasetlerinin (Tormey, 2012, 2015) diğer biçimlerinin bize gösterdiği, Laclau'nun ileri sürdüğünün aksine, bütün siyasetlerin popülizm olmadığını gösterir. Ancak belki de

şunu söylemek gerekir ki, zamanla popülizmi denklemin içinden çekip almak, özellikle popülist olmayan liderlerin "popülist *Zeitgeist*"a (Mudde, 2004) siyasi başarı ve ilgi çekmek amacıyla girmeleri sebebiyle, *giderek zorlaşır*.

Ancak, popülist üslubu benimseme taktiği, her zaman için siyasi başarıyı garanti etmez. Sözgelimi, öyle yapılması gerektiği düşünüldüğü için sahtece icra edilen kötü bir performansın sonuçları aday için felaketle sonuçlanabilir. Bunun örnekleri Kanada eski muhalif lideri Micheal Ignatieff (2008, s. 11) ve ABD 2012 başkan adayı Mitt Romney'de açıkça görülebilir. Ignatieff insan hakları alanında bir profesör ve Romney varlıklı bir işadamı olarak şüphesiz "elit" grubun bir parçasıydı. Her ne kadar bu iki karakter açık bir biçimde Üçüncü Bölüm'de tartışılmış olduğu üzere teknokratik üslubu –deneyime, "iyi terbiyeye" ve dengeli duruşa yaptıkları çağrıyla– kullanma eğiliminde olsalar da, bir hayli yaygın medya performanslarında popülist üslubu benimsemeye çalışmışlardır. Ignatieff, kendisini "halka" götürecek bölgesel otobüs turuna girişirken (Martin, 2010; Murphy, 2010), Romney ise NASCAR yarışlarına katılarak ya da avcılığıyla ilgili yalan söyleyecek kadar garip biçimde kendisini "muteber kişi" olarak sunuyordu (T. Stanley, 2012). Her ikisi de seçmenlerce inandırıcı bulunmayan icraatları sonucunda dalgaya alındı.

Burada anlatılmak istenen, her ne kadar bu iki siyasetçi "geleneksel" popülistler olmasalar da –kılık kıyafetleri, aksanları, eğitimleri, diksiyonları ve genel olarak "tarzlarıyla" açık bir biçimde ayrıcalıklı üst sınıfların üyeleriydiler– görünen o ki, popülist üslubu bir biçimde kullanmak zorunda hissettiler. Ancak, iki örnekte de –Zoonen'in (2005, s. 75) altını çizdiği üzere "Performanslar tutarlı olmalı Çünkü iyi bir performansı mahveden tek şey onun bir performans olduğunun izleyiciler tarafından sezilmesidir"– işe yaramadı. Şayet izleyici aktörün ilgili rol için uygun olmadığını biliyorsa ve icraatın önceden tasarlandığı çok belliyse, sahneyi ayakta tutan kolon devrilir ve gösteri sona erer. O halde, popülizmin, etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, değerlendirilen ortam üzerinde belir-

li düzeyde ustalık ve becerinin olması gerektir. Bu sadece siyasetin "basit" biçimi değil, bilakis, günümüzün medyatikleşmiş ortamının gitgide talep ediliyor olmasına rağmen, başarılı bir biçimde sergilenebilmesi için ustalık ve belirli düzeyde beceri gerektiren somut icralar repertuarıdır. Gerçek şu ki, görünürde popülist olmayan politikacıların popülizmin kimi unsurlarını benimsemek zorunda hissetmeleri bizlere popülizmin siyasal alanda gördüğü talebe ilişkin bir şeyler söyler.

Daha "ana akım" siyasi aktörlerin popülizm unsurlarını benimsemeleri gerçeğinin arka yüzünde ise popülist aktörlerin kendi varlıklarını meşrulaştırmak için giderek artan bir biçimde daha sinsi siyasal iletişim stratejilerini geliştirmiş olması vardır. Bu durum, popülist aktörlerin ve partilerin, halkla ilişkiler ve medya uzmanları kullanmasıyla birlikte popülist medya performanslarının sofistikeleşmesinde ortaya çıkar. Ancak, bu haliyle, –özellikle popülist icraların mizansenlerinin oluşturulmasında esasen kimin sorumlu olduğu hususunda– bizim bu önemli konuya ilişkin görümüz kısıtlanmış olur. Pek çok açıdan, bu "kör nokta" anlaşılabilir bir şeydir: Popülistler, "alışageldik siyaset"ten farklı olmayan bir şekilde, kendi medya performanslarının ardındaki yapıyı ya da arkasındaki profesyonel makineyi ortaya çıkarmaya özellikle hevesli değildir.

Dahası, şaşırtıcı olmayan bir biçimde popülistlerin uzman medya ekipleri ve örgütleriyle çalışıyor olduğuna ilişkin literatür gerçekten de yekûn içinde küçük bir yer tutar. Çok aşikâr örneklerin haricinde (Berlusconi'nin medya imparatorluğu ve Thaksin'in telekomünikasyon imparatorluğu) literatürde bizlere medya ve halkla ilişkiler uzmanlarının popülist siyasette oynadığı merkezî role ilişkin ipucu veren az örnek bulunur. Ellinas (2010) Batı Avrupa'da aşırı sağın medya taktiklerini popülist partilerin sayılarını da değerlendirmelerine katarak belki de en kapsamlı çalışmayı ortaya koyarken, Birenbaum ve Villa (2003, s. 59) yayıncıların rolü ve Ulusa Cephe'nin ana akım medya karşısında değişen medya stratejilerini özetler. Stewart, Mazzoleni ve Horsfield (2003, s. 229) ise popülistlerin medya

yönetim becerileri ile siyasi başarıları arasında daha anlamlı bir nedensellik bulmuşlardır.

Belki de son dönemlerde popülizm ve medya uzmanlığı arasındaki bu güçlü ilişkiye dair en uygun örnek İtalya'daki Beppe Grillo ve Beş Yıldız Hareketi'nin arkasındaki sözde internet gurusu Gianroberto Casaleggio vakasıdır. Casaleggio, hem kurucusu hem de başkanı olduğu internet ve pazarlama stratejileri şirketiyle kimilerince "'bir baron' ideolog, kalemşorken, kimilerince de hareketin başındaki kişidir" (Bordignon ve Ceccarini 2013, s. 438-439). Casaleggio bu iddialardan kaçınmadığını, "hareketin eş-kurucusu olduğunu", (Bordignon ve Ceccarini 2013, s. 439) Grillo'nun bloğunu düzenlediğini, Beş Yıldız Hareketi tarafından kullanılan toplantı modellerinin fikrini ileri sürdüğünü, hareketin büyümesinde merkezî rol oynayan V-Day kampanyalarının örgütlenmesinde yardımcı olduğunu ve partinin "olmayan tüzüğünün" yardımcı yazarı olduğunu açıkça ifade ederek gösterir. Partinin medya ilişkileri üzerinde sıkı bir kontrol sürdürme suçlamalarına karşı partiden gelen taarruz yeterli olmadı. Bir meclis üyesi, Beş Yıldız Hareketi bünyesinde demokrasinin eksikliğini kamuoyuna açık bir şekilde eleştirerek, Casaleggio'nun parti için tüm kararları aldığını, partinin resmî anlatısını kontrol etmek için kitle iletişim araçlarında diğer parti temsilcilerinin görünmesini engellediğini ileri sürer (akt. Ruggiero, 2012, s. 316).

Bir başka yerde, Skocpol ve Williamson (2012, s. 92) parti destekçisi dış yapıların popülist hareketlerin ve onun aktörlerinin medyayla olan ilişkilerine nasıl yardımcı olduğunu özetler. Kâr amacı gütmeyen hak savunucusu *FreedomWorks* ve *Americans for Prosperitiy* gibi örgütlerin Çay Partisi'nin harekete geçirilmesinde ve reklamlarında, çalışanların sevk ve idaresinden toplantıların nasıl yapılacağına ve hatta harekete ideolojik bir bütünlük sağlaması için manifesto yazmaya kadar, nasıl anahtar rol oynadığını açıklarlar (Armey ve Kibbe, 2010). Çay Partisi'nin yereldeki grupları bu örgütlerin yardımları olmaksızın da ortaya çıkardı ancak "FreedomWorks ve diğer profesyonel hak savunucusu örgütler, kampanyaların televizyon ek-

ranlarından örgütlenmesi, yeni bağışçıların harekete kazandırılabilmesi için üyelik imza formlarının oluşturulması gibi daha uzmanlık gerektiren işleri üstlenirler" (Skocpol ve Williamson 2012, s. 92). Dolayısıyla, Çay Partisi'ne medyada görünürlük sağlamak, örgüte deneyim ve uzmanlık aktarımı gibi süreçler, bu sayede yapılmış olur.

Yalnız kimi "ana akım" siyasetçilerin popülist üslubu ikna edici bir biçimde benimseyemedikleri gibi, kimi popülist aktörler de iletişim uzmanlarıyla baş etmeyi beceremezler. Birçok popülist figürün kamuya açık biçimde danışmanlarıyla ters düşmesi, aslında bizlere, "halk" adına "otantik" bir konuşma yapma arzusuyla çağdaş medyatikleşmiş siyasetin taleplerini karşılama arasındaki gerilimi gösterir.

Pauline Hanson'ın eski medya danışmanı John Pasquarelli'nin (1998, s. 304) her şeyi anlattığı kitabında "medya ve Pauline Hanson âdeta zorunlu bir evlilikteki iki isteksiz ve tartışan çift" gibilerdi notunu düşer ve Hanson'ın medya ilişkileri konusunda nasıl beceriksiz olduğunu, halkla ilişkiler danışmanlarından yardım almayı reddedişini eğlenceli bir biçimde tasvir eder. Benzer bir durum on yıl sonra danışmanlarıyla yaşadığı bitmek bilmeyen tartışmaları, *Going Rogue* adlı ilk kitabına ilham kaynağı olan Sarah Palin vakasında tekrar eder. Kitaba adını veren deyiş, John McCain'in asistanlarından birinin, Palin'in kendi danışmanlarına kulak asmayıp "metin dışında" konuşma yapma eğilimini tarif etmek için kullanılır (Palin, 2009, s. 328). Gerçekten de, kitapta, Palin "elitin" bir parçası olarak gördüğü danışmanlarıyla arasına mesafe koyma konusunda hevesli görünür. Palin, seçim teknokrasisiyle olan ilişkisini, "'Kampanya uzmanlarının' elindeydim ve bu benim elitle ve aşırı uzmanlaşmış bir grubun düşünme biçimiyle ilk karşılaşmamdı. Alaska'da bu tip insanlar yoktur, ulusal siyasetin bir parçasıdırlar," diye ifade eder (231). Alaska eski valisinin profesyonel kampanya yürütenlerle birlikte hareket etmediğine ilişkin açıklamaları inandırıcı görünmese de, kimi popülist aktörlerin yürüttükleri operasyonun uzmanlaşmasının inkârı konusunda ne kadar ileri gidebilecekleri hakkında bizlere bir fikir verir.

Bunların hiçbiri, konu, arkalarında çalışan, uzmanlaşmış medya ve halkla ilişkiler deneyimine –ki bu deneyim artık çağdaş siyasetin değişmeyen bir parçasıdır– geldiğinde popülist aktörlerin, ana akımdaki erkek kardeşlerinden farkı olmadığını söylemek için yazılmadı. Popülistler için işleri esas zorlaştıran şey, iletişim uzmanlarınca mesajlarının "döndürülerek" ya da seyreltilerek popülizmin temel nosyonlarından biri olan özgünlük ve doğrudanlığın önünde engel oluşturmasıdır. Buna göre, popülistler böyle bir uzmanlıktan faydalanmak ve performanslarını doğrudan ve sahici olarak inşa etmek arasında hassas bir denge kurmalıdır.

Geleneksel medyaya popülist yaklaşımlar: Kontrol ve şöhret

Medyatikleşme süreçleri her ne kadar popülizmi ana akıma doğru itiyor olsa da, uygulamada, popülist aktörler medyayla bir aşk-nefret ilişkisi kurarlar. Bir yandan, popülistler "ortak duyuyu" marjinalleştiren, "halkı" yanıltan ve kendilerinin itibarını sarsan medyayı "elitlerin" aracı olarak hedef tahtasına oturturken öte yandan medyada yer bulabilme fırsatlarının hiçbirini kaçırmayacak kadar medyanın *tabloid* ve "değersiz" biçimlerinde yer alarak "halka" ulaşma, *tabloid*lerle uyumlu olmak ve eğlence-siyaset arasındaki çizginin bulanıklaştırılması konusunda oldukça isteklidirler. Popülist liderlerce kullanılan bu iki pozisyon iki farklı biçimde tezahür eder: kontrol ve şöhret. Bu stratejiler, "izleyici kitlesinin" açık bir biçimde daha fazla katmanlı niş izleyicilere doğru dağıldığı, bilgi ve iletişim kaynaklarının çokluğu karşısında "iletişimsel yoksunlukla" (Keane, 2013) yüzleştiği, geleneksel medya kuruluşlarının mali sıkıntılarla boğuştuğu (kimi zaman bunun sonucunda kapanmak zorunda kaldığı) bir zamanın içinde konumlanır (Castells, 2010; Iyengar ve Hahn, 2009; Napoli, 2010). Popülist aktörler bu kaymayla baş etme yolu olarak iki şeyi temsil ederler: Öncelikle bu dönüşüme direnme girişimini ve sonrasında da ona uyumlu hareket etmeyi.

Kontrol

Her ne kadar popülist aktörler medyadan nefret ettiklerini söyleseler de –nitekim Jagers ve Walgrave (2007) üslup olarak popülizm tanımlarında bu nefretin bir ölçü olabileceğinden bahseder– bu iddialarının karşılıksız olduğunu gözlemlerimize dayanarak söylememiz mümkündür. Son yıllarda popülizmin en başarılı örnekleri, kitle medyasına ya *sahip olma* ya da belli bir kısmını *kontrol etme* kapasitesine sahip liderlerden çıktı. Burada en açıklayıcı iki örneğin ise Thaksin Shinawatra ve Silvio Berlusconi olduğu rahatlıkla söylenebilir. İkisi de siyasette ve medyadaki başarılarının arasındaki ilişkiyi bulanıklaştırabilmiş, medya imparatorluklarını kendilerini öne çıkaran, kendi lehlerine haber yapmalarını sağlayan araçlara dönüştürüp fayda sağlayabilmişler ve ikisi de kendi ülkelerindeki en yüksek mertebeye gelebilmek için popülizmden istifade etmeyi bilmişlerdir. Berlusconi'nin serveti televizyon yayıncılığından beslenirken, Thaksin imparatorluğunu, telekomünikasyon –bilgisayarlar, çağrı cihazları, televizyon yayıncılığı, uydu sistemleri, televizyon kanalları ve Tayland'ın en büyük cep telefonu şirketi– üzerine inşa eder. Ginsborg (2004, s. 10) Berlusconi'nin planını "bu zamana kadar medya kontrolü ile siyasi iktidarı birleştirmek için girişilmiş olan en büyük proje" olarak tanımlarken, Keane (2009b, s. 765) iki liderin de "en önem verdikleri şeyin siyasal iletişimin yönetimsel kontrolünü ellerinde tutmak" olduğunu ileri sürer ve "denetlenebilir demokrasiye verilen patolojik tepki"yi kaygı verici örnekler olarak sınıflandırır (s. 766).

Popülist liderlerin sıklıkla dile getirdikleri medya nefreti belki de kendilerine karşı ya da muhalif olanları kasteder. Bu durum popülistlerin alışageldik, "ana akım medya", "elit medyası", "liberal medya" ve Sarah Palin'in tabiriyle "kör topal medya" gibi şikâyetlerde de kendisini gösterir (Larson ve Porpora, 2011, s. 756). Medyaya yönelik sözlü saldırılar başlı başına önemliyken, kimi zaman bu nefret daha ciddi bir medya müdahalesi biçimine bürünür. Waisbord'un (2012) Latin Amerika'da popülizmin "medya aktvizmi" üzerine yapmış olduğu çalışma bu bağlamda

oldukça öğreticidir. Popülistlerin ülkelerinde medya sistemlerini değiştirmek için "Başkan'ın medya iktidarını güçlendirmek, yerel medya kuruluşlarını desteklemek ve yasal düzenlemeler yoluyla basın özgürlüğünü kısıtlamak" gibi üç ana yolu izlediğini ileri sürer. Bu önlemler ile "devletçi medya"ya destek sağlamak hedeflenir ve böylelikle medyayla ilgili konularda devletin daha geniş bir denetim mekanizmasının yolu açılır. Örnekler, Chávez'in muhalif medyanın "gerçeğe uygun" olmasını sağlamak için medya özgürlüğünün sınırlandırılması çerçevesini çizmesi (Hawkins, 2010, s. 67); muhalif televizyon kanallarının kapatılması ve "basın suçları" ile ilgili mevzuatın getirilmesi gibi örnekleri de içerir (Gazetecileri Koruma Komitesi, 2009). Rafael Correa da hakaret davaları yoluyla "mafyöz, gazetecilik pornografisi, terbiyesiz yaratıklar ve çöp yayınlayan ahmaklar" olarak nitelendirdiği gazetecilerin eleştiri yapma hakkını kullanılamaz hale getirir (akt. Conaghan ve de la Torre 2008, s. 278).

"Devletçi medya" sadece Latin Amerika'da görülen bir sorun değildir. Güney Afrika'da, Jacob Zuma, "siyaseten ve ideolojik olarak" içinde bulundukları toplum değerleriyle uyum göstermeyen özel medyayı kontrol etmek için Medya Yüksek Mahkemeleri oluşturulması fikriyle çıkagelir (Gumede, 2008, s. 269). Tayland'da, Thaksin'in seçimlere ilişkin yayınlara, ona karşı bir röportajın ekrana verildiği esnada gizemli "teknik aksaklıklar" ya da biraz olsun bağımsız televizyon kanallarının yayın lisanslarının iptali gibi müdahaleleriyle ilgili çok sayıda şikâyet dile getirilir. Televizyon kanallarına "olumsuz haber girişi yapmamaları, işadamlarının moralini artırıcı pozitif haber yapmaları" yönünde talimatlar verilir (Phongpaichit ve Baker 2009a, s. 150). Dahası, Thaksin, medya çalışanlarına onlarca hakaret davası açtı ve hatta kamuoyu araştırmacıları bile taciz edildi, korkutuldu. Gerçekten de Thaksin'in medyaya yönelik bu vahşi ve devamlı saldırıları, Chongkittavorn'a (2011) Tayland'da yalnızca Thaksin destekçisi medyanın rahatça hayatta kalabildiği bir tür "medya apartheid"ı olduğunu yazdırır.[7] İtalya'da Berlusco-

7 Thaksin'in medyayı nasıl suiistimal ettiğine ilişkin daha ayrıntılı bir tablo için bkz. Phongpaichit ve Baker (2009a) ve Lewis (2006).

ni başbakanlığı döneminde (ki sahibi olduğu *Mediaset*'in üç büyük ulusal televizyon kanalı vardır) ulusal yayın organı *RAI*'ye müdahale ettiği gerekçesiyle suçlanmış ve Sınır Tanımayan Gazeteciler tarafından eleştirilmiştir (Reporters Without Borders, 2005, 2009). Burada adı mecraları kontrolleri altına almış olan popülistlerin, yüksek makamları ele geçirmeyi başardıklarının ve bunun gibi medyayı baskı altına alma konusunda iktidarda aynı konumda bulunamayan popülistlere göre çok daha iyi bir durumda olduklarının altını çizmekte yarar var.

Bu medyaya sahip olma, onu gözetim ya da denetim altında tutma çabaları, popülizmle medya arasındaki ilişkinin ilk bakışta göründüğünden çok daha farklı olduğunu ortaya koyar. Basitçe popülist üslubun medya mantığıyla uyuşuyor olması, bütün medya kuruluşlarının kendiliğinden popülistleri destekleyeceği anlamına gelmez. Gerçekten de, popülist aktörler kitle medyası üzerinden –Tea Parti'nin *Fox News*'i ile liberal elitlerin *MSNBC*'si ya da Morales ve Chávez'in yerel medya kanalları ile özel medya kuruluşları arasındaki çekişme örnek olarak düşünülebilir– birbirleriyle mücadele halindedir (Waisbord, 2012). Hatta öyle ki farklı *tip* medya kuruluşları bile birbirleriyle çatışmalı yayın siyaseti izleyebilir. Örneğin, Avustralya'daki çeşitli popülist figürler, tanıdık ve sempatik bir dinleyici kitlesine ulaşabilmenin bir yolu olarak televizyona çıkmaktansa soru cevap şeklinde düzenlenen radyo programlarını tercih etmiştir (Faine, 2005; Pasquarelli, 1998). Dahası, popülizm söz konusu olduğunda, popülist literatürde[8] zaman zaman ortaya çıkan tüm basının iyi basın olmadığı görüşü önem kazanır. Şayet böyle olsaydı, Chávez, Berlusconi ve Thaksin gibi popülist liderlerin ekranda ya da yazılı basında kendilerine ayrılan zamanı şekillendirme girişiminde bulunmalarına gerek kalmazdı. Bununla birlikte, popülist aktörler medya ve siyaset mantığı arasındaki çizgiyi ya bir kurgu ya da muğlak olarak görme eğilimindedirler ve medya bağımsızlığına saygı duymamalarına rağmen, iki arenayı birleştirmeye çalışırlar.

8 Konu Avrupa'daki sağ popülist liderler olduğunda ilgili iddianın çürütülmesine örnek olarak bkz. Bos vd. (2011).

Yine de popülist aktörlerin büyük bir çoğunluğunun medyayı kontrol etme ya da kimi unsurlarını satın alabilecek kadar kaynağı, siyasi konumu ya da mali gücü bulunmaz. Bunun gibi, birçok popülistin, özellikle onları ya "dobra" görünümleriyle ya da "elit olmayan" "bayağı" *tabloid*lerle ilintili olmalarıyla "halka" yaklaştıracak medyayla uğraşırken sıklıkla başvurduğu taktik ise basitçe, medyada yer alabilme fırsatlarının hiçbirini kaçırmamaktır. Yukarıda bahsedilen popülist liderler kendi televizyon programlarını devlet kanalları aracılığıyla da yapabilirler. Sözgelimi, Chávez, *Aló Presidente* (*Selam Başkan*) adlı uzun soluklu televizyon programıyla haftada altı saat boyunca ya da her pazar günü ekranda yer bulurken, Correa, *Enlace Ciudadano* (*Yurttaşın Bağlantısı*) adlı programıyla görece daha alçakgönüllü bir biçimde haftada üç saat ve cumartesileri sabahı ekranlarda boy gösteriyordu. Tayland'da ise, Thaksin'in *Backstage Show: The Prime Minister* (*Başbakanın Kulis Şovu*) isimle Tayland'ın yoksul kırsal kesiminden "halkla kucaklaştığı" kendi televizyon programının yanı sıra, *Prime Minister Thaksin Talks with the People* (*Başbakan Thaksin Halkla Konuşuyor*) adıyla haftalık düzenli olarak yaptığı bir radyo programı vardır. Bu girişimler, özellikle, dinleyiciler arasında ya da telefonla katılan güya sıradan insanların liderlerine soru sorduğu bir kurguda, demokratik temsiliyet ilkesini hayata geçiriyormuş gibi yapmanın yolları olarak da düşünülebilir.

Ancak, kimi zaman popülist liderler medyanın siyasi biçimleriyle uğraşmak yerine onu bir şöhret ya da kendi reklamlarını yapacakları bir mecra olarak görüp, siyaset ve eğlence arasındaki çizgiyi belirsizleştirmek isterler. Gerçekten de, bu performanslara ilişkin en ilgi çekici şey siyasal olanla medyatik olanın kolaylıkla karıştırılabilir olmasıdır. *Sarah Palin'in Alaska*'sı ve *Sarah Palin ile Muhteşem Amerika* adlı iki belgesel serisi, *Fox News* kanalında yorumcu, *Saturday Night Live*'da ekranda oluşu, en çok satanlar listesinde üç kitabı (2009, 2010, 2013), aktif bir biçimde yönetilen internet mevcudiyeti, ailesinin televiz-

yon programları, yine onların sıradan insanın konu edildiği televizyon programları, kitapları ve medya profilleriyle Sarah Palin belki de bu türün en mükemmel örneğidir.[9] Palin, 2014 Haziran'ında, işi kendi televizyon kanalı *Sarah Palin Channel*'ı kuracak kadar ileriye götürdü. Daha utanılası bir örnek ise *Yıldızlarla Dans* ve *Ünlü Çırak* adlı televizyon programlarında yarışmacı olarak yer alan, *Current Affair* adlı *tabloid* haber programında ve *Gündoğumu* adlı gündüz kuşağı programında sunuculuk yapan, Avustralyalı bir çörek zinciri için çekilen reklam filminde oynayan ve "What a Wonderful World" adlı parçayı bir *country* müzik yıldızıyla talihsiz bir biçimde çıkarmasıyla Pauline Hanson'dır.

Siyaset ile medya arasında meydana gelen bu geçişler, medya dünyasından hızlı bir biçimde popülist siyasete dahil olan birçok örnekte de görülebileceği üzere, tam tersi yönde de işleyebilir. Sözgelimi Glenn Beck –*Fox News* eski sunucusu, şu anda kendi radyo ve televizyon programı var– en başta Çay Partisi hareketinin sembolik başkanıydı ve "9/12 projesi" adıyla kendi siyasi kampanyasını yürütürken, Çay Partisi hareketini bir araya getiren "İade-i İtibar" adlı kampanyanın da organizatörlerindendi (Burack ve Snyder-Hall, 2012). Skocpol ve Willamson'un (2012, s. 133) ileri sürdüğü gibi, "Glenn Beck Çay Partisi'nin örgütlü bir güce kavuşmasında oynadığı rolle özel bir önemi hak eder" Bir başka örnek ise Filipin'in eski ve Manila kentinin şu anki belediye başkanı Joseph "Erap" Estrada'nın başarılı siyasi kariyerine, Filipin'in en ünlü film yıldızı kimliğini kullanarak kavuşmasıdır. İsveçli Bert Karlsson da, 80'lerde plak şirketi sahipliği ve yöneticiliğinden, 90'lara popülist bir siyasetçi olarak geçen, sonrasında 2000'lerde *Şöhret Fabrikası* ve *Yetenek İsveç* gibi televizyon programlarında su-

9 Sözgelimi, Sarah Palin'in kızı Bristol, *Yıldızlarla Dans* adlı televizyon programında iki sezon yer aldı, *Bristol Palin: Hayatım Tripp* [oğlunun adı] adıyla kendi programını yaptı ve anılarını yazdı (Palin ve French, 2011). Yine Bristol'ın eski partneri Levi Johnson *Playgirl* dergisine poz verirken, Sarah Palin'in eşi Todd Palin asker konseptli bir televizyon yarışma programı olan *Yıldızlar Rütbe Kazanıyor*'da yarışmacı olarak yer aldı ve köpek kızağı yarışma programının sunuculuğunu üstlendi.

nuculuk ve jüri üyeliği yaparak eğlence ve siyaset arasındaki geçişe örnektir.

Bir önceki bölümde de değinilmiş olduğu üzere, bu tip edimsel hamlelerin popülist liderler üzerindeki bir etkisi de onları ekranlardaki performansları ve siyasetlerinin "içeriğinden çok" üsluplarındaki çıkışlarıyla bilinen yarı-ünlüler haline getirmesidir. Gerçekten de, "şöhret siyasetçi" (ünlerini bir çeşit siyasi sermaye olarak kullanan siyasetçiler) figürünün ortaya çıkışına birçok yazar değinmiştir (Higgins ve Drake, 2006; Street, 2004; t' Hart ve Tindall, 2009b). Bu siyasetçi "şöhretleşmesi"nin arkasına aldığı rüzgâr şudur: Kamu önündeki davranış erdemine titiz yurttaşlardan çok ona hayran olanlar yön verir (t' Hart ve Tindall, 2009b, s. 274). Siyasetçiler medya figürlerine ve kahraman ünlülere dönüştükçe, medyanın göz kamaştıran ışıltısı ve onları çevreleyen yıldız halesi sayesinde, normal şartlarda kolayca içinde çıkamayacakları şeyleri yapmakta ve bunlardan sorunsuz bir biçimde paçalarını kurtarmakta özgür olurlar.

Bazı yazarlar, bu tip gelişmelerden, siyasetin "popülistleştirilmesi", aynı zamanda siyasetin seviyesizleşmesi ve genel olarak siyasete ilişkin ilgisizlikte artış ve sinik bir tutumun geliştirilmesi (duruma ilişkin örnekler için bkz. Norris, 2003) sebebiyle şikâyetçi olsalar da, ilgili literatürde az da olsa bu olgunun muhtemel olumlu yönlerini görenler de vardır. Bu noktada, medya ve siyaset mantığını iç içe geçirmek, aslında siyasi unsurlara ve "sıradan vatandaşa" siyaseti daha ulaşılır, daha kendisiyle ilgili kılarak fayda sağladığı ileri sürülür. Örneğin Corner ve Pels (2003a, s. 7) bu durumu şöyle tanımlar:

> İzleyicilerin siyasi karakterleri "okumasını" ve onların üsluplarının "tadına varmasını" sağlayan görsel ve duygusal kavrayışın yeni biçimleri. ... Sürekli medyaya yansıyan siyasi kişilikler izleyicilere görünebilen az ile görünmeyen çok arasındaki keskin asimetriye rağmen garip bir tanışıklık duygusu verir ve bir ölçüde aralarındaki boşluğu kapatır.

Corner ve Pels, devamında, her ne kadar geleneksel siyasetçilere ve siyasi uzmanlara yönelik artan bir ilgisizlik ortaya çık-

sa da, bu durumun en azından siyasi şöhretler ve bilgilenceyle [*infotainment*] farklı bir dengeye oturabilecek olduğunu not düşerler. Bu tam da Ankersmit'in (2002) günümüzde birçok yurttaşın çağdaş siyasetin karmaşık mekanizmalarından izole olduğunu, kişilerin siyasete öncelikli ulaşım biçimlerinin yolunun siyasi üsluptan geçtiğini tartışırken ifade ettiği noktadır. Van Zoonen (2005, s. 151) da popüler kültürle siyasetin kesişmesinin "halkın siyasi sesine saygı ve anlayış üreten, daha fazla kişinin vatandaşlıklarını deneyimlemelerine olanak sağlayan ve vatandaşlığa daha tatmin edici, daha içerici bir kaynak sağladığını" ileri sürerek, bu durumu hayra yorar.

Bu bağlamda popülistlerin şöhreti, siyaseti ve medyanın "bayağı" biçimlerini kavrayışları –halka hitap eden televizyon programları, dedikodu magazinciliği, telefonla katılınabilen radyo programları, gösterişli kadınların ekranlarda boy gösterdiği İtalyan televizyon geleneği– yurttaşların oldukça karmaşık bir ortamda siyasi sorunlarla ilgili bir yol haritası oluşturmalarını sağlayacak ve zihinsel bir kısayol gibi düşünülebilecek etkin ve basit "zihinsel kestirme" (Sunstein 2007, s. 534) olanağını sağlar. Sorunları basitleştirerek, siyasalı dikotomilere indirgeyerek, büyük karakterlere sıkça vurgu yaparak ve izleyicilerin kitle medyası aracılığıyla bunlara sürekli maruz kalmalarından ötürü alışagelmiş aynı taktikleri kullanarak popülizm, karmaşık siyasi tartışmaları ya da seçtikleri vekiller arasındaki ideolojik farklılıkları zamanı, sabrı ya da yeterince eğitimi olmayanlar için anlaşılır hale getirir. Bu açıdan bakıldığında, "sıradan insanlarla iletişim kurabilen, üslup itibarıyla gerçekten 'popülist' olarak adlandırılabilen" (Stewart, Mazzoleni, ve Horsfield, 2003, s. 228), zekice ve kolay anlaşılır bir medya kullanımı ve mantığının benimsenmesi ile siyasal alanı herkesin erişimine açan liderler "demokratik" olarak görülme potansiyeli taşırlar.

Ancak, medyanın popülist bir biçimde kullanılması siyaset dünyasını erişilebilir kılsa da, siyasetin medyada kendine yer bulmasının ya da siyasi temsilin en önemli amacının sadece erişilebilirlik olup olmadığını belirsizdir. İnsanların kendileri-

ni içinde bulundukları siyasi sistemlerin bir parçası olarak görmesi ve buna dair kendilerini özgür hissetmeleri elbette önemlidir. Siyasete ilişkin bilginin zorunlu eğitimi almış, ayrıcalıklı bir zümreye özgü olmadığını belirtmek gerekir ama bu erişime ilişkin kısıtlar söz konusudur. Daha önce bahsedildiği üzere, popülistler olayları siyasi tartışmalar esnasında ince ayrımları ve detayları yok edecek, toplumu dikotomik olarak ikiye bölecek kadar basitleştirme eğilimindedir. Bu eğilimler şu açıdan sorunludur: Toplumsal ve siyasi hayat karmaşıktır, haliyle toplumsalın ve siyasalın bilgisi de en az bu kadar karmaşıktır. Medya ve siyaset mantığının kesiştiği yere oturan popülizmin konumu ise bu karmaşıklıkla uyumlu değildir.

Yukarıda bahsedilen medya stratejilerinin –kontrol ve şöhret– asıl ilgi çekici olan tarafı, her ikisinin de odaklandığı şeyin diğer tüm medya biçimlerinin ötesinde, görsel kitle iletişim araçları olmasıdır. Medyaya sahip olmak ya da yayınların içeriğine müdahil olmak isteyen popülistler önceliklerini hep televizyon kanallarından yana kullanırken, ünlü olmayı kendilerine yol olarak benimseyenler ise yine çoğunlukla bunu televizyon programları aracılığıyla yapma eğiliminde olmuşlardır. Mancini'nin (2008, s. 15) popülistler için ortaya attığı "popülistler için televizyon basılı mecralardan çok daha önemlidir" argümanı tam da bu noktaya ışık tutar. Televizyonun diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında –farklı tip medya kanallarının ortaya çıktığı çağımızda bile olsa– hâlâ en çok sayıda insana ulaştığının altını çizer. Gerçekten de, televizyon, popülistler için potansiyel bir destek kaynağı olmaya devam ediyor (Mazzoleni, Stewart, ve Horsfield, 2003). Birçok araştırma televizyon izleme alışkanlıklarıyla oy verme davranışları arasında güçlü bir bağ olduğunu ortaya koyuyor (Iyengar ve Hahn, 2009; Mancini, 2011; Stroud, 2008).

Günümüz popülizmi için televizyonun neden önemli olduğuna dair bir neden de, popülizmin yalnızca kelimeler ya da ideolojileri aşan bir biçimde edimsel karaktere sahip olmasıdır. Dolayısıyla, kendisini en iyi ifade edebileceği yer ona görsel ve işitsel bir siyasi performans imkânları sunan iletişim kanalları-

na dönüşür. Bir sonraki bölümde tartışılacağı üzere, çağdaş popülizmde "halk" performansları gösteriye dayanır ve televizyon bu gösterilerin üretiminde çok önemli bir rol üstlenir. Gerçekten de, popülizmin vücut bulmuş hali belki de en iyi televizyon aracılığıyla ifade bulur ve popülistlerin konuşmalarını vurucu ve dikkat çekici yapma eğilimleri, bunu televizyona borçludur.

Her ne kadar, televizyon, günümüzde popülizm için çok büyük önem arz etse de, medya dünyasında süregiden değişiklikler diğer kitle iletişim araçlarının da popülist başarı için en az televizyon kadar önemli hale gelmesine yol açar. 1990'lar ve 2000'ler boyunca popülist liderlerin siyasi arenadaki yükselişleri televizyondan –Perot, Collor, Fujimori ve Berlusconi örnek olarak düşünülebilir (Boas, 2005; Laurence, 2003)– bağımsız bir biçimde ele alınamaz. Bu çağın yavaş yavaş geride kaldığını Grillo, Vona ve Wilders gibi kimi popülist örneklerin yeni medyanın gücünden yararlandıklarını, internetin ortaya çıkışı ve sosyal ağların getirmiş olduğu yeni fırsatları kullanış biçimlerinden yola çıkarak söylemek mümkündür. Bir sonraki bölümde bu değişime odaklanıp bunun çağdaş popülizme ne gibi etkileri olduğunu ortaya koyacağım.

Popülizm ve yeni medya

Yeni medya popülist aktörlere çok sayıda edimsel fırsat sunar. Gerçekten de, birçok popülist internetin Web 2.0'a geçişiyle, "halk"a "doğrudan" ve "onlar" adına konuşma avantajı sunan sosyal ağlardan ve taşınabilir cihazların heryerdeliğinden, yine yeni medyanın ulaşılabilirliği, bağlantılılığı, kullanıcıların da aktif biçimde katılımını sağlayabilen doğası ve göreli olarak fiyat anlamında ucuzluğundan büyük ölçüde yararlandılar. Bu durum pek tabii kendiliğinden ortaya çıkmadı. Popülistlerin yeni teknolojileri benimseyip mesajlarını yaymak için kullandıkları yaratıcı tekniklerin bir geçmişi vardır. Geçmişten popülist üsluba iyi bir örnek olarak, 1930'larda, Amerikalı popülist Huey Long radyo yayıncısı Peder Coughlin ile birlikte radyoyu "halka" seslenmek için kullandı (Kazin, 1995). Da-

ha önce bahsedilmiş olduğu üzere, yüzyılın son yarısında, çok sayıda önde gelen popülist lider televizyondan benzer amaçlar doğrultusunda yararlandılar (Boas, 2005; Laurence, 2003). Bununla birlikte, mevcut durumun yeniliği, "halkın" temsil edilebileceği iddialarının "sahnelerin" çoğalmasından ve bu aşamaların popülist lider ile halk arasında güçlü bir kimlik oluşturulmasını sağlayan dolayımsızlık duygusunu yoğunlaştırma şeklinden kaynaklanır. Sosyal medyanın ve Web 2.0 teknolojilerinin toplumsal hareketlerce nasıl kullanıldığına ilişkin hatırı sayılır bir külliyat söz konusuyken (Bennett ve Segerberg, 2013; Gerbaudo, 2012; Loader, 2008; Shirky, 2011; van de Donk vd. 2004), bu gelişmelerin popülistler için sunmuş olduğu fırsatlar için yapılmış olan çalışmaların aynı miktarda olmadığı söylenebilir. Bundan iki sonuç çıkarılabilir: Popülist aktörler artık performanslarını gösterebilmek amacıyla ihtiyaç duydukları sahnenin sağlanması için geleneksel kitle iletişim araçlarına bel bağlamazlar ve performanslarının coğrafi sınırları ve buna bağlı temsil iddiaları çok daha geçirgen ve esnek hale gelmiştir.

İlk duruma istinaden, günümüzde popülistler *Twitter*, *Facebook*, *Weibo* gibi ağlar üzerinden, kurdukları internet siteleri aracılığıyla ya da *Youtube*'a yüklenen ve doğrudan "halka" hitap eden videolar dolayımıyla kendi izleyicilerine ulaşabilirler ve böylelikle geleneksel medyanın iletişim üstünlüğüne son verebilirler. Örneğin, Tayland'dan sürüldüğünde, Thaksin takipçileriyle "doğrudan" iletişim kurmak için *Youtube*'u ve oldukça aktif bir biçimde *Twitter* hesabını kullandı. Gerçekten de bir noktada özellikle medyada bir trafik kazasında öldüğüne ilişkin kendisiyle ilgili çıkan haberi yalanlamak için *Twitter*'ı kullanmak zorunda kaldı (*Bangkok Post*, 2013). Yakın geçmişte dahi böylesine popülist performansların yayınlanması, radyo-televizyon ve yazılı basın üzerindeki hükümet kontrolünün sıkılığı düşünülürse, Thaksin'in Tayland'da yayında kendisini savunması söz konusu bile olamazdı. Öyle ki, 2007'de sürgünden bir yerel radyo kanalının yayınına telefonla katıldığında bile, hükümet radyo kanalını kapatmakla tehdit etmişti (Phongpaichit ve Baker, 2009a, s. 295). Şayet hükümetler (ya da hü-

kümet yanlısı medya) popülistlerin pozisyonlarını geçmişteki gibi "yayın haklarını engelleyerek nefessiz" bırakmaya çalışıyorsa, bu artık mümkün gibi görünmüyor. Popülistlerin yeni dönemde kendilerini ifade edecekleri ve daha fazla nefes alabilecekleri platformlar çok çeşitlenmiş durumda. Popülistleri, *blog*, *Youtube* ve sosyal medya çağında boğmak imkânsız.

Beppe Grillo ve onun Beş Yıldız Hareketi ve Macaristan'da Gabor Vona'nın öncülük ettiği Jobbik'in de dahil olduğu kimi yeni popülist aktörler örgütlenmeleri ve hareketlilikleri için internet ve yeni medyayı temel iletişim aracı olarak kullanırlar. Grillo, Avrupa Parlementosu'na hangi grubun katılması gerektiğinin internet üzerinden oylamayla belirlendiği oldukça popüler olan *blog*unda (beppegrillo.it) ya da yerel buluşmalarla Beş Yıldız Hareketi'ni oluşturdukları *meetup.com* adlı internet sitesi gibi farklı çevrimiçi araçları çok etkin bir biçimde kullanır. Diğer taraftan Jobbik'in *Facebook*'tan ve *iWiW* (*Facebook* benzeri bir Macar sosyal ağı) yararlanarak iyi organize edilmiş bir çevrimiçi görünürlüğü ve genç seçmene seslenen bir resmî internet sitesi var (Barlai, 2012; Bartlett, Birdwell, Krekó vd. 2012). Jobbik'ten bir milletvekili yaklaşımlarını şöyle özetliyor: "İnternet bizim için daima önemliydi Sadece geleneksel medyaya erişimde ve orada temsilde kısıtlılıklar yaşadığımızdan değil, destekçilerimizin ve seçmenlerimizin çoğunun gençlerden oluşması ve onlara erişmenin en etkin yolunun yeni medyadan geçmesi nedeniyle de" (akt. Verseck, 2012). Bu kadar geniş ölçüde olmasa da, Geert Wilders'in partisi Özgürlük Partisi de interneti "halkın" sözde düşmanlarına yönelik nefreti kışkırtmak, Hollanda vatandaşlarının Orta ve Doğu Avrupa'dan gelen göçmenlerin yarattığı –işlerini bir göçmene kaptırmaktan alkollü sokakta dolaşmalarına, yanlış park etmekten kirliliğe geniş bir yelpazeye yayılan– şikâyetlerin listelendiği bir internet sitesi oluşturmak için kullanır (*BBC News*, 2012). Bu tip siteler ve platformlar popülist lider ve partilere sadece mesajlarını özgürce ve hızlı bir biçimde iletebildikleri alanlar sunmakla kalmaz, aynı zamanda, doğrudan hesap verebilirlik ve temsil sayesinde takipçilerine doğrudan, samimi ve yakın bir görüntü sunma fırsatı verir.

Aynı şekilde, geleneksel kitle iletişim araçlarınca yayımlanamayacak/yayınlanamayacak ya da dağıtılamayacak olan içerikler popülistlerce internet ortamına rahatlıkla yüklenip dolaşıma sokulabilir. Sözgelimi, Wilders'in Hollanda'da büyük tartışmalara sebebiyet veren İslâm karşıtı filmi *Fitna* bir video-paylaşım sitesi olan *Liveleak*'te yayınlandı. Her ne kadar onlarca kez yayından kaldırılmış olsa bile, farklı sitelerde kolayca paylaşılıp yeniden yüklenebildi. Bu durum, internet tarafından sağlanan bilgi dolaşımının düşük maliyetli ve ânında kullanıma sokulması ve merkezî olmayan ağların yaygınlaşması olmadan tahayyül dahi edilemezdi.

Konuya ilişkin ikinci büyük eksen kayması ise popülist performansların yayılmasında coğrafi sınırların öneminin büyük ölçüde yok olmasıdır. Birçok medya kuruluşu coğrafi olarak sınırlı bir etki alanına sahipken (ilgili medya kuruluşunun yayın alanı ya da konumu) ya da geçici bir biçimde sınırlıyken (yayıncı kuruluşun siyasi içeriğin üzerindeki sınırlı kontrolü) yakın zamanda iletişim teknolojilerinde gerçekleşen değişim, izleyiciler için popülist temsillerin iddialarının çok daha geniş bir şekilde yayılmasına ve bu izleyicilerin dilediği zaman ilgili içeriğe erişimini mümkün kılar. Örneğin, Johannesburg'daki biri Winston Peters'ın *Facebook* sayfasına yazabilirken, Londra'daki Kenyalı bir göçmen *Twitter*'da Raila Odinga'yı takip edebilir. Stockholm'de yaşayan biri Chávez'in *Aló Presidente* adlı şovunu izleyebilir hale gelirken, öte yandan Beppe Grillo ve Beş Yıldız Hareketi Buluşma Grupları Londra, Washington, Melbourne ve Singapur'a kadar yayılmış olabilir. Bunun gibi teknolojik değişimler mesajlarını –belki de kendi "halk" anlayışlarını– büyük kitlelere ulaştırmak isteyen popülistlere çok fazla fırsat sunar.

Bu nokta pek çok popülist figür tarafından anlaşılmış durumdadır. Örneğin, Wilders aralarında Avustralya, Kanada, İngiltere ve Birleşik Devletler'in de bulunduğu çok sayıda ülke "halklarını" İslâmizasyon ve çok-kültürlülüğün "tehlikeleri" hakkında uyarmak için büyük bir tantanayla oradan oraya dolaşır (Wilders, 2010a, 2013a, 2013b). Öyle ki bu seyahati esnasında Avustralya'daki Avustralya Özgürlük İttifakı'nın ku-

ruluşuna ilham kaynağı olur. Ölümünden önce Chávez sadece Venezuela "halkının" değil, yeni bir tip "Bolivarcı popülizm" ile tüm bölgeyi temsil eden bir biçimde Latin Amerika adına konuşmaya özen gösterir (Castañeda, 2006; Edwards, 2010). 2013'ün sonlarına doğru, Grillo Beş Yıldız Hareketi'nin üçüncü toplantısını Londra'da yapmak için çağrıda bulunurken, hedeflerini açıkça "Beş Yıldız Hareketi'nin ileri adımları İtalya ve *Avrupa*" (vurgu bana ait) başlığıyla belirler (Londra 5 Stelle, 2013). Bu örnekler, medyatik değişimlerin popülist anlayışta "halk"ın içerisine kimin dahil edilip edilmeyeceğinin kararı noktasında bir yeniden düşünmenin kademeli bir biçimde ortaya çıktığını gösterir. Bunun gibi gelişmeler siyasi temsil üzerine literatürdeki tartışmalarda, özellikle seçilmemiş temsilciler (Saward, 2010) ve ulus-devlet ötesi (Zürn ve Walter-Drop, 2011) temsil tartışmalarında devamlılık arz eder.

Peki ekranın öte yanında neler oluyor? Yeni medyanın yükselişi popülist liderlerin takipçilerini ve izleyicilerini nasıl etkiliyor? Yukarıda tartışılan örgütlenme ve mobilizasyon konusunun da ötesinde, bu değişimler popülizm literatüründe yeni yeni irdelenmeye başladı. Bu araştırma, çok sayıda farklı bölgesel bağlamdan besleniyor ve bu değişimlerin görece yaygın olduğunu ileri sürüyor. Örneğin, Kim (2008), ABD ile yapılan serbest ticaret anlaşması sonrası ortaya çıkan deli dana paniğini Güney Kore'de "dijital popülizm" bağlamında kendisine konu olarak seçer. ABD'de, elektronik posta gruplarının, muhafazakâr *blog*ların, *Twitter* ve *Youtube*'un, Çay Partisi'nin hızlıca ortaya çıkışı ve büyümesindeki önemli rolünü ortaya koyuyor (Skocpol ve Williamson, 2012). Aynı dönemde, "Avrupa'da Popülizm" adlı projeyi yürüten ve merkezi Birleşik Krallık'ta bulunan düşünce kuruluşu *Demos*, (Bartlett vd. 2011, 2012, 2013) Avrupa popülist sağının *çevrimiçi* dünyasını araştırırken, ilgili popülist partilerin *Facebook* takipçilerine odaklanır. Bu araştırmadan çıkan sonuçlardan biri de, birçok dijital popülistin siyasi eylemliliği, çevrimiçi bir aktivizmle sınırlı kalmayıp siyasi eylemin daha geleneksel repertuarı içinde gerçek hayata taşımasıdır.

Gerçekten de, Web 2.0 ile birlikte *blog*lar, sosyal ağlar ve *Youtube* gibi kullanıcıların katkı yaptığı medya araçları, popülist liderlerin takipçilerini geleneksel anlamda medya tüketicileri rollerinden sıyırıp, onlara *üretici tüketiciler* [*prosumers*] –yani medya aracılığıyla bilgiyi tüketirken, sözgelimi yeniden paylaşarak üretilmesine katkıda bulunanlar– olma imkânı sunar (Ritzer ve Jurgenson, 2010). Bu dönüşüm, medya tüketimini geleneksel yukarıdan-aşağı çalışan modelden, çok daha dinamik; popülist liderler, partiler ve "halk" arasında bir etkileşimle işleyen bir hale getirir. Tabii ki, bu teknolojik dönüşüm, siyasi örgütlenmeyi ve mobilizasyonu popülist takipçiler için çok daha kolay ve düşük maliyetli kılar. Takipçilerin aktif bir siyasi eylemlilik için, bugün tek yapmaları internet bağlantısı başvurusu ve akıllı telefon satın almaktan ibarettir.

Kim (2008) elektronik medya ortamına geçişi sağlayan bu değişimlerin popülist siyasete yaptığı üç önemli etkiyi sıralar. İlk olarak, bu değişimler, oldukça pahalı ve vakit alan posta yoluyla yapılan kampanyalardan ya da televizyon reklamlarından çok daha çok düşük maliyetle yayınlanabilen *viral* videolar aracılığıyla, hareketlere, takipçi edinme kolaylığı sunarlar. Çay Partisi örneği tam da bunu gösterir. *CNBC* sunucularından Rick Santelli'nin Obama'nın Chicago Ticaret Borsa'sında (*CNBC*, 2009) yapmış olduğu kurtarma paketi açıklamasına karşı tiradı, internet ortamında –*blog*lar, *Twitter*, partizan haber siteleri aracılığıyla– çok hızlı bir biçimde yayıldı ve Çay Partisi'nin oluşumundaki ana etken olarak kabul edildi (Lo, 2012; Skocpol ve Williamson, 2012, s. 7). İkincisi, Web 2.0 teknolojileri bir taraftan "halka" yaşanan olaylara ya da gösterilen performanslara eşzamanlı tepki verme fırsatı sunarken, öte yandan bu ânındalık, verilen tepkinin üzerine düşünmeyi, olguların doğrulanmasını ya da bilginin gerektiği gibi toplanmasını engeller. Üçüncü olarak ise, *çevrimiçi* ortamın anonim doğası "cadı avının" ya da öfkeli ve hararetli tartışmaların hızlıca harekete geçmesine yol açar. Bunu anlamak için herhangi bir ana akım haber sitesinin yorumlar kısmına bakmak yeterlidir.

Popülizm bu "yeni medya galaksisinin" yaratmış olduğu düzleme en az üç ana yolla yerleşir (Keane, 2013). Öncelikle, popülizmin siyasal alanı dikotomikleştirmesi, *blog*lar dünyasının, yorumlar bölümlerinin, daha genel bir ifadeyle Schmittçi bir "biz"-"onlar" karşıtlığı tonunda internetin antagonistik doğasıyla uyumludur. Herkesçe bilinen Godwin Kuralı uyarınca, muhataplarınızın Hitler ile karşılaştırılması, tartışmanın biraz daha uzamasına bakar. İkincisi, popülizmin "kaba tavırları", çevrimiçi mesaj panolarında ve *blog*larda yapılan tartışmaların ve internette *viral* bir nitelik kazanma eğiliminde olan "meme"[10] türlerinin kaba doğasında çoğu zaman belirgindir. Üçüncüsü, *blog*larda, elektronik posta gruplarında ve benzeri yerlerde "elit olmayanların" yorumlarının değerlendirilmesi süreçlerinde, "halkın" ve "ortak duyunun" yorumları yüceltilirken uzman görüşü dışlanır – ki buna da "epistemolojik popülizm" denir (Saurette ve Gunster, 2011). Bu eğilimde kesinlikle bazı olumlu sonuçlar olsa da –özellikle statükoyu sorgulamak ve yolsuzluk ve yanlışları ortaya çıkarmak konusunda– bu, aynı zamanda karşı cenahta ideolojik birlikteliğin, hakikatin kendisinden daha önemli olduğu "kendini korumaya alan dışa kapalı alanlar" (Hall Jamieson ve Cappella, 2010, s. x) oluşturarak muhalif görüşlerin tartışmaların dışında bırakıldığı "yankı odaları" veya "geri bildirim döngüleri" geliştirebileceği için olumsuz bir gelişme olabilir. Bu gibi durumlarda, komplo teorileri başka türlü kazanamayacakları bir popülariteye kavuşurlar. Sözgelimi Çay Partisi'nin bir elektronik posta grubu aracılığıyla başlattığı "Birther"[11] kampanyası, Barack Obama'nın vatandaşlığının defalarca aksi kanıtlanmış olmasına rağmen sürekli gündeme getiriliyor olması, bahsedilen popülariteye kanıt olarak sunulabilir.

---

10 Genellikle esprili ve yaratıcı bir biçimde değiştirilerek, internet üzerinden yayılmış video, fotoğraf, resim vb. içeriklerin tamamı – ç.n.

11 ABD eski Başkanı Barack Obama'nın doğum yerinin ABD dışında olduğuna ilişkin bir iddia etrafında örgütlenmiş, onun doğum belgesinin "aslının" kamuoyunda paylaşılmasını talep eden bir siyasi kampanyadır. "Birth" Türkçede doğum, doğuş anlamına gelir. Sonuna eklenen "-er" ekiyle ilgili belgede sahtecilik yapıldığı iddia ediliyor – ç.n.

Yeni medyanın ortaya çıkışı çok açık bir biçimde popülizmin yayılmasına yardımcı olur. Popülist figürler "halka" ulaşmanın, geleneksel medya kanallarına kıyasla çok daha ucuz ve etkin yolunu bulmuşlar, aynı zamanda, daha "doğrudan", "ânında" ve "halka" hesap verebilir görünme fırsatına kavuşmuşlardır. Popülizm ayrıca, ideolojik bölünmenin, yayılmanın ve ânındalığın "yavaş siyasete" (Saward, 2011) –karşı tarafı dinleme, anlama, tevazu gösterme, tartışma– tercih edildiği dijital medyanın doğasına fazlasıyla uygundur. Bu tabii ki, bütün popülistlerin bu gelişmelerden faydalandığı anlamına gelmez. Yeni medya aynı zamanda popülist aktörler için onlara itibarlarını sarsacak saldırıların düzenlendiği bir bıçağın iki yüzü gibi de işleyebilir. Sözgelimi, 2013'te Avustralya'daki federal seçim kampanyaları sırasında, Pauline Hanson'ın Tek Millet Partisi'nden aday olan Stephanie Banister'ın, "Bir ülke olarak İslâm'a karşı değilim," (Olding, 2013) ifadesinin yer aldığı videosu sosyal ağlarda yayılarak alay konusu haline gelmiş ve Banister adaylıktan çekilmek zorunda kalmıştı. Benzer biçimde Sarah Palin, 2008'de başkan yardımcılığı adaylığında yapmış olduğu gafla alay konusu olmuştu. Yeni medyanın yükselişi, kimi popülistlerin geleneksel medya kanalları aracılığıyla kazanmış oldukları şöhreti tehdit etme potansiyeli taşır. Örneğin yeni ve geleneksel medya aracılığıyla sunulan popülizm örneklerinde açık bir ayrışmanın gözlemlenebildiği İtalya'da, Berlusconi'nin televizyon yayınları aracılığıyla icra ettiği popülizm eski tip ve aşınmış gibi görünürken, Beppe Grillo'nun yeni medya popülizmi ileri görüşlü ve zamanın ruhunu yakalamış gibi görünür. Geleneksel medyanın çeşitliliğinin yakın zamanda ortadan kalkacağı kesin olmasa da, yeni medyanın çeşitliliğine önümüzdeki günlerde daha fazla şahit olmamız muhtemeldir.

Sonuç

Çağdaş popülizm ve medya arasındaki ilişkinin, medyatikleşme süreci hızla devam ettiği ve farklı medya formları kişisel ve siyasi yaşamlarımızda daha da sağlamlaştığı için önemi artacak.

Bu bölüm, çağdaş popülizmi anlamak için medyanın merkezî rolünü ortaya koyarak çağdaş popülist aktörlerin icraatlarını "sahne"lerkenki rollerinin çok-yönlülüğünü gösterir. Geleneksel medyada olsun, yeni medyada olsun, bizler sadece popülist aktörlerin medyayı özgün ve etkin kullandıklarını değil, aynı zamanda popülizmin bizatihi kendisinin daha geniş anlamda medyatikleşme süreçlerine nasıl oturduğunu görebiliriz. Daha önce tartışılmış olduğu üzere, bu, popülist aktörlerin artan siyasi başarılarında, ana akım siyasi aktörlerin "popülist çekiciliğe" diz çökmelerinde ve popülist iletişimdeki hızlı uzmanlaşmasda kendini gösterir. Bu eğilimler yakın zamanda ortadan kaybolmayacak ve yeni medya teknolojilerinin popülist bir biçimde kullanımı medya ve siyasetin buluştuğu kavşakta kendisine yer bulmaya devam edecek gibi görünüyor. Bu bölüm boyunca işaret edilen noktayı pekiştirmek anlamında, bu eğilimler popülizme özgü olmak zorunda değildir. Bilakis, daha önce tartışıldığı gibi, birçok siyasetçi, popülist örnekleri takip etmek zorunda hisseder. Esas olarak belirtilmek istenen, ilgili eğilimlerin daha çok çağdaş popülizm içerisinden dile getiriliyor oluşudur. Bu yüzden, Sarah Palin, Pauline Hanson ve Bert Karlsson gibi popülist simaları televizyon programınlarında görmek şaşırtıcı değilken, daha ana akım siyasetin içerisinden "yüksek" figürlerin aynısını yapmaları garip olur. Sözgelimi, Barack Obama'nın ya da Angela Merkel'in *Yıldızlarla Dans* adlı televizyon programına yakın zamanda katılma ihtimalleri hiç yok denecek kadar azdır. Bu aynı zamanda Berlusconi, Thaksin ve Chávez gibi liderlerin demokratlardan çok otokratlara yaraşır bir şekilde medya kuruluşlarını kontrol etmeye ya da satın almaya giriştiklerini açıklar.

Tüm çağdaş siyasetler bir noktaya kadar medyatikleşmişse de, sonuçta popülizm medyatikleşme süreçlerine biçim vererek bu eğilimin esas taşıyıcısı olmuştur. Medya mantığı ve siyasi mantığın çakışmasının en saf hali ifadesini çağdaş popülizmde bulur. Aynı şekilde, konu çağdaş popülizmin kavranması olduğunda, medya artık bir "yan konu" olarak ele alınamaz. Bu durum, ancak analizin merkezine konumlandırılırsa,

ayrı bir siyasal üslup olarak popülizmin icraatları ve sahneleri arasındaki ilişki anlamlı bir düzleme oturtulabilir. Blumler'in (2003, s. xvi) öngörülü bir biçimde ileri sürdüğü üzere: "Popülizmi 'medya faktörünü' hesaba katmadan analiz etme girişimleri ciddi biçimde eksik kalmaya mahkûmdur." Bu uyarı dikkate alınmalıdır.

İzleyiciler: Popülizm ve "Halk"

> Halka çağrıda bulunmak kurgu bir varlık inşa etmek anlamına gelir: Böyle bir halk kendiliğinden var olmadığından, halk iradesinin sanal imgesini yaratanlar popülistlerdir. ... Popülist, planlarını halkın iradesiyle tanımlar, şayet becerebilirse (ki çoğunlukla becerir) yeteri sayıda yurttaşı –bu insanlar kendi sanal imgelerinden öyle etkilenmişlerdir ki, kendilerini bununla tanımlamaya başlarlar– kendi etrafında toplar ve onları en başta icat ettiği hale getirir.
>
> – Eco (2007, s. 130)

Şu âna kadarki tartışmalardan da anlaşılacağı üzere, popülizm günümüz siyaset biliminin en ihtilaflı kavramlarından biridir. Bilim insanları popülizmin nasıl tanımlanacağı konusunda, kavramın belirgin özellikleri hususunda da olduğu gibi bölünmüş durumdadırlar. Neyse ki, konuyu çalışanların büyük çoğunluğu en azından popülizmin temel referansının "halk" olduğu konusunda fikir birliği sağlamış durumdadırlar. Canovan (1981, s. 294) otuz yıldan fazla bir süre önce "Rusya ve Amerika'nın ortabatı kırsalındaki erken dönem tarımsal popülizmden, günümüzde dünyada farklı biçimlerde kendini gösteren popülizmlere, istisnasız popülizmin bütün formlarının bir biçimde 'halkı' yüceltiğini ve ona çağrıda bulunmaya çalıştığını" not eder.

Her ne kadar, konu popülizm olduğunda "halk" kavramının merkeziliği hususunda bir konsensüs olsa da, çağdaş po-

pülizmde "halkın" tam olarak nasıl temsil edildiği ve nasıl "hazır-kıtalar" haline dönüştürüldüğü bir muammadır (Arditi, 2007a). "Halkın" kimlerden oluştuğuna dair –ampirik çalışmalar bizlere hem kimlerin popülist adaylara oy verdiğini hem de farklı coğrafyalarda popülistlerin "halkı" nasıl nitelendirdiğini gösterir– bir fikrimiz var, ancak "halk" imgesinin bu popülist inşalarının ve temsillerinin nasıl işlediği konusunda kimi eksiklikler olduğu aşikârdır.[1] Başka şekilde ifade etmek gerekirse, "halkın" popülist temsillerinin içeriğini kavrıyoruz ancak "halk" için ve "halk" adına konuşma süreçlerini anlamakta güçlük çekiyoruz. Peki bu süreçler nasıl işliyor? Popülist performansların esas hedefindeki bu izleyiciler kimlerden oluşur ve neden kimi "halk" tanımlamaları ilgi çekerken, diğerleri başarısızlıkla sonuçlanır?

Bu bölüm, "halk" ile ilgili soruların cevaplanması için dolayım kavramını takdim eder. Bölümün en önemli iddiası, çağdaş popülizmin, popülist lider ve "halk" arasında "doğrudan" ya da "dolayımlanmamış" bir fenomenden ibaret olmadığı (kimi zaman içkin bir biçimde varsayıldığı üzere), ancak "halkın" popülist temsillerinin popülist liderler, izleyiciler, destek grupları ve medya arasında oldukça karmaşık bir iddia oluşturma süreçlerinden bina edildiği üzerinedir. Bölümde bu süreç, popülizm için izleyicilerin hiçbir zaman varsayıldığı kadar basit olmadığını dört adımda gösterecek biçimde örgütlendi.

Bölümün başında konu popülizm olduğunda, "halk" ile kurulan ilişkinin "doğrudanlığının" yanıltıcı olduğu ortaya konacak ve günümüz popülizm literatüründe dolayım kavramının yeterince araştırılmadığı gösterilecektir. Devamında "halkın" *neden* diğer siyasi öznelere karşı bir pozisyonda dolayımlandığı incelenecektir. Bu aşamada Arditi'nin (2007a) "halkın" "ha-

1 "Halk"ın nasıl oluşturulduğu sorusunun yalnızca popülist literatürle sınırlı olmadığının, günümüz demokrasi teorileri için de ilgili sorunun merkezî bir yer tuttuğunun hakkı teslim edilmelidir. Ancak, bu bölümde daha geniş çaplı tartışmalara dalmaktansa çağdaş popülizmde "halk"ın rolüne odaklanıldı. Bu daha kapsamlı tartışmalar esnasında "halkın" rolüne ilişkin incelikli analizler için bkz. Canovan (2005), Kalyvas (2005), Näsström (2007), Ochoa Espejo (2011) ve Smith (2003).

zır-kıtalığı" kavramı bu dolayımlanan temsillerin bağlamı incelenirken kullanılacak. Üçüncü alt bölümde ise günümüz popülizminde "halkın" *nasıl* oluşturulduğu sorusuna yanıt aranacaktır. Bunu yaparken, "halk" adına konuşmaya içkin dolayımlı gösterinin rolünün altını çizmek için Debord'un (1994) çalışmalarından faydalanılacak ve Saward'ın (2010), popülist izleyici (popülistlerin seslendikleri) ve popülist seçmenler (popülistlerce kendi adlarına konuşulanlar) arasındaki farkı açıklamak için "temsil iddiası" kavramı, "halkın" başarılı temsillerinin bu iki gruba dayandığı gösterilerek kullanılacaktır. Bölümde bu kavramlar açıklanırken Silvio Berlusconi'nin reklam kampanyaları ve 2002 yılında Hugo Chávez'e yapılan darbe gibi tasvir edici örneklere başvurulacaktır. Bölüm sonunda ise medyanın popülist performanslar için nötr bir hoparlör olmadığı, bilakis, onun sıklıkla kendisini "halkın" vekili olarak sunan ve onlar adına cevap ürettiklerini iddia eden aktif bir bileşen olmasının bu süreçlerdeki rolüne ışık tutulacaktır. Böylelikle, bölümün kapanışı, medyanın kendi kendini "halkın" sesi rolüne atamış olması üzerine düşünmeye çağırarak yapılacaktır. Bu bölüm, "halk" adına konuşma pratiğinin var sayılanın aksine hiç de basit ve doğrudan olmadığını, karmaşık bir dolayımlama döngüsüne dayandığını açıklığa kavuşturur.

Çağdaş popülizm teorilerinde dolayım

Dolayımdan bahsetmek aslında tam olarak ne anlama gelir? Daha açık bir ifadeyle, dolayım "müdahalesi, hem mesajı hem de mesajın göndericisi ve alıcısı arasındaki ilişkiyi etkileyebilen bir araç/ortam aracılığıyla iletişim" olarak anlaşılabilir (Hjarvard, 2013, s. 19). Bu tür iletişimlerin cereyan edebileceği medya sayısızdır ve insan yapımı şeyleri, mali piyasaları, mekânları ve teknolojileri içine alır. Bu anlamda, dolayımlı iletişim "öncelikle, doğrudan, yüz yüze iletişimin tam karşısında olacak şekilde konumlandırılmalı ve anlaşılmalıdır" (Strömbäck ve Esser, 2009, s. 208). Ancak, amacımıza en uygun olan, terimin siyasal iletişim literatüründeki özellikle kitle medyasında iletişimin na-

sıl kullanıldığına odaklanan kullanımıdır. Silverstone'un (2002, s. 762) bu anlamda ifade ettiği gibi "dolayım, esaslı fakat eşit olmayan kurumsallaşmış iletişim araçlarının (basın, radyo yayınları, televizyon ve giderek artan bir biçimde internet) toplumsal hayattaki sembollerin genel dolaşımına dahil olduğu diyalektik bir süreçtir" Burada bahsedilen şeyin bir önceki bölümde açıklanmış olan medyatikleşme süreçlerinden farklı olduğunun altını çizmekte fayda var. Medyatikleşme, medyanın etkisinin (siyaset de dahil) birtakım toplumsal alanlara erişmesi ve onları kökten bir biçimde değiştirmesiyle *tarihsel sürece* işaret ederken, dolayımlama *mesajların, sembollerin ve icraların karşı tarafa iletilmesi* anlamında, çok daha nötr ve geneldir (Krotz, 2009, s. 26; Strömbäck ve Esser, 2009, s. 207-209).

Peki neden genellikle dolayımlama kavramı çağdaş popülizm literatüründe yer almaz? Popülizmi "dolayımsız" bir fenomen olarak kavrayan anlayış, popülizm literatüründe popülist liderlerin takipçileriyle "doğrudan" temas halinde olduğu görüşünün hâkim olmasından beslenir. Bu durum, özellikle fenomene, popülist liderlerin temsilin resmî kanallarının yanından dolanarak "halka" sözde doğrudan bir şekilde ulaştığını, popülistlerin "doğrudan, dolayımsız ve kurumsal olmayan desteklerine" referansla odaklanarak (Weyland, 2001, s. 14) ya da fenomeni "atomize olmuş kitlelerle kurulmuş olan dolayımsız ilişkilerle" açıklayan Latin Amerika popülizmi literatüründe geçerlidir (Roberts 1995, s. 113).[2] Diğer yazarlar popülizmin "doğrudan" örgütsel boyutlarına daha az odaklanıp popülist liderler ve takipçileri arasında halihazırda var olan "doğrudan iletişimi" kendilerine konu edindiler. Urbinati (1998, s. 111), popülizmden bahsederken "doğrudan dil ve siyaseti" kastederken, March (2007, s. 66) popülist liderin "halkıyla dolayımsız iletişimine vurgu yapar"

Yine de bu gibi terimleri kullanırken dikkatli olmakta yarar

2 Roberts'ın (2006, s. 127), dolayımlama yokluğunun Latin Amerika popülizminde merkezî bir yer tutmadığını, "Bazı popülist liderler örgütlü olmayan takipçileriyle doğrudan, kurumsal-olmayan ve dolayımsız bir ilişki kurmayı tercih ederken diğerleri, takipçilerini hem disipline eden hem de kapsamı genişleten çok güçlü parti örgütleri oluşturmayı uygun görürler" ifadesiyle dillendirmesi, not edilmeye değerdir.

var. Popülistler kimi zaman gerçekten de geleneksel parti yapılarını ya da alışageldik dolayım kanallarını "halka" seslenirken devre dışı bıraksalar dahi, bu noktada terminolojik bir ikilemle karşılaşırız. Popülist liderle "halk" arasında "dolayımsız" ya da "doğrudan" bir iletişim olduğunu ileri sürmek, istemeden de olsa liderlerin "halk"la doğrudan bir bağları olduğu ve dolayısıyla "halkların" gerçek ihtiyaç ve arzularını temsil ettikleri zokasını yutmak anlamına gelecektir. Ankersmit'in (1996, 2002) de çalışmalarında açıkça ortaya koyduğu üzere, konu siyasi temsil olduğunda, temsil edilenlerle temsil iddiasında olanlar arasında oldukça köklü ve tamamıyla birleştirilemeyen bir "estetik boşluk" bulunur. Bunun gibi, bu boşluğu doldurma girişimlerini ya da boşluğun bizatihi inkârlarını, boşluğun gerçekten doldurulmasıyla karıştırma hatasına düşmemeliyiz. Sözde doğrudan ya da dolayımsız popülizm her zaman, içerisinde dolayımın ve doğrudan olmayanın bileşenlerini taşır. Knight'ın (1998, s. 228-229) da ifade ettiği gibi "En iyi ihtimalle, bazı popülist hareketlerin –özellikle emekleme dönemlerinde– hiç *dolayımlanmadığı*" kabulündense daha az dolayımlandığı varsayılabilir. Bunun da ötesinde, konu lider ve "halk" arasındaki iletişim biçimlerine geldiğinde, geride bıraktığımız on beş yılda çok sayıda çalışmanın da gösterdiği üzere, bu iletişim biçimleri kesinlikle "doğrudan" değildir ve dolayımın birçok farklı kanalı kullanılır (Boas, 2005; Jagers ve Walgrave, 2007; Kazin, 1995; Mazzoleni, Stewart ve Horsfield, 2003; Pels, 2003; Waisbord, 2011; Walgrave ve de Swert, 2004).

Popülist literatür, dolayısıyla, popülist liderin "halka" sözde "dolayımsız" biçimde "doğrudan" seslendiği mitini bir kenara bırakmalıdır ve "halkın" popülist inşasının öyle ya da böyle neredeyse her zaman dolayıma tabi olduğunu görmelidir. Günümüz popülistleri 19. yüzyıl Rus Narodniklerindeki gibi idealize edilmiş biçimiyle "halka gitmezler".[3] Onlar artık "halka gidiş-

3 Her ne kadar Narodnikler Rus kentlerini terk edip doğrudan kırlara-köylere, "halka" gitmiş olsalar da, "idealize etme" kavramı kullanılır. Çünkü Narodnikler fikirlerini yaymak için bildiri ya da yazılı propaganda materyalleri gibi dolayımlara bel bağlamışlardır (Taggart, 2000).

lerini" dolayımlanmış mesajlar, televizyon yayınları, iletiler ve performanslarla gerçekleştirirler.

Gerçekten de popülizm literatüründe dolayımın hayati rolü, her ne kadar kimileri "halkın" popülist temsilini derinlemesine çalışmış olsa da, görece ihmal edilmiştir. Örneğin, ideolojik yaklaşım içerisinden gelen araştırmacılar (Canovan, 2004, 2005; Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2013b; Rovira Kaltwasser, 2013) popülizmin "sınır problemini" (popülistlerin "halkı" tanımlarken sınırları nasıl çizdiği sorusu) aydınlatarak büyük bir kavramsal ilerleme sağlamış olsalar bile, bu sınırları kurarken medyanın rolünü hiçe saymışlardır. Popülizmi daha çok siyasi mantık yaklaşımıyla kavrayan ve literatürde şu âna kadar "halk"ın ortaya çıkışını bugüne kadarki en detaylı ve kapsayıcı biçimde ortaya koyan Laclau dahi, dolayımın yukarıda belirttiğimiz bu çok önemli rolünü atlar. Simons'un (2011, s. 219-220) da yerinde bir biçimde not düştüğü üzere Laclau'nun çalışması "medya teorisi yaklaşımından kamunun dolayımlanan karakterine kadar birçok faktörden yararlanabilirdi ve siyasal düşüncelerin iletilmesiyle ilgili medya mantığına ilişkin yaklaşımdan da aynı şekilde faydalanabilirdi"

Bu bizi popülizmin medya merkezli bir kavramsallaştırılmasının yapılması gerektiği gerçeğiyle baş başa bırakır – fenomeni temsil, hazır-kıta bulunma ve "halk" adına konuşma gibi karmaşık dinamikleri de hesaba katan bir kavrayışla ele alma gereksiniminden bahsedilebilir. Bu kitapta geliştirilen –siyasi üslup olarak popülizm– yaklaşım bu karmaşık dinamiklerin de analizine imkân tanır. Ayrıca takip eden kısımda "halk"ın temsilinin neden dolayımlanmaya ihtiyaç duyduğu, yine "halk"ın temsilinin nasıl diğer siyasi konulardan farklılaştığı ve popülist temsil yöntemlerinin neden günümüz medya-siyaset alanına tam oturduğunu açıklamaya girişeceğim.

"Halk"ı hazır-kıta haline getirme

"Halkı" özel yapan şey nedir? "İşçiler" ya da "orta sınıf" gibi görece iyi tanımlanmış bir toplumsal tabana oturan –"işçiler" is-

tihdama dahil olanlara işaret ederken, "orta sınıf" bir sosyoekonomik katmanı referans alır– siyasi özneler adına konuşmanın tersine "halk" kendiliğinden yerleşebileceği bir toplumsal tabana sahip değildir ve sonuç olarak göstereni zorunlu olarak karşılaması gereken bir zümre ortada yoktur (Laclau, 2005b). Bu anlamda, Canovan (2005, s. 140) ""halk" kavramının şüpheye yer olmaksızın en rasgele ve en belirsiz kavramlardan biri olduğunu kavram olarak 'halkın' kesin bir sınırının, karakterinin, yapısının ya da devamlılığının her ne kadar bunları taşıdığını sezdirse de olmadığını" söylerken haklıdır.

Bu durum sorun teşkil etmek zorunda olmasa da –gerçekten de, "halk" ifadesinin "elit" ya da bir "Öteki" karşıtlığı haricinde paylaşabileceği başka hiçbir birincil ortak muhalefet imkânı olmaksızın içerebileceği çok sayıda kimlik bu belirsizliğin aslında nasıl da olası bir güce dönüşebileceğini gösterir– önemli bir soruyu gündeme taşır: Şayet "halka" atfedilen ayırt edici özellikler yeterince açık değilse, "halk" nasıl temsil edilebilir? Popülist temsilciler aslında kimi temsil eder? Arditi'nin (2007a) popülist temsil üzerine yapmış olduğu çalışma ya da kendi ifadesiyle "halk"ı "hazır-kıta haline getirmek"[4] bu süreci düşünmede faydalı olabilir. Arditi'nin de vurguladığı üzere, popülistler bir yandan "halk" adına konuştukları iddiasındayken diğer yandan "halkın" gerçekten kim olduğu konusunda oldukça kararsızdırlar. Peki "halkın" tanımlanmadığı ya da ayırt edici bir bütünlükle "bulunmadığı", buna rağmen adına konuşulmaya devam edilen bu boşluk nasıl birbirine bağlanır?

Arditi'ye göre (2007a, s. 65), "Halkın olmayışı ile onu temsil etme eylemi arasındaki boşluk temsilde söz konusu olanın aslında dolayımlama içeren bir yanıltmaca olduğunu görmezden gelen bir 'sunum' ile giderilir" Burada, popülist liderler kendilerini "halkla" kurdukları ilişkilerde aşırı dolayımsız ve samimi ya da Dördüncü Bölüm'de değinilmiş olduğu üzere doğrudan halk iradesinin esas vücut bulmuş biçimi gibi sunarak temsil eden ile temsil edilen arasındaki mesafeyi daraltır. Bu noktada popülistler kendilerini "halkla" oldukça iç içe ve

4 Arditi bu terimi Jacques Derrida'dan (1982) ödünç alır.

yakın olarak sunmaya başlarlar ki ancak bu sayede temsil eden ile edilen arasındaki mesafenin bir an önce kapatılmasını sağlayabilsinler. Ya da Dördüncü Bölüm'de ele alındığı gibi genel iradenin ifadesinin gerçek anlamda kendilerinde vücut bulduğu iddiasını ileri sürerler ve bu durumda "halkın gerçek olmayışı liderin örtük hükmündeki var oluşuyla mutlak bir varlığa dönüşür" (Arditi 2007a, s. 65). Şayet popülist liderin performansı bu anlamda ikna edici ise, "halk"ın hayaletliği ve "kendi adına" konuşamaması onu ve lideri tek bedende bir araya getirir. Bu tip performanslar çağdaş popülizm içerisinde görülmemiş şeyler değildir. Sözgelimi, Hugo Chávez'in (AFP, 2010) "Ben herhangi biri değilim, halkım" dediği an buna mükemmel bir örnek oluşturur. Örgütsel anlamda –yalnızca Geert Wilders'in resmî üyesi olduğu, vatandaşların ise ancak gönüllülük faaliyetlerini yerine getirebildiği ya da maddi bağışta bulunabildiği fakat gerçek anlamda partiye katılamadığı– Geert Wilders'in partisi Özgürlük Partisi'nde de aynı örneği görmek zor değildir (van der Pas, de Vries ve van der Brug, 2013). Bu örnekte, Wilders aslında, gerçek anlamda hiçbir parti üyesine hesap vermeden "halkı" temsil ettiği iddiasındadır – sanki bir seçimde ona oy vermiş muhayyel bir "halk"

Arditi açıkça "halkın" popülist temsillerin bu tür biçimleriyle önceki bölümde ele alınan medyatikleşmiş siyasi ortamı bağlantılandırır. Vatandaşlar temsilcilileriyle ya da parti yapılarıyla yüz yüze görüşmeler, seçim kampanyaları ya da toplantıları aracılığıyla "doğrudan" ilişkiye girerken, birçok vatandaş temsilci deneyimini televizyon, internet ya da gazete gibi araçlarla, dolayımlı bir biçimde gerçekleştirir.[5] Söz konusu, siyasal temsilcilerle "gerçek" bir doğrudanlıktansa, dolayım ka-

5 Manin'e göre (1997) –ki Arditi iddiasını onun ileri sürdüklerinin üstüne bina eder– bu anlamda "izleyici demokrasisi", "parti demokrasisi"nin yerini alır. "İzleyici" metaforunun da işaret ettiği üzere, bu durum, parti üyeliğine, sadakate ve katılıma dayalı, "eski güzel günlerdeki" parti demokrasisindense, siyasal aktörlerin olası destekçilerine cazip gelebilmek için "icraat" sergilemek durumunda olduğu arz yönlü bir demokrasiye atıfta bulunur. Sonuç olarak, "iletişim alanında uzmanlaşmış yeni bir elit grup parti bürokratlarının ve aktivistlerin yerini alır" (Manin, 1997, s. 220). Jeffrey Edward Green (2010) "oküler demokrasi" adını verdiği teorisinde tartışmayla uyumlu iddialarını dile getirir.

nallarının yardım ettiği "doğrudanlık simulakr"ı ya da "sanal dolayımsızlık"tır. Arditi'ye (2007a, s. 68) göre günümüz temsil siyasetine karakterini veren bu "sanal dolayımsızlık" "popülist temsilin muhayyel özdeşleşme niteliğiyle örtüşür – yani halkla doğrudan bir ilişkinin keyfini sürme ve halkın liderle muhayyel özdeşleşimi varsayımı" Ancak, dolayımsızlık ve doğrudanlığın bu anlamı, dolayım biçimlerinin popülizmde ya da diğer temsilî siyaset biçimlerinde tamamen ortadan kalktığını söylemez. Arditi'nin (2007a, s. 68), ileri sürdüğü üzere, "izleyici demokrasisi" çağında "dolayım, yerini belki hiç olmadığı kadar güçlü bir biçimde korur" Bunun gibi, popülist liderlerin "halk"ın idealleştirişmiş yorumlarını inşa etmesi ve eşzamanlı olarak onlara olan yakınlığını kamuoyuyla paylaşması tartışmalarına dolayım konusunu dahil etmek oldukça önemlidir.

İmge ve performansla "halk"ı dolayımlama

Şayet "halkın" günümüz popülizminde dolayımlanmış bir inşa olduğu konusunda anlaşmaya varıyorsak, dolayımlanmış temsil süreçleri üzerine nasıl derinlemesine düşünebiliriz? Daha sı bunlardan kimilerinin başarılı kimilerinin ise başarısız olmasına nasıl karar verebiliriz? Bu noktada iki teorisyenin çalışmalarına başvurulması faydalı gibi görünüyor. Teorisyenlerden ilki, Durumcu düşünür Guy Debord, *Gösteri Toplumu* (1994) adlı çalışmasında "medya ve tüketim toplumu imajlar, emtialar ve sahnelenmiş olayların üretimi ve tüketimi etrafında örgütlenmiştir" (Kellner, 2003, s. 2) ve "doğrudan yaşanmış olan her şey sırf bir temsile dönüşmüştür" (Debord, 1994, s. 12) ifadeleriyle temsile ilişkin oldukça ileri görüşlü bir tarif ortaya koyar. İkincisi ise "temsil iddiası" modeliyle, siyasi temsili anlama arayışının tam ortasına, –temsili görece statik kurumsal bir ilişki olarak ele alan geleneksel "mevcudiyet yaklaşımını" kullanmaktansa– temsili dolayımlanan bir süreç ya da olay olarak yeniden kavramsallaştırarak performansı yerleştirmeyi amaçlayan Michael Saward'dır (2010, s. 43). İki teorisyenin de anahtar kavramları –sırasıyla, "gösteri" ve "temsil iddi-

ası"– sunulan "halkın" dolayımlanmış performanslarının, imgelerinin ve temsillerinin *nasıl* anlaşılması gerektiğinin koordinatlarını verir.

Debord: İmge olarak "halk"

"Halk" kurulmuş olduğundan, önceden var olan bir toplumsal grup olmadığı gibi kendini "içkin" bir tarzda da sunamaz (Laclau, 2005b). Daha çok, "halk" "hazır-kıta" haline popülizmde çoğunlukla liderin imgesi etrafında dolayımlanmış bir temsille getirilebilir. Öyleyse, "halk" adına konuşma, başlangıçta Eco'dan (2007, s. 130) yaptığımız alıntıda bahsedildiği üzere "halk iradesinin sanal imgesinden" ibarettir. Öyle veya böyle, an itibarıyla Guy Debord'un iştigal sahasındayız. Debord, toplum tasavvurunu, toplumsal ilişkilerin "doğrudan" deneyimlerdense, imajlar ve dolayımlanmış temsillerle yeniden oluşturulduğunun altını çizerek özetler. Kendisinin de ifade ettiği gibi: "Gösteri bir imgeler toplamı değildir, daha ziyade, insanlar arasındaki ilişkinin imgelerle dolayımlanmasıdır" (1994, s. 12).

Gerçekten de, popülizm literatüründe Debord'un etkisi açık bir biçimde görülebilir. Örneğin, Mazzoleni (2008, s. 52) popülizm-medya ilişkisini tartışırken, "siyasi dilin bir tür gösteriye dönüşümünü" ve "benzeri görülmemiş bir 'gösteri-siyasetinin' yükselişini" kayda alır. Lucardie (2008), popülistlerin "gösterişli siyasetinden" bahsederken yine aynı şekilde Papadopoulos (2000, s. 7) "'siyasi gösterinin' popülistlerce inşasını" ileri sürer. Debord'un popülizm analizini kendi çalışmalarında kullanan diğer örnekler için ise Broxmeyer (2010), Sutherland (2012) ve Zizek'e (2006a) bakılabilir.

Popülist liderlerle seçmenleri arasındaki ilişkinin idealize edilmiş "halk" imgesi üzerinden bu bağlamda nasıl dolayımlandığı popülizmin iki ayrı örneği üzerinden gösterilebilir. Bir tarafta popülist liderin öte yanda ise sözümona halk açısından konunun nasıl dolayımlandığı bu anlamda açıklayıcıdır. İlk örnek Silvio Berlusconi'nin 2008 yılı seçimlerinde partisinin res-

mî kampanya marşı "Şükürler olsun Silvio'ya"dır. Video, geniş kitlelerin üzerinden yalnızca kafaların seçilebildiği (Berlusconi'ye olan desteğin büyüklüğünü göstermek üzere yapılmış bir kurgu) ve dondurmacı, fırıncılar, inşaat işçileri ve taksi şoförleri gibi farklı meslek gruplarından "sıradan İtalyanların" Berlusconi için tekrar tekrar söyledikleri "Başkan, senin arkandayız/ Şükürler olsun Silvio'ya" sözlerinden ibarettir. Videonun bir başka versiyonunda ise yalnızca dekolteli giyinen ya da bikiniler giymiş bir grup genç kadın –tipik Berlusconi tarzıyla– yer alır.[6] Videoların estetik açıdan ucuzluğunu bir kenara bırakırsak, burada sergilenen "halk" imgesini kavramak anlamında üç önemli unsur karşımıza çıkar. Bunlardan ilki, videoların iki versiyonunda da azınlıklara rastlanmaz – Silvio'nun halkı, çalışan ve çalışkan "yerli İtalyanlardır" İkincisi ise, "Biz halkız" ifadesi videonun iki versiyonunda da en az beş kez tekrarlanır ve Berlusconi'nin idealize "halkı" videoda sunulan kimlik formlarını alır. Son olarak, iki videoda da odaklanılan şey saf bir biçimde tüm farklılıklarına rağmen birlikteliklerini liderlerinde bulan "halk" imgesidir ve videolarda Berlusconi'nin görseli yer almaz. Berlusconi'nin yokluğu, izleyiciye, aslında lidere verilen taban hareketi desteğini gösterir. Tüm bunları birlikte değerlendirdiğimizde, bu üç bileşenin de Berlusconi ve idealize edilmiş "halk" imgesi arasındaki "sanal dolayımsızlığın" videoda resmedildiğini görürüz.

Berlusconi'nin dolayımlanmış "halk" imgesinin gücünü muazzam bir şekilde kavramış olması, onun âdeta bir medya patronu olduğu ve çok sayıda düşünürün onun üstün medya yetenekleri üzerine yazmış oldukları düşünüldüğünde, sürpriz değildir (Campus, 2010; Ginsborg, 2004; Roncarolo, 2005). Dahası, Berlusconi "kendine ait medya kanalları aracılığıyla yozlaşmış gösterileri uygun bir biçimde servise hazırlayan bir İtalyan demagog" olarak istisnai bir örnekmişçesine ele alınmak zorunda değildir (Viroli, 2012, s. xvii). O daha çok, çekici dolayımlanmış temsillerin ve "halk" imgelerinin sunumunda po-

6 Söz konusu videonun iki versiyonu da *Youtube*'da bulunabilir (Choppolona, 2009; harrypotter86, 2008).

pülist kapasitenin en güzel örneği olarak ele alınabilir. Mancini'nin de ileri sürdüğü gibi (2008, s. 115), Berlusconi aslında günümüzün dolayımlı temsili siyaseti ile ilgilenenlere çeşitli dersler sunar. Adını koymak gerekirse, "siyaset gündelik hayattan ve onun imgesinden ayrı bir evren olarak düşünülemez", dahası, bu imgeler ve gösterinin kendisi "halk" adına konuşma konusunda yankılanan iddia açısından can alıcı önem taşır.

Gösteri çağında dolayımlanmış "halk" imgesinin önemine ilişkin ikinci örnek ise Hugo Chávez'in kısa süreliğine devrildiği ancak sonrasında kitlelerin desteği sonucunda makamına geri döndüğü oldukça dramatik (ve kısa süreli) 2002 Venezuela darbesidir. Bu olayı bölümün sınırlılıkları içinde derinlemesine tartışmak mümkün olmamakla birlikte, darbenin meşruiyet zemini ve "anlam" üzerindeki kapışmanın neredeyse tamamen dolayımlanan imgenin diline kazınmış olduğu söylenmelidir. Beasley ve Murray'ın da (2002, s. 106) ifade ettikleri gibi darbe "medyada yer aldı, orada yaratıldı ve medyayla birlikte kapışmanın iki tarafının da görünen nesnesi haline geldi" Devamında, Venezuela'nın "tam anlamıyla açık bir gösteri medyasının kucağına itildiğini" ileri sürerler.[7] Benzer şekilde, Hernandez (2004, s. 140) "'medya savaşları', 'sanal darbe' ve 'medya terörizmi'" gibi kimi tanımlamaların bu gibi olayları tarif etmek için kullanıldığını not eder. Dolayımlanmış imgelerin önceliği, Chávez taraftarı bir grubun devlet televizyonunu ele geçirmesi ve devrik başkanı desteklediklerine ilişkin mesajın yayılması girişimini işaret ederken, diğer Chávez yanlıları, Chávez karşıtı özel kanalların, hikayenin kendilerinin algıladığı biçimiyle sunmalarını talep ediyordu. Duno-Gottberg (2004, s. 130) durumun analizini şu ifadeyle ortaya koyar: "Bence bu durum, ilgili toplumsal grupların Bourdieu'nun tabiriyle 'medya arabuluculuğunun' öneminin farkında olduklarını açığa çıkarır. Görünüşe bakılırsa, burada eylemciler televizyon ara-

7 Beasley-Murray (2002, s. 105-106) medya gösterisinin 2002 darbesine içkin olduğunu özetlerken, aynı zamanda darbeyi, "Chávez de, muhalifleri de televizyon aracılığıyla bir meşruiyet arayışına girdiler ve iki taraf da kaybetti" diyerek, olayı "televizyondaki görüntünün görünürlüğünün sınırlarını" açığa çıkaran bir olay olarak okur.

cılığıyla dolayımın toplumsal ve siyasal var oluşu garanti ettiğinin farkındaydı." Bu durumda, belirsizlik ve çalkantı dönemlerinde, "halkın" anlamı üzerine yaşanan mücadele, televizyon yayıncılığında öncelikli bir konum kazanır demek çok da yanlış değildir.

Bu örnekler, gösteri çağında, dolayımlı imgelerin "halkın" inşasında oynamış olduğu hayati rolün önemini hem popülist liderler için hem de onların takipçileri açısından açıkça ortaya koyar. Bu imgeler "fazlasıyla basitleştirilmiş ve şematik zihinsel temsiller" (Manin 1997, s. 227) olarak, meşru "halk" kategorisini verili siyasi cemaatin içinde kurup geniş çaplı bir bilgi kümesini kolayca anlaşılır bir estetik pakete sıkıştıracak bir güce sahiptir. Böylece, bu dolayımlanmış gösteriler, popülistlerin "kalbinin attığı yer"in görsel tezahürleri olarak yorumlanabilir; Taggart bunu, "hayal gücünün bir sınırı" (2000, s. 95) diye açıklar ki bu da popülistlerin "hizmet ettikleri topluluğun idealize edilmiş bir kavrayışı" (2004, s. 274) olarak yararlandığı şeydir. Bu kavramsallaştırmalar her zaman belirsiz ve muğlaktır ve "güçlerini, tam da akılcılaştırılmasına ihtiyaç duyulmayan hislerin çağrıldığı kalbe borçludur" (95). "Halkın" dolayımlanmış imgesi, bu kalbin attığı yerin karmaşık nosyonlarını, iktidar sembollerini (bayraklar, işaretler, renkler vb.) "halk" içerisindeki görsel bütünlük ve homojenlik hissiyatını bir araya getirerek harekete geçirir. "Halkın" bu görsel temsili, ayrıca kalbin attığı yere belli miktarda "somutluk" hissi sağlar ve güçlü bir biçimde "halkın" varlığını ve cisimleşmesini ima eder.

Daha da önemlisi, bu imgeler aynı zamanda kimin *bu toprağın evladı* olup olmadığının, dolayısıyla kimin "halktan" sayılıp sayılmayacağının bilgisini taşır. Bu genellikle, "halk" imgelerinde belirli kimliklerin yoklukları hissettirilerek sağlanır. Şayet popülistler açık bir biçimde ayrımcı damgası yemek istemiyorlarsa, bu dışlama yöntemi, sessiz bir biçimde hiçbir grubu açıktan hedef göstermediği için oldukça kullanışlıdır. "Halk" imgelerinin bu çoklu bilgi seviyelerini, duygusal bir tepki uyandırmayı amaçlayan çekici bir pakette bir araya getir-

me kabiliyeti, sadece "halk" diye bahsedilenlerin *ne* olduğuna değil, aynı zamanda gösteri dolayımıyla *nasıl* canlandırıldıkları ve estetize edildiklerine de daha fazla dikkat edilmesi gerektiğini gösterir.

Gerçekten de bu durum kimi kurnaz popülist liderlerin (ve onların halkla ilişkiler uzmanlarının), onlardan şüphe duymayan ve onları asla eleştirmeyen bir kamuoyuna dolayımlı halk imgelerini zorla yutturdukları tek yönlü bir operasyon değildir. "Halk" imgeleri ve temsilleri ikna edici bulunduğu ve karşılığı olduğu müddetçe etkindir. Peki bunun hükmünü kim verir? Ve bu yargılar hangi zeminde üretilir?

Saward: Performans olarak "halk"

Saward'ın (2010) "temsil iddiası" kavramı bizlere bu süreçlere ilişkin kimi ipuçları sağlar ve "halk" adına verilen kararlarda izleyicilerin ve seçmenlerin rolünü anlamamıza yardımcı olur. Debord'un, çağdaş "gösteri" çağında tüm toplumsal ve siyasi ilişkilerin altında yatanın imgeler olduğu iddiasına uyumlu bir biçimde, Saward'ın çalışmasında da siyasi temsilin tüm biçimlerindeki estetiğin ve performansın rolünün altı çizilir.

Saward'a (2008, s. 273) göre:

> Siyasi temsil ilkesel olarak bir dizi aktörü kapsayan ve bazılarının (seçilmişlerin) tamamen sahip olduğu, diğerlerinin (geriye kalan herkesin) tamamen sahip olmadığı, sabit ve tartışılmaz bir olgusal durum değil; oldukça değişken, dinamik ve rekabetçi bir süreçtir. Siyasi temsil aynı zamanda güçlü estetik ve kültürel bileşenlerden oluşan bir fenomendir – temsilci olma niyetinde olanlar kendilerini *şöyleyiz böyleyiz* diye, bir seçmen çevresine ve belki de iddia sahipleri tarafından özellikle seçici biçimde nitelendirilmiş (veya resmedilmiş) daha geniş kesimlere sunarlar.

Saward, siyasi temsilcilerin gerçekten de "seçmenlerinin 'temsilini yapmaya' (sanatsal açıdan resmetmek ya da tasvir etmek anlamında) seçmenlerin kendi kendilerinin farkına, orta-

ya atılan iddiaların içerisinde varmalarını sağlamak için ihtiyaçları olduğunu" belirterek devam eder (2010, s. 140).

Burada çağdaş popülizm içerisinde "halkın" temsili üzerine düşünmeyi gerekli kılan iki ilgili nokta bulunur. İlkinde Saward, siyasi temsilin merkezindeki olumsallık ve sürekli müzakere/pazarlık üzerinde durur. Bu anlamda, siyasi temsil, belirli aralıklarla yapılan seçimlerle kazanılmış yetkilerle sabitlenen bir statüden çok devam edegelen bir süreç olarak ele alınır. Bunun gibi, "halkı" temsil iddiaları hiçbir zaman tam anlamıyla "hazır ve durağan" bir şekilde değil, bilakis, sürekli bir akış ve meydan okumalara açık oluşuyla anlaşılmalıdır. İkincisinde ise, "halkın" ne anlama geldiğine ilişkin süregiden tartışmaların temelini oluşturan performanstır. Saward da tartışmaya (2010, s. 67) dair şunları not eder: "İddiaların temsilî sayılabilmeleri *için*, hazırlanmış, eylenmiş ve paketlenmiş olması gerekir. Siyasi başarının kalbinde temsil iddiasının başarılı icrası bulunur." Buna göre, "halk" adına konuşmanın başarılı ya da başarısız olduğuna karar verme yalnızca seçimler baz alınarak yapılamaz (her ne kadar seçimler bu sürecin önemli göstergelerinden biri olsa da). Bu karar verme süreci parametrelerini temsil performansının "karşılık bulup bulmadığına" ve belirli bir grup izleyici tarafından ikna edici bulunup bulunmadığı üzerine kurar.

Bunun gibi, başarılı bir "halk icraatı"nın onlar adına konuşmaktan daha fazlasını gerektirdiği açıktır. Sözgelimi, kendi mahallenizdeki alışveriş merkezinde "halk" adına konuştuğunuzu yüksek sesle iddia edebilirsiniz ancak herhangi birinin sizi dinleyeceği, önemseyeceği ya da iddianızı kabul edeceği şüphelidir. Etkin ve yaygın olmayı hedefleyen tüm iddialar için temsilde performansın rolünün üstünde durmak, Austin'in (1975, s. 16) de "kazanılmış olanı korumak" biçiminde ifade ettiği olguya işaret eder. Bu en az iki şeyi gerektirir. Öncelikle, performansın dinleyicisi ya da izleyicisi bulunmalıdır. İkincisi ise, bu izleyiciler, performansı anlamalı ve iddiayı kabul etmeyi tercih etmelidirler. İlgili iddia açık ve ikna edici olmalıdır. Oyunun bu noktasında düşünümsel bir ilişkiden bahsedilebilir. İzleyici-

ler yalnızca popüler özneler olmaya çağrılan sessiz yığınlar değildirler, bilakis kabul etmeyi tercih ya da reddeden veya kendi hakkında ileri sürülenleri dönüştürebilen öznelerdir. Saward'ın (2010, s. 36-37) belirttiği üzere, "izleyiciler özne olarak kendileriyle ya da diğerlerinin iddialarında kendilerine sunulan öznelerle ilgili karşı iddialarda bulunabilirler"

Bununla birlikte, nasıl olur da kurulmadan önce gözlemlenebilir bir şekilde var olmayan "halk", popülist liderin kendileri adına ortaya koyduğu dolayım iddiasına ya da kendileri hakkındaki karşı iddialara yanıt verebilir? Saward'ın seçmenler ve izleyicileri tanımlarken bunları birbirinden farklılaştırması aslında "halk" adına konuşma iddiasının kimler tarafından izlendiğini ve üzerine düşünüldüğünü ayırt etmeye yarar. Seçmenler, temsilcinin *adına* konuşma iddiasında olduklarına işaret ederken, izleyiciler temsilcinin iddialarını yönelttikleri kişilerdir (Saward 2010, s. 48-57).[8] Dolayısıyla popülizm içerisinde, seçmenlerin kimlikleri, popülist liderin "halk" nitelendirmesine uygun bir biçimde kurulurken izleyiciler muhtemelen (çoğunlukla) çok daha geniş bir kitleyi (gazeteciler, diğer siyasetçiler, konuyu uluslararası alanda takip edenleri) kapsar. Örneğin Geert Wilders'in "halk" kavrayışı –beyaz, yerli, Hollandalı, yani sıklıkla "Henk ve Ingrid"[9] diye anılan (van Zoonen 2012, s. 65)– seçmenden oluşurken, izleyici kitlesi çok daha geniştir; temsil etmeye soyunduğu "halk" ile ilgili iddiaları katılmış olduğu uluslararası konuşmalarla, kitaplarla, filmlerle ve medyadaki görünürlüğü ile dünyaya yayıldı. Bir başka deyişle, Wilders yalnızca doğrudan kendi "halkıyla" (seçmeniyle) konuşmakla ilgilenmez, o aynı zamanda *diğerlerine* (izleyiciler), dolayımlı performansları aracılığıyla "halk" adına konuşuyor olarak görünür.

---

8 Saward izleyicilerin ve seçmenlerin iddiayı kabul edip etmemelerine bağlı olarak ya "müstakbel" ya da "halihazırdaki" olabileceklerini not eder. Dolayısıyla, izleyicilerin ya da seçmenlerin "müstakbelliklerinden" "halihazırdaki olmaya" geçişi iddianın muhatabının kararına sıkı sıkıya bağlıdır.

9 Wilders'in toplumun kalbini ve omurgasını oluşturanları, fakat aynı zamanda siyasi elitler tarafından hiç hak etmedikleri şekilde görülenleri tanımlamak için kullandığı ifade – e.n.

Bu, "halk" performanslarının başarısı ve etkinliğinin altında aslında *seçmenler* ve *izleyicilerde* karşılık bulması vardır. Bu iki grubu ayrı ayrı ele aldığımızda, karşımıza ilk çıkan seçmenler ya da bazılarınca "halk" olarak tanımlananlardır. Elbette popülistin performansına ilişkin "halk" nosyonuna karşılık gelenlerce "halk" için konuştukları iddialarına dair kimi kabullere ihtiyaç duyulur. Saward (2010, s. 151-53) bu tip faydalanma biçimlerine "kabul eylemi" ya da "kabul etkinlikleri" adı verir ve şu önemli soruyu sorar: "Temsilcilerin verili iddialarının kabul edilip edilmediğini nasıl bilebiliriz?" (152). "Kabul eylemlerinin" birçok farklı biçim alabildiği ve farklı dolayım kanallarıyla ifade edilebildiği gibi, bu soruya da tek bir yanıt vermek mümkün değildir. Daha önce bahsedildiği üzere, "kabul etkinliklerinin" en açığı ve en kolay ölçülebilir olanı "halk" adıyla anılanlardan alınan oylarla kazanılan seçim başarılarıdır. Şayet bu oyları koruyamazsanız, "halk" için konuşma iddianız Çay Partisi adaylarından Christine O'Donnel ve Herman Cain'in ani düşüş örneklerinden de görülebileceği gibi çok da ikna edici olmayabilir. Diğer görülebilir ve dolayısıyla açık kabul işaretleri ise, parti üyelikleri, yapılan bağışlar, destek gruplarının kurulması ya da seçim alanı dışından "halkınızın" sizi yürüyüşlerde, seçim kampanyalarında, konuşmalarda ya da televizyonda size tapan kitleler önünde desteklerken çekilmiş görüntülerin yayılması olarak düşünülebilir. Kabul etkinlikleri *Twitter* ya da *Facebook*'ta takipçi sayısının artması biçimini bile alabilir. Kimi performanslar zirve yaptıkları durumda, popülist liderlere duygusal bağlanma güdülerini harekete geçirir. Saward zaman zaman sessizliğin de kabul anlamına gelebileceğini, bunun örtük bir kabul ya da iddianın kabulü (ya da en azından iddiaya itirazın yokluğu) olarak okunabileceğini ifade eder. Öte yandan, "sağır edici sessizlik" tam tersini de işaret ediyor olabilir – sadece iddianın karşılık bulmamasından değil, aynı zamanda kimsenin karşı meydan okumaya uygun olmamasından (daha önce verilen alışveriş merkezi örneği bu noktada da geçerlidir) dolayı yeterince anlamsız göründüğünden böylesi iddialar karşısında sessizlik örtük bir kabuldense, kayıtsızlık anlamına gelir.

Yine de, belki de kendi seçmenleriniz tarafından kabul edilmek kadar önemli olan bir başka husus diğer izleyicilerden –özellikle "halkla" iç içe ya da onun temsilcisi olduğunuz izlenimini sağlayabilmek için– edinilecek bir karşılama ya da onların da gündeminde olabilmektir. Saward bu ilişkilerin karmaşık doğasını "ikna edilmiş seçmenlerin popülist liderlerin iddialarını büyük çoğunlukla kabul ettiğini ancak iddiaların esas hedef kitlesi olan daha geniş izleyicilerin onu ya reddedeceğini ya da çok ciddi bir şüpheyle karşılayacağını" dile getirerek kabul eder (Saward, 2010, s. 152). Popülist açısından bu durum duyguları harekete geçirilmiş "halkın" kendi adına konuşuluyor olduğu iddiasını kabul ettiği ancak "halkın" dışında kalanların –diğerlerinin– iddiaları yanlış bulacağını gösterebilir. Biz yukarıda bahsedilen etkinlik çeşitlerinin –yürüyüşler, çevrimiçi destek gösterileri, seçimler vb.– yalnızca "halkı" memnun etmeyi amaçlamadığını, aslında çok daha geniş çaplı bir izleyici kitlesine dönük bir mesaj yayma amaçlı olduğundan dolayı bu kitlenin popülistler için ne kadar önemli olduğunu biliyoruz. Bu tip izleyiciler gerçekten çok önemli bir rol üstlenirler: İddialar üzerinde uzun uzun düşünüp tartışabilirler, iddiaların yayılması süreçlerine katılabilirler ya da popülistlerin iddialarının yankılarını tartışarak ona daha geniş anlamlı bir meşru zemin kazandırırlar (150). Dolayısıyla, daha çok sayıda olan izleyici belki kişisel olarak popülistlerin "halk" adına konuştukları iddiasını kabul etmeyebilirler –ortaya koyulan "halk" tiplemesine uymadıklarını düşünebilir ya da bu iddiayı ileri süren popülisti bir şarlatan olarak görüyor olabilirler–, "yutmaları" gereken zoka ise popülistlerin "halk" adına konuşuyor oldukları iddiasının bu insanlarda karşılık bulduğu fikridir.

Açıklayıcı bir örnek vermek gerekirse, sözgelimi kimileri kendisini Sarah Palin'in sınırlarını çizdiği "halk" tanımı içine oturtamayabilir (bu kesim onun seçmenleri olmayanlardır) ancak yine de Çay Partisi kampanyasında Palin'in "halk" adına konuştuğunu gösteren televizyondaki haber programları aracılığıyla onun izleyicilerinin bir kısmını oluştururlar. Kampanya esnasında takipçilerinin ateşli adanmışlıkları karşısında biri çı-

kıp Palin'in mesajlarının kendi tanımladığı "halk" yorumunda bir karşılığı olduğunu kabul edebilir ve onun *bu "halk" adına* ortaya koyduğu iddiaların yine bu "halk" için ikna edici olup olmadığını yargılayabilir. Gerçekten de onun "halk" adına konuştuğu iddiasını kabul etmekle, onun siyasal inançlarına katılmamak kusursuz biçimde tutarlıdır. Önemli olan Palin'in iddialarının yankı buluyor olmasıdır. Dolayısıyla, "halk" adına konuşmaya dair dolayımlanmış popülist iddianın karşılık bulduğu hükmünü asla *sadece* "halk" vermez.[10]

"Halk" için bir vekil olarak kitle medyası

Tüm bu süreçle ilgili son soruysa, "halk" adına konuştukları iddiasındaki popülistlerin performanslarını, muhtemel izleyiciler ve seçmenler gerçekte nasıl "algılarlar"? Her ne kadar performansların iletildiği çok sayıda dolayım kanalı bulunsa da (seçim kanalları, patronaj ağları vb.), çağdaş siyasette, kitle medyası dolaşıma sokmada, iletmede, basmada, yayınlamada ve performansların yeniden üretiminde açık bir biçimde kilit rol oynar.[11] Ancak, kitle medyası bu anlamda popülistler için tarafsız bir megafon olmadığı gibi, bu performansların basitçe tarafsız bir hakemi de değildir. Bilakis, kitle medyası, popülist liderler, seçmenler ve izleyiciler arasında süregiden "halkın" anlamı üzerine tartışmalara en az iki yolla dahil olduğunu sezdirir. İlki, pek de şaşırtıcı olmayan bir biçimde kitle medyası içerisinde yer alan gazetecilerin, editörlerin ve yapımcıların "halkı" hangi görseller ve tanımlamalarla sunacağına karar vermesi ve nasıl çerçeveleyeceğini belirlemesidir (Akkerman, 2011; Bos, van der Brug ve de Vreese, 2010, 2011). İkinci yol ise daha az açık ve buradaki amaçlarımız düşünüldüğünde oldukça ilgi çekici olan yoldur –medyanın kendisini "halk"

10 Her ne kadar bu bölümün kapsamını aşıyor olsa da, Saward yakın zamanda yapmış olduğu çalışmasında temsilcilerin iddialarının demokratik meşruiyeti değerlendirilirken hangi şartların oluşması gerektiğini not eder (Saward, 2014).

11 Her ne kadar araştırmasının arka planında "temsil iddiası" kendisini sezdirse de, Saward (2010) ne "medya"nın rolüne ne de birçok temsil iddiasının aslında dolayımlanmış olduğu olgusuna göndermede bulunur.

için zaman zaman bir vekil olarak konumlandırması–; burada yalnızca "halk" adına dolayımlanmış iddiaların alınıp dolaşıma sokulması değil, aynı zamanda bu ifadelerin, *"halk" adına aktif bir biçimde yargılanması* da söz konusudur. "Halk" adına konuşma süreçlerini oldukça karmaşıklaştıran bu duruma –medyanın "halk" adına konuştuğu iddiasına– bölümün son kısmında eğileceğiz.

Kendiliğinden toplumsal bir tabanı olmayan, inşa edilmiş "halk", çok sayıda tanımlamaya açıktır. Ancak, bu durum sadece "halk" adına öne sürülen dolayımlı iddialara yönelik değil, aynı zamanda "halk" adına dile getirilmiş iddialara cevap mahiyeti de taşır. Pels (2003, s. 51, vurgu bana ait) günümüz demokrasilerinde "uzmanlar ve yurttaşlar arasında bitmek bilmeyen bir oyun (*ya da daha çok kendilerini halkın gerçek temsilcileri olarak sunan gazeteciler*)" diye vurgularken veya tıpkı "medya uzmanlarının gün geçtikçe siyasi eliti kontrol eden 'rasyonel yurttaş' (ki bu her zaman için mitik bir figürdür) rolüne soyunmalarını" tasvir ederken bu süreci kasteder (2003, s. 60). Benzer biçimde, Simons (2002, s. 171) "bugünün" kamuoyunun ister istemez dolayımlı bir doğası bulunduğunu ileri sürer. Tıpkı büyük medya şirketlerinin daha büyük hisseler için rekabet ettiği gibi, bu kurumlar "halk" adına konuşabilecekleri bir pozisyon tutabilmek için siyasi bir rıza arayışındadırlar.

Bu oyunun tüm dünyada gerek geleneksel gerekse yeni medya araçlarında oynandığını görmek mümkündür. Geleneksel medyaya dair ilgili rolün Birleşik Krallık'ta *Sun*, Almanya'da *Bild*, Birleşik Devletler'de *New York Post* ya da Avustralya'da *Daily Telegraph* gibi gazetelerce nasıl ortaya koyulduğu, ilgili kurumların bunu yaparken "halkın" sorunlarını –yasadışı göçe karşı "sıkı önlemler" almak ya da kanun ve nizam konusunda daha "sert" tedbirleri yürürlüğe koymak gibi talepler– konu edinen kampanyalar yürütmeleri de kendilerini "halkın" sesi olarak konumlandırmalarını sağlar. Bu gibi gazetelerin belirli popülist liderlerin diğer siyasetçiler karşısında söylemlerini nasıl sunduğu da üzerine düşünmeyi hak eder. Örneğin, Pauline Hanson Avustralya'da siyaset sahnesine çıkarken, yazılı *tabloid* basın onu "dinkum

stirrer"[12] olarak sunmuş ve "onun fikirlerinin pek çok Avustralyalı tarafından paylaşıldığını, onun yaptığının basitçe bunu kamuoyu gündemine taşımak olduğunu yazmışlardı" (Scalmer, 1999). Benzer şekilde, Art (2005) Avusturya'dan bir *tabloid* örneği *Kronen Zeitung*'un devamlı Jörg Haider'i övmesini ve eşzamanlı bir biçimde, rakip siyasetçiler ona saldırırken, Nazileri savunduğu iddialarına karşı onu müdafaa etmelerini örnekler.

Bu örnekler yalnızca gazetelerle sınırlı kalmaz. *Fox News* kanalının Çay Partisi'ne sürekli desteği o kadar yoğunlaşır ki popülist hareketin ve kanalın yaptığı "halk" tanımlaması iç içe geçer. Çay Partisi protestoları üzerine yazan Skocpol ve Williamson (2012, s. 131) "*Fox News*'un, protestolarla kanalın markası arasında doğrudan bir bağlantı kurduğunu ve 'Fox Milleti" üyelerinin, Çay Partisi hareketinin *Fox News* izleyicilerinden doğan doğal bir uzantısı olarak görmesini sağladığını" not eder. Simons (2011, s. 216) benzer bir akıl yürütmeyle, Sarah Palin'in "gerçek Amerika" popülist kavramsallaştırmasının *Fox News* izleyicilerinin düşünce dünyasıyla nasıl örtüştüğünü not eder. Elimde kesin bir veri bulunmasa da, *CBS News/New York Times*'ın (2010) yapmış olduğu bir anketin sonuçlarına göre Çay Partisi destekçilerinin birincil kaynağı *Fox News*'tur ve destekçilerin %63'ü siyasi gelişmelerden ve gündeme dair haberlerden bu televizyon kanalı ile haberdar olduklarını belirtmişlerdir.[13] Bu tip medya formlarının "halk" olarak sunmak istedikleri "halk" ile popülistlerin adlarına konuştuklarını iddia ettikleri "halk" arasında benzerlik Bolivarcı çevrelerin Chávezci devlet televizyonunu kendilerine birincil haber kaynağı olarak gördüğü Venezuela örneğinde de kendini tekrar edebilir (Hawkins, 2010). Bir başka yerde, Stewart, Mazzoleni ve Horsfield (2003, s. 233) neo-popülizm ve medya üzerine derledikleri bir çalışmada "neo-popülist hareket-

12 Avustralya argosunda, "dinkum" hakiki ya da gerçek anlamına gelirken, "stirrer" bir sorunu daha da büyütenlere verilen sevecen bir ifadedir.

13 Williamson, Skocpol ve Coggin (2011, s. 30) tartışmayı, *Fox News*'in ne gazetecilikle ne de propagandist bir bilgi kaynağı olmakla ilgisi olmadığını, onun daha çok kolektif eyleme bir altyapı ve mekân sağlayan, kolektif kimlikler ve dayanışma üreten–Minkoff'un (2001) teriminden faydalanarak– bir 'milli toplumsal hareket örgütü' olduğunu ileri sürecek boyuta taşırlar.

lere ilişkin olumlu haber yapan medya organlarının izleyicilerinin büyük çoğunlukla bu hareketlerin destekçisi olma eğiliminde oldukları" sonucuna vardıklarını belirtirler.

Yeni medya "halkın sesi" olma hususunda daha belirgin bir nitelik taşıyor. Özellikle, konu popülistlerin dolayımlanmış iddialarına yanıt verme olduğunda, *Twitter* gibi sosyal ağlar ve *blog*ların eski iletişim araçlarından çok daha dinamik ve çok-yönlü iletişime açık oluşu dikkat çeker. Ancak, yeni medya biçimlerinin gerçekte "halkı" ne ölçüde temsil edebileceği konusu oldukça şüphelidir. *Blog* dünyasındaki kimi sesler diğerlerini bastırır ve bu gibi ağlarda bulunabilmek için belli bir teknik okuryazarlık gerekir. Bu durum özellikle Beppe Grillo'nun Beş Yıldız Hareketi üzerine yapılan katılım ve temsil tartışmalarında açıklığa kavuşur. Bir grup yazar (Diamanti, 2014) hareketin bu yolla içerici bir nitelik taşıdığına ilişkin sinik bir yaklaşım gösterirken, bir diğer grup ise (Navaria, 2008; Turner, 2012) bu biçimin oldukça içerici olduğunu savunurlar. Benzer tartışmalar, Çay Partisi'nin sosyal ağları nasıl kullandığı (Rohlinger ve Klein, 2014), *Facebook* gruplarının muhalif gruplar için "yankı odaları" görevini üstlendiği Thaksin yönetimi sonrası Tayland'da sosyal medya kullanımının rolü (Grömping, 2014) konularında da gözlemlenebilir.

Geleneksel medya da, yeni medya da popülizm içerisinde bir yandan popülist iddiaları "halka" duyururken aynı zamanda bu iddiaların meşruluğunu, kendilerini "halkın" temsilcisi gibi sunarak sorgulamak üzere çok-yönlü bir rol üstlenirler. Bu durum, "halkın" dolayımlanmış temsilinin nasıl çabukça sönümlenebileceğine ilişkin bizlere iyi bir örnek sunar. Kendisini "halkın" temsilcisi olarak kuran popülist aktörün iddiası, ilgili iddianın esas sahibi "halk" tarafından değil, ancak kitle medyasının kendileri (halk) için popülist figürlerin iddiasını değerlendirdiği, cevapladığı ve onlar adına konuştuğu bir sürecin sonucunda test edilmiş olur. Bu gibi durumlarda, kitle medyası hem "halk" imgesinin dolayımlayıcısı hem de "halkın" sesi görevini üstlenmiş olur. "Halk"ı kimin temsil ettiği konusunda, onunla gerçekten özdeşlik kurabileceklerin kenarda âdeta izleyici olduğu, popülist aktör ve medya arasında bir tür geribildi-

rim çemberi oluşturulmuştur. Saward'ın terminolojisine dönecek olursak, seçmenler bu noktada yerlerini, popülist sahiciliği ve meşruiyeti "halk" adına denetleyen ve değerlendiren izleyicilere (kitle medyası formunda) bırakmıştır.

Yine de "halk"ın dolayımlı imgeleriyle ve vasıflandırmalarıyla özdeşleştirilen ya da özdeşleştirilmeyen kişiler aciz birer seyirciden ibaret değildirler. Şayet, iddialar "halk" adına popülist liderce ileri sürüldüyse ve bu medyanın tüketicileri arasında karşılık bulmuyorsa (ki bu insanlar, günün sonunda, herkesin sözümona adlarına konuştuğunu iddia ettiği "halktır") iddiaların reddedilmesi ihtimali çok yüksektir. Pels'in de (2003, s. 60) ileri sürdüğü gibi insanlar aptal değildir ve genelde performansların ya da ortaya atılan iddiaların sahici olup olmadığının farkındadırlar: "Biçimsel bir uzmanlık olmaksızın, sıradan vatandaşlar medya-politik sahnede neyin icra edildiğini gerçekçi bir biçimde değerlendirecek kapasiteye sahiptirler." Bu kitle medyasının değerlendirilmesi farklı biçimler de alabilir – *Fox News*'in fazla "solcu" olduğu iddiaları ve dolayısıyla "halk" adına uygun bir biçimde söz söyleyemediğinden ötürü Çay Partisi'nin bir kanadının boykotuna uğramasında görülmüş olduğu üzere, protestolar, editörlere yazılan şikâyet mektupları (Akkerman, 2011; Rooduijn, 2014a) ya da boykotlar (bkz. Freedlander, 2013). Yine kitle medyasına verilen tepkiler, "halkın" alternatif seslerinin ortaya çıkışı şeklinde ya da yeni medyada "halkı" gerçekten kimin temsil ettiği biçiminde kapışmalarla gerçekleşebilir (Lievrouw, 2011). Ya da tüm medya kaynaklarının alabileceği en kötü biçimi alır ve kendisini "halkın" –ilgi ve sonrasında itibar, tiraj, okuyucu/izleyici ve en önemlisi kâr yokluğu sonucundan– bir vekili olarak sunar.

Sonuç

Bu bölümde çağdaş popülizmde "halk" adına konuşma süreçlerinde dolayımlamanın karmaşık doğası üzerinde duruldu. Popülizmin "dolayımlanmamış" ya da "doğrudan" doğasına ilişkin varsayımlar sorgulanırken, dolayımın çağdaş popülizmin

temel bileşeni olduğu, "halkın" temsilinin liderler, seçmenler, izleyiciler ve medya arasında oldukça dinamik ve aslında sonu olmayan bir süreç olduğu vurgulanarak açıklığa kavuşturmaya çalıştım. Çağdaş siyaset medya-merkezli ve "gösteri" temelli bir forma büründükçe, estetiğe ve popülizmin edimsel bileşenlerine odaklanmak, özellikle "halk"ın ortaya çıkışına ilişkin dinamikler anlaşılmak istendiğinde, daha önemli hale gelir.

Bu bölümden çıkarılacak üç önemli ders var. İlki, popülizm üzerine düşünürken "halk"ın temsilleri konusunda sahnedeki dinamizmi, siyasi temsilin ve dolayımın "halk" adına konuşma iddialarındaki kritik rolünün üstüne basarak bir arada düşünmeli ve bu formda tanımalıyız. Saward'ın çalışmalarının da gösterdiği üzere, popülist temsiller bir durum değil, *süreçtir*. Çıkarılması gereken ikinci ders ise, popülist "başarı"dan anlaşılması gereken şey yalnızca oy çokluğundan ibaret değildir. Popülist liderlerin ve siyasi partilerin seçim performansları üzerine çalışmak şüphesiz ki önemlidir ancak "halk"ın formülleştirilmesi, "dikkati" üzerine toplama, karşılık bulma ve "halk"ın performansları kabul etmesi gibi popülist başarının ve etkinin anahtarlarıyla, bunun çok daha ötesinde bir noktaya işaret eder. Bu anlamda, çağdaş popülizm artık çürümeye yüz tutumuş parti destekçilerinin yavaş yavaş ortadan kaybolduğu ve siyasi performanslar için yeni izleyicilerin süreli bir biçimde hem formülleştirildiği hem de hedeflendiği günümüz medyatikleşmiş siyasi arenasında grup kimliklerinin nasıl oluşturulabileceği konusunda oldukça öğreticidir. Buna bağlı olarak, bölümden çıkarılabilecek üçüncü ders ise "halk"a yönelik popülist performansların kabul görmesinin artık yalnızca "halk" olarak nitelendirilmiş kitlenin bunu onaylamasıyla mümkün olmadığı, ancak daha geniş izleyicilerin kabulüne ihtiyaç duyduğudur. Bir başka deyişle, popülistlerin "halk" adına konuşma iddiası artık sadece "halk"ı değil, daha geniş bir izleyici kitlesini de hesaba katar. Tüm bu dersler, çağdaş popülizm çalışmalarında teorik sadelik arayanlar için teselli edici olmasa da, oldukça basit gibi görünen "halk" adına konuşma meselesinin kalbinde yatan zenginliğin ve karmaşıklığın hakkını verir.

Sahne II: Popülizm ve Kriz

> "Kriz", kolayca uydurulup değersizleştirilebilen muğlak bir terim. Dolayısıyla "popülizmi" (ya da neredeyse her şeyi) "krizle" ilişkilendirmek çok zor değil. Ayrıca, aslında "kriz" pek de bütünlüklü olmayan fenomenler demetinin tarifinden ibaretken, birbirinden ayırt edilebilir bir nosyonmuşçasına onu popülizme isnat etmek gibi totolojik bir eğilim söz konusudur. Zaman zaman yerinde ayrıştırmalar popülizmin krizleri değil, popülizmin (ya da başkaldırıların, ayaklanmaların) krizleri ürettiğini ortaya koyar.
>
> – KNIGHT (1998, s. 227)

21. yüzyılın ergenlik döneminde olduğumuz şu günlerde, insanlık Küresel Mali Krizler, Euro Bölgesi Krizi, çevre krizleri, çeşitli insani krizler gibi çok sayıda krizin aralarında bulunduğu bir krizler çağında yaşıyor gibi görünüyor. Daha geniş anlamda, bizlerin demokrasiye inanç konusunda bir krizden geçtiğimiz iddia ediliyor (Crouch, 2004; Zakaria, 2013). İnsanların temsilcilerine, "elit"lere ve siyasete olan güvenini tamamen yitirdiği bu gibi durumlarda, sahne âdeta "halka" seslenen ve yaşanan güven kaybını büyüterek başarı kazanan popülistler için hazırlanmış hale gelmiş gibi görünüyor. Krizler popülizmi besler, öyle değil mi?

Bir ölçüde bu iddia geçerlidir. 2013 yılında İtalya'da Beppe Grillo'nun Beş Yıldız Hareketi ulusal seçimlerde geçerli oy-

ların neredeyse dörtte birini alarak müthiş bir çıkış yaptı. Yine Kuzey ülkelerinde popülist partiler sağlam bir çıkış eğilimindeler, Latin Amerika'daysa, Rafael Correa Ekvador'da üçüncü dönem başkanlığının keyfini çıkarırken, Venezuela başkanı Nicolas Maduro, Chávez'den aldığı bayrağı taşımayı sürdürüyor. Buna rağmen, bir başka yerde popülistler bu kriz zamanlarında yukarıdaki örnekler kadar parlak zamanlar geçirmiyorlar. Cumhuriyetçi Parti içerisinde hâlâ biraz olsun etkileri olsa da Çay Partisi kendi yıldız adaylarının küçük düşürücü mağlubiyetlerinin ardından örselendi; 2014 Avrupa Birliği seçimleri sonrası, yere göğe sığdırılamayan "Avrupa Özgürlük İttifakı" (Le Pen-Wilders ittifakı) Avrupa Parlamentosu'nda bir grup kurmayı başaramadı ve krizlerle boğuştuğu iddia edilen daha birçok ülkede popülistler ya ortaya çıkamadı ya da başarılı olamadılar. Dünyanın çeşitli bölgelerinden bir araya getirilen örnekler popülizm ve krizler arasında doğrudan bir nedensellik kuran –krizlerin ya dış kaynaklarca tetiklendiği ya da popülizm için gerekli bir önkoşul olduğu– öğrenilmiş bilgeliğe meydan okuyor.

Bu bilgiler ışığında, önümüzdeki bölüm, popülizm ve krizler arasındaki ilişkiyi krizleri yalnızca popülizmin tetikleyicisi olarak kurmayan, popülizmin aslında nasıl da *krizleri tetikleyen* bir yapısı olduğunu ileri süren yeni bir bakış açısıyla ele almayı öneriyor. Bu durum, krizlerin hiçbir zaman "nötr" bir fenomen olmamasıyla ve popülist başarı için sahneyi kuran aktörlerce dolayımlanıp "icra" edilmesi gerekliliğiyle ilgilidir. Burada, popülist aktörlerin bu "başarısızlığın gösterileştirilmesi" süreçlerine krizlerin altını çizerek aktif bir biçimde katılmalarının siyasi tartışmaların alanını ve kullanılan terimleri aşırı basitleştirmelerine, yaklaşmakta olan krizi engellemek veya çözmek için güçlü liderliği ve hızlı politik eylemi savunmalarına, "halkı" elitler veya tehlikeli Ötekiler karşısında konsolide etmelerine imkân tanıdığını tartışacağım. Bu argümanla yola çıkarak, bu bölümde, krizi popülizmin tamamen dışında kavrayan bir kavramsallaştırmadan uzaklaşıp kriz performanslarının siyasi üslup olarak kavramsallaştırılmış olduğu üzere popülizme *içkin bir özellik* olduğunu iddia edeceğim.

Bir başka deyişle, eğer kriz performansları olmasaydı, popülizm olmazdı.

Bunu öne sürmek için, bölümün ilk kısmı, çağdaş popülizm literatüründeki kriz ve popülizm ilişkisinin peşine düşen çalışmaların krizleri popülizmin dışında ele alan yaklaşımların en baskın olduğu yer olmayı sürdürdüğünü göstererek inceleyecek ve bunun neden bir sorun teşkil ettiğini açıklayacak. İkinci kısımda ise krizin kavramsallaştırmasını yine krize içkin olan dolayımlı performansların ve gösterileştirmenin fenomeni tanımlarken hesaba katılması gerekliliği tartışılacak. Üçüncü kısım, popülist aktörlerin kriz "icrasına" nasıl soyunduğunu popülist figürlerden örnekler vererek ve bunun diğer "kriz siyasetlerinden" nasıl farklılaştığını açıklayarak altı aşamalı bir modelle sunacak. Bölüm genel olarak, krizler popülistlere etkili olabilecekleri sahneyi sunarken, popülistlerin çoğunlukla "sahne kurulum aşamasında" önemli roller üstlenmeleri gerekliliği üzerinde duracak.

Popülizm ve krize güncel yaklaşımlar

Çağdaş popülist literatürde krizlerin rolüne ilişkin yaklaşımlar geniş bir spektrumda ele alınabilir. Popülizmin ortaya çıkışı ile krizler arasında doğrudan bir bağ kuran bir grup yazar olduğu gibi, bu bağdan tam anlamıyla emin olmayan bir grup da vardır. Küçük de olsa bir başka grup ise iki fenomen arasında bir bağ bulunmadığını ileri sürer. Bu yaklaşımların her birinin paylaştığı tek husus ise krizleri popülizme *dışsal* olarak kavramsallaştırıyor oluşlarıdır. Bu konumlanışlar aşağıda özetleniyor.

İlk olarak, krizlerin popülizmin önkoşulu olmasını zorunlu gören yaklaşımlar düşünülebilir. Bu anlamda krizleri popülizme ilikleyen en iddialı yazarın Laclau olduğu söylenebilir. Laclau'ya göre siyasi bir mantık olarak popülizm, basitçe, krizler olmadan var olamaz. İlk dönem çalışmalarında "popülizmin ortaya çıkışının, tarihsel olarak, daha genel toplumsal krizin bir parçası olan egemen ideolojik söylemin kriziyle bağlan-

tılı olduğunu" (1977, s. 175) ileri sürer. Daha güncel bir çalışmasında ise "belirli düzeyde krizin popülizm için bir önkoşul olduğunu" ifade eder (2005b, s. 177). Aslına bakılırsa, krizlerin yokluğunda bugün tarihsel olarak çok önemli kabul ettiğimiz birçok figürün kenarda kalacağını iddia edecek kadar ileri gider:

> 1930'lardaki çöküş olmasa, Hitler bağırıp çağıran bir çete liderinin ötesine geçemezdi. Cezayir Savaşı sırasında Dördüncü Cumhuriyet'in krizi olmasaydı De Gaul'ün halka seslenişi tıpkı 1946'daki gibi duyulmazdı. 1930'ların Arjantin'indeki oligarşik sistem ilerici biçimde erozyona uğramasaydı, Peron'un yükselişi hayal bile edilemezdi (2005b, s. 177).

Daha geniş anlamda, Laclau, "temsil krizini her türlü popülist ya da kurulu-düzen karşıtı çıkışların köklerinde gördüğünü" iddia eder (2005b, s. 139). Açıkça ifade etmek gerekirse, Laclau'ya göre, popülizm krizler onu yaratmadığı sürece ne başarılı olabilir ne de ortaya çıkabilir. Laclau'nun çalışmalarından etkilenmiş popülizm araştırmacıları, krizler hegemonik söylemde "kırılma" ihtimali sunar ve dolayısıyla karşı söylemler kendilerine bir alan bulabilir diye görme eğilimini devam ettirerek onunla benzer bir yol izlerler. Örneğin, Stavrakakis (2005, s. 247) "yeni söylemlerin ve yeni kimliklerin ortaya çıkışı her zaman bir önceki hegemonik söylem düzeninin yerinden edilmesi ya da kriziyle ilgilidir. Bu durum popülist söylemler için de geçerlidir," ifadesini kullanır ve 2000'lerin başında Yunanistan'da dinî söylemin ortaya çıkışını Avrupa Ekonomik Topluluğu'na giriş esnasında yaşanan krizde arar. Bir başka yerde, Mouffe (2005a, 2005b) popülizmi siyasi temsil krizine ve "post-siyaset"in ortaya çıkışına bağlarken, Barros Menemizm'i şiddetli bir kriz algısıyla ilişkilendirir.[1]

1 Krizler ve popülizm arasındaki ilişki söylem analizlerinin diğer biçimlerinde yeterince net değildir. Bir tarafta, Hawkins (2010, s. 94) Chávezciliğin yükselişini "hukukun üstünlüğünün altüst oluşuna bağlı olarak yaşanan meşruiyet krizine ve siyasi sistemin çürümüş olduğu algısına" bağlarken, Bruhn (2012) Meksikalı sol popülist başkan adayı Andres Manuel Lopez Obrador'unkini iktisadi krizle ilintilendirir. İki yazar da iddialarını yeterli sayıda ampirik kanıtla destekler.

Kriz ve popülizm arasında güçlü nedensellikler kurma eğilimi popülizmi bir strateji olarak gören yaklaşımın çağdaş literatüründe de yer alır. Örneğin, Roberts (1995, s. 113) popülizmin "kriz ya da esaslı bir toplumsal dönüşüm esnasında, önceki otorite örüntülerinin ya da kurumsal referansların halkın siyasal davranışlarını ve kimliklerini yapılandırma kapasitelerini kaybettikleri anlarda yükseldiğini" ileri sürer ve bu tespitini Chávez'in "Venezuela demokrasinin" krizi aracılığıyla yükselişine bağlar (2012, s. 138). Diğerleri ise, özellikle neo-popülizmde krizlerin rolü üzerine yoğunlaşır. Weyland (1999, s. 395), Carlos Menem, Fernando Collor de Mello ve Alberto Fujimori gibi Latin Amerika'nın 1990'larda öne çıkan popülist başkanlarına referansla "derin krizlerin yokluğunda, bu adayların iktidarı kazanmalarının çok küçük bir ihtimal olduğunu" ileri sürer ve "krizleri neoliberal popülizmleri ortaya çıkaran bir tetikleyici" olarak tanımlar. Bir başka yerde, Levitsky ve Loxton (2012, s. 165) "Fujimori'nin hiç bilinmezken başkanlığa yükselişinin köklerini krizin –halk temsilinin, ekonominin ve güvenliğin– üç katmanlı" oluşunda ararlar. Bu yaklaşım, dışsal krizlerin karizmatik otoriteleriyle popülist liderlere kolları sıvayıp "geçmişin yıkıntılarını süpürüp yeni toplumsal düzeni tesis ederek", derinlikli ve dramatik reformlara girişerek devreye girme fırsatı sunduğunu iddia eder (Roberts 1995, s. 113). Krizleri, popülizmin ortaya çıkmasında gerekli (ya da en azından onun ortaya çıkışını aşırı ölçüde kolaylaştıran) önkoşul olarak sunar.

İkinci grup ise popülizm ve krizler arasında bir ilişkiselliğin kurulabileceğini kabul etse de şüpheci pozisyonlarını korur. İdeolojik yaklaşım üzerinden popülizm çalışanlar bu başlık al-

---

Ancak diğer tarafta aynı yaklaşım içerisinden diğer yazarlar belki de pragmatik gerekçelerle krize bakmamayı tercih ediyorlar. Belki de söylem analizinde krizi kodlamak –hele ki Rooduijn ve Pauwels'in (2010) özetlediği bilgisayar tabanlı içerik analiz yönteminde üstünde durdukları üzere krizler ve onunla ilişkilendirilen değişkenlerin farklı şeyler olduğu düşünüldüğünde– oldukça zordur (Mudde, 2007, s. 205). Hawkins popülist hitabetlerde krizi kavramak için geliştirmiş olduğu kod çözücüsüyle olası en kapsamlı açıklamayı yapar. Konuşmaya yüklenen "büyük anlamlardan" ahlâki boyutlarına kadar bakar ve "sıklıkla 'halk devrimi', 'halkların kurtuluşu' gibi ifadelerde vücut bulan sistem değişikliğinin gerekli olduğu" iddiasını inceler (2010, s. 252-253).

tında düşünülebilir. Bu yaklaşımın en önemli sözcüsü, Mudde (2007, s. 205) "'krizlerin' gerek tarihsel gerek çağdaş popülizm ve yerlicilik çalışmalarında sürekli vurgulandığını" belirtir. Ancak Mudde bu literatürü, "birçok yazarın krizi nelerin oluşturduğuna bile bakmadığını" (205), bu anlamda kavramın analitik değer taşımaktan uzak, muğlak ve özensiz olduğunu ifade ederek eleştirir. Her şeye rağmen Mudde kavramın, literatürde krizle ilişkilendirebileceğimiz değişkenler –örneğin, iktisadi dalgalanmalar, işsizlik ya da siyasi tatminsizlik– ve Avrupa'da radikal sağ popülistlerin seçim başarısı arasında kayda değer bir bağ bulunduğundan dolayı reddedilmemesi gerektiğini savunur. Ancak, Mudde (205) "ilgili literatürdeki en önemli sorun bu değişkenler arasındaki ilişkiler ve kriz kavramının sınırları belirsiz kapsayıcılığıdır" diye not düşer, dolayısıyla bu değişkenler kendiliğinden krize eşitlenemezler. Dahası, Mudde tüm çağdaş dönemlerin krizde olduğu iddiasını taşıdıklarını hatırlatır: Örneğin, 1950'ler ve 60'lar "ideolojinin sonu" iken, 70'ler katılım kriziyle, 80'ler siyasi partilerin kriziyle, günümüz siyaseti ise kartelleşme, patronaj ilişkileri ve yolsuzluklarla birlikte siyasi güvenin ve inancın kriziyle anılır (207). Şayet krizler çağdaş siyasete sürekli içkin ise, popülizmin yalnızca kriz zamanlarında yükselen sıradışı bir fenomen olduğunu ileri sürmek oldukça zorlaşır. Genel olarak, Mudde'un krizler ve popülizm arasındaki ilişkiye karşı göreli bir çekimserlikle hareket ettiği söylenebilir.

İdeolojik yaklaşımın bir diğer önemli savunucusu Rovira Kaltwasser (2012, s. 186) krizlerin kolayca popülizmle ilişkilendirilmesi konusunda benzer çekinceleri taşıdığını dile getirir. Popülizmin ortaya çıkışını krizlere bağlayanların, kendisinin popülizme "liberal yaklaşımlar" başlığı altına topladığı gruba rahatlıkla sokulabileceğini ifade eder. Burada, popülizm sadece demokrasi bocaladığında ortaya çıkan bir tür demokratik patoloji olarak görülür. Dahası Rovira Kaltwasser'in de not ettiği üzere krizin "nesnel göstergeleri"nden –işsizlik, iktisadi haklardan mahrum kalma vb.– en çok zarar görenlerin popülistlere oy verdiğini iddia eden "modernleşmenin kaybedenleri" tipi

hipotezler genelde ampirik analizlere dayanmaz: "Popülist radikal sağ partiler yapısal olarak ortaya çıkışlarını sağlayacak ortamdan oldukça uzak bir görüntü sergileyen Avrupa'nın ilgili bölgelerinde büyük başarı göstermişlerdir" (2012, s. 188). Bunun gibi, popülizm içi kriz kavramsallaştırması basit biçimde yapısal olarak adlandırılamaz, statü kaybı (Lipset, 1960) ya da ahlâki çöküş (Taggart, 2000) gibi duygulara referans veren daha öznel göstergelere ihtiyaç duyulur. Genel olarak, ideolojik yaklaşım popülizm için "sahneyi hazırlamak" anlamında krizin rolünün önemini kabul eder ancak ikisi arasındaki ilişkiyi zorunlu bir nedensellik olarak görmez.

Üçüncü gruptaki yazarlar ise popülizm ile krizler arasında bir ilişki olduğu iddiasını baştan kabul etmeyenler olarak tanımlanabilir. Bu grup içindeki kimi yazarların popülizmi üslup olarak ele alan yaklaşıma yakın durdukları söylenebilir. Knight (1998, s. 227) (popülizmden bile daha çok) krizlerin "muğlak, gelişigüzel kullanılan, yeterince teorize edilmemiş, ölçülemeyen ve açıklayıcılıktan mahrum bir kavram" olduğunu ve popülizm ile krizler arasında kurulan bağ için "her ne kadar tarihsel olarak sıklıkla geçerli olsa da, sağlam bir nedensellik bağı sağlamaktan" uzak olduğunun altını çizer. "Bu ilişkilendirme en iyi ihtimalle kaba bir eğilim ya da korelasyondur" ifadelerini kullanır. Arditi (2007a, s. 63) de krizlere odaklı bir biçimde "popülist deneyimler ölçeğini siyasetin katılımcı, bölüştürücü ya da diğer talepleri karşılayamadığı başarısızlık anlarına daraltır. Vurgulanan bu istisnai durum hükümetin popülizmiyle, muhalefetin popülizmi arasındaki farkı göstermeye imkân tanımaz" diyerek krizler ve popülizm arasındaki ilişki konusunda aynı derecede kuşkucu olduğunu gösterir. Arditi, özellikle iktidardaki popülist aktörlerin "dışsal" bir kriz tetikleyiciliği olmaksızın kendi seçmenlerine nasıl seslendiğiyle ilgilenir.

Bütün farklılıklarına rağmen yukarıda sayılan yaklaşımlar –krizlerle popülizm arasındaki ilişkiyi güçlü, zayıf ya da tamamen yok saysalar da– krizleri popülizme dışsal bir şey olarak görürler. Kriz fenomeni popülizmin gelişmesine (ya da gelişememesine) neden olan ya da ona yolu açan bir faktör olarak

düşünülür. Birbirinden ayrı sosyopolitik fenomenler arasında nedensellik ilişkisi arama eğiliminde olan bizler sayesinde gerçekten de siyaset biliminde krizi dışsal bir faktör olarak değerlendirmek oldukça yaygın bir tutum haline gelmiştir.

Ancak, konu krizler olduğunda bu bakış açısının iki temel problemi olduğu görülür. Öncelikle, krizler ve popülizm arasındaki ilişki hızlı ve basit bir açıklamayla anlaşılmaya elverişli değildir. Bu durum a) belirgin ve açık sınırlardan mahrum kriz fenomeninin sürekli tartışmaya açık olmasıyla, b) krizlerin bizatihi kendisinin karmaşık bir olağanlığın ürünü olmasıyla (Byrne ve Uprichard, 2012) ve c) krizler ve onunla ilişkilendirilen değişkenler arasında daha önce bahsedilen farklarla (Mudde, 2007) ilgilidir. İkincisi ise popülizmin, karşısında ölçülebileceği "tarafsız" ya da "nesnel" kriz kavramsallaştırılmasının bulunmamasıyla açıklanabilir. Bu "kriz diye bir şey yoktur" demek değildir, daha çok kavramı kullanırken ontolojik bir duvara tosladığımızın kabulüdür: "krizleri" fenomeni açıklarken kullandığımız kelimelerden ayıramayız.

Bu gerilimler de göz önüne alındığında, görünürde "nesnel" olan dışsal krizlerden uzaklaşıp kriz fenomenini yalnızca sistemik başarısızlıkların "krizler" olarak algılandığı dolayımlı performanslar deneyimiyle ele alan yaklaşımlara yönelmek, tartışmayı daha üretken bir düzlemde ele almaya olanak sağlar. Bu bilgiler ışığında, krizler popülizmin dışsal nedeni ya da hızlandırıcısı olarak değil, *fenomenin çekirdek özelliklerinden biri olarak algılanmalı*, kriz performansları popülizme *içkin* olarak görülmelidir.[2] Kitapta daha önce ileri sürülmüş siyasi üslup yaklaşımıyla uyumlu bir biçimde, bu durum popülist aktörlerin, dışsal bir krize basitçe tepki göstermeleri değil, kriz algısını etkin bir biçimde "icra" ettikleri ve kalıcılaştırdıkları anlamına gelir. Dahası, bu kriz icraatları popülistlere kitleyi "halk"-"elitler" olarak bölme ve kendilerini halkın sesi olarak kurarak meşru bir güçlü liderlik imkânı sunar.

2 Rooduijn'in (2014b) fenomenin "en düşük ortak payda" tanımını bulmak amacıyla yaptığı popülist literatür incelemesinde kriz ilanının popülizmin en önemli dört özelliğinden biri olduğunu ileri sürmesi bu pozisyona güvenirlik kazadırır.

Nesnel bir nosyon olan krizin kendisindense, kriz *algısı*, popülizm üzerine çalışanların esas odaklanması gereken yerlerdir, fikrini öne süren Taggart'ın çalışmalarında (2000, 2002, 2004) –popülizmi, ona içkin kavrayan yaklaşım– bu argümanın izleri bulunur. Krizin "gerçekten" olup olmadığı değildir soru, esas üzerinde durulması gereken popülist aktörlerim kriz algısını yaratma yetileri ve "bu algıyı mesajlarına aciliyet ve önem zerk etmek için nasıl kullandıklarıdır" (Taggart, 2004, s. 275). De la Torre'nin (2007, 2010) Latin Amerika popülizmi üzerine yapmış olduğu çalışma da bu yaklaşımın öncülü olarak düşünülebilir. Popülizmi iktisadi krizler ve ayaklanmalarca tetiklenen bir tür geçiş süreci olarak açıklayan yapısalcı yaklaşımlara karşı, popülizmin çekiciliğinin "somutlaşmış kriz nosyonunun yeniden ortaya çıkışıyla açıklana[mayacağını] İktisadi krizlerin sıradan insanların değerleri, normları ve önyargıları aracılığıyla deneyimlendiğini ve iktisadın her zaman kültürel olarak dolayımlandığını" iddia eder (2010, s. 122). Taggart'ın da, de la Torre'nin de krizi ve popülizmi kavrama biçimleri bizlere, krizin hiçbir zaman "nesnel" olarak deneyimlenemeyen ve tarafsız olmaktan uzak bir fenomen olduğunu gösterir. Kriz kültürel, toplumsal, siyasi olarak deneyimlenen ve *sembolik olarak dolayımlanmış icraatların* ürünü bir fenomendir.

Krizden bahsederken aslında neyi kastederiz?

Şimdi bir adım geriye atıp, krizlerden bahsederken tam olarak neyi kastettiğimizi açıklığa kavuşturalım. Sosyal bilimler içinde Marx (1981), Schumpeter (1942), Habermas (1975) ve Gramsci (1971, s. 276) gibi ünlü teorisyenlerce "eskinin ölmekte olduğu ve yeninin doğamadığı" bir durum olarak tanımlanan kriz kavramı, oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Koselleck (2006) terimin tarihsel gelişimini Hıristiyan teolojisi içerisinden erken dönem etimolojik Grekçe aslına, Fransızca tıp dilbilgisinden Alman idealizmine ve Marksist teoriye uzanan geniş bir çerçeveden okuma fırsatı sunar. Kısaca özetlemek gerekirse, terimin Grekçe kökeni *krinō*, bir belirleyici momente

atıfla, "dengeleri değiştirecek çok önemli nokta" anlamına geldiği gibi bir hükme varmadan önceki aşamadaki eyleme göndermede bulunur. Koselleck'in tanımladığı terimin gelişiminde önemli dönüşüm 18. yüzyıl sonuna doğru kriz kavramının bir tür geçicilikle, yani sadece bir son karar verme momenti olarak değil, "bir çağın sonunu hem işaret eden hem de onu yoğunlaştıran yeni bir zaman algısının ifadesi" anlamında kullanılmaya başlamasıdır (Koselleck, 2006, s. 358). Böylelikle, kriz, tarihin seyrini değiştirebildiği ve sınırlarını belirleyebildiği çok önemli ve her şeyi kapsayan hayati bir karar gerektiren duruma verilen ada dönüşmüş olur.

Roitman (2011) kavramı teorileştirirken bu birbirine karışan iki kriz mefhumunu yakalar: "Kriz, 'kritik momentleri' işaret etmek için söylem inşalarında harekete geçirilen ya da 'tarih'in kendisini düşünebilmek için kullanılan bir araçtır. Belirli bir teleoloji kurulmasına ilişkin kararlar alındığında ya da olaylara karar verildiğinde bunun gibi kimi hakikat anları tarihte dönüm noktaları olarak tanımlanabilir." Ancak, bu "dönüm noktaları" ya da "kritik momentler" hiçbir zaman net bir akışı ya da değişimi işaret etmez. Roitman'ın (2011) da vurgulamış olduğu üzere: "Krize ilişkin çağrışımlar bir norma atıfta bulunmayı gerektirir çünkü onu ancak bu şekilde değerlendirmek mümkündür. Kriz, peki, ama neye göre?" Aynı şekilde, "ampirik olarak krizin varlığı ya da yokluğu diye bir şey yoktur" Tarafsız bir biçimde neyin kriz olup neyin olmadığını belirleme girişimi, kavram normallik ve olağanlık gibi kültürel ve bağlama bağlı biçimde inşa edilmiş nosyonlara dayandığı için göreli olarak boşuna bir çabadır.

Bugünkü kullanımda, krizi genellikle bir tür başarısızlıkla işaret etmek en sık başvurulan yollardandır –bu başarısızlıklar finans sistemi, siyasi sistem, kamu politikaları, demokrasi, temsil, erkeklik ve benzeri olabilir–, dolayısıyla harekete geçme itkisi (ya da hayati kararı verme) bu başarısızlığı düzeltme ve onu durdurma ihtiyacından doğar. Ancak, başarısızlık ve kriz, bir ve aynı şey değildir. Hay'in (1995, 1999) ele almış olduğu üzere ikisi arasında analitik bir ayrıma ihtiyaç duyulur.

Başarısızlık, "krizler için yapısal önkoşulları" sağlarken (1995, s. 64), kriz "başarısızlığın tanımlandığı ve rahatlıkla fark edildiği, sistemik başarısızlıkların siyaseten ve düşünsel olarak dolayımlandığı" duruma denk düşer (1999, s. 324). Bir başka deyişle, krizler ancak kriz olarak algılandıkları anda –başarısızlık dolayım aracılığıyla siyasi ve kültürel alanda daha dikkat çekici bir hal aldığında ve geniş çevrelerce daha büyük bir sorunun semptomu olarak kabul edildiğinde– kriz olur.

Şayet başarısızlıkla kriz arasındaki bu ayrımı dikkate alırsak, popülizmin yapısal ya da kurumsal krizlerden beslenerek ortaya çıktığını iddia eden yazarların aslında çoğunlukla başarısızlıktan –popülizmi, piyasanın ya da sistemin *krizinin* değil, piyasanın ya da sistemin *başarısızlığının* sonucu olarak görürler– bahsettiklerini görürüz. Bu örneklerde, "kriz" terimi eleştirellikten uzak biçimde kullanılmış ve bir düzensizliğin, kaosun ya da kırılmanın nesnel göstergesi olarak ele alınmıştır. Ancak, semptomlar ve teşhis bu noktada –başarısızlık ve kriz arasındaki fark dolayıma dayanır– birbiriyle karıştırılır. Başarısızlık, kendiliğinden dolayımsız ve kararlı biçimde eylemeyi talep etmeyi gerektirmez. Eylemeye olan talep yalnızca krizlerde –başarısızlık kültürel ya da siyasi olarak dolayımlandığında ve önemli bir zamansal boyut kazandığında– ortaya çıkar. Bir başka deyişle, kriz, başarısızlığın *gösterileştirilmesinin* –krizin tarihsel bir karar ve eylemin odağı haline geldiği bir durum, yani başarısızlığın krize terfi etmesi– altını çizer. Taggart'ın (2004, s. 282) not ettiği üzere, "popülist fikirler için tarihin dönüm noktasında yaşandığı fikri oldukça önemlidir" Bu bakış açısından, krizler her daim dolayımlanan ve icra edilen bir fenomendir ve dolayısıyla popülizme dışsal herhangi bir etken değil, bilakis *popülizmin en önemli bileşeni* olarak düşünülebilir.

Krizi icra etmek

Peki, popülist aktörler "krizi" icra etmeye nasıl başlarlar? Başarısızlığı nasıl "gösterileştirirler"? Popülist aktörlerin başarısızlığı kriz düzeyine çıkarırken faydalandıkları altı basamak vardır.

Süreç içinde, "halkı" krizin sorumlularından ayırma, krize hemen-şimdi basit çözümler üretme ve kendi güçlü liderliklerini meşru bir zemine oturtma gibi stratejileri kollarlar. Bu adımların sıkı bir biçimde aşağıdaki sıralamayla atılması gerekmez, birbirlerinden apayrı maddeler olarak da düşünülmemelidir – bu basamaklar analitik faydaları itibarıyla birbirinden ayrılır.

Popülistlerin kriz "icrası" modeli aşağıdaki gibidir:

1. Başarısızlığı tanımlamak
2. Başarısızlıkları kriz düzeyine çıkarmak için onu geniş bir çerçeveye oturtmak ve ona geçici bir boyut katmak
3. "Halk"ı krizin sorumlularına karşı çerçevelemek
4. Performansı artırmak için medyayı kullanmak
5. Güçlü liderlik ve hemen-şimdi basit çözümler sunmak
6. Krizi yaymaya devam etmek.

Başarısızlığı tanımlamak

Belirli bir başarısızlığı tanımlamak ya da seçmenin ve bunu bir acil durummuşçasına kamuoyunun gündemine sokmak bu basamağın ilk adımıdır. Başarısızlığı kriz düzeyine taşıma kabiliyetinin başarılı olması biraz da seçilen başarısızlığın halihazırda siyaseten göz önündeliğidir. Örneğin, iktisadi dalgalanmalar esnasında, popülist aktörler, siyasetçilerin "sıradan insanları" bankerlerden ya da finans uzmanlarından koruyamadığı konusuna odaklanabilirler. Bir başka zamanda ise, sosyokültürel meseleler ön plana çıkabilir. Sözgelimi, Pauline Hanson ve Winston Peters, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya gelen Asyalı göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin başarısızlığına odaklanmayı seçerken (Betz ve Johnson, 2004), Geert Wilders'in ilk hedefi Hollanda'ya yapılan Müslüman göçünün "başarısızlığıydı" (Vossen, 2011). Popülist aktörlerin odaklandıkları bir başka ana başarısızlık ise siyasi temsil ya da elitlerin başarısızlığıdır. Bu iddia özellikle Beppe Grillo'nun temel argümanlarında yer alır (Bordignon ve Ceccarini, 2013). Bunların hiçbiri popülistlerin "tek meseleye odaklanan" siyasetçiler olduğu anlamı-

na gelmez, daha ziyade başlangıçta belirli bir başarısızlığa dikkat çekmenin ve bir kriz duygusu oluşturmanın yolu olarak düşünülebilir.

Başarısızlıkları kriz düzeyine çıkarmak için onu geniş bir çerçeveye oturtmak ve ona geçici bir boyut katmak

Bir sonraki adım ise bu seçilmiş başarısızlığı diğer başarısızlıklarla ilişkilendirerek onu daha geniş yapısal ve ahlâki bir çerçeveye yerleştirmektir. Bunu yaparak, popülist aktörler ilgili başarısızlığı daha büyük bir problemin semptomu gibi gösterme gayretindedir. Böylelikle, başarısızlık, kriz düzeyine taşınabilecektir. Laclau (2005b) bu operasyonun nasıl yürütüldüğünü kendi siyasi mantık teorisinde "talepler" olarak adlandırdığı tartışmasında ele alır. İkinci Bölüm'de özetlenmiş olduğu üzere, başlangıçta dile getirilmiş olan talebin ilgili aktörlerce, kurumlarca ya da sistemce karşılanmadığı ya da cevapsız bırakıldığı durumlarda, (sözgelimi, ülkeye kabul edilen göçmen sayısının azaltılmasına ilişkin hükümete ulaşan talepler) Laclau'nun "eşdeğerlik zinciri" adını verdiği süreçle konuyla ilgisi olmayan diğer karşılanmamış talepler bu taleplerle bağlantılandırılır (2005b, s. 74). Devamında, karşılanmamış talepler arasındaki eşdeğerlik zinciri genişledikçe, başta belirlenmiş olan taleple bağ zayıflar. Bunun gibi, baştaki talep sistem karşısındaki eşdeğerlik zincirine giren farklı talepleri temsil eden "yüzergezer gösteren" olarak işlemeye başlar, yani şöyle bir konumdadır: "zinciri bir bütün olarak temsil eden genel eşdeğerlik" (Laclau, 2000, s. 302). İşte bu baştaki talebin artan "boşluğu" popülizmin öne çıkmasının temel sebebidir: "Popülist sembollerin sözümona "sefaleti" tam da onun siyasi etkinliğinin koşuludur" (Laclau, 2005c, s. 40).

Ancak Laclau, böylesi taleplerin *nasıl* ilişkilendirildiğini açıklamaz. Talepler ya da bizim durumumuzda farkına varılan başarısızlıklar, basitçe ve kendiliğinden birbirleriyle bağlantılandırılamazlar. Birilerinin, "eşdeğerlik zinciri"ni genişletmesi,

daha açık bir ifadeyle bu bağlantılandırma işlemini gerçekleştirmesi gerekir. İşte bu noktada, popülist aktörlerin icraatları, çeşitli dolayımlar (beyanatlar, seçim kampanyaları, röportajlar, yazılı metinler, basın bildirileri ya da bir önceki bölümde tartışılan diğer iletişim araçları) aracılığıyla devreye girer. Popülist aktörler aslında birbirinden ayrı sorunları homojenleştirmek için bu birbirinden ayrı "başarısızlıkları" tek ve bir olayınış gibi bir bağlama oturtarak daha geniş bir krizin semptomlarıymışçasına birbiriyle ilişkilendirir.

Aşağıdaki iki örnek başarısızlıkların bağlantılandırılmasının icraatlar aracılığıyla nasıl kriz gibi sunulduğunu gösterir. İlki, Pauline Hanson'ın 1996 yılında Avustralya parlamentosundaki ilk konuşmasında görülür. Hanson bu konuşmasında farkına varılan birçok başarısızlığı birbirine iliklemeyi başarmıştır:

> "Tersine ırkçılık" diye bir şeyin varlığı apaçık ortadadır; Aborjin Avustralyalılara yapılan sosyal yardımlar, çok-kültürcülük, bürokrasi, göç, işsizlik, dış borçlar, yaşam standartları, aile hukuku, kamuya ait malların özelleştirilmesi, dış yardımlar, Birleşmiş Milletler, büyük ölçekli kalkınma projelerine yapılan kamu yatırımları, askerlik hizmeti, faiz oranları ve (görünen o ki tehdit edici) Avustralya'yı çevreleyen Asya ülkeleri ve onların durumu (Scalmer, 2002, s. 149-150).

Tüm bu başarısızlıklar Hanson'ın "milli utanç ve kriz" şeklinde ifade ettiği çok-kültürcülük çerçevesinde paketlenir (Hanson, 1996, s. 3862). Bu gösteri "gerek uluslararası gerekse Avustralya basınında daha önce eşi benzeri görülmemiş bir ilgi topladı" (Ward, Leach ve Stokes, 2000, s. 2) ve Hanson'ı ve onun "çok-kültürcülüğün krizi" iddiasını, dikkat çekici miktarda ilgi ve tartışmayla Avustralya siyasetinde kilit öneme sahip bir biçimde başarıyla piyasaya sürdü. Sorunları gösteri ve performans aracılığıyla birbirine bağlamanın bir başka örneği de Çay Partisi'nin 12 Eyül 2009'da Washington'da düzenlediği Vergi Mükellefleri Yürüyüşü'nde bulunabilir. Çay Partisi'nin kuruluşunun esas itici gücü, Obama yönetiminin *CNBC* program sunucusu Rick Santelli'nin Chicago Ticaret Borsası'nda

(*CNBC*, 2009; Lo, 2012) yüksek perdeden ifade ettiği üzere, *mortgage* kurtarma planlarıydı. Ancak, yürüyüş boyunca protestocuların pankartlarında Obama Hitler ve Stalin ile karşılaştırılırken, esasen nereli olduğu sorgulanıyor,[3] yapılan konuşmaların içerikleri vergilendirmeden sağlık reformuna, kürtaj hakkından serbest piyasa kapitalizmi ve hantal devlete kadar birbiriyle hiçbir alakası olmayan konulara uzanıyordu. Buradaki genel kaygı yalnızca mali kurtarmalar –yani ilk başarısızlık– değil, esasen Obama'nın, Birleşik Devletler için planladığı sözümona "sosyalist" program aracılığıyla oldukça heterojen bir içeriğe sahip olan sorunlardan ibaret bir krizi işaret ediyordu.

Bu kriz performanslarının altında önemli bir geçici boyut yatar. Popülistler çağrılarını kısa süre içerisinde yürürlüğe konması gerekirmişçesine yaparlar – şayet yürürlüğe konmazlarsa milletin başına felaket şeyler gelebilir. Bu yaklaşmakta olan felaket algısı toplumu sanki bir adım ileri giderse geri dönüşü olmayan bir uçurumun kenarındaymış gibi sunar. Örneğin, Hanson (1996, s. 3862) parlamentodaki ilk konuşmasında çok-kültürcülük Avustralya'nın sonunu getirmeden evvel "zamanımız tükeniyor. Bir şeyleri yoluna yeniden sokmak için belki de sadece on-on beş yılımız var" ifadesini kullanır. Benzer bir metafor Sarah Palin tarafından (Newton-Small, 2011) Amerika'nın "bir dönüm noktasında" olduğu ileri sürülerek kullanılır. Belki de daha çarpıcı bir örnek ise Hugo Chávez'in 1998 Venezuela başkanlık seçimlerinde iddia ettiği "Kıyamet günlerinden geçiyoruz. Şu andan itibaren hem şeytanın hem de Tanrı'nın yanında olmak diye bir şey yok" açıklamasında görülebilir. Bu iddialarıdaki aciliyet, meseleyi bir an önce çözülmesi gereken bir kriz düzeyine taşır ve kararlar, üzerine düşünülüp farklı seçenekler değerlendirilerek değil, krizi bertaraf etme amacıyla derhal verilmelidir. Uzlaşının, tartışmanın ve müzakerenin "yavaş siyaseti" (Saward, 2011) etkili değil diye sunulurken, usule iliş-

3 ABD başkanlarının ABD'de doğmuş olmaları şart olduğu için Obama'nın doğum belgesi epey bir tartışma konusu olmuştu. Obama muhalifleri Obama'nın Kenya'da veya Endonezya'da doğduğunu, dolayısıyla başkan olmayacağını savunuyorlardı – e.n.

kin denetim ve denge mekanizmalarıyla engellenmeyen güçlü ve kararlı siyasi eylem, arzulanan siyaset yapma biçimi olarak sunulur.

Popülist aktörlerin performanslarında genellikle kullandıkları metaforlar da bu aciliyeti yansıtır. Jobbik'in kurucularından Gabor Vona'nın (2013) kullandığı "Macarlar batan Avrupa gemisinin hasta yolcularıdır. ... Bu gemiden inmeli ve hastalıklarımızı tedavi etmeliyiz" sözleri gibi bu bulaşıcılık ya da patoloji metaforları Pauline Hanson'ın (1996, s. 3861) Avustralya için kullandığı "Asyalılarca bataklığa dönüştürülmek üzereyiz" ifadelerinde de görülürken, Geert Wilders'in (2013b) Batılı uluslar için ifade ettiği "Eğer birlikte olmazsak İslâm tarafından süpürüleceğiz" gibi doğal afet metaforları ile birlikte de kullanılabilir. Brassett ve Clarke'ın (2012) ileri sürdüğü üzere, böyle metaforik çerçeveleme araçları ortak tehdit karşısında kırılganlık hissini paylaşarak "kurbanları" bir araya toplar, onların ortak travma ve endişelerine seslenir.

"Halk"ı krizin sorumlularına karşı çerçevelemek

Bir kere, en baştaki başarısızlık daha geniş bir kriz çerçevesine oturtulduktan sonra, popülist aktör krizden kimin sorumlu olduğunu tanımlayabilecek bir konuma erişir ve krizden en kötü biçimde etkilenmiş olarak sunulan "halkın" karşısına krizin sorumlularını yerleştirir. Bu durum, "halkın" kimliğine anlam kazandırmak için tanımlanmış düşmana dayanan ve belirsiz bir gösterenden ibaret bir kategori olan "halk" göz önünde bulundurulduğunda, popülistler için oldukça kullanışlıdır. Taggart'ın (2000, s. 94) ileri sürdüğü üzere, "popülistler sıklıkla kim olmadıklarını, kim olduklarından daha iyi bilir. Toplumsal grupların şeytanlaştırılması ve özellikle 'elite' karşı oluşturulan antipati, popülistlere nefret edilecek bir düşman sunar ancak daha önemlisi bunun bir kimlik inşasının en önemli bileşeni olmasıdır"

Kriz performansları bu grup kimliklerine iki ana yoldan kolaylık sağlar. İlki, popülist aktörlere elitleri yukarıda bahsedi-

len şeytanlaştırılmış "halk" düşmanı ve krizin sorumlusu, derinleştireni olarak sunulan toplumsal gruplarla ilişkilendirme fırsatı sunmasıdır. Örneğin, Batı Avrupa'dan popülist radikal sağ aktörler dışlayıcı çabalarını Roman, Müslüman ya da Türkler gibi yerli olmayan gruplara olduğu kadar içlerinde bürokratların, gazetecilerin ve akademisyenlerin bulunduğu "elitlere" yöneltme eğilimindedir. Benzer biçimde Kanada'daki Reform Partisi Kanada demokrasisinin krizini (Laycock, 1994; Wegierski, 1998) "elitleri" (eski siyasi partiler ve bürokratlar biçiminde) *olduğu kadar* "sosyal yardımlarla geçinen yalnız anneleri", çocuk hükümlüleri ve "özel çıkar gruplarını" ülkenin parasını çarçur edenler diye yaftalayarak hedef alma amacıyla kullandı (Laycock, 2012). Bu örneklerin her birinde, "elitler" azınlık gruplarının durumlarını iyileştirici hakları tasarlayan, teşvik eden ve uygulamaya koyan, bunun karşılığında ise kendileri bu durumdan faydalanırken günün sonunda "halkın" zarar görmesine sebep olan figürler olarak resmedilir.

İkinci olarak, kriz performansları popülistlere düşmanlarını hedef alırken açık bir ayrımcılıktansa, görünüşte "nesnel" bir gerekçe imkânı sunar. Daha önce belirtildiği üzere, Hanson Asyalı göçmenleri çok-kültürcülüğün kriziyle ilişkilendirerek şeytanlaştırabilmişti. Bu örnekte Hanson, Asyalı göçmenlere açıktan saldırmamış ancak bunu, göçün durdurulması gerektiğini, "işçi bürolarının önündeki kuyruklara vasıfsız ve henüz İngilizceyi düzgün konuşamayan insanları eklemenin anlamsız olduğunu" vurgulayarak yapar (Hanson, 1996, s. 3862). Geert Wilders (Traynor, 2008) kendi İslâm karşıtlığını da aynı yöntemle icra eder. Wilders'in iddiası "Müslümanlardan değil, İslâm'dan nefret ediyorum" şeklinde tezahür eder. Buna göre, Hollanda halkının Avrupa'nın liberal demokrat değerlerini ortadan kaldırabilecek İslâmileşme karşısında ayağa kalkması gerektiğini savunur. "Eğer İslâmileşmeye karşı durmazsak, sahip olduğumuz her şeyi kaybederiz. Özgürlüğümüzü, kimliğimizi, demokrasimizi, hukukun üstünlüğünü ve tüm özgürlüklerimizi yitiririz. Roma'nın, Atina'nın ve Kudüs'ün mirasını korumak bizim ödevimizdir" (Wilders, 2012, s. 216).

Performansı artırmak için medyayı kullanmak

Kriz performanslarının başarısı ya da başarısızlığı popülistlerin performanslarının medya aracılığıyla dolaşımına bağlıdır. Medya krizin "patlak vermesinde", krizin bilgisinin yayılmasında ve kriz algısının devamlı pompalanmasında merkezî bir görev üstlenir. Ancak, medya ilgisi medyaya doyduğumuz bu çağda kolay bir biçimde oluşmaz. Bos ve arkadaşları (2010, s. 142-143) Avrupa radikal sağ popülist aktörleri üzerine yapmış oldukları çalışmada da gösterdikleri üzere, bu durumun üstesinden gelebilmek ve "medyanın ilgisini üstlerine çekebilmek için bu siyasetçilerin bir şekilde tavırları, tarzları ya da mesajlarının bağlamı anlamında alışagelmiş olanın dışında olmaları gerekir. Özgünlüklerini ve dışarıda bırakılmışlarını kullanarak haber değerlerini artırırlar ve böylece şöhretlerini garantiye alırlar" Gerçekten de sürekli kıyametin kopacağından bahsetmek ya da çok önemli bir tehdidi sürekli yaymak bu hayati medya ilgisini toplamaya yardımcı olur.

Popülist aktörlerin kriz algısını hem icra ettiği hem de yaydığı geniş ilgi uyandıracak şekilde tasarlanmış, bir tehdide odaklanan ve "halkın" düşmanlarını tanımlayan medya programları önceki iki bölümde etraflıca tartışıldı. Oceipka (2005b, s. 210) "popülistlerin kimi konuları kamuoyunun gündemine getirerek medya programlarına kanaat inşa süreçlerinin önünü açan ilhamı verdiğini" ileri sürerken, onların bu programları bir kriz performansı olarak aktif bir biçimde sahneledikleri iddiası da en az bir üstteki önerme kadar doğrudur. Popülizm üzerine siyasal iletişim literatürü bu programların nasıl biçimler alabileceğine ilişkin somut örnekler sunar. Bunlar, basın açıklamaları, radyo ya da televizyonda boy gösterme, göç ve suç gibi "hassas" (Jenkins, 2003, s. 158) konulara uzanabilme imtiyazına sahip konuşmaları ve kışkırtıcı ya da infial uyandırıcı konulara ilişkin kamusal alanda görüş bildirme biçiminde ortaya çıkabilirler. Örneğin, kriz yaratan gösterilerin, tartışmalı ya da dikkat çekici doğalarına bağlı olarak daha fazla izleyici, dinleyici ya da okuyucu edinmeye yardımcı olduğu gerçeğinden hareket-

le Mazzoleni (2008, s. 60) "Haider'in Naziler ve Yahudiler hakkında yaptığı göndermelerin, Fortuyn'un doğrudan İslâm karşıtı ifadelerinin, kitle medyasının ortak hedefler doğrultusunda otomatik olarak gündemine taşıyacağı 'haber değeri taşıyan' gerçeklikler" olduğunu belirtir.

Gerçekten de, tüm bu gösteriler ve performanslar kitle medyasının daha fazla gazete satma, seyirci toplama ve sayfa görüntülemeye bağlı maddi çıkarıyla örtüşür. Dramatize edilmiş, müstehcen bir kriz, sakin ve tarafsız bir programdan çok daha fazla izleyici çeker. Mazzoleni (2008, s. 55) popülist liderlerle medya arasındaki bu birbirini besleyen ilişkiyi net bir biçimde özetler:

> Bu amaçların bir noktada toplanması, medyanın kendi şirket çıkarlarını maksimize etmek için güvenlik, işsizlik, enflasyon ve göç gibi konularda oldukça duygusal akorlara vurduğunu da gösterir. Aynı zamanda, popülist liderler ve onların siyasi hareketleri, görevdeki siyasi liderlere dalaşarak, kışkırtıcı söylemi hâkim kılarak, infial yaratarak görünürlük, statü kazanırlar ve halk tarafından kabullenilirler.[4]

Beşinci Bölüm'de değinildiği gibi, günümüzde birçok popülist parti, hareket ya da siyaset halkla ilişkiler uzmanları ve medya ile çalışırlar. Bu bağlantılar artık fazlasıyla uzmanlaştı ve dolaysıyla kriz performansları daha karmaşık ve dikkat çekici bir hal aldı. Popülistlerce kriz icrası için kullanılan toplantı, yürüyüş ya da edimsel ritüeller (Biorcio, 2003) gibi etkinlikler başlangıçta "dolayımsız" gibi görünebilirler (taban hareketlerinde olduğu gibi). Ancak, tabii ki etkinliğin dikkat çekici doğası sonucu medyanın aşırı ilgisine mazhar olurlar. Daha önce de bahsedilen Çay Partisi'nin "9/12 Vergi Mükelleflerinin Washington Yürüyüşü" ve Avustralya, Canberra'da 2011'de hükümet karşıtı "Güvensizlik Konvoyu" örnek verilebilir. Bu görü-

4 Medyada orantısız bir biçimde yer alma anlamında bir örnek de Çay Partisi üyelerinden Herman Cain'dir. 2011 yılında ABD'de Cumhuriyetçi Parti adayları arasında medyada en çok, genel sıralamada ise Barack Obama ve Kaddafi'den sonra üçüncü en çok yer alan isim olmuştur (Pew Research Center's Project for Excellence in Journalism, 2011).

nüşte "dolayımsız" eylemler, popülist liderlerden çok "halkı" bu kaygıların merkezî itici güçleri olarak sunar, tehdit algısı ve meşruiyet anlayışına dair bir kriz üretmeye çalışır.

Güçlü liderlik ve hemen-şimdi basit çözümler sunmak

Başarısızlık bir kere gösterileştirildiğinde ve kriz algısı yaratılıp yaygınlaştırıldığında, bir sonraki önemli adım, bir kişiyi sorunların çözümü ondaymış gibi sunmaktır. Popülist aktörler bunu diğer siyasal aktörleri kabiliyetsiz ve yetersiz göstermek, krizin çözümüne çok kolay çözümler önermek ve siyasi süreçleri ve kurumları basitleştirmeyi savunmak gibi pek çok farklı edimsel yöntemi kullanarak yapabilirler.

Diğer siyasi aktörleri yetersiz ve krizin aciliyetinin farkında olmayan ahmaklar gibi resmetmek, popülist aktörlerin kendilerini "dobra figürler" olarak konumlandırmalarına imkân tanır. Bu dobra figürler ana akım siyasetin "saçmalığı" (Frankfurt, 2005) ile beraber ideolojik farklılıkları ve çok-partili demokrasinin kurallarını, tehdit ve çöküş söz konusuyken gereksiz bulup kestirip atarlar. Dolayısıyla popülistler kendilerini ideolojilerin ve parti siyasetinin ayrıntılarının "ötesinde", yaklaşmakta olan krize, çözümleri hazır biçimde odaklanmış olarak sunarlar. Bu konumlanışa, Silvio Berlusconi'nin "'soyut ilkelerle' ya da 'parti siyasetlerinin karmaşık ideolojileriyle'" (akt. McCarthy, 1996, s. 134) ilgilenmediğini ve "ne zaman Haydi İtalya oluşumunun bir parti olduğunu duysam, tüylerim ürperir" (Berlusconi, 2000, s. 140) ifadeleri bir örnek olabilir. Benzer biçimde ABD'de 2012 Cumhuriyetçi adaylardan Herman Cain (akt. Jones, 2011) parti içi önseçimlerde "Ben bir siyasetçi değil, sorun çözücüyüm," ifadesini kullanır. Bu gibi manevralar popülistlere, diğer siyasetçileri, krize bir daha ortaya çıkmamak üzere son vermenin yolunu bulmaktansa, kendi çıkarı peşinde, "gerçek dünyanın" sorunlarından bihaber, parti içi siyasetin işleyişinde kaybolmuş teknokratlar olarak çerçeveleme imkânı sunar.

İkinci edimsel yöntem ise krize basit çözümler sunmaktır. Bu durum, Rosanvallon'un (2011) tabiriyle popülizme içkin

"prosedürel ve kurumsal bir basitleştirme" biçiminde gerçekleşir. Prosedürel basitleştirme genellikle popülist aktörlerin krize son verme girişimlerinde önerdikleri üzerinde çok çalışılmamış ve acil siyasi çözümlerde görülebilir. Buna ilişkin bir örnek Geert Wilders'in (akt. de Bruijn, 2011, s. 35) Hollanda'da artan suç ve göç "krizine" yönelik çözüm önerilerindedir:

> Sorun: Faslılar Hollanda polisine taş attılar.
>
> Çözüm: Tutukla, dava aç ve sonra yallah sınırdışı...
>
> Sorun: Bu hükümet kitlesel göç konusunda rekor üzerine rekor kırıyor.
>
> Çözüm: Daha fazla Doğu Avrupalı kabul etmeyin ve Müslüman ülkelerden gelen göçmenlere ülkenin kapılarını kapatın.
>
> Sorun: Hollanda'nın en geniş ikinci kenti Rotterdam 2012 yılından itibaren göçmen nüfusunun çoğunluğu oluşturduğu bir yer olacak.
>
> Çözüm: Yallah! Yallah! Yallah! Geldikleri gibi giderler.

Bu gibi çözümlerin ardında uzanan mantık oldukça basittir: "Halk"ın düşmanlarını ortadan kaldır ya da yok et ve krizi bitir ya da savuştur. Oldukça karmaşık ve birbirinin içine geçmiş sistem sorunlarını işaret etmektense, popülist kriz performanslarının esas hedefi "halkın" düşmanlarını suçlamaktır.

Aynı zamanda, kurumsal basitleştirme, popülist aktörlerin var olan, yozlaşmış ve kokuşmuş olarak görülen siyasi sisteme saldırılarında ve onu basitleştirme girişimlerinde açık bir biçimde görülür. Burada, krizin "çözümü" yolundaki tüm engeller –muhalif partiler, denge-denetleme mekanizmaları– üstünden silindirle geçilmesi gereken ayrıntılar olarak anlaşılırken, "halk" ile onun seçtiği temsilciler arasında bulunan atanmış ya da seçimle gelmemiş tüm yapılar gayrimeşru görülür. Bu durum özellikle popülist liderlerin en üst makama geldikleri durumlarda çok açık bir biçimde kendini hissettirir. Tayland'da Thaksin Shinawatra bu bağlamda Asya finans krizini çok iyi kullanmıştır. Tejapira (2006, s. 28-29) Thaksin'in "kurumsal basitleştirmesini" şu detaylarla sunar:

> Yararlandığı mali kaynaklar, güçlendirilmiş yürütme yetkisi ve parlamentodaki ezici çoğunluğuyla Thaksin, anayasayla kurulmuş olan denge ve denetleme mekanizmalarının gücünü etkisizleştirmekte zaman kaybetmedi. Bu gibi organların aday seçimlerine hükümet müdahale etmeye başladı, onlarla uyum içinde çalışmayı reddetti, çalışmalarını baltaladı, dahası onlara rüşvet teklif etti.

İtalya'da da Silvio Berlusconi yönetimde bulunduğu dönemde, benzer bir biçimde yargının "solcu hâkimlerin diktatörlüğü" (*Reuters*, 2011) olduğunu söyleyerek itibarını sarsmaya çalışmış ve onları gereksiz, halkın sesine yönelik tehlikeli bir müdahale aracı olarak çizmeye gayret etmişti (Tarchi, 2008). Ekvador'da "yurttaşların devrimi" kisvesi altında Başkan Rafael Correa meşru olmayan bir biçimde meclisi feshetmiş ve tüm yetkiyi yürütmede toplamıştı (de la Torre, 2013b). Belki de en çarpıcısı, Uganda iç savaşından faydalanarak, on dokuz yıl boyunca tüm siyasi partileri ortadan kaldırıp "partisiz" demokrasiyi dayatan Yoweri Museveni örneğidir (Carbone, 2005).

Krizi yaymaya devam etmek

Krizi sürekli icra etmek ve bunu yaymak oldukça zordur. Sonuç olarak, krizlerin başlangıç etkisi genellikle onun süreksiz ve "sıradışı" karakterinden beslenir ancak krizler sınırlı bir zaman için kurgulanır. Bu durum kriz algısını yaymanın önüne bir dizi engel teşkil eder. Devamlı ilgiyi ayakta tutmak, paniği ve kişilerin krize ilişkin endişelerini diri tutmak, özellikle birinin kriz tasarımı yeterince ikna edici değilse ya da seçmene ilgi çekici gelmiyorsa yahut kitle medyasının ilgisini çekmiyorsa, zorlaşır. Bu açmazın ve devamında gelen başarısızlığın iyi bir örneği Rydgren'in (2006, s. 71) dediği gibi, İsveç'te Yeni Demokrasi Partisi'nin sosyoekonomik sorunların, partinin kampanyasını üzerine kurduğu sosyokültürel sorunlardan (göç "krizi") çok daha ön planda olduğu (özellikle İsveç ekonomi ve refah rejimiyle ilgili) 1990'ların ekonomik kriziyle il-

gili yanlış hesabı ve devamında 1994 genel seçimlerinde büyük bir hüsrana uğramasında gözlemlenebilir.

Popülistlerin zaman zaman başvurduğu bir başka teknik ise zamanla kaybolan ya da silikleşen ilgiyi, başta ileri sürdükleri kriz tasarımını değiştirerek uyandırmaya çalışmalarıdır. Örneğin, 2012 Hollanda seçimlerinde, Geert Wilders geçici olarak partinin seçim kampanyasının odağını Avrupa'nın İslâmileştirilmesinden Avrupa mali krizine doğru değiştirerek, Hollanda'nın AB'den ayrılması gerektiğini savunur (Partij Voor de Vrijheid, 2012). Benzer biçimde, Pauline Hanson Avustralya'nın sözümona yaklaşmakta olan çok sayıda kriz alternatifleri –"Asyalıların işgalinden" "hastalıklı" Afrikalı göçmenlerin sebep olduğu sağlık krizine ya da kamu hizmetlerinin satılmasından dolayı ortaya çıkan özelleştirme krizine– arasında dolaşır (Australian Associated Press, 2006; Clennell, Keene ve Budd, 2011). Bu krizler arası "geçişler" Wilders'in partisinin 2012'de 2010'a kıyasla dokuz koltuk ve %5 oy kaybetmesi, Hanson'ın da 2001'de başkanlığı kazanamaması gibi başarısızlıklarla sonuçlandı.[5]

Krizin ya da yıkımın, boyutunu ve hasar verdiği alanı genişletmek de bir başka taktik olarak kullanılır. Hugo Chávez bu taktiği uygulamada başarılıydı; eski parti elitlerine duyulan güvenin kırılmasıyla başlayıp yerli muhaliflere saldırıyla devam etti ve ABD'nin başını çektiği emperyalist komployla sonuçlandırarak bu taktiği yürüttü ve sonuçta oldukça başarılı oldu (Hawkins, 2010, s. 61). Bu taktik seçimlerde yükselen bir başarı eğilimiyle sonuçlandı. Muhtemelen, Chávez'in kriz anlayışını düz işleyen ve zamanla yükselen bir tonda kullanması ve odağına aldığı konuları aniden değiştirmemesiyle bu başarı mümkün oldu. De la Torre (2013b), Rafael Correa'nın da aynı şekilde kurgu düşman vizyonunu ve Ekvador'un sözde krizinin boyutlarını genişlettiğinin altını çizer.

---

5 Ancak bu, krizin her zaman olumsuz bir deneyim olduğuna dayanarak sonrasında yol değiştirme anlamına gelmek zorunda değildir. 2014'ün başından bu kitabın kaleme alındığı 2015 ortalarına kadar, Wilders'in Özgürlük Partisi anketlerde Hollanda'nın ya birinci ya da ikinci partisi olmak üzereydi (Louwerse, 2015).

Tabii ki hiçbir taktiğin işe yarayacağının garantisi yoktur. Farklı çevreler ve izleyiciler kimi kriz performanslarını diğerlerinden daha fazla sahiplenebilirler. Bir önceki bölümde ele alınmış olduğu üzere, popülistlerin iddialarının ve icraatlarının "tutması" oldukça karmaşık ve olumsal bir işleyişin sonucudur. Kimi popülist aktörlerin kriz performanslarının başarısı kısa süreliyken (Hanson gibi), diğerleri (Chávez ve Correa) panik hissini daha uzunca bir süre kitlelere yaymayı başarabilmiştir. Bu ikinci durum, özellikle başarıyla sunulduğunda, krizi sıradışı bir fenomen olmaktan sıyırıp sıradanlaştırır, dolayısıyla ilgili popülist aktörlerin otoritelerini "kriz yöneticileri" ve "halk"ın sesi olarak güçlendirmelerine imkân tanıyacak kadar etkili olur.

Popülist kriz icraatı karşısında "kriz siyaseti"

Hepsi birlikte ele alındığında, popülist aktörlerin krizi nasıl icra ettiği önemli bir soruyu da beraberinde getirir: Bu gibi performanslar genel olarak nasıl "kriz siyasetinden" ayırt edilebilir? Bir başka deyişle, bu performansları popülizme özgü kılan nedir? Bu soru, "kriz siyasetinin" oldukça yaygın olduğu sözümona günümüz "kemer sıkma çağı" göz önüne alındığında yerinde ve zamanında gibi gözükür (Streeck ve Schäfer, 2013). Burada kriz siyaseti Boin ve arkadaşlarının (2005, 2008) özetledikleri gibi daha büyük ölçekli krizlerle başa çıkma stratejileri için bir siyaset etme biçimi olarak anlaşılabilir. Örnekler, doğal afetler ertesinde kentin yönetiminden (Katrina Kasırgası gibi), terör saldırılarına verilen siyasi tepkilere (11 Eylül saldırıları sonrası), büyük ölçekli afetlerin yönetiminden (Fukuşima nükleer felaketi) ya da mali krizlere uyum sağlama ve tepki siyasetine (Yunan hükümetinin borç krizi karşısındaki siyaseti) uzanan bir aralıkta düşünülebilir.

Popülizmin özelliklerinden biri olan kriz performansları ile genel anlamda "kriz siyaseti" arasında iki merkezî farklılıktan bahsedilebilir: "halkın" merkeziliği ve krizin devamlı tekrarlanmaya muhtaç olması. İlkine atıfla, popülist kriz performans-

larının öncelikli hedefi "halk"ı sözde krizin esas sorumlularından –bu "elitler" olabileceği gibi, bir başka tehlikeli Öteki ya da ikisinin birleşimi biçiminde kurgulanabilir– ayırmaktır. Şayet bu bağlamda başarıya ulaşamazsa popülist kriz performansı boşa çıkmıştır. Bu durum "kriz siyasetinin" daha genel biçimleri için geçerli değildir. "Halka" başvurabilir, onu çağırabilirler ancak "kriz siyasetinin" harekete geçirmeye ya da "hazırkıtalar" haline getirmeye çalıştığı bütün biçimlerinin ana siyasi öznesi "halk" olmak zorunda değildir. Örneğin, "kriz siyasetinin" daha genel formlarını icra edenler farklı sınıflar (iktisadi kriz zamanlarında), etnik gruplar (etnik çatışma zamanlarında), dinler (dinî çatışma durumlarında) ya da toplumsal cinsiyetler ("erkeklik krizi" zamanlarında) gibi farklı öznelere başvurabilirler. Bu siyasi öznelerin hiçbirinin "kriz siyaseti"nin etkin bir biçimde işleyebilmesi için "halk"ın diline tercüme edilmesi gerekmez. Bununla bağlantılı biçimde, bu siyasi öznelerin düşmanları "elitler" olmak zorunda değildir – bu kültürel ve siyasi açıdan olumsaldır.[6] Dolayısıyla, popülist kriz performansları *her zaman* "halkı" "elitten" ayırıp, onu Ötekilerle bir araya toplarken, diğer "kriz siyaseti" genellikle "halka" başvurma *gereği duymaz* – gerçekten de farklı siyasi öznelere başvurur.

İkincisi ise, şayet popülizm Taggart'ın belirttiği gibi (2000, s. 2) "büyük bir krize gösterilen güçlü bir tepkiyse", varlığı ve başarısı tamamen krizin devam ettiğinin bilgisinin yeniden ve yeniden yayılmasına bağlıdır. Daha önce de tartışıldığı üzere, popülizm performansının popülizmin *temel özelliği* olarak anlaşılması gerekir. Çünkü popülist aktörün siyasete devam edebilmesinin tek yolu krizin devam ettirilmesidir. Bu açık bir biçimde "kriz siyasetinin" diğer tüm biçimleri için geçerli değildir. "Kriz siyasetinin" birçok farklı biçimi siyasi kazanç sağlamak için krizi yeniden üretip dolaşıma sokmaktansa, doğrudan en kısa sürede onu sona erdirme uğraşı içerisindedir (t' Hart ve

6 Kimi durumlarda "elit" krizin kurbanları olarak da sunulabilir. Örneğin, mali kriz zamanlarında Birleşik Devletler Adalet Bakanlığı bazı bankaları (*Citigroup* ve *Bank of America*'nın kimi iştirakleri) *Standard&Poor* kredi şirketinin kurbanı olarak ilan etti – bu, Küresel Mali Kriz'in ortaya çıkardığı alışageldik anlatılara dahil edilen yeni oyun olarak da düşünülebilir.

Tindall, 2009a).[7] Örneğin, Euro bölgesi borç krizi tarafından oldukça sarsılmış kimi Avrupa ülkelerinin önde gelen siyasi aktörleri için uzatılmış kriz algısının yayılması, çaresiz, öfkeli, ümitsiz ve onları muhtemelen seçim sandıklarında cezalandıracak olan yurttaşların varlığı göz önüne alındığında ilgili siyasi aktörlerin lehine olmayacaktır. Bu örnekte onlar için en doğru olan krize bir an önce son verileceğinin müjdelenmesidir. Bunun gibi, "kriz siyasetinin" daha genel biçimlerinde kullanılan anlatılar geniş anlamda teleolojik bir yapıya sahiptir – tanımlanmış bir girişi, gelişmesi ve en önemlisi sonucu bulunur. Bununla birlikte, popülist aktörlerin sahneledikleri kriz performansları kimi zaman krizin ölçeğini genişleten ya da kriz tasarılarını değiştirerek kriz algısının devamını sağlayacak biçimde süregiden bir formdadır. Genel "kriz siyaseti"nin aksine krizin popülist performansları asla sona ermez.

Sonuç

Bu bölümde kriz performanslarının çağdaş popülizm için ne denli hayati olduğu ele alındı. Popülizmin daha egemen kavrama biçimleri krizi popülizmin dışında bir yerde konumlandırırken, bu bölümde krizlerin asla "nötr" olaylar olmadığı, bilakis kriz algısını toplumda daim kılmak için gösterileştirilmiş başarısızlıklar olduğu ve bunun popülist aktörlerce icra edildiği göz önünde bulundurulduğunda krizlerin de popülizme içkin olarak görülmesi gerekliliği tartışıldı. Bir başka deyişle, krizler popülist performansların sahnelendiği önemli "sahnelerken", popülist aktörler de kriz "sahnesinin kurulmasında" hayati rol oynarlar. Bu performansın mekanizmasının anahatlarını çizerken, bu performansın popülistlere "halk" karşısında "elit" ayrımı yapma, kendilerini "halk"ın egemen sesi olarak sunma ve kurumları/prosedürleri radikal bir biçimde basitleştirme imkânını sunduğu gösterildi. Kriz performansları, popü-

7 Ancak, krizi sürekli kılan ve onu "normalleştiren", böylelikle devamlı bir "olağanüstü hal" üreten populist olmayan siyaset biçimleri de vardır. Konuya ilişkin örnekler ve tartışmalar için bkz. Agamben (2005).

listlerin siyasi olarak herhangi bir durumda kendi menfaatlerine buldukları için kullanıma soktukları alelade bir siyasi strateji olarak değil, siyasi bir üslup olarak popülizm kavramının tanıtıldığı Üçüncü Bölüm'de tartışıldığı üzere, popülizme içkin bir unsur olarak görülmelidir.

Bu argümandan popülizm üzerine düşünmek açısından beş temel yorum çıkarılabilir. İlki, krizlerin ancak ve ancak performans ve dolayımla kriz olabileceğini göstererek, çağdaş popülizmde performansın önemini açıkça ortaya koyar. İkincisi, krizlerin popülizme içkin bir tetikleyici olabildiği kadar dışsal olabildiğine işaret ederek, popülizm üzerine çalışanlar için kriz nosyonunu daha detaylı biçimde tasvir eder. Üçüncü olarak, kriz performanslarının "halkı" tanımlamaya yardımcı olmasından dolayı performanslar "halk" düşmanlarını "elitler" ya da diğer azınlık grupları biçiminde tanımlayabilir ve popülistlere, "halkın" düşmanlarını hedef almalarını sağlayacak görünürde "tarafsız" bir gerekçe verir. Dördüncüsü, popülist aktörlerin kriz performansları sırasında atacakları adımları gösteren dünya çapındaki farklı popülizm örnekleriyle test edilebilecek ve uygulanabilecek bir model sunar. Beşinci ve son olarak, popülistlerin kriz performanslarıyla genel olarak "kriz siyaseti" arasında farklar olduğunu gösterir.

Çok sayıda krizle baş başa olduğu iddia edilen bir dünyada, perspektifteki bu değişim popülizm-kriz arasındaki basit nedenselliği ve kriz nosyonunu ayrı, nesnel bir fenomen olarak tahkik etmemize olanak verir. Krizin popülist kullanımına içkin edimsel repertuarı, dolayım pratiklerini ve gösterinin rolünü işaret ederek, krizin, popülizmin üzerinde icra edilebileceği oldukça dikkatli ve incelikli inşayı gerektiren bir "sahne" imkânı sunduğunun altını çizer.

Popülizm ve Demokrasi

> Ancak popülist "bakış açısı" ne demokratik ne de anti-demokratiktir. O, çok çeşitli siyasi yapı ve kültürlerin farklı biçimlerde ele alınmasından ibarettir.
>
> – WORSLEY (1969, s. 247)

> Popülizmin anlamı üzerine dönen tartışmaların, demokrasinin nasıl yorumlanacağına ilişkin tartışmalar olduğu ortaya çıktı.
>
> – URBINATI (1998, s. 116)

Popülizm, demokrasi için yararlı mıdır yoksa ona zarar mı verir? Belki de popülizm üzerine son yirmi yıldır gazetelerde, akademik dergilerde ve kitaplarda saçılmış bütün sözlerde, yazarların dönüp dolaşıp takıldığı temel soru budur. Kimileri popülizmi demokrasinin düşmanı olarak resmederken –özellikle günümüz Avrupa'sı üzerine yapılan tartışmalarda önde gelen, ulusal ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde devamlı sorun teşkil eden görüş– diğerleri birçok çağdaş siyasi sistemin demokratik boşluğu olarak tanımladıkları soruna bir çözüm, demokrasinin gerçek sesi olarak halka hak ettikleri biçimde siyasi haklarının geri verilişi olarak görürler. Ancak, sorunun cevabı bu iki tarafın iddia ettiğinden çok daha karmaşıktır.

Bu bölüm önceki bölümlerde geliştirilmiş olan bir siyasi üslup olarak popülizm kavramsallaştırmasından faydalanarak ye-

ni bir bakış açısı sunma gayretindedir. Bu yeni perspektifin temel argümanı ise, popülizmin herhangi bir siyasal projenin demokratik "içeriğine" ilişkin çok az şey önerdiğidir. Popülizmin demokrasi üzerine etkileri bağlamında nedensel sonuçlara ulaşmayı sorgulama girişimleri, popülizm ve demokrasi arasında olduğu varsayılan katı ikiliği reddeder. Bunun yerine, popülizm içerisindeki hem demokratik hem de anti-demokratik eğilimleri, siyasi üslup olarak kavramlaştırarak inceler. Böylelikle, bu gibi eğilimleri yan yana sıralamış olmanın, popülizmin demokratik olup olmadığını, ilgili eğilimlerin farklı bağlam ve atmosferlerde başka biçimlerde tezahür etmesinden dolayı "tek kalemde" belirleyemeyeceğini gösterir.

Bu bölümde tartışma üç alt başlıkta yapıldı. İlk alt başlık, çağdaş literatürde popülizmin demokrasiyle olan ilişkisine dair sıklıkla kullanılan üç temel pozisyonu sıralar: popülizmin demokrasi için olumsuz olduğu görüşündekiler, olumlu bulanlar ve pozisyonu belirsiz olanlar. İkinci alt başlıkta ise, popülizmin demokrasi üzerine etkileri anlamında nedensel sonuçlara ulaşma girişimi, ilgili sonuçların büyük ölçüde demokrasi ölçütü olarak önceliklere sahip aktör ve kurumlara dayandığı gösterilerek sorgulandı. Aynı rotayı takip etmekten kaçınmak için, üçüncü alt başlıkta siyasi bir üslup olarak kavramsallaştırılan popülizm içerisindeki demokratik ve anti-demokratik eğilimler birlikte incelendi. Önceki bölümlerde tek tek ele alınmış olan "kaba tavırlar", "halk" performansı, "elitleri" hedef gösterme ve Ötekilerle ilişkilendirme, popülizmin basitleştirme eğilimi ve liderin aşırı kişiselleşmesi gibi bileşenler bu bölümde bir araya getirilip demokratik olup olmadıkları bağlamında değerlendirildi. Genel itibarıyla, bu bölüm popülizm ile demokrasi arasında doğrudan bir ilişki kurmanın oldukça zor olduğunu ve siyasi üslup kategorisi yardımıyla konunun daha incelikli biçimde ele alınabileceğini söyler.

Devam etmeden önce, demokrasi tartışmalarının, kavramın karmaşıklığı ve uzun geçmişi göz önüne alındığında, her zaman oldukça zahmetli bir iş olduğunu belirtmekte fayda var (Dunn, 2005; Keane, 2009b; Osbourne, 2011). Demokrasi üze-

rine yapılan bunca tartışmayı ve tanımlamayı bu bölümün kapsamında ele almak her ne kadar imkânsız olsa da, analize öncülük etmesi bakımından işleyen bir tasvire ihtiyaç olduğu açıktır. Aslında, bu bölümde, demokrasinin yalnızca kurumlar ve prosedürlerden ibaret olmadığı (özgür ve adil seçimler de dahil), iktidarın kamunun denetimi altında olması itibarıyla bir "yaşam biçimi" (Dewey, 1987) ve siyasi form olduğu ve olumsallığın, çoğulculuğun ve eşitliğin tanınmasına sadık kalınan bir süreçler bütününü işaret ettiği gösterilir (Keane, 2009b). Bu pek tabii idealize edilmiş bir örnektir ve çok farklı tarihsel biçimleri göz önünde bulundurulduğunda demokrasinin kendisini ifade etme ya da gösterme biçimleriyle gergin bir hattın üzerinde konumlanır. Ancak, demokrasi, özellikle bir normatif modele ya da aşağıda ele alınacağı üzere liberal, radikal herhangi bir demokrasi formuna bağlı kalmak zorunda değildir. Bu anlamda, takip eden tartışmada yararlı bir pusula gibi de düşünülebilir.

Demokrasi ve popülizme teşhis koymak: İyi, kötü ve muğlak

Çağdaş literatürde popülizm ve demokrasi ilişkisini açıklayan üç ana yaklaşım vardır. Popülizmi olumsuz bulan yaklaşım, demokrasiye katkısı olduğunu ileri süren olumlu yaklaşım ve ikisinin arasında sınırda duran yaklaşım olarak özetlenebilir.[1] Devam eden kısımda ilgili yaklaşımların hangi bölgesel literatür ve hangi teorik yaklaşımlarla ilintili olduğu sıralanacak.

1 Rovira Kaltwasser (2012) bunları "liberal yaklaşım", "radikal yaklaşım" ve son olarak kendisinin de savunuculuğunu yaptığı "minimal yaklaşım" olarak üç gruba ayırır. Her ne kadar bu bölümlenme oldukça katı olsa da, burada bunlar popülizmin demokrasi üzerine etkileri bağlamında negatif, pozitif ve muğlak yaklaşımlar olarak yeniden adlandırıldı. Bunun sebebi, çalışmalarındaki nüanslarından dolayı ne liberal ne de radikal yaklaşım gruplamasına dahil edilebilecek ne de Mudde ve Kaltwasser'in "minimal" konumlamasına sığacak çok sayıda yazarın (Arditi, 2007a, de la Torre, 2010; Kazin, 1995; Panizza, 2005a; Panizza ve Miorelli, 2009) bulunmasıdır. "Muğlak" terimi Ochao Espejo'dan (2015) ödünç alındı; Espejo'nun popülizm tartışmanın normatif boyutlarına dair akıl yürütmesi oldukça güçlüdür.

Demokrasi için olumsuz bir güç olarak popülizm

Bugün, tartışmasız biçimde, popülizmin demokrasiye zarar verdiği gerek akademik literatürde gerekse siyasi tartışmalarda en yaygın argüman olmayı sürdürüyor. Bu görüş, popülizmi demokrasinin yakalandığı bir "hastalık" –yalnızca belirli toplumsal çürüme ya da salgının sonucunda ortaya çıkan bir tür sapma– olarak görme eğilimindedir (Rosanvallon, 2008; Taggart, 2002). Yaklaşım, popülizmi, demokrasinin "dışında" tehlikeli bir yere konumlandırır ya da "bastırılanın geri dönüşü" (Arditi, 2007a) gibi siyasetin daha arkaik biçimlerine göndermeyle tasvir etme eğilimindedir. Bu argümanların beslendiği akım ise 19. yüzyıl sonu sosyal psikoloji disiplinindeki "halkın" kontrol edilemez kalabalıklar, kitleler, yığınlar olarak resmedilmesi ve "siyasetten bakiye kalanlar" olarak görülmesi sonucunda popülizmin korku ve endişeyle anlaşılması gereken bir fenomen olduğunu ileri süren yaklaşımdır (Laclau, 2005b, s. 21-64).

Bu görüş, özellikle popülizm çalışmalarının yoğunlukla aşırı sağa odaklandığı ve bunun sonucunda aslında daha geniş bir perspektiften ele alınması gereken popülizm fenomeni ve onun demokratik bileşenlerinin yalnızca bir kısmının değerlendirildiği son yıllarda, Avrupa'da oldukça yaygın bir biçimde kabul görür. Betz'in (1993, 1994) "radikal sağ popülizm" ve Mudde'un (2007) "popülist radikal sağ" terimlerini kullanıma sokması, popülizme ideolojik yaklaşımdan bakan çok sayıda yazarın onların önderliğinde popülizmin yalnızca bir biçimine odaklanmasına yol açtı (Abts ve Rummens, 2007; Akkerman, 2003; Mény ve Surel, 2002).[2] Popülizmi siyaset için tehlikeli bulan bu yaklaşımın etki alanı akademi ile sınırlı değildir.

2 Mudde'un popülizmi olumsuz bir güç gibi gören "liberal" kampın bir üyesi olmadığı unutulmamalıdır. Aslında, o ve Rovira Kaltwasser popülizme "minimal yaklaşımın" (burada kullanılan tabirle "muğlak" yaklaşım) savunucularındandır. Ancak, burada kendisinden bahsedilmesi, özellikle Avrupa radikal sağ popülizmini demokrasiye yönelen bir tehdit olarak çalışanlar üzerindeki etkisi sebebiyledir. Benzer biçimde, Betz de popülizmin "temsilî demokrasi ile onun gerçek dünyada uygulanışına ilişkin soyut ilke ve iddialar arasındaki boşluk ve çelişkileri gösterdiğini" belirterek onun demokrasi üzerinde olumlu etkide bulunabileceğini işaret eder (Betz ve Johnson 2004, s. 323-324).

Son yıllarda, çok sayıda Avrupalı düşünce kuruluşu popülizmin artan etkisiyle mücadele etmek veya onu etkisizleştirmek için Avrupa sivil toplumuna ve onun demokrasi geleneğine nasıl potansiyel bir tehdit oluşturduğunu göstererek çeşitli projeler başlattılar (Bartlett, Birdwell ve Littler, 2011; Fieschi, Morris ve Caballero, 2012; Painter, 2013). Bu kitap boyunca gösterilmiş olduğu üzere, popülizm yalnızca radikal sağa isnat edilebilecek bir fenomen değildir. Dolayısıyla, popülistleri ve popülizmi yalnızca anti-demokratik radikal sağa ilişkin ele alan yaklaşımın bakış açısı görece dardır. Radikal sağ ile popülizm arasında kurulan bu dışlayıcı birlikteliği Stavrakakis ve Katsambekis (2014, s. 136) şöyle eleştirir:

> Günümüzdeki analizler belirli bir Avrupa merkezcilikten mustariptir; küresel anlamda kullanılan "popülizm" kategorisinin denk düştüğü kavramsal spekturumu oldukça dar bir bağlama, Avrupa deneyimine indirgerler, yani yabancı düşmanı aşırı sağ hareketlere ve partilere. Sonra bu ilişkileri özcü bir biçimde ele alıp bu Avrupalı anlamın uygulama sınırlarını gereğinden fazla genişletir ve onu evrensel, tarih ötesi bir yere yükseltirler.

Ancak, popülizmi patolojik bir vaka olarak ele alan bu yaklaşım yalnızca Avrupa ile sınırlı değildir. Latin Amerika popülizmini (Corrales ve Penfold, 2011; Krauze, 2011; McCoy ve Myers, 2004) inceleyen, popülizmi özellikle stratejik yaklaşım (di Piramo, 2009; Levitsky ve Loxton, 2013) üzerinden okuyan çok sayıda yazarın çalışmalarında da bu durum oldukça belirgindir. Burada Chávez, Morales ve Correa gibi figürlerin her ne kadar kendi ülkelerinin farklı kesimlerinde maddi ve toplumsal eşitlik konusunda bir aşama kaydetmeyi başarmış olsalar da hem *caudilismo*ya varan ikiliklere dayalı sivri söylemleri, hem de demokratik süreçlerin işletilmesindeki hakkın kötüye kullanımı ve hukukun üstünlüğünü tanımamaları onların demokrasiye bir tehdit olarak görülmelerinin sebeplerindendir.

Açık bir biçimde görülebileceği üzere bu kampa dahil olan yazarlar liberal demokrasi taraftarıdır. Yazarların popülizm an-

tipatisi günümüz liberal demokrasisine karakterini kazandıran iki temel yapıtaşı arasındaki gerilimden kaynaklanır. Bir yanda katılıma, çoğunlukçuluğa ve "halkın" egemenliğine vurgu yapan demokratik niteliği ve diğer yanda, bireyin haklarını, devletin mutlak otoritesini hukukla sınırlamanın altını çizen liberal/anayasal niteliği arasındaki ayrım ilgili gerilimi üretir. Demokrasi teorisinde, bu gerilime alternatif ad önerilerinden bazıları ise şunlardır: "demokratik paradoks" (Mouffe, 2000) ya da "demokrasinin iki-sütunlu modeli" (Abts ve Rummens, 2007; Canovan, 2004). Pratikte bu iki sütun birbirini kontrol eder; liberal sütunun evrensel anayasacılığı insan haklarının bekçiliğin yapar ve yurttaşları diğer yurttaşların ya da devletin keyfiliğinden korur. Demokratik sütun ise, egemenliği "halk"a teslim eder ve anayasal meselelerde değişiklik yapmasına imkân tanır. Popülizmi demokrasiye tehdit olarak görenlerin sorun olarak adlandırdıkları, popülizmin eğriyi demokratik sütuna doğru çokça bükmesi ve sonuç olarak azınlık haklarının korunmasının ya da denge-denetleme mekanizmaları gibi liberal teminatların tehdit altına girmesidir. Popülistler bunu, günümüz liberal demokratik sistemlerinin liberal unsurlarının "gerçek" demokratik ideali, yani "halk" egemenliğini sulandırıyor diye sunarak gerçekleştirirler. Bu yaklaşım özellikle "tüm popülist hareketlerin sanki demokrasi halkın iktidarı ve yalnızca bundan ibaretmişçesine davrandıkları, konuştukları" zamanlar belirginleşir (Mény ve Surel, 2002, s. 9). Çoğunlukçuluğa yapılan kontrolsüz popülist çağrının azınlıkları hedef almayla sonuçlanacağı göz önünde bulundurulduğunda, demokratik ortamı "işler" hale geri getirmek için popülizm ya dizginlenmeli ya da mağlup edilmelidir, ancak böylelikle liberal-demokratik denge yeniden sağlanabilir.

Böyle bir duruş, her ne kadar popülizmin belirli formlarının toplumlar ya da onların dokuları üzerinde onarılamaz etkilerine ilişkin insanların gerçek ve geçerli endişelerini açıklıyor olsa da, popülizmi patolojik bir kavramsal çerçeveden okumanın zaman zaman yanlış yönlendirici olduğu da akılda tutulmalıdır. Meny ve Surel'in (2002, s. 3) işaret ettiği üzere, "pato-

loji yalnızca normal olarak tanımlanabilecek bir durum mümkün olduğunda anlamlıdır ve bu örnekte ilgili tanım en azından sorunludur" Dahası, liberalizme bir tepki olarak doğan popülizm anlatısı belki Avrupa ya da Kuzey Amerika bağlamlarında okuyucuya anlamlı gelebilir ancak Latin Amerika'da, Afrika'da ya da Asya-Pasifik'teki liberal-demokrat olmayan birçok ülke için anlam taşımaz.

Demokrasi için olumlu bir güç olarak popülizm

Ayrışmanın diğer yanında popülizmi demokrasi için olumlu bir güç olarak görenler bulunur. Bu yaklaşımda, popülizm "halkın" egemenliği vurgusuyla, çoğunlukçuluk çağrısıyla ve demokrasiyi tahrif edenlere, biçimini bozanlara getirdikleri oldukça sert eleştirileriyle demokrasinin temel bileşeni olarak ele alınır. Morales ve Chávez gibi figürler kendi ülkelerinin yoksullarına yaptıkları yardımlarla kahramanlar olarak el üstünde tutulurken, Grillo gibileri de tabandan inisiyatiflerle iktidarı "halka" geri kazandıran şahsiyetler olarak görülür.

Akademik literatürde bu görüşü dikkatleri üzerine toplayarak ileri süren Laclau ve onun popülizmi siyasi mantık olarak görüşünü benimseyenlerdir. Laclau uzunca bir süre kendisinin "radikal demokrasi" (Laclau ve Mouffe, 1985) adını verdiği normatif bir demokrasi modelinin benimsenmesini savundu ve popülizmi "radikal demokrasi her zaman popülisttir" sözleriyle onayladığını belirtti (2005a, s. 259). Çünkü Laclau için "'halkın' inşası demokrasinin işleyebilmesi için zaruridir" (2005b, s. 169) – popülizm olmadan "halk" olmaz ve "halksız" demokrasi söz konusu olamaz. Sınıf, toplumsal cinsiyet ya da etnisite etrafında süregiden belirli siyasal mücadele kategorilerinden farklı olarak popülizmin "halka" yaptığı çağrı demokratik ufku daha önce hiç olmadığı boyutta farklı kimliklere açar. O halde, bu yaklaşım açık bir biçimde, popülizmi demokrasi için bir patoloji ya da arkaik siyasete dönüş olarak tahayyül etmez, aksine, onun demokrasi için gerekli bir bileşen olduğu görüşünü savunur. Laclau'nun popülizm taraftarlığı onun Morales, Correa ve

Chávez tarafından sırasıyla çağrıldığı Bolivya, Ekvador ve Venezuela ziyaretlerinden de anlaşılabilir (Precious, 2009).

Bu kamptan sayabileceğimiz diğer yazarlar ise popülizm hayranlıkları konusunda daha ihtiyatlıdırlar. Kazin, ABD'de popülizmin "ortak refahı artırma" (1995, s. 7) anlamında bir potansiyel taşıdığını ileri sürer ancak onun sağcı propagandasından duyduğu endişeyi de not eder. Latin Amerika'da, Cannon (2009) Chávez'in popülist projesinin Venezuela'nın çürümüş siyasi sistemini düzeltebilmek için etkin ve anlaşılır olarak çerçevelediği bileşenlerinden övgüyle bahsederken, patronaj ilişkilerine ve yozlaşmaya sebep olabilecek popülizm eğilimi konusunda endişelerini dile getirmeyi ihmal etmez. Başka yerde, 1990'ların ortasında, Paul Piccone'un editörlüğünü yaptığı *Telos* eleştirel teori dergisi popülizmi hem bir liberalizm eleştirisi hem de vatandaşlara yerel özerklik sağlama ihtimali olan bir yöntem olarak ele almaya başladılarsa da, popülizmin azınlıkları kurbanlaştırabilme eğilimine karşı temkinli olmayı sürdürdüler (Raventos, 2002).

Gerçekten de, yukarıda ele aldığımız iki sütunlu yaklaşıma dönersek, popülizmin bu olumlu kavramsallaştırılması çoğunlukla liberalizm eleştirilerinin bir parçası olarak formülleştirilmiştir. Bu popülizm savunucularına göre liberal demokrasinin liberal ayağı, hukukun üstünlüğü ve bireysel haklar ile demokratik sütununu boğacak şekilde fazla ileri gitmiş durumdadır. Burada, seçimle işbaşına gelmemiş Avrupa Birliği ya da Birleşmiş Milletler gibi ulus-üstü kurum temsilcileri, kendi ulus-devlet sınırları içinde egemen ve demokratik meşruiyetin esas kaynağı olan halkın gücünü azaltan, onları görmezden gelen ya da kısıtlayan yapılar olarak görülür. Bu eleştiriler liberalizmi demokratik katılımı kısıtlayan bir yöntem ya da elitlerin siyasal alanı kontrol etmesinin bir aracı olarak tasvir eder. Popülizm işte bu derde deva imkânı sunar.

Ancak, bu yaklaşımla ilgili birkaç sorun söz konusudur. Bunlardan biri, popülist lidere –gerçekten de farklı taleplerin sesi gibi hareket edebilecekleri gibi, madalyonun diğer yüzünde "halkın" sesi rolüyle kendilerini meydan okunamaz ve asla değişti-

rilemez olarak sunmaları da muhtemeldir– duyulan inancın ve güvenin büyüklüğüdür. Arditi'nin (2010) uyarısında bahsettiği üzere, bu gibi durumlar otoriter kişi kültüne ya da demagojiye dönüşebilir. Böyle bir bakış kimi taleplerin temsil edilmeye layık olduğuna karar verebilen, karşılığında buna muhalif olanları yasaklayan ya da baskılayan bir ortamı hazırlayan iktidar mücadelelerini, baskıyı ve dışlamayı gözden kaçırır. Bu anlamda, ilgili yaklaşım içinde sayılabilecek kimi çalışmaların popülizmi ele alma biçimleri itibarıyla onu özgürleştirici ve radikal bir demokrasi gücü olarak görmeleri, konu bireysel hak ihlalleri ve yozlaşma olduğunda "diğer tarafa bakma" istekleri ya da bunu "halk" adına kazanımlarda "çekilmesi gereken cefa" olarak düşünmeleri, onların, gerektiğinden fazla iyimser olduklarını düşündürür.

Muğlak yaklaşım

Bu iki konum arasında popülizmin demokrasi üzerine olan etkileri anlamında muğlak bir duruş saptadık. Bu muğlak yaklaşım, popülizmin demokrasi üzerine olan etkisinin olumlu ya da olumsuzluğuna ilişkin genel bir sav ileri sürmektense, belirli vaka çalışmalarına öncelik verme ya da onun belirli bağlamlarda demokrasiye olan etkisini belirleyebilmek için bölgesel popülizm karşılaştırmaları yapar. Geniş bir yelpazeye yayılmış yazar ve kavramsal yaklaşım, ister bile isteye isterse de ideal demokrasi nosyonları üzerine normatif konumlarını netleştirmemeyi tercih etmeleri gibi basit bir gerçeğin sonucu olarak, bu başlık altına sokulabilir.

Popülizme ideolojik yaklaşımın önde gelen yazarlarından Rovira Kaltwasser ve Mudde bu yaklaşımını yoğun bir biçimde savunurlar. Daha önce bahsedilmiş olduğu üzere, yaklaşımlarını "minimal yaklaşım" olarak adlandırdılar ve "popülizm ve demokrasi arasında açık bir ilişki kurmak (olumlu ya da olumsuz) konusunda şüpheci bir tavır takınmak minimal yaklaşıma bağlı yazarları tanımlamak için gereken şarttır" dediler (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 194). Benzer biçimde, konu demokrasi olduğunda popülizmin demokratik siyaset için hem tehdit hem

de düzeltici biçimde hareket edebilen "değişken" karakterinden dem vurdular (Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2012c). Dahası, Mudde popülizmi kendi tabiriyle "normal patoloji" olarak gören liberal yaklaşıma karşı "normal" siyasetin dışından gelmeyen, ana akım görüşlerin radikalleştiği popülizmi "patolojik bir normallik" olarak ele almamız gerektiğini savunur. Başka bir biçimde ifade etmek gerekirse, Rovira Kaltwasser (2012, s. 195) popülizmin demokratik bir aşırılık olduğunu ileri sürer.

Bu anlamda Mudde ve Rovira Kaltwasser'ın tartışmaya takdire şayan katkıları olduğu ifade edilmelidir. Popülizmin demokrasiye ilişkin olumlu ya da olumsuz etkilerini düşünme biçimleri oldukça dengeli ve birçok konuda ikna edicidir. Ayrıca, popülizmin farklı demokrasi biçimlerinde farklı etkileri olduğunu ayırt edecek kadar da dikkatlidirler: "Popülizm minimal demokrasileri teşvik etme konusunda olumlu rol oynayabilir ancak tam teşekküllü bir liberal demokrasi geliştirme girişiminde olumsuz rol oynama eğilimi yüksektir" (Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2013b, s. 507). Düşünmeden ulaşılan popülizmin demokrasi için öcü ya da kurtarıcı olduğu iddialarından kaçınarak çok sayıda yazarın görüşlerini bir araya getirip Avrupa ve Amerika kıtalarındaki popülist vakaları kıyaslayarak ilgili görüşleri test ettiler (Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2012b). Her ne kadar bu kitapta ileri sürülen iddialar onların daha geniş ideolojik yaklaşımlarıyla hemfikir olmasa da, popülizmin açık bir biçimde demokratik ya da anti-demokratik olup olmadığının belirlenemeyeceği konusundaki kanaatleriyle bu kitabın iddiaları arasında pek çok ortak yön bulunur.

Ancak Mudde ve Rovira Kaltwasser'ın (2012a, s. 16) "popülizm ve demokrasi arasındaki normatif olmayan bir konum" anlamında dikkatli olmayı gerektiren sebepler de vardır. Her ne kadar gözlemlenebilir olanı önceliklendirmeleri sevimli gelse de, konu demokrasi gibi oldukça yüklü bir konuya geldiğinde "normatif olmayan bir konum" mümkün müdür sorusu projelerinin üstünde sallanır. Ochoa Espejo (2015, s. 60) özellikle bu gibi tarafsız olduğu iddiasındaki yaklaşımlara karşı, bu gibi çerçeveleri kullanan düşünürlerin esasen savlarının altın-

da yatan normatif varsayımları gizlediğinin altını çizerek eleştirel bir tavır sergiler.

> Düşünürler popülizm üzerine yapmış oldukları çalışmalarda siyasi ahlâk tartışmalarından kaçınma eğilimindedir. Özellikle fenomeni ampirik olarak çalışan ve normatif yargılamalardan kaçındıklarını iddia eden ancak farkında olmadan bu yargıları demokrasi ve popülizm arasındaki farkı kabul etme erdemiyle dolaşıma sokanları akla getirin. Günümüz düşünürlerinin liberal demokrasiyi siyasi örgütlenmenin en iyi biçimi olarak ele aldığı göz önünde bulundurulduğunda, bir hareketi "liberal demokratik" olarak tanımlamaktansa, "popülist" olarak tanımlamak normatif bir yargılamayı arka kapıdan gizli biçimde sokmanın başka bir yoludur.

İdeolojik "minimal" yaklaşım literatür içerisinde daha baskın bir pozisyon kazandıkça, ilgili yaklaşım içerisinden yazanların liberal demokrasi ve çoğulculuğa bağlılıklarını normatif olmayan yaklaşım adına gizlemektense (çalışmalarının çoğunda dolaylı olarak ifade edilir) daha da netleştirmeleri çok daha iyidir. Son olarak, şayet bu yaklaşım içinden yazanlar, popülizmi bir ideoloji olarak kavramsallaştırıyorlarsa ideolojilerin demokratik olmayan, toptancı eğilimleri olduğunu ikrar etmek de bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Hawkins (2010, s. 33) popülizmi toptancı bir dünya görüşü olarak tartışırken onun "ahlâklaştırıcı, ikici ve teleolojik" olduğunu kabul eder ve "son tahlilde vatandaşlar için tek tip bir ahlâk ideali öngören popülizm, demokrasiyi otoriter bir yokuşa sürer, daha doğru bir ifadeyle totaliter bir istikamete götürür" (37) diye belirtir. Bu eğilimler konu demokrasi olduğunda hiç de "ikircikli" değildir ve daha geniş bir araştırmayı gerektirir.

Popülizm, "siyasal olan" ve demokratik siyaset

Yukarıdaki tartışmalardan da görülebileceği üzere, popülizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi kendine konu edinen hiçbir yaklaşım sorunsuz ya da değerlerden –böyle olma girişimleri-

ne rağmen– bağımsız değildir. İki tartışmaya açık kavramı birbirinden ayırmaya çalışmak oldukça zor bir görevdir. Dahası, Ochao Espejo'nun eleştirilerinin de gösterdiği gibi, tartışmayı çerçevelemenin kendisi –popülizm ve demokrasinin iki ayrı fenomen olduğu iddiası– popülizmi, demokrasinin parçası *olmayan* bir fenomen olarak kendiliğinden dışsallaştırır. Konu demokrasinin belirli *göstergelerini* ölçmeye geldiğinde bu kulağa metodolojik bir perspektif gibi gelirken, teorik literatürde popülizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi nitelendirmekte kullanılan metaforlar –demokrasinin "aynası" (Panizza, 2005a), "gölgesi" (Canovan, 1999) veya "hayaleti" (Albertazzi ve McDonnell, 2008; Arditi, 2007a)– popülizm ve demokrasinin birbirinin içine geçtiği yerlerde çok daha karmaşık bir resim sunar. Gerçekten de, popülizmin demokratik uygulama içindeki salınımını gösterme çabasında, Arditi (2007a), popülizmi, demokrasinin "dahili periferisi" olarak tanımlayacak kadar ileri gider.

Popülizmi dışsallaştırarak ve demokrasinin anlamını belirli bir normatif çerçeveye sabitleyerek, yazarlar kimi kurumlara, aktörlere ve konulara (kabul edilsin ya da edilmesin) demokrasi göstergeleri olarak ayrıcalık tanır. Bu durum popülizmin demokrasi için iyi ya da kötü olduğuna karar verme anlamında çok farklı çıktılara sebep olabilir. Örneğin, şayet Chávezciliğin demokratik geçmişine kurumların bağımsızlığı ve azınlık haklarının korunması perspektifinden bakılırsa, Chávez'in anti-demokratik olduğu sonucuna varılabilir. Ancak, demokrasi göstergelerini iktisadi eşitlik, geçmişte dışlanmış kesimlerin güçlendirilmesi ve sivil toplumun geliştirilmesi gibi parametrelerle ele alanlar ise Chávez yönetiminin Venezuela demokrasisi için oldukça iyi olduğu sonucuna varabilirler. Bu karmaşaya ek olarak, 2013 *Latinobarómetro* anket raporları Venezuelalıların %87'sinin demokrasiden yana olduklarını kaydeder. Ancak, kişilerin demokrasiden kastı kurumsal ya da normatif bir nitelikten ziyade, nüfusun siyasi ve toplmsal hayata katılabildiği, dışarıda hissetmediği bir ortamın varlığıdır. Bir başka deyişle, bölgede birçok insanın demokrasiye ilişkin vizyonunu belir-

lemede en büyük pay sahibi, maddi olmayan varlıklardır (*Corporación Latinobarómetro*, 2013, s. 8-9).

Peki şimdi kimi dinlemeliyiz? Venezuela popülizmini demokratik bulan akademisyenleri mi, anti-demokratik bulanları mı, yoksa kendi demokrasi kıstaslarından faydalanıyor gibi görünen Venezuelalıları mı?

Bu anlamda, Motta (2011, s. 28) popülizmin demokrasiyle olan ilişkisini değerlendirirken çok sayıda "Batılı siyaset bilimci"yle ilgili şunlar söyler:

> [Onların] siyaseti şekillendiren esas aktörlere ve arzu edilen kurumsal demokrasi formuna ilişkin çok sayıda varsayımda bulunduklarını ikna edici biçimde ileri sürer. Buna göre siyaset, siyasi elitlerin ve bürokratların ürettiği siyaset ile halkın rolünün iktidarını seçimler yoluyla seçilmiş elitlere devrettiği temsilî demokrasiye dayanan demokratik kurumsal prosedürlerin buluşmasıdır. Dolayısıyla, iktidarı örgütlemenin ve hükümeti oluşturmanın alternatif yolları, demokrasinin liberal olmayan ifadeleri olduğundan analizin dışında bırakılır.

Motta, bizlere demokratik siyaset oyununun belirli kurumların bekçiliğini yapmaktan fazlası olduğunu hatırlatır. Demokratik siyaset liberal ve liberal olmayan biçimler alabildiği gibi, temsilî ve temsil ötesi biçimlerde de karşımıza çıkabilir (Tormey, 2015). "Siyaset" adını verdiğimiz şey birçok ana akım siyaset bilimcinin odaklandığı partiler, seçimler, politikalar gibi temaları içerirken, aynı zamanda seçim-dışı ve kurumsal olmayan pratikleri de dışarıda bırakmaz. Sonuç olarak popülizmin demokrasiyle olan ilişkisine dair sorular, her zaman ilk bakışta görünenin aksine, çoğunlukla doğru ya da meşru siyasi pratikleri neyin oluşturduğu gibi daha büyük soruların üstünü örter.

Bu bakış açısıyla, popülizm ile demokrasinin niteliği arasında yalnızca kurumsal çıktılara bakarak aranan ilişkisel bağlar belki de baştan kusurlu girişimlerdir. Popülizmin demokrasiyi nasıl etkilediğini sormaya devam etmek yerine –bu akıl yürütme popülizmin demokrasiden tamamıyla ayrı bir teşekkül olduğunu varsayar– görüş noktamızı biraz kaydırmak ve popü-

lizm içindeki demokratik ve anti-demokratik eğilimleri düşünmeye başlamak da mümkündür. Bu bakış açısı popülizm ve demokrasi arasındaki karmaşık etkileşimi göz önünde bulundurur ve popülizm içi demokratik ve anti-demokratik eğilimlerin aynı anda bir arada bulunabileceğinin (çoğunlukla ikisi arasındaki gerginlikle birlikte) hakkını teslim eder. Bu kitabın daha önceki bölümlerinde geliştirilmiş olan siyasi üslup olarak popülizmden faydalanarak, gelecek kısımlarda bu eğilimleri popülizmin "değişken/kararsız" olmadığı, aslında rekabet halinde iki akım arasında ayrılmış olduğunu göstererek tanımlayıp inceleyeceğim.

Popülizmin demokratik eğilimleri

Popülizmin çok sayıda demokratik eğilimi içerisinde barındırdığı söylenebilir. Bunlar, siyaseti daha erişilebilir ve "halkçı" kılması, daha öncesinde dışlanmış ya da siyasi haklarından mahrum edilmiş kimlikleri "halk" kavramsallaştırmasıyla siyasete dahil etme potansiyeli taşıması ve çağdaş demokratik siyasetlerin kimi zaman pek de demokratik olmayan eğilimlerini su yüzüne çıkarması diye başlıklandırılabilir.

İlk olarak, Beşinci Bölüm'de tartışılmış olduğu üzere, popülizmin siyaseti vatandaş için çok daha anlaşılır ve kavranabilir hale getirmiş olması nedeniyle demokratik nitelik taşıdığı düşünülebilir. Siyaseten "aşağılara inmenin", "kaba tavırların" ve basitleştirme eğilimlerinin popülist kucaklanışı, çağdaş siyasette günden güne artan seçkinci ve teknokratik siyaset yapma üslubuna kıyasla kitlelere çok daha çekici ve kapsayıcı imkânlar sunar. Teknokratların anlaşılması güç dilini kullanmaktansa ya da soyutlamalara dayanmaktansa, popülistlerin pervasız üslupları "vatandaşların karmaşık siyasi gerçekliği, sıradan siyasi deneyimlerin demokratik pratiklerin tam ortasına oturtulmasıyla yeniden anlayabilmesini" mümkün kılar (Pels, 2003, s. 50). Bu durum ideolojilerin ve politikaların ötesindedir. Örneğin, ABD'de Çay Partisi'nin yükselişinin yalnızca Obama'nın başkanlığına ve onun vergi politikalarına karşı bir ideolojik mesele

olarak açıklanamayacağı konusunda hiç kimse şüphe duymaz. Bu olgu, ancak Sarah Palin ve Glenn Beck gibi figürlerin "yankı uyandıran" ve çekici siyasi icraatları ve karmaşık siyasi gerçekliği anlaşılabilir bir siyasi perspektife oturtmalarıyla açıklanabilir. Bunu yapabilmek ise akla olduğu kadar duygulara seslenebilmekle, siyasi söylemi biçimlendirirken siyaset platformları kadar sembolik olarak dolayımlanmış performanslardan faydalanmakla mümkün olabilir. Dolayısıyla popülizm, modern siyasetin seçmenlere yalnızca bir çeşit *homo-politicus* gibi rasyonel biçimde değerlendirecekleri birtakım politikalar ileri sürmekten ibaret olmadığını, aksine halka çağrının çekici ve bağlamla ilişkili biçimde tam bir "paket" olarak sunulması gerektiğini kabul eder.

İkincisi, popülist aktörlerin daha önce dışlanan kimlikleri "halk"a yönelik icraatlarına dahil edebilme becerileriyle popülizmin demokratik olduğu da düşünülebilir. Yani, bu kimlikleri ve görmezden gelinen kesimleri sembolik olarak "meşru" siyasi aktörlere dönüştürür. Bu işleyişin nasıl olduğunu göstermek üzere Evo Morales, Hugo Chávez ve Thaksin Shinawatra tarafından temsil edilen "halk" örneklerini ele alalım. Morales, sadece geleneksel popülist "taban" olan muhalif kentli *mestizo*ları değil, çoğunlukla görmezden gelinen Bolivya'nın yerli halklarını da kapsayan bir "halk" anlayışını ileri sürmeyi başardı.[3] Venezuela'da Chávez'in en önemli başarılarından biri, "halk demokrasinin yeni biçimlerinin zemini olan popüler demokratik öznelerin oluşturulmasında" (Motta, 2011, s. 43) kullanılacak araçları sağlaması ve "sivil toplumun kıyılarında" (Hellinger, 2001, s. 19) yaşayanları "halk" kavramsallaştırmasına dahil edebilmesidir. Tayland'da Thaksin sıradan kitleleri siyaseten kontrol etmeyi ve onları kır yoksulları, kentli orta sınıflar ve kuzeyli küçük-işletmeciler ve arazi sahipleriyle bir araya getirip bundan faydalanan, görünürdeki ilk siyasetçidir (Phong-

3 Madrid, (2008) Latin Amerika popülizmi çalışmalarının önde gelen isimlerinin "halkı" oldukça homojen ve farklılaşmalardan azade bir biçimde kavramsallaştırdıkları için böyle bir gelişmeyi öngöremediklerini not ederek, popülizmi bu biçimiyle "etno-popülizm" olarak kavramsallaştıracak kadar ileri gider.

paichit ve Baker, 2009a). Dahası, önemli olan bu liderlerin sadece daha önce dışlanmış gruplar adına konuşmaları değil, onların giyim ve konuşma üsluplarını yansıtabilmeleri ve dolayısıyla hakikiliklerini, "halka yakınlıklarını" kanıtlayabilmeleridir. Morales hiçbir zaman takım elbise giymez, onun yerine dünya liderleri toplantısında bile Bolivya'ya has *chompa* ya da hırka ile dolaşırken, Chávez eşofman giyer, geleneksel Venezuela şarkıları söyler, onlarla dans eder ve kendi televizyon programında "halktan" gelen telefonlara cevap verir. Thaksin de takım elbiseli-kravatlı ve teknokratik üslubunu düğmesiz gömlekle değiştirir, kendi televizyon programında çadırda uyuyup radyoda cinsel yaşantısına ilişkin detaylar paylaşmaktan çekinmeyen tavrıyla kendi gündeliğini "halk"la paylaşır.[4] Bu sembolik olarak içerici jestler daha önce siyasi ve kültürel alandan dışlanmış kesimleri bu alanlarda meşrulaştırma çabalarıdır.

Üçüncüsü, popülizmin çağdaş demokratik sistemlerin işlemeyen yanlarını etkin bir biçimde açığa çıkarabilmesidir. Bunu en açık yerine getirme biçimi ise elitlerin karışmış olduğu yolsuzlukları ortaya çıkarmaları ve demokrasi adına "halk" egemenliğini yüceltmeleridir. Latin Amerika deneyiminde popülizm çürümüş, içi boşaltılmış ve dışlayıcı bir "demokratik" sisteme verilen anlaşılabilir bir tepkiyken, Avrupa'da Avrupa Birliği'ne muhalif birçok popülist aktör, elitlerin projesinin merkezinde yatan "demokratik boşluğu" etkili biçimde ortaya çıkarırlar (Ivarsflaten, 2008; Taggart, 2004). Böyle bir ortamda, temsilcilerin seçmenlerine karşı hesap verebilirliğine ilişkin popülist talep tümüyle makbuldür. Daha geniş anlamda, çokça tartışılan "temsil siyasetinin krizi" konusunda cephenin en önünde duran popülistler vasıtasıyla "vatandaşlar, temsilcileri oylarıyla, protestolarıyla ya da diğer siyasi hareketleriyle, vermiş oldukları mesajlara yanıt veremeyen, bu mesajları hayata geçiremeyen beceriksizler olarak görme eğilimindedir" (Mény, 2003, s. 256-257). Bu durum, siyasi skandallarla, siyasi şeffaf-

4 Bu sembolik biçimde kapsayıcı jestlerin nasıl toplumsal ve siyasi içermeyle bağlantılı olduğu üzerine daha fazla bilgi için bkz. Thaksin üzerine Moffitt (2015a); Chávez ve Morales üzerine Mudde ve Rovira Kaltwasser (2013a).

lık ilkesinin çiğnenmesiyle, yolsuzluklarla şiddetli bir artış gösterirken, yurttaşın oy verme, siyasi partilere katılma ya da parti siyasetlerine dahil olma davranışının gittikçe azalma göstermesiyle kendini gösterir (Crouch, 2004; Hay, 2007; Tormey, 2015).

Popülistler yalnızca temsilî demokratik siyasetin nabzını tutmakla kalmazlar, aynı zamanda demokratik sistemlerin yapısal eksikliklerini ve etkisizliklerine ilişkin önemli eleştirilerini kamuoyuna sunarlar. Örneğin, Ross Perrot ve Pauline Hanson gibi figürler ABD'de ve Avustralya'daki iki partili seçim sisteminin siyasi vizyonunun darlığını, seçmenlerin ilgili ülkelerde seçebilecekleri ihtimalleri oldukça dar bir çerçeveye sıkıştırdığının altını çizerek ortaya çıkarmak için önemli girişimlerde bulunurlar. Benzer biçimde, Beppe Grillo'nun Beş Yıldız Hareketi de bütün İtalya siyasi sisteminden duyulan tatminsizliğin bir göstergesi olarak okunabilir. Dolayısıyla popülistler, demokratik sistemlerin vatandaşların potansiyeline tam bir cevap geliştirmediği gerçeğine ışık tutarlar. Şayet Dördüncü Bölüm'de bahsettiğimiz Arditi'nin popülizm için kullandığı "akşam yemeğine gelen sarhoş misafir" metaforuna dönecek olursak, "popülizm, soylulaştırılmış siyasetin demokratik siyaset olduğu iddiasını ispata çağırır. Popülizm ayrıca, demokratik siyasetin 'sofra adabının', genellikle, seçilmişlerin aslında olmayan erdemlerini varmışçasına sunan, sahnelenen bir oyundan daha fazlası olmadığını ortaya döker" (Arditi, 2007a, s. 80). "Kurallara sadık kalarak oynamayı" reddedişi ve bunun yerine "kaba tavırlarını" kibirle sergileyen haliyle popülizm, çağdaş demokratik sistemlere duymak istemedikleri kimi garip hakikatleri hatırlatır.

Popülizm çok açık bir biçimde, bildiğimiz anlamda zaman zaman kendimizi sıkışmış hissettiğimiz sınırlı demokratik ufuktan ibaret olan "meşru siyasetin" ötesinde bir bakış açısı sunar. Popülizm, günümüzde demokratik siyasetin belirli sıklıklarla vatandaşların on dakikalık bir eylemle temsilcileri belirlemek için oy vermekle sınırlı seçim alanının oldukça dar olduğunu ve bunun yeterli olmadığını açığa çıkarır.

Popülizm, demokrasilerde oy vermek dışında başka meşru siyasi eylemlerin –isyanlar, protestolar, toplantılar, internet üzerinden örgütlenmeler/kampanyalar ve sivil toplum girişimleri– de olduğunu gösterir. Yine bunun gibi, popülizmin "halkı" çağırması ve "halkın" icrasıyla, "halkı", sadece kendi adlarına yönetmeleri için temsilcilere iktidarı bahşeden oluşturulmuş bir demokratik özne olarak gören demokratik siyaset nosyonlarını düzeltmeye yarayabilir. Dahası, "halkın" gücünü vurgulaması kadar, siyaseti daha ulaşılabilir ve gündelik kılabilmesiyle popülizm "halkın" kurucu gücünün hakkını verir. Bu da, "halkın" kendi siyasi kaderini biçimlendirmekten sorumlu olacak kadar aktif bir mevcudiyeti olduğu nosyonundan beslenir (Kalyvas, 2005). Toplamda, "kaba tavırlar", "halkın" egemenliğine yapılan vurgu, siyasal olana ilişkin daha anlaşılır bir bakış açısı sunması, demokratik işlevsizlikleri işaret etmesiyle, popülizm çok sayıda demokratik eğilimi bünyesinde barındırır.

Popülizmin anti-demokratik eğilimleri

Her ne kadar popülizm çok sayıda demokratik eğilime sahip olsa da, anti-demokratik özellikler de taşır. Bu özellikler, "elitlerle" anılan Ötekileri hedef alırken, "ötekilerin" heterojenliğini inkâr eder ve aşırı kişiselleşme eğilimi gösterir.

Kitap boyunca daha önce vurgulanmış olduğu üzere, "halka" popülist sesleniş ona muhalif olan bir Öteki olmadan hiçbir şey ifade etmez. Bu, popülizme içkin "halk"ın belirli bir siyasi topluluktaki herkesi işaret etmemesi ancak topluluğun bir kesimini bütün toplumu temsil edecek ya da vücuda getirecek şekilde yücelterek işletiyor olmasından kaynaklanır (Laclau, 2005b). Böylelikle, popülizm belirli kimlikleri gayrimeşrulaştırarak ve topluluğun parçası olmadıklarını ilan ederek "halkın" dışına yerleştirmiş olur. Dolayısıyla, "halka" popülist çağrı, her ne kadar yeni demokratik öznelere alan açsa da, bu içerim her zaman Öteki'nin dışlanması pahasına –zaman zaman kin dolu ve şiddet içeren bir biçimde– mümkün olur.

Bu durum özellikle daha önce bahsettiğimiz Chávez, Mora-

les ve Thaksin'in "içerici" örneklerine bakıldığında daha açık bir biçimde kendini hissettirir. "Halk" kavramsallaştırmalarını genişletme süreçlerinde, bir noktaya kadar, ilgili figürlerin her biri toplumların belirli kesimlerini dışarıda bırakmışlardır. Morales, Bolivyalı büyük sermaye kesimlerini (Eaton, 2011) toplumdan dışlarken, eşzamanlı olarak kendi hükümetiyle aynı fikirde olmayan gazetecileri "neoliberalizmin aracı olarak" damgalamakla yoğun biçimde eleştirilir (Dangl, 2007). Chávez'in muhalif partilere destek sunanların sosyal sigortasını iptal ettirdiği iddia edilir (Weyland, 2009) ve yine Chávez rakiplerini şeytanla işbirliği yapmakla suçlar. Thaksin ise "halk" düşmanlarına (liberal reformculardan ve monarşiden, sivil ve askerî bürokrasiden gelen muhafazakâr güçlere uzanan bir birliktelik) muhalefeti tehdit etmekten sivil toplum kuruluşlarına yapılan zorbalığa, medya kuruluşlarının kapatılmasından yargısız infazlara uzanan geniş bir yelpazede sıralanabilecek bir saldırı paketini devreye sokmuştur (Tejapira, 2006). Her ne kadar söz konusu popülistler kendi ülkelerine geniş çaplı demokratik yenilikler getirmiş olsalar da tüm bu girişimler dışlama pahasına ve çoğulculuğa karşı büyük bir tehditle gerçekleştirilmiştir.

Başka bir yerde ise, "Halk"ın Ötekileri hedef alması en az yukarıdaki örnekler kadar –belki de daha açık bir biçimde– yapılır. Çağdaş Batı Avrupa popülistlerinin zehrinden en çok zarar görenler Müslümanlardır (Betz, 2007). "Çingeneler", "Türkler" ve Romanlar Orta ve Doğu Avrupa popülistlerinin saldırılarının hedefindeyken (Stewart, 2013), Asyalılar, Araplar ve Afrikalı göçmenler Avustralya ve Yeni Zelanda'da popülistlerce saldırı konusudur (Betz ve Johnson, 2004; Poynting, 2002); Afrika'da etnik azınlıklar, "sapkın" kadınlar ve eşcinseller popülistlerin hedefindedir (Vincent, 2009). Bu grupların her biri şiddete, aşağılanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmış, dışlanan ya da yok edilmesi gerektiği varsayılan siyasi muhalifler dışında bir şey ifade etmez.

Bu Öteki'ni açıktan hedef alma, Zizek'in (2006a, 2006b) özgürleştirici bir demokratik projeye temel olarak popülizmin normatif uygulamalarının savunuculuğu hakkında Lac-

lau (2006) ile girmiş olduğu tartışmada ilgisini çekmiştir. Zizek (2006a, s. 555) için mesele, "popülizmin antagonizmayı yerinden etmesi ve yok edilişi, dengeyi ve adaleti yeniden tesis edecek pozitif bir ontolojik mevcudiyet (bu mevcudiyet hayaletvari de olsa) olarak tasarlanan düşman formunda dışsallaştırması ve cisimleştirmesidir" Bu işlemde, popülizm "asıl" düşmanı –"halk"ın sorunlarının kaynakları hiçbir zaman modern kapitalizmin acımasız hızı, küreselleşme, yapısal eşitsizlikler, cinsiyetçilik, ırkçılık, yoksulluk vb. değildir– görmezden gelir. Onun yerine, düşman, tüm zararın, tehdidin ve kötülüğün başı olan "elitler" ya da onların çok gevşek davrandığı ve "içeri girmelerine izin verdikleri", işleri çalan, sosyal yardımların harcandığı, bulaşıcı hastalıklar getiren, krizlere sebep olan Ötekilerdir. Bu günah keçisi arayışı ve komplo teorisyenliği, sonuç olarak çağdaş toplumsal ve siyasi gerçekliğin karmaşıklığıyla baş etmeyi reddeder, bunun yerine Ötekileri/elitleri "halka karşı olası tüm tehditlerin arkasındaki tek özne" olarak kurar, böylelikle, her şeyi kapsayan ve açıklayan bir şema sunar (Žižek, 2006a, s. 556). Böylece, popülizm her zaman tepkisel ve negatif bir siyaset biçimidir – öfkeyle, suçlanacak bir düşman figürü arayışındadır ve karşısına ilk çıkanı suçlayabilir. Buradaki kilit mesaj ise tüm bu karışıklıktan *birileri* sorumlu olmalıdır.

Bu karmaşıklığın inkârı homojen ve kaynaşmış "halk" mitine de yansır. Popülizm "halkın" arasında olası farklılıkları ve bölünmeleri inkâr etme eğilimindedir ve bu anlamda Mudde ve Rovira Kaltwasser (2013b) haklı biçimde popülizmin çoğulculuğa karşı bir meydan okuma olarak anlaşılabileceğini ileri sürerler. Bu, çağdaş popülizmin, farklılıkların ve heterojenliğin hâkim olduğu çağdaş siyaset sahnesinde hatları çizilmiş gerçek bir sorun olduğunu gösterir. Küresel sermaye akışları, göç, sınır-ötesi ve ulus-aşırı kimlikler ve oluşumlar siyasi toplulukları hiç olmadıkları kadar farklılaştırmış ve kimlikleri anlaşılması güç biçimde karmaşıklaştırmıştır. Bu çağda farklılıkların inkârı modernitenin sonlarında deneyimlenenlerin inkârı anlamına gelir. Altıncı Bölüm'de bahsedildiği üzere, bu karmaşıklığın ka-

bul edilemeyişi kendisini, Taggart'ın (2000) "halkın" daha basit ya da sıradan zamanlarını hatırlatan muhayyel bir bölgeye atıfla tanımladığı (popülist) "kalbin attığı yerde" tezahür eder. Bu noktada popülistler "şimdiki zaman tarafından kaybettirilen şeyi inşa etme çabası içinde geçmişe dönük bir asrısaadeti" hizmete koşarlar (95). Çağdaş popülizmin birçok örneğinde geçmişin kaynaşmış topluluğu nostaljisi sabittir. Ancak, göçmenler ya da "elitler", geçmişte sözümona kaynaşmış bir kitle olan "halkın" var oluşunu ve yaşam tarzını tehdit eden ya da "sulandıran" bir unsur olarak görülür.

Aşırı kişiselleştirme de popülizmin anti-demokratik bir eğilimi olarak görülebilir. Kitap boyunca gösterildiği gibi popülizm "hazır-kıta"ya, temsile ve "halkın" arzularının, sesinin, umutlarının cisimleştiği tek lider figürüne yaslanma eğilimindedir. Bu anlamda, "halk" yoktan var olmaz, temsil edilmeyi bekler ancak popülist aktörlerin performanslarıyla oluşturulur. Benzer biçimde, "halk" ve lider sembolik biçimde iç içe geçer, hemhal olur. Popülist lider basitçe "halkın" temsilcisi olarak düşünülemez, o "halkın" ne istediğini gerçekten bilendir ya da Dördüncü Bölüm'de de gösterildiği üzere egemen "halkın" iradesinin aslında *vücuda geldiği* figüre dönüşür.

Böylesine bir kişiselleştirmenin iki sorunlu sonucu olabilir: siyasal alanın katı biçimde dikotomikleşmesi ve bir liderde tekelleşen tehlikeli bir iktidar. İlk durumda, siyasi toplum Scmittçi anlamda dost-düşman olarak lideri ("halkı") destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ayrılır. De la Torre'nin (2007, s. 388) de ifade ettiği üzere popülizm "siyasal alanı, yurttaşların ya lideri övdüğü, desteklediği ya da liderin, dolayısıyla halkın ve milletin düşmanı olarak aforoz edildiği" bir yere dönüştürür. Bugün dünyada da bu ayrımı görürüz: Ostiguy (2009a, 2009b) Arjantin'deki merkezî siyasi ayrımın hâlâ Peronistler ve onlara karşı olanlar arasında sürdüğünü ifade ederken, Venezuela'da ölümünden sonra bile merkez ayrımın Chávezciler ve karşıtları arasında olduğunu söyler. Baldini (2011) İtalya'da Berlusconi'yi destekleyenler ve ona muhalif olanlar arasında da benzer bir ayrım olduğunu ve bu durumun Tay-

land'daki Thaksin'le paralellik gösterdiğinin altını çizer. Sonuç olarak popülizmin vardığı nokta basitçe, "bizden değilsen, onlardansın"dır.

İkinci sorun ise –iktidarın sadece liderin elinde toplanması– liderin sözde asla hata yapmayacağı varsayımıdır: Şayet lider "halkın" iradesini temsil ediyor ya da onun vücuda gelmiş haliyse ve "halkın" her zaman haklı olduğu kabulü geçerliyse, bu durumda lider daima haklıdır. Bunun sonucunda, "halka" daha fazla iktidar alanı sağladığı için, popülist liderin daha fazla gücü eline geçirmesi bir sorun olarak görülmez. Bu eğilim popülizm üzerine çalışan çok sayıda araştırmacıyı –önde gelen popülist aktörlerin önemli bir kısmının bu mantığı işleterek iktidarlarını kötüye kullanmaları ve otoriteryenizme doğru kaydıkları düşünüldüğünde– endişeye sevk eder. Birkaç önemli örneğe değinmek gerekirse, Latin Amerika'da Hawkins'in (2010, s. 15) ifadesiyle Chávez'in iktidarı "otoriteryen bir yöne doğru giden yarı-demokratik bir rejimdi"; de la Torre (2013b) ise Correa'nın "otoriteryen projesinden" bahsederken, Levitsky ve Loxton (2012, 2013) Fujimori ve Morales ile birlikte tüm bu liderleri bir "rekabetçi otoriteryenizm" başlığı altında değerlendirir. Bir başka yerde, Museveni Uganda'da gitgide otoriterleşme eğilimi gösterirken (Carbone, 2005), Tayland'da Thaksin'in "yumuşak otoritaryenizme" kaydığı söylenir (akt. Plate, 2011, s. 23).[5] Arditi'nin (2007a, s. 83) ifade ettiği üzere, liderler ne zaman kendilerini "halkın" daimi sesi olarak görmeye başlarsa, "otoriterleşme tehdidi sahneye çıkmış" demektir.

Bu "otoriteryen çıkış" kendisini, özellikle popülistler yönetimi ele geçirdiklerinde, geçmiş dönemlerde özellikle sivil toplum içerisinde muhalefete ve mücadelelere açık olan alanları da

5 Bu röportajda Thaksin otoriteryenizminin sorumluluğunu polis olarak eğitilmiş olmasına yükler. "Benim zayıf noktam polis memuru olarak eğitilmiş olmam, böyle bir kültürden gelmemdir. Bazen kanun ve nizamın teknik ve araçlarına fazla yaslanıyorum. Bizlere 'kadife eldiven içinde demir yumruk' kullanmamız öğretildi ama bu modern dünyada, bu açık dünyada, bu şeffaf dünyada, daha fazla kadife eldiven ve daha az demir yumruk kullanmak zorundasınız çok daha az. Şayet çok çok gerekli değilse ve gerçek bir demokrasi inşa edilmek isteniyorsa bu teknikleri kullanmamalısınız" (akt. Plate, 2011, s. 211-212).

devlet zapt ettiğinde, gösterir. Beşinci Bölüm'de de not düşüldüğü üzere, birkaç Latin Amerikalı popülist, ülkelerine "devleti medya sistemlerinin tam ortasında konumlandıran ve piyasayı ve sivil toplumu ya hükümete muhalif ya da hükümete tabi bir model[de]" kavrayan "devletçi medya" uygun görmüşlerdir (Waisbord, 2012, s. 3). Avrupa'da Berlusconi'nin kendi medyasını kullanarak yargı sistemine yapmış olduğu saldırılar derli toplu biçimde ortaya konmuştur (Quigley, 2011; Viroli, 2012). Bu esnada Tayland'da Thaksin entelektüellere, sivil toplum kuruluşlarına ve hükümetten bağımsız hareket eden örgütlere "milletin düşmanları" yaftasıyla saldırır ve "*kanmueang ning*, yani gürültüsüz patırtısız siyaset" (Baker ve Phongpaichit, 2009, s. 367-368) istediğini, pek de parlak bir demokrasi modeli olmayan Singapurvari bir siyasi sistemi arzuladığını açık açık söyler. Hepsi birlikte ele alındığında, popülizm Ötekileri hedef alır, iktidarı tekelleştirir; siyasi kutuplaştırmanın benimsenmesi ve bir olayın çözümünün pek çok alternatifi olabileceğinin inkâr edilmesi, popülistlerin demokrasiye yaklaşımları açısından endişe vericidir.

Hem demokratik hem de anti-demokratik veçhesiyle popülizm

Popülizmin demokratik ve anti-demokratik eğilimlerini özetledik; peki popülizmin demokratik olup olmadığına ilişkin mutlak bir yargıya varmak mümkün müdür? Maalesef, bu o kadar kolay değil. Eğilimleri yan yana sıralayıp hangisinin daha uygun olduğuna ilişkin bir sayım işlemi bizlere popülizmin demokratikliğine ilişkin ufuk açıcı bir yanıt sunmaz. Bu, bölüm boyunca görülebileceği üzere, farklı koşullarda bahsedilen eğilimlerin kendisini farklı biçimlerde gösterebilmelerinden kaynaklanır. Kimi bağlamlarda demokratik bir güç olabilen popülizm kimi bağlamlarda ise anti-demokratik olabilir. Ayrıca, bu eğilimler sıklıkla bir diğeriyle gerilimli bir oyunun içinde aynı anda yer alır. Daha önce değinilmiş olduğu üzere, popülistler demokratik özellikleriyle bir yerde övünürken aynı zamanda başka bir yerde anti-demokratik uygulamalara devam ede-

bilir. Dolayısıyla, konu demokrasi olduğunda popülizm iki yöne doğru da hareket edebilir. Arditi'nin (2005, s. 98) de ifade ettiği gibi, "popülizm demokrasinin sınırları içerisinde kalabilir ancak aynı zamanda ikisinin çatışması, hatta yollarının ayrılması da mümkündür". Bu nihayetinde popülizmin demokratik bir siyasetin nasıl olması gerektiğine ilişkin pozitif bir "içerik" sunmaması, bunun yerine belirli eğilimleri önermesinden kaynaklanır. Aslına bakılırsa popülizmin "kalbi boş"tur (Taggart, 2004).

Bu iddia, bu bölümde daha önce tanımlanmış olan popülizm ve demokrasi arasında mutlak ve açık bir ilişki bulunmadığını ve her vakanın ya da her bölgenin demokratiklik düzeyinin kendi bağlamında değerlendirilmesi gerekliliğini savunan muğlak yaklaşımla uyum gösterir. Ancak, bu bölümde, her zamanki, popülizmin demokrasi üzerindeki etkisinin belirlenme yollarından daha incelikli yollar sunulmuştur. Popülizmin demokratik ya da anti-demokratik *eğilimlerine* odaklanıp bunların farklı koşullarda nasıl tezahür ettiğine bakarak onun demokrasiyle olan karmaşık ve kimi zaman çatışmalı olan ilişkisini incelemek, belirli bir normatif demokrasi modeline borçlu olunan ve demokrasinin göstergeleri olarak, belirli aktör ve kurumlara öncelik verip ilişki kurmaktan daha açıklayıcıdır.

Popülizmin demokratik ve anti-demokratik eğilimleri üzerinden incelenmesi, muğlak yaklaşımın, popülizmi "kararsız" olarak okumasının yeniden sorgulanmasının yolunu açar. Kararsızlık belirsizliği, kararlaştırılamazlığı, bir yol haritası seçmekte yaşanan ikircikliği ya da birinin bir şey hakkında nasıl hissedeceğini bilememesi gibi muammaları ima eder. Görülebileceği üzere, popülistler, demokrasi konusunda *oportünizmde* oldukları kadar "kararsız" değildirler. Onlar, genellikle istedikleri tip –onları iktidarda değillerse iktidara taşıyacak, iktidardalarsa da orada kalmalarını sağlayacak bir demokrasi– demokrasi konusunda oldukça net ve tutkuludurlar. Popülizmin kitabındaki demokratik ve anti-demokratik eğilimler, stratejik olarak faydalı olduğunda geri çağrılacak ya da kullanılacak ve işe yaramadığı takdirde dikkate bile alınmayacak dikkatli bir

ayıklama ve seçme işlemleri bütününden ibarettir. Böylece bu demokratik oportünizm popülizmin nihayetinde ideolojik veya demokratik/anti-demokratik ehliyetleri olmayan bir siyasi üslup olduğunun altını çizer – küresel çapta farklı bağlamlarda pek çok aktör bunu kullanır.

Sonuç

Bu bölüm, popülizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi nasıl anlamalı sorusuna yanıt aradı. İlk olarak, literatürdeki popülizm ve demokrasiye yönelik, popülizmi demokrasi için olumsuz bulan, olumlu bulan ve ikisi arasındaki ilişki konusunda muğlak bir pozisyonu benimseyenler olmak üzere ana yaklaşımlar özetlendi. Diğer yaklaşımların popülizm ve demokrasinin niteliği arasındaki *her zamanki* ilişkiyi ayırt etmeye çabalayan örneklerini takip etmektense, bu bölüm siyasi üslup olarak kavramsallaştırılmış popülizmin içindeki demokratik ve anti-demokratik eğilimleri açığa çıkarmanın peşine düşrü. Farkında olmadan belirli aktörlere ve kurumlara demokrasi göstergeleri olarak öncelik veren (dolayısıyla "iyi" siyasi pratik olarak kabul eden) analizlerden uzaklaşmak, onun yerine odak noktasını popülizmin edimsel bileşenlerine kaydırmak amacıyla yapıldı bu.

İlgili kayma bizzat demokrasinin kendisinin üsluba indirgendiği tarihin bu önemli kavşağında özel bir yerindelik arz eder. Brown'ın (2010) da ileri sürdüğü üzere: Birçok siyasi aktörce kendilerine parlak bir meşruiyet kazandırmak için kullanılmış ve suiistimal edilmiş küresel bir "markaya" dönüşen "demokrasi, günümüzde tarihsel olarak eşsiz bir küresel popülerliğe sahip olmakla birlikte, hiçbir zaman kavramsal olarak bu kadar içi boşaltılmamıştır". Bir başka deyişle, hepsi kendisini demokrat olarak sunduğunda, dünya üzerindeki çeşitli kurumlar, devletler ve aktörlerce başvurulan demokrasi imajı "içeriğinden" gitgide kopar. Bu bağlamda, çeşitli siyasi aktörler, popülizmin demokraside karşılığı bulunan temel üslupsal özelliği –"halka" çağrıda bulunmak– üzerinde hak iddia ettik-

lerinden, üslup analiz açısından hiç olmadığı kadar önemli hale gelir.

Gerçekten de, şimdi hakikaten "hepimiz demokratsak" (Brown, 2010) –söylemekle olsaydı–, demokrasi ve popülizmin bu merkezî siyasi özneyi ve izleyiciyi paylaşıyor olduğu veri kabul edildiğinde, o halde popülizmin her seferinde yeniden ortaya çıkacağı ve muhtemelen küresel siyasal alanda daha yaygın bir fenomen olacağı şüphe götürmez. Aynı şekilde, popülizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi kendisine konu edinecek olan gelecekteki çalışmalar da belki bu iki fenomen arasında yapılan katı ayrıştırmayı yeniden düşünecek ve demokrasinin geleneksel kurumsal analizini bir kenara koyacaklardır. Onun yerine, farklı siyasi bağlamlarda tezahür eden ve kendi imajını demokrasinin edimsel mecazlarına ve repertuarlarına göre nasıl yeniden kurgulayıp uyumlulaştırdığına, bu anlamıyla, üslup olarak popülizme çok daha yakından bakmaya ihtiyaç duyulacak. Her ne kadar açık bir biçimde popülizmin demokratik olup olmadığını belirtmek kulağa daha cazip gelse de, bunu yapmanın yegâne yolu bu iki fenomen arasındaki ilişkinin karmaşık doğasını kabul edip, popülizmin demokratik ve antidemokratik eğilimlerini görebilmektir.

Sonuç: Popülizmin Geleceği

Popülizm uzunca bir süre buralarda olacak.
– PANIZZA (2005a, s. 19)

Çağdaş siyasi manzara değiştikçe popülizm de değişir. Sürekli ve hızlı biçimde dönüşen bir medya dünyasının, uzatmalı bir kriz algısının ve yeni siyasi kimlik ve temsil formlarının ortaya çıktığı günümüz dünyasında, kitap popülizmin sürekli değişen şeklini bu bağlam içinde anlayabilmek için çağdaş popülizm üzerine yeniden düşünmeye olan ihtiyacı tartışıyor. Bunu, geliştirdiği, popülizmi bir siyasi üslup olarak ele alacak yeni bir bakış açısıyla ve 21. yüzyılın başlarında medyatikleşmiş ve "üsluplaşmış" bir siyasi ortamda popülizmi nasıl anlamamız gerektiğine ilişkin koordinatları sunarak yapmaya çalışıyor. Bu misyonu yerine getirirken, kitap, popülizmin farklı siyasi, ideolojik ve örgütsel bağlamları kesiyor olabilmesine, onun edimsel boyutunu merkezine alarak ve popülizmin belirli bir mahiyet ya da "şey" değil, *icra edilen* bir siyasi üslup olduğunu ileri sürerek anlam kazandırma arayışındadır. Kitap, fenomeni yeni ve özgün bir biçimde masaya yatırıp, çağdaş popülizmin içindeki ana aktörleri, izleyicileri, sahneleri ve mizanseni analiz ederken aynı zamanda popülizmin medya, kriz ve demokrasiyle olan ilişkisini de gözler önüne serer.

Bu bakış açısı her ne kadar "ana akım" popülizm okumalarından uzak olsa da, Yoweri Museveni, Jörg Haider, Joseph "Erap" Estrada ve Preston Manning gibi birbirinden çok farklı popülist icraatçıyı göz önünde tutup çağdaş popülizmin dünya çapında yaygınlaşmasının anlaşılması bakımından oldukça önemli bir yol sunar. Daha geniş bir bakışla, popülizmi bölgesel sınırları aşan bir küresel fenomen olarak konumlandırmak için farklı literatürlerden yararlanır. Kitap, ayrıca, çağdaş popülizmi anlamlı bir bütün olarak ortaya koymak için siyaset bilimi, politik teori, siyasal iletişim ve siyaset sosyolojisi gibi farklı disiplinlerin literatür ve öngörülerinden faydalanır, fenomeni daha disiplinlerarası ve kapsamlı biçimde kavrayacak bir bakışı yaratmaya özen gösterir.

Bakış açısındaki bu değişiklik, çağdaş popülizmi anlamak için çok sayıda ders barındırmasının yanında gelecekte yapılacak yeni araştırmaların da önünü açar. Benzer biçimde, bu sonuç bölümünde kitap boyunca ileri sürülen görüşlerin –popülizmin bir siyasal üslup olduğu, onun medyayla olan ilişkisinin hesaba katılması gerektiği, küresel bir fenomen olduğu, demokratik ve anti-demokratik eğilimleri taşıdığı– ve bu görüşlerin bizim popülizmi anlama biçimimize nasıl katkı sağladığının altı çizilir. Kitap ayrıca, fenomene ilişkin küresel anlamda yapılması olası daha derinlikli araştırmaların istikametine ilişkin bir taslak da sunar. Son olarak, popülizmi gelecekte neler beklediği üzerine derinlemesine düşünme ve popülizm üzerine yapılan tartışmaların neden önem arz etmeye devam edeceğiyle kapanış yapar.

Çağdaş popülizmi bir siyasi üslup olarak kavramak

Öncelikle bu kitap geliştirilmiş ve sistematik siyasi bir üslup olarak popülizm anlayışını başkalarının da fenomeni incelerken kullanabilmeleri amacıyla kaleme alınmıştır. Her ne kadar popülizmi çerçevelemek için çok sayıda yazar "siyasi üslup" terimini kullanmış olsa da (Canovan, 1999; Jagers ve Walgrave, 2007; Kazin, 1995; Knight, 1998; Taguieff, 1995), terim ol-

dukça muğlak kaldı ve yeterince teorikleştirilmedi. Çoğunlukla, "siyasi üslup" teriminin aslında ne anlama geldiği sorusu cevapsız bırakılır ve tabir İkinci Bölüm'de sayılan dört ana yaklaşıma –ideoloji, strateji, söylem ve siyasi mantık– hemen hemen hiç oturmayacak atıfları adlandırmak üzere kullanılır. Bu belirsizlik ve tutarsızlık siyasi üslup yaklaşımını diğerlerine alternatif olarak uygulanabilirliğini özellikle zorlaştırır. Kitabın amacı işte tam da bu durumu değiştirmektir. Kitap, önceki yazarların çalışmalarının üzerine inşa edildi ve sistematik bir biçimde siyasi üslup yaklaşımının popülizmi nasıl kavradığı, günümüzde siyasi üslup kategorisinin popülizmi anlamak açısından ne kadar önemli ve ince olduğu, yine popülizmin ampirik ve teorik analizlerinde neden kullanılmaya değer olduğu gösterilerek açıklandı, ortaya kondu ve savunuldu.

Ankersmit (1996, 2002), Hariman (1995) ve Pels"in (2003) retorik, siyaset felsefesi ve siyaset sosyolojisi alanlarındaki çalışmalarından hareketle, siyasi üslup, *yönetim alanından gündelik hayata uzanan bir biçimde siyasalı içine alan iktidar alanını yaratmak ve yön vermek için kullanılan seyircilerin maruz kaldığı somutlaşmış ve sembolik olarak dolayımlanmış performans repertuarları* olarak kavramsallaştırılabilir. Siyasi üslup olarak popülizmin genel özelliklerini açıkça ortaya çıkarmak için literatürde popülist olarak anılan dünyanın her yerinden yirmi sekiz lider örneği kullanıldı. "Halk"-"elit" karşıtlığı, "kaba tavırlar", kriz, çöküş ya da tehdit algısı gibi başlıklarla sayılabilecek bu özellikler kitabın önceki bölümlerinde detaylıca incelendi.

Popülizmi bu biçimiyle tasavvur etmenin başlıca dört sonucu vardır. İlk olarak, bu sonuçlardan biri, bizlere popülizmin yalnızca bölgesel bağlamlar değil, ideolojik ve örgütsel bağlamlar arasından da anlaşılabileceğinin anahtarını sunar. Sağ ya da sol, taban hareketi ya da "tepeden inmeci" popülizm olmasına bakılmaksızın kitapta sunulan kavramsallaştırma bizlere popülizmi *genel bir fenomen* olarak karşılaştırma imkânı tanır. İkincisi ise, popülizmi siyah-beyaz gibi katı ayrımlara tabi tutan –siyasi aktörleri popülist ya da popülist olmayan biçiminde hızlıca ayıran– yaklaşımlardan öteye geçip bu siyah-beyazlık

arasındaki *gri bölgeleri* işaret eden daha incelikli bir kavram setini ortaya koyar. Üçüncü sonuç ise "öz eksikliğiyle" ya da "boşluğuyla" itham edilen popülizmi yetersiz ya da "zayıf" bulmak yerine üslupsal karakterini ciddi biçimde ele alarak ona anlam kazandırılabileceğini göstermesidir. Konu popülizm olduğunda "yüzeysel" gibi görünen ne varsa önem kazanır. Dördüncüsü, siyasi üslup yaklaşımı fenomenin aktörlerine, izleyicilerine, sahnelerine ve mizansenine odaklanarak popülizm çalışmalarına yeni bir kavram seti sunar. Bu yeni kavram seti popülist temsil mekanizmalarını odağa taşırken modern popülizme içkin teatralliği de yakalar.

Bu yeni yaklaşım gelecekte yapılacak olan araştırmalara da çok sayıda kapı açar. İlk alan popülizme siyasi üslup yaklaşımının uygulanmasına ve geliştirilmesine devam etmeyi içerir. Umut vaat eden bir eğilim, bu kitapta bir giriş ve ilgili yaklaşımla neler yapılabileceğine dair genel bir görünüm sunarak kısıtlı biçimde yapılmaya çalışıldığı üzere, yaklaşımın daha belirli veya bölgesel kimi vaka çalışmalarına odaklanarak kavramın daha derinlemesine keşfedilmesine olanak sağlamasıdır. Bu gelişme, bizlere dünya çapında popülizmin farklı durumlardaki edimsel repertuarlarını karşılaştırma imkânı sunar. Gerçekten de "halk"-"elit" karşıtlığı, "kaba tavırlar" ve kriz gibi nosyonların farklı bağlamlarda nasıl ortaya çıktıklarını görmek ilgi çekicidir. Popülizmin alt tipleri de muhtemelen bu temelden geliştirilebilir.

Benzer bir istikamette, bir başka muhtemel araştırma alanı, Hariman"ın (1995) tanımladığı siyasi üslupları popülizmle kıyaslamayla ya da diğer çağdaş siyasi üslupları karşılaştırmalar için tanımlayarak oluşacaktır. Bu kitapta açık biçimde tanımlanan üslup ise uzmanlığa seslenen, "kibar tavra" önem veren ve istikrarı önceleyen ve tanımlayan teknokratik üsluptur. Bu bağlamda, kimi açık biçimde popülist olan liderlerin popülist ve teknokratik üslup arasında salındığını görmek ilgi çekicidir. De la Torre"nin (2013b) yakın zamanda Ekvador'da Correa'nın siyasi projesi için önerdiği "teknokratik popülizm" adı popülist üslup ile uzmanlığa ve yukarıdan-aşağı politikalara inanan bir

yaklaşımın birleşimini niteler ve bu durum daha derinlemesine bir araştırmayı hak eder özellikler barındırır. Ayrıca, tanımlanabilecek ve popülizmle karşılaştırılabilecek başka siyasi üslupların da olduğu eklenmelidir. Sözgelimi İşgal Et ve 15 Mayıs hareketi gibi oluşumların "temsil-ötesi" (Tormey, 2015) siyasi üslup tipleri, ihtimaller olarak düşünülebilir. Popülist üslupla (Çay Partisi örneğinde görülen) temsil-ötesi üslup (İşgal Et hareketinde vücut bulan) karşılaştırması halihazırda İşgal Et hareketi benzeri hareketlerin durumuna ilişkin kavramsal karmaşayı ortadan kaldırır ve bu iki hareket arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri gözler önüne sermekte yardımcı olur.

Siyasi üslup kavramıyla araştırmaya açılan bir başka önemli yol ise popülizmin dereceli doğasıdır. Kitap boyunca belirtildiği üzere, popülist aktörler popülist üsluptan ne ölçüde yoğun ve bütünlüklü kullanacaklarına bağlı olarak kimi zaman az kimi zaman daha çok popülist icraatlar sergileyebilirler. Dahası, bu dereceli bir teknokrasi anlamına gelmez – popülist spektrum yalnızca popülistlere uygunanabilir. "Ana akım" politikacıların da bu spektrum içerisinde izi sürülebilir ve iki üslubu da dengeleyen bu aktörlerin spektrumun ortasında bir yerlere düşmesi (ya da belki de daha çok teknokratik üslup eğiliminde olmaları) beklenebilir. Ayrıca, kitap boyunca da sezdirilmiş olduğu üzere, literatürde sürekli örnekleri verilen popülistlerden daha az sıklıkta ve daha "yumuşak" biçimde de olsa çok sayıda "ana akım" siyasi aktörün gitgide popülizmi benimsediği gözlemlenebilir. Bu fenomeni gerçekten anlamlandırabilmek için, ileride yapılacak olan araştırmalar bu kitapta adı geçen spektrumdan faydalanmalı ve onu derinleştirebilmelidir. Popülist söylem üzerine çalışmalarıyla (farklı siyasi liderlerin konuşma biçimlerinin incelenmesi) öne çıkan Hawkins"in (2010, 2012) popülizmin ana akım aktörlerce benimsenmesine ilişkin umut vaat eden araştırmalarında sözgelimi George W. Bush gibi literatürde çoğunlukla popülistler arasında gösterilmeyen kimi figürlerin Carlos Menem ya da Evo Morales gibi yine literatürde popülizmin mihenktaşı olarak geçen isimlerle neredeyse eşdeğer bir "popülist skora" sahip olduğu gösterilir. Popülizm "ana

kımlaştırılmaya" devam ettiği ve popülist literatürdeki en puslu soru –bu "her iki duruma da uygun örnekleri" hangi haneye yazmalı?– sürekli karşımıza çıktığı sürece araştırma yöntemini yukarıda bahsedilen bağlamda inşa etmenin önemi bir kez daha ortaya çıkar. Bu bakımdan, söylem yaklaşımı ve siyasi üslup yaklaşımını benimseyen iki ayrı ekol arasında birlikte iş yapabilme imkânlarının varlığından bahsedilebilir. Belki de böylelikle, söylem yaklaşımının popülizmin edimsel ve estetik boyutlarına dair eksik angajmanının yaratmış olduğu boşluk siyasi üslup yaklaşımıyla doldurulabilir.

Popülizm ve medya

Kitabın en önemli ikinci iddiası popülizm konusu ele alınırken medyanın durumunun daha derinlikli bir biçimde tartışılması gerektiğidir. Bu, medyanın popülistlere ayırmış oldukları zamandan ya da popülistlerin farklı tip yayın organlarıyla nasıl ilişki kurduklarının –sınırlı popülizm ve medya literatürünün çoğunlukla üstünde durduğu konular bunlardır– analizinden öteye geçip *medyatikleşme* ve *dolayımın* kurucu rolü üzerinde tartışılarak mümkün olabileceği gösterilerek savunulmuştur. Beşinci Bölüm'de üzerinde durulduğu üzere, medyatikleşme süreçleri popülizmin medya ve siyasi mantık nosyonları arasında bir yol ayrımında bulunmasıyla birlikte çağdaş popülizmin ortaya çıkışına destek olmuştur. Altıncı Bölüm'de ise bugün "halkın" popülist temsilini anlamak için dolayım kavramının hayati önem taşıdığı gösterilir ve dolayımsız ya da doğrudan bir popülizm okumasının kenara bırakılması gerektiği vurgulanır. Böylelikle, kitap hem siyasal iletişim literatüründen hem de siyaset bilimi literatüründen çalışmaları yeni araştırmalara yön verebilecek birlikte okumaları mümkün kılacak şekilde bir araya getirmiş olur.

Tabii ki bu alanda yapılması gereken çok iş var. Her ne kadar daha geniş popülizm literatürü yalnızca medyanın rolünün altını çiziyormuş gibi görünse de (daha kapsamlı bir ifadeyle medyatikleşme ve dolayımlama süreçleri) bu durumun değişiyor ol-

duğuna ilişkin işaretler görülmeye başlamıştır – popülizmin medyayla olan ilişkisine dair hatırı sayılır bir neşriyat yakın zamanda yapılmıştır (Bale, van Kessel ve Taggart, 2011; Bos, van der Brug ve de Vreese, 2010, 2011; Burack ve Snyder-Hall, 2012; Rooduijn, 2014a; van der Pas, de Vries ve van der Brug, 2013; Waisbord, 2012). Ayrıca Kramer (2014) ve Mazzoleni (2014) de "medya popülizmi" ve "siyasi popülizm" gibi kavramlar üzerine yayınlar yapmışlardır. Ancak, ampirik çalışmaların önemli bir kısmı kitle medyasının eski biçimlerini kendine konu edinmiş gibi gözüküyor. Benzer biçimde, *Demos*'un Avrupa'da *çevrimiçi* popülizm projesinde gösterdiği üzere gelecekte yapılacak olan çalışmalarda da yeni medya teknolojilerinin popülist kullanımı hesaba katılmalıdır (Bartlett, Birdwell ve Littler, 2011). Bizler muhtemelen yeni medyanın popülizme olan etkilerini görebilmenin eşiğindeyiz ve geleceğe baktıkça bu alanın popülizmi kavrayabilmek için hayati bir değer taşıdığını ifade etmek, özellikle yeni medyanın popülistlere, "halka" ulaşabilecekleri ve onlara performans sunabilecekleri sahneyi sağlaması göz önünde bulundurulduğunda, yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda bir başka önemli alan da Beşinci Bölüm'de detaylı biçimde ele alındığı üzere, popülist aktörlerin arkasındaki uzmanlaşmış iletişim ve halkla ilişkiler deneyimi üzerine yapılacak ampirik araştırmalardır. Daha önce bahsedilmiş olduğu gibi özellikle bu alanın, popülistlerin "sahnenin ardında" neler olduğuna ilişkin kendilerinin özgünlüğüne halel gelmemesi için kimselere bilgi vermemek hususunda olumsuz anlamda nam salmış oldukları göz önüne alındığında, yeterince araştırmaya konu edilmemiş olması önemlidir. Tüm bunlarla beraber, bu süreçlere dair bilgi sahibi olmak ve bunları daha "ana akım" siyasi aktörlerle karşılaştırabilmek faydalı olacaktır. Popülistler ve ana akım parti liderleri ve partileri medyaya yaklaşım konusunda farklılık gösteriyor mu? Farklı medya stratejilerinden mi faydalanıyorlar? Hangi noktalarda kesişir, hangi noktalarda farklılık gösterirler? Bu sorular şayet popülizmi tüm detaylarıyla anlamak isteyenler ve özellikle popülizme karşı savaş veren ve bu çabalarında etkin sonuç almak isteyen özneler için hayati önem taşır.

Bunun ötesinde, medyatikleşme, dolayım kanalları ve popülizm arasındaki bu karmaşık bağları ayırt etmek ve çözümleyebilmek için daha fazla çalışmanın yapılması gerekir. Bu özellikle "halkın" temsilinin popülist mekanizmaları düşünüldüğünde –ki bu soru popülistlerin *nasıl* halkı temsil etmeye başladığı sorusuna işaret eder– anlamlıdır. Altıncı Bölüm'de sunulmuş olan popülist liderlerle izleyicilerin, seçmenlerin ve medyanın ilişkilerinin özeti niteliğindeki model, bu süreçlerin haritasını çıkarır ve çeşitli örneklere uygulanabilir. "Halk"ın sesi olmanın diğer siyasi öznelerin sesi olmaktan ne gibi farkları olduğu konusu düşünmeye değerdir. Ayrıca, popülistlerin "halk"ın sesi olma ve "halkı" "hazır kıta" haline getirme iddialarının –kitle medyası, televizyon programları, radyo programları, sosyal medya ve benzerleri aracılığıyla– farklı yolları üzerine vaka çalışmaları yapılmaya devam etmelidir. Neyse ki, önde gelen çok sayıda araştırmacının (Arditi, 2007a, 2010; Roberts, 2015; Rovira Kaltwasser, 2013; Taggart, 2004) son dönem çalışmalarında temsil tartışmaları çok önemli bir yer tutar ve bu durum popülist literatürde ilgili kavramla daha geniş çaplı bir angajmanı işaret eder.

Avrupa ve Amerika'nın ötesinde popülizm

Kitabın üçüncü en önemli iddiası popülizmin küresel ölçekte ele alınması gerektiğidir. Bu iddianın iki yönü bulunur. Bir tarafta, belirli tip vaka çalışmalarından ya da bölgesel popülizm biçimlerinden tüm popülizmlere atfen anlamlar çıkarmaya son veren bir yaklaşım bulunur. Her ne kadar Ionescu ve Gellner (1969b) kırk yıl önce popülizmin yalnızca bölgesel bir fenomen olmadığını ve dünya üzerindeki tüm ülkelerde görülebileceğini yazmış olsalar da, bu ders popülist literatürde unutulmuşa benzer. Bu bölgesel kümeleme neyse ki sona eriyor gibi görünüyor ancak "ortak akılda" da görüldüğü üzere eski alışkanlıklar kolay bırakılmıyor. Dolayısıyla, Avrupalı yazar çevrelerinde popülizm tehlikeli bir sağ siyaset biçimi olarak sunulmaya devam ediyor. Diğer tarafta ise, bu, kimi zaman miyop

Amerika ve Avrupa bakışının ötesine geçip, Afrika ve Asya-Pasifik hattından popülist örneklere bakmak anlamına gelir. Bu bölgeler yalnızca "birtakım aykırı örnekler" değildir ve bilakis derinlemesine analizi ve üzerine düşünmeyi hak ederler. Popülizm literatüründeki "Atlantik yanlılığının" –burada kullanılan terim, popülizm üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmının Atlantik okyanusuyla sınırlanmış bölgelere odaklandığı ve bu bölgelerde üretildiğini vurgular– (Moffitt, 2015a) bu bölgelerde yoğunlaşmış araştırmacı nüfusu, yine bu bölgelerdeki çok çeşitli çalışma örnekleri ve "popülizmin" kimi dillerde oldukça yeni bir fenomen olması ve buna bağlı olarak kimi bağlamlara detaylıca uygulanamaması gibi anlaşılabilir gerekçeleri vardır (Phongpaichit ve Baker 2009b, s. 69). Yine de tüm bu mazeretler görece az çalışılmış bölgeler gerçeğini görmezden gelmenin sebebi olarak gösterilemez.

Bu yanlılıkların üstesinden gelip ilerleyebilmek için bu kitap daha çizgisel ve küresel bir popülizm görüşü inşa etmenin yollarını aradı. Bir siyasi üslup olarak popülizm, literatürde, yukarıda bahsedilen beş ayrı bölgede popülist olarak tanımlanmış liderlerin karşılaştırılmasının sonucudur ve tümevarımsal bir kavramsallaştırmadır. Dahası, ileri sürülen bu iddiayı güçlendirmek için kitap boyunca ilgili tüm bölgelerden açıklayıcı örnekler kullanıldı. Her ne kadar çoğunlukla Avrupa ve Latin Amerikalı örneklere yaslanılmış olsa da bu durum yalnızca ilgili bölgelere ilişkin daha fazla yazılı metin olmasından kaynaklanıyor. Afrika ve Asya-Pasifik bölgeleri üzerine gelecekte yapılacak olan çalışmalar bu durumu değiştirmeye yardımcı olacak ve daha rafine, küresel çapta açıklayıcı bir popülizm teorisi geliştirmemize imkân tanıyacaktır.

Popülizm, kriz ve demokrasi

Son olarak, kitap özellikle krizin eşiğindeki 21. yüzyılın ilk on yılında popülizmin demokrasiyle çokça tartışılmış ilişkisine dair yapılan fikir alışverişlerine katkı sunar. Kriz bağlamında, kitap, literatürde krizlerin popülizmin *tetikleyicisi olduğunu*

ileri süren güçlü eğilimin altını çizerken, popülizmin de krizler için *tetikleyici olabileceği* ihtimali üzerine düşünmeye çağırır bizleri. Bu durumun esas sebebi ise krizin kendiliğinden oluşan bir fenomen olmayışı, kriz olarak algılanması için bilakis dolayımlanmaya ve "icra" edilmeye ihtiyaç duymasıdır. Altıncı Bölüm popülistlerin bu süreçte nasıl etkin rol aldıklarını gözler önüne serer ve onların altı adımlık kriz "performanslarını" nasıl icra ettiklerini gösterir. Bu modelde gösterilen demokrasi için çıkarılabilecek en önemli sonuçlardan biri, popülizmin krizi "halkı" "elitlere" ya da Ötekilere karşı konumlandırma eğiliminin endişe verici düzeyde kullanması ve bazen "halk" düşmanlarının imhası ya da ortadan kaldırılması gibi kirli bir metodun krizin "çözümü" için tek çare olarak sunulmasıdır.

Yine de bu popülizmin kendinden anti-demokratik olduğu anlamına gelmez. Sekizinci Bölüm'de işaret edildiği üzere, popülizm bizlere herhangi bir projenin demokratik "içeriğine" ilişkin çok az şey söyler. Kitap edimsel unsurlarına odaklanarak popülizm içi demokratik ve anti-demokratik eğilimleri araştırırken, Mudde ve Rovira Kaltwasser'ın (Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2012b; Rovira Kaltwasser, 2012, 2013) –her ne kadar çalışmalarının geneli için çeşitli çekinceleri not düşmek gerekse de– popülizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi ele alırken başvurdukları muğlaklık yaklaşımından beslenir ve bu ikili arasındaki ilişkinin kavranışını daha incelikli bir hale getirmek açısından katkıda bulunur. Kitap, bakış açısını, popülizmin demokrasi siciline ilişkin sorudan bir miktar kaydırarak, gelecek araştırmalar için yeni bir yol açar. Kitap, popülizmin demokratik ve anti-demokratik eğilimlerine ilişkin genel kanıyı sergilerken, bu eğilimlerin farklı olaylar ve bağlamlar etrafında nasıl tezahür ettiklerinin de altını çizer. Popülizm içi belirli demokratik ya da anti-demokratik eğilimler farklı bölgelerde daha mı fazla dile getirilir oldu? Bu ifadeler belirli örneklerde "ana akım" demokratik siyasete sirayet eder mi? Kimi demokratik rejimler diğerlerine göre popülizm konusunda daha mı şüphecidir? Tüm bu sorular incelenecek kadar olgunlaşmış durumdadır ve bu kitapta geliştirilen siyasi üslup yaklaşımının

popülizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi yalnızca kurumsal bir kavrayışın ötesinde ele aldığı da göz önünde bulundurulduğunda, ilgili soruları cevaplamayı kolaylaştıracaktır.

Popülizmin geleceği

İşte milyon dolarlık soru: Popülizmi gelecekte neler bekliyor? Popülist aktörler dünya çapındaki başarılarının keyfini sürmeye devam edecekler mi? Popülizmin farklı bağlamlarda "ana akımlaştırılmaya" devam etmesini bekleyebilir miyiz? Açıkça ifade etmek gerekirse, şayet koşullar bugünkü haliyle devam ederse, popülizmin belirleyici konumunu uzun dönemde sürdürme ihtimali yüksek. Popülizm için iyi zamanlar olduğu söylenebilir. Kitabın giriş bölümünde not edilen "popülist *Zeitgeist*" (Mudde, 2004, s. 542) ya da "popülist uyanış" (Roberts 2007, s. 3) tanımlamaları oldukça ikna edicidir. Latin Amerika'daki popülist başkanlar, Avrupa Parlamentosu'nda olduğu kadar Avrupa hükümetlerinde de yer alan oldukça güçlü popülist aktörler, Birleşik Devletler'de Çay Partisi ile doğrudan ilişkide bulunan çok sayıda ileri gelen Cumhuriyetçi aday ve Afrika ve Asya-Pasifik"te yolu açılan pek çok popülist aktör bulunur. Tüm bu figürler esasen parti siyasetinden umudunu yitirmiş, "elitlerin" niyetleri konusunda sinik ve siyasi paradigmalardan usanmış halk tabakalarından faydalanır. Küresel finans piyasalarının bitmek bilmeyen sıkıntılı dönemi, birçok alanda artan işsizlik rakamları ve Avrupa Birliği gibi elit projelere olan inancın kalmaması yangını körüklemeye yardımcı olur. Her nerede sesinin duyulmadığını düşünen memnuniyetsiz bir vatandaş varsa, orada popülistler için "halka" çağrıda bulunabileceği bir alan vardır.

Gelgelelim popülizmin yükselişini besleyen yegâne şey bu memnuniyetsizlik değildir. Kitapta da gösterildiği üzere, popülizm özellikle "iletişimsel bolluğun" hüküm sürdüğü ve medyanın modern yaşamın neredeyse tüm alanlarına dokunması sayesinde günümüzde medyatiklemiş alanın tüm çizgilerine uyum sağlar. Medyatikleşme süreçleri ilerleyip derinleştik-

çe, popülist aktörlerin siyasetle medya arasında akıllıca dans etmenin, böylece "halk" için performans sergilemenin yollarını bularak faydalanacaklarını beklemek yanlış olmaz. Böyle bir bağlamda, popülizmin sözümona ana akım siyasete dahil edilmeye devam edeceğini de öngörebiliriz. Bu noktada, görünüşte "ana akım" siyasetçilerin popülist lügatten –ilgili lügatin etkinliği ve yerindeliği de göz önüne alındığında– strateji aşırma eğilimleri söz konusuyken popülist figürlerin de gitgide ana akımlaştıkları görülür.

Bir başka deyişle, popülizm daha uzunca bir süre buralarda olacak. Popülizm dünyada demokrasinin işleyişiyle ilgili gizemli bir dengesizlikten doğan bir tür "patoloji" ya da demokrasilere musallat olmuş bir salgın değildir. Ya da beğenmediklerinizi, güvenmediklerinizi veya anlam veremediklerinizi basitçe aşağılamak için kullanabileceğiniz bir terim de değildir. Çağdaş siyasi yaşamın kalıcı bileşenlerinden biri olan popülizm çok daha fazla ciddiye alınmayı hak eder. Dolayısıyla, popülizmin anlamına ilişkin devam eden tartışmalar yalnızca fenomeni nasıl kavramsallaştıracağımıza karar verirken değil, aynı zamanda onunla nasıl baş edeceğimize karar verirken de hayati önem taşımaya devam edecektir.

Bu tartışmalar yalnızca akademinin fildişi kulelerinde gereksiz yere yapılan anlamsız bir arayış olarak görülemez ya da fenomeni anlamaya ve tanımlamaya ilişkin süregiden yoğun araştırma gündemi alaya alınıp basit bir karın ağrısıymışçasına kenara bırakılamaz. Bu tartışmalar gerçekten önemlidir. Popülizm literatürünün savunulması gerekir, Fieschi (2013) yakın zaman önce bunu şöyle izah etti:

> Popülizm konusunda alan ya yeterince doldurulamadı ya en iyi ihtimalle beceriksizce ele alındı ya da belki de en kötüsü neoliberal sanrının bir ürünü olarak kuruldu. Ancak bu çalışmanın ne deşifre edilemez ne faydasız ne de kötücül bir tarafı vardır. Bu iş oldukça anlamlı ve yerinde olduğu gibi konunun yoğunluğu ve bolluğu tam da onun aciliyetinin kanıtı niteliğindedir. Popülizm olabildiğince karmaşık bir kavram-

dır ve dolayısıyla etrafında yapılan tartışmalar da onun bu karmaşıklığını yansıtır.

Kavramın bu biçimde savunulması tüm yönleriyle doğrudur. Popülizm karmaşık bir kavramdır ve sonuç olarak etrafındaki kavramsal tartışmalar da hiddetli geçecektir. Ancak, popülizmin kendisi de sürekli değişim halindedir ve bizlerin de kavramsal anlayışımızı buna uyumlu biçimde yeniden düzenlememiz gerekir. Bu, gözlerimizin önünde olup bitene karşı sürekli tetikte olmayı ve kendimizi katı kavramsal yeleklere yalnızca üzerimize iyi oturdu diye bağlamak yerine popülizm konusundaki yeni perspektiflere açık olmayı gerektirir. Artık Amerika'nın ortabatı eyaletlerinin kırlarının popülist zamanlarında ya da Rusya'nın köylerinde yaşamıyoruz. Ya da Juan Peron'un veya Huey Long'un iktidar olduğu zamanlarda yaşamıyoruz. Çağdaş popülizm başka bir şeye dönüştü. Benzer şekilde, popülist literatürün popülizm ve medya arasındaki ilişkiyi derinlemesine analiz etmesinin, popülizmin küresel doğasını kabul etmesinin ve farklı bağlamlarda çağdaş popülizmin altında yatan edimsel repertuarları hesaba katmasının tam zamanıdır. Bu yapılana kadar da bizler çağdaş popülizmin ancak dar bir okumasıyla idare edeceğiz. Konu popülizm tanımlarına geldiğinde "her kapıyı açan bir anahtar" olmamasına rağmen, siyasi üslup olarak popülizm anlayışı, fenomeni dolayımlanmış ve "üsluplaşmış" çağdaş popülizm bağlamında okumamızı kolaylaştıracak araçlar sunar. Bu kitabın amacı kavramı geliştirirken dünyada çağdaş popülizmi anlamlandırmanın ne kadar önemli olduğunu göstermekti. Popülizm yayılır ve daha tanınır hale geldikçe, siyasi üslup olarak popülizm anlayışının hayati önemi de ortaya çıkacaktır. Umalım ki bu durum yalnızca bir ödev olsun.

EK
Popülizm Özelliklerini Bir Siyasi Üslup Olarak Kavramak İçin Kullanılan Liderler Tablosu

Lider	*Ülke*	*Lideri popülist olarak tanımlayan yazarlar*
Herman Cain	ABD	(Langman ve Lundskow, 2012, Lepore, 2011, Michael, 2015, Pieper, 2013, Rosenfeld, 2011, Sarver Coombs, 2014)
Sarah Palin	ABD	(Broxmeyer, 2010, Kahl ve Edwards, 2009, Larson ve Porpora, 2011, Mason, 2010, Mead, 2011, Wasburn ve Wasburn, 2011)
Ross Perot	ABD	(Canovan, 2004, Kazin, 1995, Laurence, 2003, Rooduijn, 2014b, Taggart, 2000, Westlind, 1996)
Carlos Menem	Arjantin	(Barros, 2005, Conniff, 1999, Knight, 1998, Roberts, 1995, Szusterman, 2000, Weyland, 1999, 2001)
Pauline Hanson	Avustralya	(Curran, 2004, Mason, 2010, Melleuish, 2000, Snow ve Moffitt, 2012, Stokes, 2000, Taggart, 2000)
Jörg Haider	Avusturya	(Betz, 2001, Fallend, 2012, Mouffe, 2005a, Mudde, 2004, Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2013a, Plasser ve Ulram, 2003)
Evo Morales	Bolivya	(de la Torre, 2015a, Hawkins, 2010, Madrid, 2008, Panizza ve Miorelli, 2009, Rousseau, 2010, Seligson, 2007)
Fernando Collor	Brezilya	(Cammack, 2000, Conniff, 2010, de la Torre, 1998, Panizza, 2000, Roberts, 1995, Weyland, 2001, 2003)
Rafael Correa	Ekvador	Carrión 2009, Conaghan ve de la Torre 2008, de la Torre 2013b, Levitsky ve Loxton 2013, Montúfar 2013, Sosa 2012)
Abdalá Bucaram	Ekvador	(de la Torre, 1999, 2010, de la Torre ve Arnson, 2013, Di Tella, 1997, Levitsky ve Loxton, 2013, Sosa-Bucholz, 2010, Weyland, 2001)
Joseph Estrada	Filipinler	(De Castro, 2007, Hedman, 2001, Karaos, 2006, Raquiza, 2013, Rocamora, 2009, M. R. Thompson, 2010a, 2010b, 2013)

Lider	*Ülke*	*Lideri popülist olarak tanımlayan yazarlar*
Marine Le Pen	Fransa	(Bar-On, 2013, Betz ve Meret, 2013, Mayer, 2013, Mondon, 2012, 2013, Shields, 2013, M. H. Williams, 2010)
Jacob Zuma	Güney Afrika	(Hart, 2013, Mathekga, 2008, Piper, 2009, Resnick, 2012, Southall, 2009, Vincent, 2009, 2001)
Geert Wilders	Hollanda	(Akkerman, 2011, Bos, van der Brug ve Vreese, 2011, de Bruijn, 2011, de Lange ve Art, 2011, Mudde, 2011, Vossen, 2010, 2011)
Pim Fortuyn	Hollanda	(de Lange ve Art, 2011, Koopmans ve Muis, 2009, Lucardie, 2008, Mudde, 2004, Pels, 2009, Vossen, 2010)
Bert Karlsson	İsveç	(Bale ve Blomgren, 2008, Eatwell, 2005, Kamali, 2009, Rydgren, 2006, 2008, Taggart, 1995, 1996, Widfeldt, 2000)
Silvio Berlusconi	İtalya	(Edwards, 2005, Ginsborg, 2004, Jones, 2009, Mudde, 2004, Tarchi, 2008, Zaslove, 2008)
Beppe Grillo	İtalya	(Bartlett vd. 2013, Bordignon ve Ceccarini, 2013, Fella ve Ruzza, 2013, Hartleb, 2013, Lanzone, 2014, McDonnell, 2012)
Preston Manning	Kanada	(Flanagan, 2009, Harrison, 1995, Johnson, Patten ve Betz, 2005, Laycock, 2005, 2012, Patten, 1996, Taggart, 2000)
Raila Odinga	Kenya	(Cheeseman ve Larmer, 2015, Chege, 2008, Gibson ve Long, 2009, Kagwanja, 2009, MacArthur, 2008, Resnick, 2010)
Gábor Vona	Macaristan	(Bíró-Nagy, Boros ve Vasali, 2013, Feischmidt ve Szombati, 2012, Kovács, 2013, Minkenberg ve Pytlas, 2013, Pirro, 2014, van Kassel, 2015)
Andrés Manuel López Obrador	Meksika	(Basurto, 2012, Béjar, 2006, Bruhn, 2012, Edwards, 2010, Knight, 2010, Ochoa Espejo, 2015)
Alberto Fujimori	Peru	(Barr, 2003, Ellner, 2003, Levitsky ve Loxton, 2012, McClintock, 2013, Roberts, 1995, Rousseau, 2000)
Thaksin Shinawatra	Tayland	(Funston, 2009, Hewison, 2010, Khoo, 2009, Laothamatas, 2006, Phongpaichit ve Baker, 2009b, Tamada, 2009)
Yoweri Museveni	Uganda	(Carbone, 2005, Izama ve Wilkerson, 2011, Kassimir, 1999, Mudde ve Rovira Kaltwasser, 2014, Mwakikagile, 2012, Alex Thompson, 2010)
Hugo Chávez	Venezuela	(Corrales ve Penfold, 2011, de la Torre, 2007, Ellner, 2003, Hawkins, 2009, 2010, Panniza ve Miorelli, 2009, Roberts, 2012)
Winston Peters	Yeni Zelanda	(Bale ve Blomgren, 2008, Beilharz ve Cox, 2006, Betz, 2005, Betz ve Johnson, 2004, Denemark ve Bowler, 2002, Miller, 1998)
Michael Sata	Zambiya	(Cheeseman ve Hinfelaar, 2010, Cheeseman ve Larmer, 2015, Hess ve Aidoo, 2010, 2014, Larmer ve Fraser, 2007, Ochieng' Opalo, 2012, Resnick, 2010, 2012)

KAYNAKÇA

Abts, Koen ve Rummens, Stefan, "Populism versus Democracy", *Political Studies*, 2007, 55(2): 405-424.

Ackerman, James S, "A Theory of Style", *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 1962, 20(3): 227-237.

AFP, "'I Am the People,' Chávez Tells Followers Ahead of Polls", Sydney Morning Herald, 24 Ocak 2010, erişim tarihi: 19 Ağustos 2013, http://news.smh.com.au/breaking-news-world/i-am-the-people-chavez-tells-followers-ahead-of-polls-20100124-mryf.html.

Agamben, Giorgio, *State of Exception*, çev. Kevin Attell, University of Chicago Press, Chicago, 2005.

Akkerman, Tjitske, "Populism and Democracy: Challenge or Pathology?", *Acta Politica*, 2003, 38(2): 147-159.

Akkerman, Tjitske, "Friend or Foe? Right-wing Populism and the Popular Press in Britain and the Netherlands", *Journalism*, 2011, 12(8): 931-945.

Akkerman, Tjitske, "Populism", *Encyclopedia of Global Studies*, der. Helmut K. Anheier ve Mark Juergensmeyer, 2012, s. 1358-1360, SAGE, Thousand Oaks, CA.

Albertazzi, Daniele ve Duncan, McDonnell, "Introduction: The Sceptre and the Spectre", der. Daniele Albertazzi ve Duncan McDonnell, *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*, 2012, s. 15-29, Palgrave Macmillan, Basingstoke.

Alexander, Jeffrey C., *Performance and Power*, Polity Press, Cambridge, MA, 2011.

Alexander, Jeffrey C., Giesen, B. ve L. Mast, J. (der.), *Social Performance: Symbolic Action, Cultural Pragmatics and Ritual*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

Alexander, Jeffrey C. ve L. Mast, J., "Introduction: Symbolic Action in Theory and Practice: The Cultural Pragmatics of Symbolic Action", *Social Performance: Symbolic Action, Cultural Pragmatics and Ritual*, der. Jeffrey C. Alexander, Giesen, B. ve L. Mast, J., Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 29-90.

Allcock, John, B., "'Populism': A Brief Biography", *Sociology*, 1971, 5(3): 371-387.

Ankersmit, Frank, *Aesthetic Politics: Political Philosophy beyond Fact and Value*, Stanford University Press, Stanford, 1996.

Ankersmit, Frank, *Political Representation*, Stanford University Press, Stanford, 2002.

Arditi, Benjamin, "Populism as an Internal Periphery of Democratic Politics", *Populism and the Mirror of Democracy*, der. Francisco Panizza, Verso, Londra, 2005, s. 72-98.

Arditi, Benjamin, *Politics on the Edges of Liberalism: Difference, Populism, Revolution, Agitation*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2007a.

Arditi, Benjamin, "Post-hegemony: Politics Outside the Usual Post-Marxist Paradigm", 2007b, *Contemporary Politics*, 13(3): 205-226.

Arditi, Benjamin, "Review Essay: Populism Is Hegemony Is Politics? On Ernesto Laclau's On Populist Reason", *Constellations*, 2010, 17(3): 488-497.

Arditi, Benjamin, "Insurgencies Don't Have a Plan-They Are the Plan: Political Performatives and Vanishing Mediators in 2011", *JOMEC Journal: "Journalism, Media and Cultural Studies"*, 2012, 1(1), erişim tarihi: 26 Şubat 2013, http://www.cardiff.ac.uk/jomec/jomecjournal/1-june2012/arditi_insurgencies.pdf.

Arendt, Hannah, The Human Condition, 1958, University of Chicago Press, Chicago [Türkçesi: *İnsanlık Durumu*, çev. Bahadır Şina Şener, İletişim, İstanbul, 2003].

Arendt, Hannah, *The Origins of Totalitarianism*, (2004) [1951], Schocken Books, New York [Türkçesi: *Totalitarizmin Kaynakları* 1-2-3, çev. Bahadır Sina Şener (1. ve 2. cilt) ve İsmail Serin (3. cilt), İletişim, İstanbul, 1997, 1998, 2014].

Armey, Dick, ve Kibbe, M., *Give Us Liberty: A Tea Party Manifesto*, William Morrow, New York, 2010.

Armony, Ariel C., ve Armony, V., "Indictments, Myths, and Citizen Mobilization in Argentina: A Discourse Analysis", *Latin American Politics and Society*, 2005, 47(4): 27-54.

Art, David, *The Politics of the Nazi Past in Germany and Austria*, Cambridge University Press, New York, 2005.

Austin, J. L., *How to Do Things with Words*, Harvard University Press, Cambridge, 1975.

Australian Associated Press, "Hanson Turns on 'Diseased' Africans", *Sydney Morning Herald*, 6 Aralık 2006, erişim tarihi: 25 Kasım 2014, http://www.smh.com.au/news/national/hanson-turns-on-diseased-africans/2006/12/06/1165081010724.html.

Azzarello, Stefania, "Populist Masculinities: Power and Sexuality in the Italian Populist Imaginary", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadın Çalışmaları Bölümü, University of Utrecht, 2011.

Baker, Chris ve Phongpaichit, P., *A History of Thailand*, Cambridge University Press, Melbourne, 2009.

Baldini, Gianfranco, "Italy: Politics in the Age of Berlusconi", *Europe Today: A Twenty-first Century Introduction*, der. Ronald Tiersky ve Erik Jones, Rowman ve Littlefield, Plymouth, 2011, s. 133-160.

Bale, Tim ve Blomgren, Magnus, "Close but No Cigar? Newly Governing and Nearly Governing Parties in Sweden and New Zealand", *New Parties in Government: In Power for the First Time*, der. Kris Deschouwer, Routledge, Abingdon, 2008, s. 85-103.

Bale, Tim, Stijn van Kessel ve Taggart, P. "Thrown around with Abandon? Popular Understandings of Populism as Conveyed by the Print Media: A UK Case Study", *Acta Politica*, 2011, 46(2): 111-131.

Bangkok Post, "Thaksin Tweets He's Definitely Not Dead", 2 Nisan 2013, erişim tarihi, 8 Nisan 2013, http://www.bangkokpost.com/news/politics/343453/thaksin-tweets-he-definitely-not-dead.

Bar-On, T., *Rethinking the French New Right: Alternatives to Modernity*, Routledge, Abingdon, 2013.

Barlai, Melani, "Jobbik on the Web: Right-Wing Extremism in Hungary", *CeDEM12: Proceedings of the International Conference for E-Democracy and Open Government*, der. P. Parycek, N. Edelmann ve M. Sachs, Edition Donau-Universität Krems, Krems, 2012, s. 229-240.

Barr, Robert R., "The Persistence of Neopopulism in Peru? From Fujimori to Toledo", *Third World Quarterly*, 2003, 24(6): 1161-1178.

Barr, Robert R, "Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics", *Party Politics*, 2009, 15(1): 29-48.

Barros, S., "The Discursive Continuities of the Menemist Rupture" *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, der. Francisco Panizza, Verso, Londra, 2005, s. 250-274.

Bartlett, Jamie, Birdwell, Jonathan, Bani, Mona ve Benfield, Jack, *Populism in Europe: Denmark*, Demos, Londra, 2012.

Bartlett, Jamie, Birdwell, Jonathan ve Sarah L. de Lange, *Populism in Europe: Netherlands*, Demos, Londra, 2012.

Bartlett, Jamie, Birdwell, Jonathan ve Froio, Caterina, *Populism in Europe: CasaPound*, Demos, Londra, 2012.

Bartlett, Jamie, Birdwell, Jonathan, Krekó, Péter, Benfield, Jack ve Gyori, Gabor, *Populism in Europe: Hungary*, Demos, Londra, 2012.

Bartlett, Jamie, Birdwell, Jonathan ve Littler, Mark, *The New Face of Digital Populism*, Demos, London, 2011.

Bartlett, Jamie, Birdwell, Jonathan ve McDonnell, Duncan, *Populism in Europe: Lega Nord*, Demos, Londra, 2012.

Bartlett, Jamie, Froio, Caterina, Littler, Mark ve McDonnell, Duncan, *New Political Actors in Europe: Beppe Grillo and the M5S*, Demos, Londra, 2013.

Basurto, Jorge. "Populism in Mexico. From Cárdenas to López Obrador", *Populism in Latin America*, der. Michael L. Conniff, University of Alabama Press, Tuscaloosa, 2012, s. 86-109.

Baudrillard, Jean, *Simulacra and Simulation*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1994.

BBC News, "In Quotes: Berlusconi in His Own Words", 2 Mayıs 2006, erişim tarihi: 8 Nisan 2014, http://news.bbc.co.uk/2/hi/3041288.stm.

BBC News, "Dutch Gripped by 'Shop a Migrant' Website", 2012, erişim tarihi: 12 Haziran 2012, http://www.bbc.co.uk/news/worldeurope-17078239.

Beasley-Murray, Jon, "Media and Multitude: Chronicle of a Coup Unforetold", *Journal of Iberian and Latin American Research*, 2002, 8(1): 105-116.

Beasley-Murray, Jon, *Posthegemony*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2010.

Beck, Ulrich, *The Cosmopolitan Vision*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

Beilharz, Peter, ve Cox, Lloyd, "Nations and Nationalism in Australia and New Zealand", *The SAGE Handbook of Nations and Nationalism*, der. Gerard Delanty ve Krishan Kumar, SAGE, Londra, 2006, s. 555-564.

Béjar, Alejandro Álvarez, "Mexico's 2006 Elections: The Rise of Populism and the End of Neoliberalism?", *Latin American Perspectives*, 2006, 33(2): 17-32.

Bennett, W. Lance ve Segerberg, Alexandra, *The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics*, Cambridge University Press, New York, 2013.

Berlusconi, Silvio, *L'Italia che ho in mente*, Mondadori, Milano, 2000.

Betz, Hans-Georg, "The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe", *Comparative Politics*, 1993, 25(4): 413-427.

Betz, Hans-Georg, *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*, Palgrave Macmillan, Londra, 1994.

Betz, Hans-Georg, "Exclusionary Populism in Austria, Italy, and Switzerland", *International Journal*, 2001, 56(3): 393-420.

Betz, Hans-Georg, "Against the System: Radical Right-Wing Populism's Challenge to Liberal Democracy", *Movements of Exclusion: Radical Right-Wing Populism in the Western World*, der. Jens Rydgren, Hauppage, NY: Nova Science, 2005, s. 25-40.

Betz, Hans-Georg, "Against the 'Green Totalitarianism': Anti-Islamic Nativism in Contemporary Radical Right-Wing Populism in Western Europe", *Europe for the Europeans: The Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right*, der. Christina Schori Liang, Ashgate, Aldershot, 2007, s. 33-54.

Betz, Hans-Georg, ve Johnson, Carol, "Against the Current-Stemming the Tide: The Nostalgic Ideology of the Contemporary Radical Populist Right", *Journal of Political Ideologies*, 2004, 9(3): 311-327.

Betz, Hans-Georg, ve Meret, Susi, "Right-wing Populist Parties and the Working-class Vote: What Have You Done for Us Lately?", *Class Politics and the Radical Right*, der. Jens Rydgren, Routledge, Abingdon, 2013, s. 107-121.

Biorcio, Roberto, "The Lega Nord and the Italian Media System", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, Praeger, Westport, CT, 2003, s. 71-94.

Birenbaum, Guy ve Villa, Maria, "The Media and Neo-Populism in France", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, Praeger, Westport, CT, 2003, s. 45-70.

Bíró-Nagy, András, Boros, Tamás ve Vasali, Z., "More Radical than the Radicals: The Jobbik Party in International Comparison", *Right-Wing Extremism in Europe*, der. Ralf Melzer ve Sebastian Serafin, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, 2013, s. 229-254.

Blumler, Jay G., "Foreword: Broadening and Deepening Comparative Research", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, Praeger, Westport, CT, 2003, s. xv-xx.

Boas, Taylor. (2005). "Television and Neopopulism in Latin America: Media Effects in Brazil and Peru", *Latin American Research Review*, 40(2): 27-49.

Boin, Arjen, McConnell, Allan ve Paul t' Hart (der.), *Governing after Crisis: The Politics of Investigation, Accountability and Learning*, Cambridge University Press, New York, 2008.

Boin, Arjen, Paul t' Hart, Stern, E. ve Sundelius, Bengt, *The Politics of Crisis Management: Public Leadership under Pressure*, Cambridge University Press, New York, 2005.

Bordignon, Fabio ve Ceccarini, Luigi, "Five Stars and a Cricket: Beppe Grillo Shakes Italian Politics", *South European Society and Politics*, 2013, 18(4): 427-449.

Bos, Linda, van der Brug, Wouter ve Vreese, Claes de, "Media Coverage of Right-Wing Populist Leaders", *Communications*, 2010, 35(2): 141-163.

Bos, Linda, van der Brug, Wouter ve Vreese, Claes de, "How the Media Shape Perceptions of Right-Wing Populist Leaders", *Political Communication*, 2011, 28(2): 182-206.

Bos, Linda, van der Brug, Wouter ve Vreese, Claes de, "An Experimental Test of the Impact of Style and Rhetoric on the Perception of Right-Wing Populist and Mainstream Party Leaders", *Acta Politica*, 2012, 48(2): 192-208.

Brading, Ryan, *Populism in Venezuela*, Routledge, New York, 2013.

Brassett, James ve Clarke, Chris, "Performing the Sub-Prime Crisis: Trauma and the Financial Event", *International Political Sociology*, 2012, 6(1): 4-20.

Brown, Wendy, "We Are All Democrats Now", *Theory and Event*, 2010, 13(2), erişim tarihi: 14 Haziran 2014, http://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/summary/v013/13.2.brown.html.

Broxmeyer, Jeffrey D., "Of Politicians, Populism, and Plates: Marketing the Body Politic", *WSQ: Women's Studies Quarterly*, 2010, 38(3): 138-152.

Bruhn, Kathleen, "To Hell with Your Corrupt Institutions!: AMLO and Populism in Mexico", *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, der. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser, Cambridge University Press, New York, 2012, s. 88-112.

Bryman, Alan, *Social Research Methods*, Oxford University Press, Oxford, 2012, 4. baskı.

Bucy, Erik P. ve Grabe, Maria Elizabeth, "Taking Television Seriously: A Sound and Image Bite Analysis of Presidential Campaign Coverage, 1992-2004", *Journal of Communication*, 2007, 57(4): 652-675.

Burack, Cynthia ve Snyder-Hall, R. Claire, "Introduction: Right-Wing Populism and the Media", *New Political Science*, 2012, 34(4): 439-454.

Burant, Stephen R., "The Influence of Russian Tradition on the Political Style of the Soviet Elite", *Political Science Quarterly*, 1987, 102(2): 273-293.

Burke, Kenneth, *The Philosophy of Literary Form: Studies in Symbolic Action*, Vintage, New York, (1957) [1941].

Burke, Kenneth, *Dramatism and Development*, Clark University Press, Barre, MA, 1965.

Butler, Judith, *Gender Trouble*, Routledge, New York, 1990 [Türkçesi: *Cinsiyet Belası*, çev. Başak Ertür, Metis, İstanbul, 2019, 7. Baskı.].

Byrne, David, ve Uprichard, Emma, "Useful Complex Causality", *The Oxford Handbook of Philosophy of Social Science*, der. Harold Kincaid, New York: Oxford University Press, 2012, s. 109-129.

Cain, Herman, "Rabbit", *YouTube*, 26 Mart 2012a, erişim tarihi: 25 Haziran 2012, http://www.youtube.com/watch?v=EdpN5C1_flQ&list=PLF-C6170BD3784F524.

Cain, Herman, "This Is the Economy on Stimulus", *YouTube*, 1 Mart 2012b, erişim tarihi: 25 Haziran 2012, http://www.youtube.com/watch?v=YYN-Awrq3og&list=PLFC6170BD3784F524.

Cain, Herman, "Chicken", *YouTube*, 11 Nisan 2012c, erişim Tarihi: 25 Haziran 2013, http://www.youtube.com/watch?v=V1rjf7zdD-M.

Cammack, Paul, "The Resurgence of Populism in Latin America", *Bulletin of Latin American Research*, 2000, 19(2): 149-161.

Campus, Donatella, "Mediatization and Personalization of Politics in Italy and France: The Cases of Berlusconi and Sarkozy", *International Journal of Press/Politics*, 2010, 15(2): 219-235.

Cannon, Barry, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution*, Manchester University Press, Manchester, 2009.

Canovan, Margaret, *Populism*, Junction Books, Londra, 1981.

Canovan, Margaret, "Two Strategies for the Study of Populism", *Political Studies*, 1982, 30(4): 544-552.

Canovan, Margaret, "People, Politicians and Populism", *Government and Opposition*, 1984, 19(3): 312-327.

Canovan, Margaret, "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy", *Political Studies*, 1999, 47(1): 2-16.

Canovan, Margaret, "Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy", *Democracies and the Populist Challenge* içinde, der. Yves Mény ve Yves Surel, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2002, s. 25-44.

Canovan, Margaret, "Populism for Political Theorists?", *Journal of Political Ideologies*, 2004, 9(3): 241-252.

Canovan, Margaret, *The People*, Polity Press, Cambridge, 2005.

Carbone, Giovanni M, "Populism' Visits Africa: The Case of Yoweri Museveni and No-Party Democracy in Uganda", *Crisis States Research Centre Working Papers Series 73*, Crisis States Research Centre, London School of Economics and Political Science, Londra, 2005.

Carrión, J., "The Persistent Attraction of Populism in the Andes", *Latin American Democracy: Emerging Reality or Endangered Species?*, der. Richard L. Milett, Jennifer S. Holmes ve Orland J. Perez, Routledge, New York, 2009, s. 233-251.

Carroll, Dean, "Beppe Grillo Has 'Votes but No Policies' Says Herman Van Rompuy", *Public Service Europe*, 28 Şubat 2013, erişim tarihi: 1 Mart 2013, http://www.publicserviceeurope.com/article/3153/beppe-grillo-has-votes-but-no-policies-says-herman-vanrompuy.

Carver, Terrell, "Discourse Analysis and the 'Linguistic Turn'", *European Political Science*, 2002, 2(1): 50-53.

Castañeda, Jorge G., "Latin America's Left Turn", *Foreign Affairs*, 2006, 85(3): 28-43.

Castells, Manuel, *The Rise of Network Society*, Wiley Blackwell, Oxford, 2010, 2. baskı [*Ağ Toplumunun Yükselişi*, çev. Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, 3. baskı].

CBS News/New York Times, "The Tea Party Movement: Who They Are", 3 Nisan 2010, erişim tarihi: 14 Haziran 2013, http://www.cbsnews.com/htdocs/pdf/poll_tea_party_who_they_are_041410.pdf.

Centeno, Miguel Angel, "The New Leviathan: The Dynamics and Limits of Technocracy", *Theory and Society*, 1993, 22(3): 307-335.

Chávez Frias, Hugo, "Transcript: Hugo Chávez Interview", *Nightline*, 16 Eylül 2005, erişim tarihi: 17 Şubat 2012, http://abcnews.go.com/Nightline/International/story?id=1134098&page=1#.Tz2-FwS01I.

Cheeseman, Nic ve Hinfelaar, Marja, "Parties, Platforms, and Political Mobilization: The Zambian Presidential Election of 2008", *African Affairs*, 2010, 109(434): 51-76.

Cheeseman, Nic ve Larmer, Miles, "Ethnopopulism in Africa: Opposition Mobilization in Diverse and Unequal Societies", *Democratization*, 2015, 22(1): 22-50.

Chege, M., "Kenya: Back from the Brink?", *Journal of Democracy*, 2008, 19(4): 125-139.

Chesters, Graeme ve Welsh, Ian, *Complexity and Social Movements: Protest at the Edge of Chaos*, Routledge, Abingdon, 2006.

Chongkittavorn, Kavi, "Media Reform in Thailand: New Prospects and New Problems", *'Thailand: The Next Stage' conference*, SAIS, Johns Hopkins University, Washington, DC, 30 Kasım 2001.

Choppolona, "Meno male che silvio c'è?", *YouTube*, 11 Ekim 2009, erişim tarihi: 25 Mayıs 2014, https://www.youtube.com/watch?v=TXgiqPAVR7Y.

Clennell, Andrew, Keene, Neil ve Budd, Henry, "Pauline Hanson Reborn over Asset Sale Fight", *Daily Telegraph*, 10 Mart 2011, erişim tarihi: 25 Kasım 2012, http://www.dailytelegraph.com.au/news/nsw/pauline-hanson-reborn-over-assetsale-fight/storyfn7q4q9f-1226018699281

CNBC, "Santelli's Tea Party", *CNBC Video*, 19 Şubat 2009, erişim tarihi: 21 Kasım 2012, http://video.cnbc.com/gallery/?video=1039849853.

Committee to Protect Journalists, "Bill Punishing 'Media Crimes' in Venezuela a Serious Setback", 30 Haziran 2009, erişim tarihi: 29 Mart 2012, http://cpj.org/2009/07/bill-punishing-media-crimes-in-venezuela-a-serious.php.

Comroff, Jean, "Populism and Late Liberalism: A Special Affinity?", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2011, 637(1): 99-111.

Conaghan, Catherine ve de la Torre, Carlos, "The Permanent Campaign of Rafael Correa: Making Ecuador's Plebiscitary Presidency", *International Journal of Press/Politics*, 2008, 13(3): 267-284.

Conniff, Michael L. "Introduction", *Populism in Latin America*, der. Michael L. Conniff, University of Alabama Press, Tuscaloosa, 1999, s. 1-21.

Conniff, Michael L., "Women and Populism in Brazil", *Gender and Populism in Latin America: Passionate Politics*, der. Karen Kampwirth, Pennsylvania State University Press, University Park, 2010, s. 110-121.

Corbetta, Piergiorgio ve Vignati, Rinaldo, "Left or Right? The Complex Nature and Uncertain Future of the 5 Star Movement", *Italian Politics and Society*, 2013, 72/73 (Ilkbahar-Güz): 53-62.

Corner, John, "Mediated Persona and Political Culture", *Media and the Restyling of Politics*, der John Corner ve Dick Pels, SAGE, Londra, 2003, s. 67-84.

Corner, John ve Pels, Dick, "Introduction: The Re-styling of Politics", *Media and the Restyling of Politics*, der. John Corner ve Dick Pels, SAGE, Londra, 2003a, s. 1-18.

Corner, John ve Pels, Dick, (der.), *Media and the Restyling of Politics*, SAGE, Londra, 2003b.

Corporación Latinobarómetro, Latinobarómetro 2013 Report, Corporación Latinobarómetro, Santiago, 2013.

Corrales, Javier ve Penfold, Michael, *Dragon in the Tropics: Hugo Chávez and the Political Economy of Revolution in Venezuela*, Brookings Institution Press, Washington, DC, 2011.

Couldry, Nick, "Does 'the Media' Have a Future?", *European Journal of Communication*, 2009, 24(4): 437-449.

Couldry, Nick ve Markham, Tim "Celebrity Culture and Public Connection: Bridge or Chasm?", *International Journal of Cultural Studies*, 2007, 10(4): 403-421.

Critchley, Simon, "Re-tracing the Political: Politics and Community in the Work of Philippe Lacoue-Labarthe and Jean-Luc Nancy", *The Political Subject of Violence*, der. David Campbell ve Micheal Dillion, Manchester University Press, Manchester, 1993, s. 73-93.

Crouch, Colin, *Post-Democracy*, Polity Press, Cambridge, 2004 [Türkçesi: *Post-Demokrasi*, çev. Emre Zeybekoğlu, Dost, Ankara, 2016].

Curran, Giorel, "Mainstreaming Populist Discourse: The Race-Conscious Legacy of Neo-Populist Parties in Australia and Italy", *Patterns of Prejudice*", 2004, 38(1): 37-55.

Dangl, Benjamin, "New Politics in Old Bolivia: Public Opinion and Evo Morales", *Upside Down World*, 28 Kasım 2007, erişim tarihi: 13 Şubat 2014, http://upside-downworld.org/main/bolivia-archives-31/1021-new-politics-in-old-bolivia-public-opinion-and-evomorales.

de Baecque, Antoine, *The Body Politic: Corporeal Metaphor in Revolutionary France*, 1770-1800, çev. Charlotte Mandell, Stanford University Press, Stanford, 1997.

de Bruijn, Hans, *Geert Wilders Speaks Out: The Rhetorical Frames of a European Populist*. Eleven International, The Hague, 2011.

De Castro, Renato Cruz, "The 1997 Asian Financial Crisis and the Revival of Populism/Neo-Populism in 21st Century Philippine Politics", *Asian Survey*, 2007, 47(6): 930-951.

de la Torre, Carlos, "Populism and Democracy: Political Discourses and Cultures in Contemporary Ecuador", *Latin American Perspectives*, 1997, 24(3): 12-24.

de la Torre, Carlos, "Populist Redemption and the Unfinished Democratization of Latin America", *Constellations*, 1998, 5(1): 85-95.

de la Torre, Carlos, "Neopopulism in Contemporary Ecuador: The Case of Bucaram's Use of the Mass Media", *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 1999, 12(4): 555-571.

de la Torre, Carlos, "The Resurgence of Radical Populism in Latin America", *Constellations*, 2007, 14(3): 384-397.

de la Torre, Carlos, *Populist Seduction in Latin America*, Ohio University Press, Athens, 2010, 2. baskı.

de la Torre, Carlos, "The People, Democracy, and Authoritarianism in Rafael Correa's Ecuador", *XXX Congress of the Latin American Studies Association*, San Francisco, 23-26 Mayıs 2012.

de la Torre, Carlos, "The People, Populism, and The Leader's Semi-Embodied Power", *Rubrica Contemporanea*, 2013a, 2(3): 5-20.

de la Torre, Carlos, "Technocratic Populism in Ecuador", *Journal of Democracy*, 2013b, 24(3): 33-46.

de la Torre, Carlos, "The Contested Meanings of Insurrections, the Sovereign People, and Democracy in Ecuador, Venezuela, and Bolivia", *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*, der. Carlos de la Torre, University Press of Kentucky, Lexington, 2015a, s. 349-371.

de la Torre, Carlos, (der.), *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*, University Press of Kentucky, Lexington, 2015b.

de la Torre, Carlos ve Arnson, Cynthia, "Introduction: The Evolution of Latin American Populism and Debates over Its Meaning", *Latin American Populism in the Twenty-First Century*, der. Carlos de la Torre ve Cynthia Arnson, Woodrow Wilson Center Press with Johns Hopkins University Press, Washington, DC, 2013, s. 1-36.

de Lange, Sarah L. ve Art, David, "Fortuyn versus Wilders: An Agency-Based Approach to Radical Right Party Building", *West European Politics*, 2011, 34(6): 1229-1249.

de Wilde, Pieter, "Representative Claims Analysis: Theory Meets Method", *Journal of European Public Policy*, 2013, 20(2): 278-294.

Debord, Guy, *The Society of the Spectacle*, çev. Donald Nicholson-Smith, MIT Press, Cambridge, 1994 [Türkçesi: *Gösteri Toplumu*, çev. Ayşen Ekmekçi ve Okşan Taşkent, Ayrıntı, İstanbul, 2019, 9. baskı].

Denemark, David, Bowler, Shaun, "Minor Parties and Protest Votes in Australia and New Zealand: Locating Populist Politics", *Electoral Studies*, 2002, 21(1): 47-67.

Derrida, Jacques, "Sending: On Representation", *Social Research*, 1982, 49(2): 294-326.

Dewey, John, "Democracy and Educational Administration", *The Later Works*, der. Jo Ann Boydston, 1987, s. 229-239, Southern Illinois University Press, Carbondale.

di Piramo, Daniela, "'Speak for Me!': How Populist Leaders Defy Democracy in Latin America", *Global Change, Peace and Security*, 2009, 21(2): 179-199.

Di Tella, Torcuato S., "Populism and Reform in Latin American", *Obstacles to Change in Latin America*, der. Claudio Véliz, Oxford University Press, Oxford, 1965, s. 47-73.

Di Tella, Torcuato S., "Populism into the Twenty-first Century", *Government and Opposition*, 1997, 32(2): 187-200.

Diamanti, Ilvo, "The 5 Star Movement: A Political Laboratory", *Contemporary Italian Politics*, 2014, 6(1): 4-15.

Disch, Lisa, "Toward a Mobilization Conception of Democratic Representation", *American Political Science Review*, 2011, 105(1): 100-114.

Disch, Lisa, "Democratic Representation and the Constituency Paradox", *Perspectives on Politics*, 2012, 10(3): 599-561.

Dunn, John, *Democracy: A History*, Atlantic Monthly Press, New York, 2005.

Duno-Gottberg, Luis, "Mob Outrages: Reflections on the Media Construction of the Masses in Venezuela (April 2000 - January 2003)", *Journal of Latin American Cultural Studies*, 2004, 13(1): 115-135.

Eaton, Kent, "Conservative Autonomy Movements: Territorial Dimensions of Ideological Conflict in Bolivia and Ecuador", *Comparative Politics*, 2011, 43(3): 291-310.

Eatwell, Roger, "Charisma and the Revival of the European Extreme Right", *Movements of Exclusion: Radical Right-Wing Populism in the Western World*, der. Jens Rydgren, Nova Science, Hauppauge, NY, 2005, s. 101-120.

Eco, Umberto, *Turning Back the Clock: Hot Wars and Media Populism*, çev. Alastair McEwen, Harcourt Books, Orlando, FL, 2007.

Edwards, Phil, "The Berlusconi Anomaly: Populism and Patrimony in Italy's Long Transition", *South European Society and Politics*, 2005, 10(2): 225-243.

Edwards, Sebastian, *Left Behind: Latin America and the False Promise of Populism*, University of Chicago Press, Chicago, 2010.

Ellinas, Antonis A., *The Media and the Far Right in Western Europe: Playing the Nationalist Card*, Cambridge University Press, New York, 2010.

Ellner, Steve, "The Contrasting Variants of the Populism of Hugo Chávez and Alberto Fujimori", *Journal of Latin American Studies*, 2003, 35(1): 139-162.

Engels, Jeremy, "Some Preliminary Thoughts on Democratic Style", *Rhetoric and Public Affairs*, 2008, 11(3): 439-440.

Ewen, Stuart, *All Consuming Images: The Politics of Style in Contemporary Culture*, Basic Books, New York, 1988.

Faine, Jon, "Talk Radio and Democracy", *Do Not Disturb: Is the Media Failing Australia?*, der. Robert Manne, Black Inc, Melbourne, 2005, s. 169-190.

Fallend, Franz, "Populism in Government: The Case of Austria (2000-2007)", *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, der. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser, Cambridge University Press, New York, 2012, s. 113-135.

Feischmidt, Margit ve Szombati, Kristof, *Gyöngyöspata 2011: The Laboratory of the Hungarian Far-Right*, Ecopolis Foundation, Budapeşte, 2012.

Fella, Stefano ve Ruzza, Carlo, "Populism and the Fall of the Centre-Right in Italy: The End of the Berlusconi Model or a New Beginning?", *Journal of Contemporary European Studies*, 2013, 21(1): 38-52.

Fieschi, Catherine, *Fascism, Populism and the French Fifth Republic: In the Shadow of Democracy*, Manchester University Press, Manchester, 2004a.

Fieschi, Catherine, "Introduction", *Journal of Political Ideologies*, 2004b, 9(3): 235-40.

Fieschi, Catherine, "Who's Afraid of the Populist Wolf?", *OpenDemocracy*, 25 Haziran 2013, erişim tarihi: 26 Haziran 2013, http://www.opendemocracy.net/catherine-fieschi/who%E2%80%99s-afraid-of-populist-wolf.

Fieschi, Catherine, Morris, Marley ve Caballero, Lilla, *Recapturing the Reluctant Radical: How to Win Back Europe's Populist Vote*, Counterpoint, Londra, 2012.

Filc, Dani, "Post-Populism: Explaining Neo-Liberal Populism through the Habitus", *Journal of Political Ideologies*, 2011, 16(2): 221-238.

Flanagan, Tom, *Waiting for the Wave: The Reform Party and the Conservative Movement*, McGill-Queens University Press, Montreal, 2009, 2. baskı.

Foucault, Michel, "Governmentality", *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*, der. Graham Burchell, Colin Gordon ve Peter Miller, University of Chicago Press, Chicago, 1991, s. 87-104.

Foucault, Michel, *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-1978*, çev. Graham Burchell, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2007 [Türkçesi: *Güvenlik, Toprak, Nüfus: College De France Dersleri (1977-1978)*, çev. Ferhat Taylan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2019, 3. Baskı].

Foucault, Michel, *The Government of Self and Others: Lectures at the Collège de France, 1982-1983*, çev. Graham Burchell, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010 [Türkçesi: *Hakikat Cesareti: Kendinin ve Başkalarının Yönetimi*, çev. Adem Beyaz, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2018].

Frankfurt, Harry, *On Bullshit*, Princeton University Press, Princeton, 2005.

Freeden, Michael, *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*, Oxford University Press, Oxford, 1996.

Freeden, Michael, *Ideology: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2003 [Türkçesi: *Ideoloji*, çev. Hakan Gür, Dost, Ankara, 2011].

Freedlander, David, "Why Tea Partiers Are Boycotting Fox News", *Daily Beast*, 23 Mart 2013, erişim tarihi: 28 Mayıs 2013, http://www.thedailybeast.com/articles/2013/03/23/why-tea-partiers-are-boycotting-fox-news.html.

Freeland, Jonathan, "In Upcoming Elections across the Eurozone Periphery, Voters Are Likely to React to Austerity by Replacing Technocracy with Populism", *LSE EUROPP blog*, 12 Haziran 2012, erişim tarihi: 16 Haziran 2014, http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2012/06/12/austerity-elections-populism/#more-3604.

Funston, John (der.), *Thaksin's Thailand: Populism and Polarisation*, Institute of Security and International Studies, Bangkok, Thailand, 2009.

George, Alexander L. ve Bennett, Andrew, *Case Studies and Theory Development in the Social Science*, MIT Press, Cambridge, 2005.

Gerbaudo, Paolo, *Tweets and the Streets: Social Media and Contemporary Activism*, Pluto Press, Londra, 2012.

Gerring, John ve Baresi, Paul A., "Culture: Joining Minimal Definitions and Ideal Types", *Concepts and Methods in Social Science: The Tradition of Giovanni Sartori*, der. David Collier ve John Gerring, Routledge, Abingdon, 2009, s. 241-268.

Gibson, Clark C., ve Long, James D., "The Presidential and Parliamentary Elections in Kenya, December 2007", *Electoral Studies*, 2009, 28(3): 497-502.

Gidron, Noam ve Bonikowski, Bart, "Varieties of Populism: Literature Review and Research Agenda", *Weatherhead Working Paper Series 13-0004*, Weatherhead Center for International Affairs, Cambridge, Harvard University, 2013.

Ginsborg, Paul, *Silvio Berlusconi: Television, Power and Patrimony*, Verso, Londra, 2004.

Goffman, Erving, *The Presentation of Self in Everyday Life*, Anchor Books, New York, 1959 [Türkçesi: *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, çev. Barış Cezar, Heretik, Ankara, 2016, 3. baskı].

Goodman, Nelson, "The Status of Style", *Critical Inquiry*, 1975, 1(4): 799-811.

Gramsci, Antonio, *Selections from the Prison Notebooks*, der. Q. Hoare ve G. Nowell Smith, International, New York, 1971.

Grandy, Gina, "Instrumental Case Study", *Encyclopedia of Case Study Research: L-Z Dizini, Cilt 2*, der. Albert J. Mills, G. Durepos ve I. Wiebe, SAGE, Thousand Oaks, CA, 2001, s. 473-475.

Green, Jeffrey Edward, *The Eyes of the People: Democracy in an Age of Spectatorship*, Oxford University Press, New York, 2010.

Green, W. John, "The Rebirth of Populism in Latin America Poses a Powerful Challenge to the Neoliberal Order", *Council of Hemispheric Affairs*, 22 Ağustos 2006, erişim tarihi: 12 Haziran 2012, http://www.coha.org/coha-report-the-rebirth-of-populism-in-latin-americaposes-a/

Griggs, Steven ve Howarth, David, "Populism, Localism and Environmental Politics: The Logic and Rhetoric of the Stop Stansted Expansion Campaign", *Planning Theory*, 2008, 7(2): 123-144.

Grömping, Max, "'Echo Chambers': Partisan Facebook Groups during the 2014 Thai Election", *Asia Pacific Media Educator*, 2014, 24(1): 39-59.

Guillermoprieto, Alma, "Don't Cry for Me, Venezuela", *New York Review of Books*, 2005, 52(15): 26-34.

Gumede, William M., "South Africa: Jacob Zuma and the Difficulties of Consolidating South Africa's Democracy", *African Affairs*, 2008, 107(427): 261-271.

Habermas, Jürgen, *Legitimation Crisis*, çev. Thomas McCarthy, Beacon Press, Boston, 1975.

Hackney, Sheldon, "Introduction", *Populism: The Critical Issues*, der. Sheldon Hackney, Little, Brown, Boston, 1971, s. vii-xxii.

Hall Jamieson, Kathleen ve Cappella, Joseph N., *Echo Chamber: Rush Limbaugh and the Conservative Media Establishment*, Oxford University Press, New York, 2010.

Halvorssen, Thor, "Behind Exhumation of Simon Bolivar Is Hugo Chávez's Warped Obsession", *Washington Post*, 25 Haziran 2010, erişim tarihi: 17 Ocak 2012, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/07/23/AR2010072302420.html.

Hanson, Pauline, *Australia, House of Representatives, Hansard Parliamentary Debates*, 10 Eylül 1996, s. 3859-3862.

Hanson, Pauline, "Enough Rope with Andrew Denton: Pauline Hanson [transcript]", 2004, erişim tarihi: 6 Nisan 2012, http://www.abc.net.au/tv/enoughrope/transcripts/s1203646.htm.

Hanson, Pauline, *Untamed & Unashamed*, JoJo, Docklands, 2007.

Hariman, Robert, *Political Style: The Artistry of Power*, University of Chicago Press, Chicago, 1995.

Harrison, Trevor, *Of Passionate Intensity: Right-Wing Populism and the Reform Party of Canada*, University of Toronto Press, Toronto, 1995.

harrypotter86, "Meno male che Silvio c'è video ufficiale inno campagna PDL", *YouTube*, 27 Mart 2008, erişim tarihi: 25 Mayıs 2013, https://www.youtube.com/watch?v=WXf-YbsSh0Y

Hart, G., "Gramsci, Geography, and the Languages of Populism", *Gramsci: Space, Nature, Politics*, der. M. Ekers, G. Hart, S. Kipfer ve A. Loftus, John Wiley and Sons, Chichester, 2013, s. 301-320.

Hartleb, Florian, "Anti-Elitist Cyber Parties?", *Journal of Public Affairs*, 2013, 13(4): 355-369.

Hawkins, Kirk A., "Is Chávez Populist? Measuring Populist Discourse in Comparative Perspective", *Comparative Political Studies*, 2009, 42(8): 1040-1067.

Hawkins, Kirk A., *Venezuela's Chavismo and Populism in Comparative Perspective*, Cambridge University Press, New York, 2010.

Hawkins, Kirk A., "Populism and Democracy in Latin America: New Data for Old Questions", *XXX Congress of the Latin American Studies Association*, San Francisco, 23-26 Mayıs 2012.

Hawkins, Kirk A., Riding, Scott ve Mudde, Cas, "Measuring Populist Attitudes", *Political Concepts: Committee on Concepts and Methods Working Paper Series 55*, 2012.

Hay, Colin, "Rethinking Crisis: Narratives of the New Right and Constructions of Crisis", *Rethinking Marxism: A Journal of Economics, Culture and Society*, 1995, 8(2): 60-76.

Hay, Colin, "Crisis and the Structural Transformation of the State: Interrogating the Process of Change", *British Journal of Politics and International Relations*, 1999, 1(3): 317-344.

Hay, Colin, *Why We Hate Politics*, Polity, Cambridge, 2007.

Hedman, Eva-Lotta E., "The Spectre of Populism in Philippine Politics and Society: Artista, Masa, Eraption!", *South East Asia Research*, 2001, 9(1): 5-44.

Hellinger, Daniel, "Nationalism, Globalization and Chavismo", *XXIII Congress of the Latin American Studies Association*, Washington, DC, 2-8 Eylül 2001.

Helms, Ludger, "The Presidentialisation of Political Leadership: British Notions and German Observations", *Political Quarterly*, 2005, 76(3): 430-438.

Hernández, Juan Antonio, "Against the Comedy of Civil Society", *Journal of Latin American Cultural Studies*, 2004, 13(1): 137-145.

Hess, Steve ve Aidoo, Richard, "Beyond the Rhetoric: Noninterference in China's African Policy", *African and Asian Studies*, 2010, 9(3): 356-383.

Hess, Steve ve Aidoo, Richard, "Charting the Roots of Anti-Chinese Populism in Africa: A Comparison of Zambia and Ghana", *Journal of Asian and African Studies*, 2014, 49(2): 129-147.

Hewison, Kevin, "Thaksin Shinawatra and the Reshaping of Thai Politics", *Contemporary Politics*, 2010, 16(2): 119-133.

Higgins, Michael ve Drake, Philip, "'I'm a Celebrity, Get Me into Politics': The Political Celebrity and the Celebrity Politician", *Framing Celebrity: New Directions in Celebrity Culture*, der. Su Holmes ve Sean Redmond, Routledge, Abingdon, 2006, s. 88-100.

Hirst, Daniel, "Pauline Hanson's Muslim Ban 'Illegal'", *Sydney Morning Herald*, 28 Nisan 2010, erişim tarihi: 25 Haziran 2013, http://www.smh.com.au/national/pauline-hansons-muslim-ban-illegal-20100428-tqbb.html.

Hjarvard, Stig, "The Mediatization of Society: A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change", *Nordicom Review*, 2008, 29(2): 105-134.

Hjarvard, Stig, *The Mediatization of Culture and Society*, Routledge, Abingdon, 2013.

Hofstadter, Richard, *The Paranoid Style in American Politics and Other Essays*, Knopf, New York, 1965.

Houwen, Tim, "The Non-European Roots of the Concept of Populism", *Sussex European Institute Working Paper 120*, Sussex European Institute, University of Sussex, Brighton, 2011.

Howarth, David, "Ethos, Agonism and Populism: William Connolly and the Case for Radical Democracy", *British Journal of Politics and International Relations*, 2008, 10(2): 171-193.

Howarth, David ve Griggs, Steven, "Metaphor, Catachresis and Equivalence: The Rhetoric of Freedom to Fly in the Struggle over Aviation Policy in the United Kingdom", *Policy and Society*, 2006, 25(2): 23-46.

Howarth, David, Norval, Aletta J. ve Stavrakakis, Yannis, (der.), *Discourse Theory and Political Analysis*, Manchester University Press, Manchester, 2000.

Howarth, David, ve Stavrakakis, Yannis "Introducing Discourse Theory and Political Analysis", *Discourse Theory and Political Analysis: Identities, Hegemony and Social Change*, der. David Howarth, Aletta J. Norval ve Yannis Stavrakakis, Manchester University Press, Manchester, 2000, s. 1-23.

Hutchins, Brett, "Unity, Difference and the 'National Game': Cricket and Australian National Identity", *Cricket and National Identity in the Postcolonial Age: Following On*, der. Stephen Wagg, Routledge, Abingdon, 2005, s. 9-27.

Ionescu, Ghita ve Gellner, Ernest, "Introduction", *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, der. Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1969a, s. 1-9.

Ionescu, Ghita ve Gellner, Ernest (der.), *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1969b.

Ivarsflaten, Elisabeth, "What Unites Right-Wing Populists in Western Europe?: Re-Examining Grievance Mobilization Models in Seven Successful Cases", *Comparative Political Studies*, 2008, 41(1): 3-23.

Iyengar, Shanto, ve Hahn, Kyu S., "Red Media, Blue Media: Evidence of Ideological Selectivity in Media Use", *Journal of Communication*, 2009, 59(1): 19-39.

Izama, Angelo ve Wilkerson, Michael, "Uganda: Museveni's Triumph and Weakness", *Journal of Democracy*, 2011, 22(3): 64-78.

Jagers, Jan ve Walgrave, Stefaan, "Populism as Political Communication Style: An Empirical Study of Political Parties' Discourse in Belgium", *European Journal of Political Research*, 2007, 46(3): 319-345.

Jansen, Robert S., "Populist Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism", *Sociological Theory*, 2011, 29(2): 75-96.

Jansson, André, "The Mediatization of Consumption: Towards an Analytical Framework of Image Culture", *Journal of Consumer Culture*, 2002, 2(1): 5-31.

Jenkins, Richard W, "More Bad News: News Values and the Uneasy Relationship between the Reform Party and the Media in Canada", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, Praeger, Westport, CT, 2003, s. 149-174.

Johnson, Carol, Patten, Steve ve Betz, Hans-Georg, "Identitarian Politics and Populism in Canada and the Antipodes", *Movements of Exclusion: Radical Right-wing Populism in the Western World*, der. Jens Rydgren, Nova Science, Hauppauge, NY, 2005, s. 85-100.

Jones, Erik, "Wheeler Dealers: Silvio Berlusconi in Comparative Perspective", *Journal of Modern Italian Studies*, 2009, 14(1): 38-45.

Jones, Tim, "Chewing over Herman Cain's Pizza Past", *Bloomberg Businessweek*, 16 Haziran 2011, erişim tarihi: 21 Kasım 2012, http://www.businessweek.com/magazine/content/11_26/b4234036592835.htm.

Kagwanja, Peter, "Courting Genocide: Populism, Ethno-Nationalism and the Informalisation of Violence in Kenya's 2008 Post-Election Crisis", *Journal of Contemporary African Studies*, 2009, 27(3): 365-387.

Kahl, Mary L. ve Edwards, Janis L., "An Epistolary Epilogue: Learning from Sarah Palin's Vice Presidential Campaign", *Gender and Political Communication in America*, der. Janis L. Edwards, Lexington Books, Plymouth, 2009, s. 267-278.

Kalyvas, Andreas, "Popular Sovereignty, Democracy, and the Constituent Power", *Constellations*, 2005, 12(2): 223-244.

Kamali, M., *Racial Discrimination: Institutional Patterns and Politics*, Routledge, New York, 2009.

Kantorowicz, Ernst H., *The King's Two Bodies: A Study in Mediaeval Political Theology*, Princeton University Press, Princeton, 1957.

Karaos, Ana Maria A., "Populist Mobilization and Manila's Urban Poor: The Case of SANAPA in the NGC East Side", *Social Movements in the Philippines*, der. Aya Fabros, Joel Rocamora ve Djorina Velasco, Institute for Popular Democracy, Quezon City, 2006, s. 46-102.

Kassimir, Ronald, "Reading Museveni: Structure, Agency and Pedagogy in Ugandan Politics", *Canadian Journal of African Studies*, 1999, 33(2/3): 649-673.

Kazin, Michael, *The Populist Persuasion: An American History*, Basic Books, New York, 1995.

Keane, John, "Life after Political Death: The Fate of Leaders after Leaving High Office", *Dispersed Democratic Leadership: Origins, Dynamics, and Implications*, der. John Kane, Haig Patapan ve Paul t' Hart, Oxford University Press, Oxford, 2009a, s. 279-298.

Keane, John, *The Life and Death of Democracy*, Simon and Schuster UK, Londra, 2009b.

Keane, John, *Democracy and Media Decadence*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.

Kellner, Douglas, *Media Spectacle*, Routledge, London, 2003.

Kenneally, Ivan, "Technocracy and Populism", *New Atlantis*, 2009, 24 (Ilkbahar): 46-60.

Khoo, Boo Teik, "The Ends of Populism: Mahathir's Departure and Thaksin's Overthrow", *Populism in Asia*, der. Kosuke Mizuno ve Pasuk Phongpaichit, NUS Press, Singapur, 2009, s. 127-143.

Kim, Youngmi, "Digital Populism in South Korea? Internet Culture and the Trouble with Direct Participation", *KEI Academic Paper Series 'On Korea 2009'*, 2008, 3(8): 1-7.

Kington, Tom, "Berlusconi Causes Outrage with Suggestion to Rename Party Go Pussy", *Guardian*, 7 Ekim 2011, erişim tarihi: 12 Ocak 2013, http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/07/berlusconi-go-pussy-quip-outrage.

Knight, Alan, "Populism and Neo-Populism in Latin America, especially Mexico", *Journal of Latin American Studies*, 1998, 30(2): 223-248.

Knight, Alan, "Cárdenas and Echeverría: Two 'Populist' Presidents Compared", *Populism in Twentieth Century Mexico: The Presidencies of Lázaro Cárdenas and Luis Echeverría*, der. Amelia M. Kiddle ve Maria L. O. Muñoz, University of Arizona Press, Tucson, 2010, s. 15-37.

Koopmans, Ruud ve Muis, Jasper, "The Rise of Right-Wing Populist Pim Fortuyn in the Netherlands: A Discursive Opportunity Approach", *European Journal of Political Research*, 2009, 48(5): 642-664.

Koselleck, Reinhart, "Crisis", *Journal of the History of Ideas*, 2006, 67(2): 357-400.

Kovács, András, "The Post-Communist Extreme Right: The Jobbik Party in Hungary", *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*, der. R. Wodak, M. Khrosravnik ve B. Mral, Bloomsbury Academic, Londra, 2013, s. 223-234.

Krämer, Benjami , "Media Populism: A Conceptual Clarification and Some Theses on Its Effects", *Communication Theory*, 2014, 24(1): 42-60.

Krastev, Ivan, "The Strange Death of the Liberal Consensus", *Journal of Democracy*, 2007, 18(4): 56-63.

Krauze, Enrique, *Redeemers: Ideas and Power in Latin America*, çev. Hank Heifetz ve Natasha Wimmer, HarperCollins, New York, 2011.

Kriesi, Hanspieter, Lavenex, Sandra, Esser, Frank, Matthes, Jörg, Bühlmann, Marc ve Bochsler, Daniel, *Democracy in the Age of Globalization and Mediatization*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2013.

Krotz, Friedrich, "The Meta-Process of 'Mediatization' as a Conceptual Frame", *Global Media and Communication*, 2007, 3(3): 256-260.

Krotz, Friedrich, "Mediatization: A Concept with which to Grasp Media and Societal Change", *Mediatization: Concept, Changes, Consequences*, der. Knut Lundby, Peter Lang, New York, 2009, s. 21-40.

Laclau, Ernesto, *Politics and Ideology in Marxist Theory*, NLB, Londra, 1977 [Türkçesi: *Marksist Teoride İdeoloji ve Politika*, çev. Faruk Gültekin, Doruk, Ankara, 2015].

Laclau, Ernesto, "Populist Rupture and Discourse", *Screen Education*, 1980, 34 (Ilkbahar): 87-93.

Laclau, Ernesto, "Constructing Universality", *Contingency, Hegemony, Universality: Contemporary Dialogues on the Left*, der. Judith Butler, Ernesto Laclau ve Slavoj Žižek, Verso, Londra, 2000, s. 281-307 [Türkçesi: *Olumsallık, Hegemonya, Evrensellik*, çev. Ahmet Fethi, Hil, Istanbul, 2009].

Laclau, Ernesto, "The Future of Radical Democracy", *Radical Democracy: Political between Abundance ve Lack*, der. Lasse Thomassen ve Lars Tønder, Manchester University Press, Manchester, 2005a, s. 256-262.

Laclau, Ernesto, *On Populist Reason*, Verso, Londra, 2005b [Türkçesi: *Popülist Akıl Üzerine*, çev. Nur Betül Çelik, Epos, Ankara, 2018, 2. baskı]

Laclau, Ernesto, "Populism: What's in a Name?", *Populism and the Mirror of Democracy*, der. Francisco Panizza, Verso, Londra, 2005c, s. 32-49.

Laclau, Ernesto, "Why Constructing a People Is the Main Task of Radical Politics", *Critical Inquiry*, 2006, 32(4): 646-680.

Laclau, Ernesto ve Mouffe, Chantal, *Hegemony and Socialist Strategy*, Verso, Londra, 1985 [Türkçesi: *Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru*, çev. Ahmet Kardam, İletişim, Istanbul, 2008].

Landman, Todd, *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*, Routledge, Abingdon, 2008, 3. baskı.

Langman, Lauren ve Lundskow, George, "Down the Rabid Hole to a Tea Party", *Critical Sociology*, 2012, 38(4): 589-597.

Lanzone, Maria Elisabetta, "The 'Post-Modern' Populism in Italy: The Case of the Five Star Movement" *The Many Faces of Populism: Current Perspectives*, der. Dwayne Woods ve Barbara Wejnert, Emerald, Bingley, 2014, s. 53-78.

Laothamatas, Anek, *Thaksina-Prachaniyom*, Matichon Press, Bangkok, 2006.

Larmer, Miles ve Fraser, Alastair, "Of Cabbages and King Cobra: Populist Politics and Zambia's 2006 Election", *African Affairs*, 2007, 106(425): 611-637.

Larson, Magali Sarfatti ve Porpora, Douglas, "The Resistible Rise of Sarah Palin: Continuity and Paradox in the American Right Wing", *Sociological Forum*, 2011, 26(4): 754-778.

Lasswell, Harold D., *Politics: Who Gets What, When, How*, McGraw-Hill, New York, 1935.

Lasswell, Harold D., "Style in the Language of Politics", *The Language of Politics: Studies in Quantitative Semantics*, der.Harold D. Lasswell, Nathan Leites vd., 1949, s. 20-39, George W. Stewart, New York.

Laurence, Jonathan, "Ross Perot's Outside Challenge: New and Old Media in American Presidential Campaigns", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, Praeger, Westport, CT, 2003, s. 175-196.

Laycock, David, "Reforming Canadian Democracy? Institutions and Ideology in the Reform Party Project", *Canadian Journal of Political Science*, 1994, 27(2): 213-247

Laycock, David, "Populism and the New Right in English Canada", *Populism and the Mirror of Democracy*, der. Francisco Panizza, Verso, Londra, 2005, s. 172-201.

Laycock, David, "Populism and Democracy in Canada's Reform Party", *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, der. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser, Cambridge University Press, New York, 2012, s. 46-67.

Lefort, Claude, *The Political Forms of Modern Society: Bureaucracy, Democracy, Totalitarianism*, der. J. B. Thompson, Polity Press, Cambridge, 1986.

Leibovich, Mark, "Being Glenn Beck", *New York Times*, 29 Eylül 2010, erişim tarihi: 5 Mart 2013, http://www.nytimes.com/2010/10/03/magazine/03beck-t.html?pagewanted=all&_r=0.

Leonard, Mark. *Four Scenarios for the Reinvention of Europe*, European Council on Foreign Relations, Londra, 2011.

Lepore, Jill, "Forget 9-9-9. Here's a Simple Plan: 1", *New York Times*, 16 Ekim 2011.

Levitsky, Steven ve Loxton, James, "Populism and Competitive Authoritarianism: The Case of Fujimori's Peru", *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, der. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser, Cambridge University Press, New York, 2012, s. 160-181.

Levitsky, Steven, ve Loxton, James, "Populism and Competitive Authoritarianism in the Andes", *Democratization*, 2013, 20(1): 107-136.

Lewis, Glen, *Virtual Thailand: The Media and Cultural Politics in Thailand, Malaysia and Singapore*, Routledge, Abingdon, 2006.

Lievrouw, Leah, *Alternative and Activist New Media*, Polity Press, Cambridge, MA, 2011.

Lijphart, Arend, "Comparative Politics and the Comparative Method", *American Political Science Review*, 1971, 65(3): 682-693.

Lipset, Seymour Martin, *Political Man: The Social Bases of Politics*, Doubleday, Garden City, NY, 1960.

Lo, Clarence Y. H., "Astroturf versus Grass Roots: Scenes from Early Tea Party Mobilization", *Steep: The Precipitous Rise of the Tea Party*, der. Lawrence Rosenthal ve Christine Trost, University of California Press, Berkeley, 2012, s. 98-130.

Loader, Brian D., "Social Movements and New Media", *Sociology Compass*, 2008, 2(6): 1920-1933.

Londra 5 Stelle, "Third European Meeting in London", 2013, erişim tarihi: 5 Şubat 2013, http://www.londra5stelle.net/.

Lopez, Virginia ve Watts, Jonathan, "Who Is Nicolás Maduro? Profile of Venezuela's New President", *Guardian*, 15 Nisan 2013, erişim tarihi: 26 Nisan 2013, http://www.guardian.co.uk/world/2013/apr/15/nicolas-maduro-profile-venezuela-president.

Louwerse, Tom, "Dutch Polling Indicator", *Peilingwijzer*, 2015, erişim tarihi: 27 Mayıs 2015, http://peilingwijzer.tomlouwerse.nl/p/english.html.

Lucardie, Paul, "The Netherlands: Populism versus Pillarization", *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*, der. Daniele Albertazzi ve Duncan McDonnell, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2008, s. 151-165.

Lundby, Knut (der.), *Mediatization: Concept, Changes, Consequences*, Peter Lang, New York, 2009.

MacArthur, Julie, "How the West Was Won: Regional Politics and Prophetic Promises in the 2007 Kenya Elections", *Journal of Eastern African Studies*, 2008, 2(2): 227-241.

MacRae, Donald, "Populism as an Ideology", *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, der. Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1969, s. 197-211.

Maddens, Bart ve Fiers, Stefaan, "The Direct PM Election and the Institutional Presidentialisation of Parliamentary Systems", *Electoral Studies*, 2004, 23(4): 769-793.

Madrid, Raul, "The Rise of Ethnopopulism in Latin America", *World Politics*, 2008, 60(3): 475-508.

Mair, Peter, "Populist Democracy vs Party Democracy", *Democracies and the Populist Challenge* içinde, der. Yves Mény ve Yves Surel, Palgrave, Basingstoke, 2002, s. 81-98.

Mair, Peter, "Ruling the Void? The Hollowing of Western Democracy", *New Left Review*, 2006, 42: 25-51.

Mancini, Paolo, "The Berlusconi Case: Mass Media and Politics in Italy", *Media, Democracy, and European Culture*, der. Ib Bondebjerg ve Peter Madsen, Intellect Books, Bristol, 2008, s. 107-118.

Mancini, Paolo, *Between Commodification and Lifestyle Politics: Does Silvio Berlusconi Provide a New Model of Politics for the Twenty-First Century?*, Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford, 2011.

Manin, Bernard, *The Principles of Representative Government*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

March, Luke, "From Vanguard of the Proletariat to Vox Populi: Left-Populism as a 'Shadow' of Contemporary Socialism", *SAIS Review*, 2007, 27(1): 63-77.

Marsh, David, Hart, Paul't, ve Tindall, Karen, (2010) "Celebrity Politics: The Politics of the Late Modernity?", *Political Studies Review*, 2010, 8(3): 322-340.

Martin, Lawrence, "In Search of an Image: The Liberal Express Is Now Boarding", *Globe and Mail*, 8 Temmuz 2010, erişim tarihi: 13 Haziran 2012, http://www.theglobeandmail.com/commentary/in-search-of-an-image-the-liberal-express-is-now-boarding/article1390308/.

Marx, Karl, *Capital, Volume III*, çev. David Fernbach, Penguin Books, Londra, 1981 [Türkçesi: *Kapital, 3. Cilt*, çev. Erkin Özalp ve Mehmet Selik, Yordam, İstanbul, 2017, 3. baskı].

Mason, Robert, "'Pitbulls' and Populist Politicians: Sarah Palin, Pauline Hanson and the Use of Gendered Nostalgia in Electoral Campaigns", *Comparative American Studies*, 2010, 8(3): 185-199.

Mathekga, Ralph, "The ANC 'Leadership Crisis' and the Age of Populism in Post-apartheid South Africa", *African Politics: Beyond the Third Wave of Democratisation*, der. J. Pretorius, Juta and Co, Cape Town, 2008, s. 131-149.

Mayer, Nonna, "From Jean-Marie to Marine Le Pen: Electoral Change on the Far Right", *Parliamentary Affairs*, 2013, 66(1): 160-178.

Mazzoleni, G., "Populism and the Media", *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*, der. Daniele Albertazzi ve Duncan McDonnell, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2008, s. 49-64.

Mazzoleni, Gianpietro, "Mediatization and Political Populism", *The Mediatization of Politics: Understanding the Transformation of Western Democracies*, der. Jesper Strömbäck ve Frank Esser, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2014, s. 42-56.

Mazzoleni, Gianpietro, Stewart, Julianne ve Horsfield, Bruce (der.), *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, Praeger, Westport, CT: 2003.

McCarthy, Patrick, "Forza Italia: The New Politics and Old Values of a Changing Italy", *The New Italian Republic: From the Fall of the Berlin Wall to Berlusconi*, der. Stephen Gundle ve Simon Parker, Routledge, Londra, 1996, s. 130-146.

McClintock, Cynthia, "Populism in Peru: From APRA to Ollanta Humala", *Latin American Populism in the Twenty-First Century*, der. Carlos de la Torre ve Cynthia Arnson, Woodrow Wilson Center Press ile Johns Hopkins University Press, Washington, DC, 2013, s. 203-238.

McCoy, Jennifer L. ve Myers, David J. (der.), *The Unraveling of Representative Democracy in Venezuela*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2004.

McDonald, Mary G. ve King, Samantha, "A Different Contender? Barack Obama, the 2008 Presidential Campaign and the Racial Politics of Sport", *Ethnic and Racial Studies*, 2012, 35(6): 1023-1039.

McDonnell, Duncan, "Italy: The Prospects for Populism", *Policy Network*, 3 Eylül 2012, erişim tarihi: 4 Eylül 2012, http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=4228&title=Italy%3a+the+prospects+for+populism.

McDonnell, Duncan, "Silvio Berlusconi's Personal Parties: From Forza Italia to the Popolo Della Libertà", *Political Studies*, 2013, 61(S1): 217-233.

McDonnell, Duncan ve Moffitt, Benjamin, "Berlusconi, Katter and Assange: A Very Personal Party", *Conversation*, 16 Nisan 2013, erişim tarihi: 16 Nisan 2013, http://the-conversation.com/berlusconi-katter-and-assange-a-very-personal-party-13164.

McManus, John H., *Market-Driven Journalism: Let the Citizen Beware?*, SAGE, Thousand Oaks, CA, 1994.

Mead, Walter Russell, "The Tea Party and American Foreign Policy: What Populism Means for Globalism", *Foreign Policy*, 2011, 90(2): 28-44.

Melleuish, Gregory, "The Rise of Conservative Populism", *The Politics of Australian Society* içinde, der. Paul Boreham, Geoff Stokes ve Richard Hall, Addison, Wesley, Longman, Melbourne, 2000, s. 51-64.

Mény, Yves, "From Popular Dissatisfaction to Populism: Democracy, Constitutionalism, and Corruption", *Governing Europe*, der. Jack Hayward ve Anand Menon, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 250-264.

Mény, Yves ve Surel, Yves "The Constitutive Ambiguity of Populism", *Democracies and the Populist Challenge*, der. Yves Mény and Yves Surel, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2002, s. 1-21.

Meret, Susi, "Charismatic Female Leadership and Gender: Pia Kjærsgaard and the Danish People's Party", *Patterns of Prejudice*, 2015, 49(1-2): 81-102.

Merton, Robert K., *Social Theory and Social Structure*, Free Press, New York, 1968, 3. baskı.

Meyer, Thomas, *Media Democracy: How the Media Colonize Politics*, Polity Press, Cambridge, 2002.

Michael, George, "A New American Populist Coalition? The Relationship between the Tea Party and the Far Right", *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*, der. Carlos de la Torre, University of Kentucky Press, Lexington, 2015, s. 265-291.

Miller, Raymond, "New Zealand First", *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies*, der. Hans-Georg Betz ve Stefan Immersfall, Macmillan Press, Basingstoke, 1998, s. 203-211.

Minkenberg, Michael, ve Pytlas, Bartek, "The Radical Right in Central and Eastern Europe: Class Politics in Classless Societies?", *Class Politics and the Radical Right*, der. Jens Rydgren, Routledge, Abingdon, 2013, s. 206-223.

Minkoff, Debra C., "Producing Social Capital: National Social Movements and Civil Society", *Beyond Tocqueville: Civil Society and the Social Capital Debate in Comparative Perspective*, der. Bob Edwards, Michael W. Foley ve Mario Diani, University Press of New England, Hanover, 2001, s. 183-193.

Mizuno, Kosuke ve Phongpaichit, Pasuk, "Introduction", *Populism in Asia*, der. Kosuke Mizuno ve Pasuk Phongpaichit, Singapore: NUS Press, 2009, s. 1-17.

Moffitt, Benjamin, "Contemporary Populism & 'The People' in the Asia-Pacific: Thaksin Shinawatra & Pauline Hanson", *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*, der. Carlos de la Torre, University of Kentucky Press, Lexington, 2015a, 293-316.

Moffitt, Benjamin, "How to Perform Crisis: A Model for Understanding the Key Role of Crisis in Contemporary Populism", *Government and Opposition*, 2015b, 50(2): 189-217.

Moffitt, Benjamin ve Tormey, Simon, "Rethinking Populism: Politics, Mediatisation and Political Style", *Political Studies*, 2014, 62(2): 381-397.

Mondon, Aurelien, "Nicolas Sarkozy's Legitimization of the Front National: Background and Perspectives", *Patterns of Prejudice*, 2012, 47(1): 22-40.

Mondon, Aurelien, *The Mainstreaming of the Extreme Right in France and Australia: A Populist Hegemony?*, Farnham, Surrey: Ashgate, 2013.

Monitor Online, "President Museveni's Full Speech at Signing of Anti-Homosexuality Bill", *Daily Monitor*, 24 Şubat 2014, erişim tarihi: 22 Haziran 2014, http://www.monitor.co.ug/News/National/Museveni-s-Anti-Homosexualityspeech/688334/2219956/-/vinrt7/-/index.html

Montúfar, César, "Rafael Correa and His (Plebiscitary) Citizen Revolution", *Latin American Populism in the Twenty-First Century*, der. Carlos de la Torre ve Cynthia Arnson, Woodrow Wilson Center Press ile Johns Hopkins University Press, Washington, DC, 2013, s. 295-322.

Motta, Sara C., "Populism's Achilles' Heel: Popular Democracy beyond the Liberal State and the Market Economy in Venezuela", *Latin American Perspectives*, 2011, 38(1): 28-46.

Mouffe, Chantal, *The Democratic Paradox*, Verso, Londra, 2000 [Türkçesi: *Demokratik Paradoks*, çev. Ahmet Cevdet Aşkın, Epos, Ankara, 2015, 3. baskı.

Mouffe, Chantal, "The 'End of Politics' and the Challenge of Right-wing Populism", *Populism and the Mirror of Democracy*, der. Francisco Panizza, Verso, Londra, 2005a, s. 50-71.

Mouffe, Chantal, *On the Political*, Routledge, Abingdon, 2005b [Türkçesi: *Siyasal Üzerine*, çev. Mehmet Ratip, İletişim, İstanbul, 2010].

Mudde, Cas, "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition*, 2004, 39(4): 542-563.

Mudde, Cas, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007

Mudde, Cas, "The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy", *West European Politics*, 2010, 33(6): 1167-1186.

Mudde, Cas. "The New Radical Right: Spectre and Reality", *OpenDemocracy*, 20 Nisan 2011, erişim tarihi: 17 Şubat 2012, http://www.opendemocracy.net/cas-mudde/new-new-radical-right-spectre-and-reality.

Mudde, Cas ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira, "Voices of the Peoples: Populism in Europe and Latin America Compared", *Kellogg Institute Working Paper 378*. Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Notre Dame, IN, 2011.

Mudde, Cas, ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira, "Populism and (Liberal) Democracy: A Framework for Analysis", *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, der. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser, Cambridge University Press, New York, 2012a, s. 1-26.

Mudde, Cas ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira (der.), *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, Cambridge University Press, New York, 2012b.

Mudde, Cas, ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira, "Populism: Corrective and Threat." *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, der. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser, 2012c, Cambridge University Press, New York, s. 205-222.

Mudde, Cas, ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira, "Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America", *Government and Opposition*, 2013a, 48(2): 147-174.

Mudde, Cas ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira, "Populism", *Oxford Handbook of Political Ideologies*, der. Michael Freeden, Marc Stears ve Lyman Tower Sergeant, Oxford University Press, Oxford, 2013b, s. 493-512.

Mudde, Cas ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira, "Populism and Political Leadership", *The Oxford Handbook of Political Leadership*, der. R. A. W. Rhodes ve Paul t' Hart, Oxford University Press, Oxford, 2014, s. 376-388.

Mudde, Cas ve Kaltwasser, Cristóbal Rovira, "Vox Populi or Vox Masculini? Populism and Gender in Northern Europe and South America", *Patterns of Prejudice*, 2015, 49(1-2): 16-36.

Mughan, Anthony, *Media and the Presidentialization of Parliamentary Elections*, Palgrave, Basingstoke, 2000.

Murphy, Rex, "Rex Murphy: The New Michael Ignatieff, Fresh Off the Bus", *National Post*, 4 Eylûl 2010, erişim tarihi: 13 Haziran 2012, http://fullcomment.nationalpost.com/2010/09/04/rex-murphy-the-new-michael-ignatieff-fresh-off-the-bus/.

Muth, Karl, "An Incomplete Treatise on Hats", *Global Policy*, 6 Aralık 2011, erişim tarihi: 21 Temmuz 2014, http://www.globalpolicyjournal.com/blog/06/12/2011/in-complete-treatise-hats.

Mwakikagile, Godfrey, *Obote to Museveni: Political Transformation in Uganda since Independence*, New Africa Press, Dar es Salaam, 2012.

Napoli, Philip M., *Audience Evolution: New Technologies and the Transformation of Media Audiences*, Columbia University Press, New York, 2010.

Näsström, Sofia, "The Legitimacy of the People", *Political Theory*, 2007, 35(5): 624-658.

Navarria, Giovanni, "Political Anomalies and Web-based Civil Antibodies in Silvio Berlusconi's Bel Paese", *Recerca: Revista de Pensament i Anàlisi*, 2008, 8: 173-192.

Nelson, John S., "Realism as a Political Style: Noir Insights", *Poroi*, 2008, 5(2): 1-46.

Neoclaus, Mark, *Imagining the State*, Open University Press, Maidenhead, 2003 [Türkçesi: *Devleti Tahayyül Etmek*, çev. Akın Sarı, Notabene, İstanbul, 2014].

Newton-Small, Jay, "Palin's Populist Message", *Time Magazine*, 5 Şubat 2011, erişim tarihi: 21 Mart 2012, http://swampland.time.com/2011/02/05/palin%E2%80%99s-populist-message/.

Noll, Michael A., *The Evolution of Media*, Rowman and Littlefield, Lanham, MD, 2006.

Norocel, Ov Cristian, "Heteronormative Constructions of Romanianness: A Genealogy of Gendered Metaphors in Romanian Radical-Right Populism 2000-2009", *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 2011, 19(1-2): 453-470.

Norocel, Ov Cristian, "'Give Us Back Sweden!' A Feminist Reading of the (Re) Interpretations of the Folkhem Conceptual Metaphor in Swedish Radical Right Populist Discourse", *NORA: Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 2012, 21(1): 4-20.

Norris, Pippa, *A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Societies*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

Nyhan, Brendan, "Why the 'Death Panel' Myth Wouldn't Die: Misinformation in the Health Care Reform Debate", *Forum*, 2010, 8(1): 1-24.

Ochieng' Opalo, Kennedy, "African Elections: Two Divergent Trends", *Journal of Democracy*, 2012, 23(3): 80-93.

Ochoa Espejo, Paula, *The Time of Popular Sovereignty: Process and the Democratic State*, Pennsylvania State University Press, University Park, 2011.

Ochoa Espejo, Paula, "Power to Whom? The People between Procedure and Populism", *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*, der. Carlos de la Torre, University Press of Kentucky, Lexington, 2015, s. 59-90.

Ociepka, Beata (der.), *Populism and Media Democracy*, Wroclaw University Press, Wroclaw, 2005a.

Ociepka, Beata, "Populism as 'Good Communication with People', The Polish Case during the Referendum Campaign". *Populism and Media Democracy*, der. Beata Ociepka, Wroclaw University Press, Wroclaw, 2005b, s. 207-226.

Olding, Rachel, "When Stephanie Got Her Facts Wrong: One Nation Candidate Makes Gaffe after Gaffe in TV Interview", *Sydney Morning Herald*, 8 Ağustos 2013, erişim tarihi: 8 Ağustos 2013, http://www.smh.com.au/federal-politics/federal-election-2013/whenstephanie-got-her-facts-wrong-one-nation-candidate-makes-gaffe-after-gaffe-in-tv-interview-20130808-2rive.html.

Osbourne, Roger, *Of the People, by the People: A New History of Democracy*, Random House, London, 2011.

Ostiguy, Pierre, "Argentina's Double Political Spectrum: Party System, Political Identities, and Strategies, 1944-2007", *Kellogg Institute Working Paper 361*, Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Notre Dame, IN, 2009a.

Ostiguy, Pierre, "The High-Low Political Divide: Rethinking Populism and Anti-Populism", *Political Concepts: Committee on Concepts and Methods Working Paper Series*, 35, 2009b.

Painter, Anthony, *Democratic Stress, the Populist Signal and Extremist Threat*, Policy Network, Londra, 2013.

Palin, Bristol ve French, Nancy, *Not Afraid of Life: My Journey So Far*, HarperCollins, New York, 2011.

Palin, Sarah, "Transcript: Gov. Sarah Palin at the RNC", *NPR*, 3 Eylûl 2008, erişim tarihi: 17 Şubat 2012, http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=94258995.

Palin, Sarah, *Going Rogue*, HarperCollins, New York, 2009.

Palin, Sarah, *America by Heart: Reflections on Family, Faith, and Flag*, HarperCollins, New York, 2010.

Palin, Sarah, *Good Tidings and Great Joy: Protecting the Heart of Christmas*, HarperCollins, New York, 2013.

Panizza, Francisco, "Neopopulism and Its Limits in Collor's Brazil", *Bulletin of Latin American Research*, 2000, 19(2): 177-192.

Panizza, Francisco, "Introduction: Populism and the Mirror of Democracy", *Populism and the Mirror of Democracy*, der. Francisco Panizza, 2005a, 1-31, Verso, Londra.

Panizza, Francisco (der.) *Populism and the Mirror of Democracy*, Verso, Londra, 2005b.

Panizza, Francisco ve Miorelli, Romina, "Populism and Democracy in Latin America", *Ethics and International Affairs*, 2009, 23(1): 39-46.

Papadopoulos, Yannis, "National Populism in Western Europe: An Ambivalent Phenomenon", 2000, erişim tarihi: 30 Ekim 2013, http://www2.unil.ch/iepi/pdfs/papadopoulos1.pdf.

Partij Voor de Vrijheid, "Hún Brussel, óns Nederland: Verkiezingsprogramma 2012-2017", 2012, erişim tarihi: 30 Temmuz 2012, http://www.pvv.nl/images/stories/verkiezingen2012/VerkiezingsProgramma-PVV-2012-final-web.pdf.

Pasquarelli, John, *The Pauline Hanson Story By the Man Who Knows*, New Holland Books, Frenchs Forest, 1998.

Patten, Steve, "Preston Manning's Populism: Constructing the Common Sense of the Common People", *Studies in Political Economy*, 1996, 50: 95-132.

Patton, Paul, "After the Linguistic Turn: Post-Structuralist and Liberal Pragmatist Political Theory", *The Oxford Handbook of Political Theory*, der. J. S. Dryzek, B. Honig ve A. Phillips, Oxford University Press, Oxford, 2008, s. 125-141.

Pauwels, Teun, "Explaining the Success of Neo-liberal Populist Parties: The Case of Lijst Dedecker in Belgium", *Political Studies*, 2010, 58(5): 1009-1029.

Pauwels, Teun, "Measuring Populism: A Quantitative Text Analysis of Party Literature in Belgium", *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 2011, 21(1): 97-119.

Pels, Dick, "Aesthetic Representation and Political Style: Re-balancing Identity and Difference in Media Democracy", *Media and the Restyling of Politics*, der. John Corner ve Dick Pels, SAGE, Londra, 2003, s. 41-66.

Pels, Dick ve Velde, Henk te (der.), *Politieke sti jl. Over presentatie en optreden in de politiek*, Het Spinhuis, Amsterdam, 2000.

Peri, Yoram, *Telepopulism: Media and Politics in Israel*, Stanford University Press, Stanford, 2004.

Pew Research Center's Project for Excellence in Journalism, "Top Newsmakers", *The Year in News 2011*, 2011, erişim tarihi: 5 Aralık 2012, http://www.journalism.org/analysis_report/top_newsmakers.

Phillips, Tom, "Hugo Chávez Hints at US Cancer Plot", *Guardian*, 29 Aralık 2011, erişim tarihi: 17 Ocak 2012, http://www.guardian.co.uk/world/2011/dec/29/hugo-chavez-us-cancer-plot.

Phongpaichit, Pasuk ve Baker, Chris, *Thaksin*, Silkworm Books, Chiang Mai, 2009a, 2. baskı.

Phongpaichit, Pasuk ve Baker, Chris, "Thaksin's Populism", *Populism in Asia*, der. Kosuke Mizuno ve Pasuk Phongpaichit, NUS Press, Singapur, 2009b, 66-93.

Pieper, Andrew L., "The Hermanator: Anti-Elitism and the Rise of Herman Cain", *The 2012 Nomination and the Future of the Republican Party: The Internal Battle*, der. William J. Miller, Lexington Books, Lanham, MD, 2013, s. 103-126.

Piper, Laurence, "The Zuma Watershed: From Post-Apartheid to Post-Colonial Politics in South Africa", *Representation*, 2009, 45(2): 101-107.

Pirro, Andrea L. P., "Populist Radical Right Parties in Central and Eastern Europe: The Different Context and Issues of the Prophets of the Patria", *Government and Opposition*, 2014, 49(4): 600-629.

Plasser, Fritz ve Ulram. Peter A. "Striking a Responsive Chord: Mass Media and Right-Wing Populism in Austria", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, 2003, s. 21-44, Praeger, Westport, CT.

Plate, Tom, *Conversations with Thaksin*, Marshall Cavendish Editions, Singapur, 2011.

Poguntke, Thomas ve Webb, Paul, "The Presidentialization of Politics in Democratic Societies: A Framework for Analysis", *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*, der. Thomas Poguntke ve Paul Webb, Oxford University Press, Oxford, 2005, s. 1-25.

Potter, W. James, *Arguing for a General Framework for Mass Media Scholarship*, SAGE, Thousand Oaks, CA, 2009.

Potter, W. James, "Conceptualizing Mass Media Effect", *Journal of Communication*, 2011, 61(5): 896-915.

Poynting, Scott, "Bin Laden in the Suburbs: Attacks on Arab and Muslim Australians before and after 11 September", *Current Issues in Criminal Justice*, 2002, 14(1): 43-64.

Precious, Brian, "A Man of Theories in the Flesh", *Morning Star*, 10 Aralık 2009, erişim tarihi: 23 Ocak 2013, http://www.morningstaronline.co.uk/index.php/news/content/view/full/84325.

Protevi, John, *Political Physics: Deleuze, Derrida and the Body Politic*, Athlone Press, Londra, 2001.

Quigley, Brendan, "Immunity, Italian Style: Silvio Berlusconi versus the Italian Legal System", *Hastings International and Comparative Law Review*, 2011, 34(1): 435-463.

Rancière, Jacques, *Hatred of Democracy*, çev. S. Corcoran, London: Londra 2006 [Türkçesi: *Demokrasi Nefreti*, çev. Utku Özmakas, İletişim, İstanbul, 2014].

Raquiza, Antoinette R, *State Structure, Policy Formation, and Economic Development in Southeast Asia: The Political Economy of Thailand and the Philippines*, Routledge, Abingdon, 2013.

Raventos, Jorge, "From the New Left to Postmodern Populism: An Interview with Paul Piccone", *Telos*, 2002, 122: 133-152.

Reform Party of Canada, Blue Sheet: Principles, Policies and Election Platform, Calgary, 1993.

Reporters without Borders, "Reporters without Borders Annual Report 2005-Italy", 2005, erişim tarihi: 2 Mayıs 2014, http://www.refworld.org/publisher,RSF,,ITA,46e690dfc,0.html

Reporters without Borders, "Reporters without Borders in Rome as Berlusconi Gets Closer to Being Declared a 'Predator'", 2 Ekim 2009, erişim tarihi: 2 Mayıs 2014, http://en.rsf.org/italy-reporters-without-borders-in-rome-02-10-2009,34640.html.

Resnick, Danielle, "Populist Strategies in African Democracies", *UNU-WIDER Working Paper 2010/114*, United Nations University, Helsinki, 2010.

Resnick, Danielle, "Opposition Parties and the Urban Poor in African Democracies", *Comparative Political Studies*, 2012, 45(11): 1351-1378.

Reungoat, Emmanuelle, "Anti-EU Parties and the People: An Analysis of Populism in French Euromanifestos", *Perspectives on European Politics and Society*, 2010, 11(3): 292-312.

Reuters, "Berlusconi Bemoans Italy Judges to Obama at G8", 26 Mayıs 2011, erişim tarihi: 24 Ekim 2012, http://www.reuters.com/article/2011/05/26/us-berlusconi-judges-obamaidUSTRE74P7XQ20110526

Ribbhagen, Christina, "Technocracy within Representative Democracy: Technocratic Reasoning and Justification among Bureaucrats and Politicians", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Siyaset Bilimi, University of Gothenberg, 2013.

Ritzer, George ve Jurgenson, Nathan, "Production, Consumption, Prosumption", *Journal of Consumer Culture*, 2010, 10(1): 13-36.

Roberts, Kenneth M., "Neoliberalism and the Transformation of Populism in Latin America: The Peruvian Case", *World Politics*, 1995, 48(1): 82-116.

Roberts, Kenneth M., "Social Correlates of Party System Demise and Populist Resurgence in Venezuela", *Latin American Politics and Society*, 2003, 45(3): 35-57.

Roberts, Kenneth M., "Populism, Political Conflict, and Grass-roots Organization in Latin America", *Comparative Politics*, 2006, 38(2): 127-148.

Roberts, Kenneth M., "Latin America's Populist Revival", *SAIS Review*, 2007, 27(1): 3-15.

Roberts, Kenneth M., "Populism and Democracy in Venezuela under Hugo Chávez" *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, der. Cas Mudde ve Cristóbal Rovira Kaltwasser, Cambridge University Press, New York, 2012, s. 136-159.

Roberts, Kenneth M., "Populism, Political Mobilizations, and Crises of Political Representation", *The Promise and Perils of Populism: Global Perspectives*, der. Carlos de la Torre, University Press of Kentucky, Lexington, 2015, s. 140-158.

Robinson, Andrew, "The Political Theory of Constitutive Lack: A Critique", *Theory and Event*, 2005, 8(1), erişim tarihi: 25 Eylül 2012, http://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/v008/8.1robinson.html.

Robinson, Andrew ve Tormey, Simon, "Is 'Another World' Possible? Laclau, Mouffe and Social Movements", *The Politics of Radical Democracy*, der. Adrian Little ve Moya Lloyd, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2009, s. 133-157.

Rocamora, Joel, "Estrada and the Populist Temptation in the Philippines". *Populism in Asia*, der. Kosuke Mizuno ve Pasuk Phongpaichit, NUS Press, Singapur, 2009, s. 41-65.

Rohlinger, Deana A. ve Klein, Jesse, "From Fervor to Fear: ICT and Emotions in the Tea Party Movement", *Understanding the Tea Party Movement*, der. Nella Van Dyke ve David S. Meyer, Ashgate, Farnham, 2014, s. 125-148.

Roitman, Janet, "Crisis", *Political Concepts: A Critical Lexicon 1* (Kış), 2011, erişim tarihi: 20 Aralık 2012, http://www.politicalconcepts.org/2011/crisis.

Romero, Simon, "A Little Insult Is All the Rage in Venezuela: 'Pitiyanqui'", *New York Times*, 6 Eylül 2008.

Romo, Rafael, "Gadhafi's Friend to the Death, Chávez Calls Libyan Leader 'a Martyr'", *CNN International*, 2011, erişim tarihi: 27 Haziran 2013, http://edition.cnn.com/2011/10/21/world/americas/venezuela-chavez-gadhafi.

Roncarolo, Franca, "Campaigning and Governing: An Analysis of Berlusconi's Rhetorical Leadership", *Modern Italy*, 2005, 10(1): 75-93.

Rooduijn, Matthijs, "The Mesmerising Message: The Diffusion of Populism in Public Debates in Western European Media", *Political Studies*, 2014a, 62(4): 726-744.

Rooduijn, Matthijs, "The Nucleus of Populism: In Search of the Lowest Common Denominator", *Government and Opposition*, 2014b, 49(4): 573-599.

Rooduijn, Matthijs, de Lange, Sarah L. ve van der Brug, Wouter, "A Populist Zeitgeist? Programmatic Contagion by Populist Parties in Western Europe", *Party Politics*, 2014, 20(4): 563-575.

Rooduijn, Matthijs ve Pauwels, Teun, "Measuring Populism: Comparing Two Methods of Content Analysis", *West European Politics*, 2010, 34(6): 1272-1283.

Rosanvallon, Pierre, *Counter-Democracy: Politics in an Age of Distrust*, Cambridge University Press, New York, 2008.

Rosanvallon, Pierre, "A Reflection on Populism", *Books and Ideas*, 10 Kasım 2011, erişim tarihi: 23 Ekim 2012, http://www.booksandideas.net/IMG/pdf/20111110_populism.pdf.

Rosenfeld, Sophia, "Cain's Pain", *New York Times*, 11 Kasım 2011, erişim tarihi: 6 Haziran 2013, http://campaignstops.blogs.nytimes.com/2011/11/11/cains-paine/

Rousseau, Stéphanie, "Populism from Above, Populism from Below: Gender Politics under Alberto Fujimori and Evo Morales", *Gender and Populism in Latin America: Passionate Politics*, der. Karen Kampwirth, Pennsylvania State University, University Park, 2010, s. 140-161.

Rovira Kaltwasser, Cristóbal, "The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy", *Democratization*, 2012, 19(2): 184-208.

Rovira Kaltwasser, Cristóbal, "The Responses of Populism to Dahl's Democratic Dilemmas", *Political Studies*, 2013, 62(3): 470-487.

Roxborough, Ian, "Unity and Diversity in Latin American History", *Journal of Latin American Studies*, 1984, 16(1): 1-26.

Ruggiero, Christian, "Forecasting in the Politics of Spectacle, from Berlusconi to Grillo: The Narrative of Impolite Politics", *Bulletin of Italian Politics*, 2012, 4(2): 305-322.

Rydgren, Jens, *From Tax Populism to Ethnic Nationalism: Radical Right-Wing Populism in Sweden*, Berghan Books, New York, 2006.

Rydgren, Jens, "Sweden: The Scandinavian Exception", *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*, der. Daniele Albertazzi ve Duncan McDonnell, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2008, s. 135-150.

Sabato, Larry J., Stencel, Mark ve Linchter, S. Robert, *Peepshow-Media and Politics in an Age of Scandal*, Rowman and Littlefield, Lanham, MD, 2000.

Sandburg, Carl, *The Complete Poems of Carl Sandburg*, Houghton Mifflin Harcourt, Orlando, FL, 1970.

Sartori, Giovanni, "Concept Misformation in Comparative Politics", *American Political Science Review*, 1970, 64(4): 1033-1053.

Sarver Coombs, Danielle, *Last Man Standing: Media, Framing, and the 2012 Republican Primaries*, Rowman and Littlefield, Plymouth, 2014.

Saunders, Kay ve McConnel, Katie, "The Men behind Pauline Hanson: Problematic Masculinity and Queensland Politics", *Manning the Next Millennium: Studies in Masculinities*, der. Sharyn Pearce ve Vivienne Muller, BlackSwan Press, Bentley, 2002, s. 225-237.

Saurette, Paul ve Gunster, Shane, "Ears Wide Shut: Epistemological Populism, Argutainment and Canadian Conservative Talk Radio", *Canadian Journal of Political Science*, 2011, 44(1): 195-218.

Saward, Michael, "Making Representations: Modes and Strategies of Political Parties", *European Review*, 2008, 16(3): 271-286.

Saward, Michael. "Authorisation and Authenticity: Representation and the Unelected", *Journal of Political Philosophy*, 2009, 17(1): 1-22.

Saward, Michael, *The Representative Claim*, Oxford University Press, Oxford, 2010.

Saward, Michael, "Slow Theory: Taking Time over Transnational Democratic Representation", *Ethics and Global Politics*, 2011, 4(1): 1-18.

Saward, Michael, "Shape-Shifting Representation", *American Political Science Review*, 2014, 108(4): 723-736.

Sawer, Marian ve Laycock, David, "Down with Elites and Up with Inequality: Market Populism in Australia and Canada", *Commonwealth and Comparative Politics*, 2009, 47(2): 133-150.

Scalmer, Sean, "The Production of a Founding Event: The Case of Pauline Hanson's Maiden Parliamentary Speech", *Theory and Event*, 1999, 3(2), erişim tarihi: 15 Mart 2013, http://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/summary/v003/3.2scalmer.html.

Scalmer, Sean, *Dissent Events: Protest, the Media and the Political Gimmick in Australia*, UNSW Press, Sydney, 2002.

Schumpeter, Joseph A., *Capitalism, Socialism and Democracy*, Harper and Brothers, New York, 1942 [Türkçesi: *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*, çev. Hasan İlhan, Alter Yayıncılık, Ankara, 2012].

Seligson, Mitchell A., "The Rise of Populism and the Left in Latin America", *Journal of Democracy*, 2007, 18(3): 81-95.

Severs, Eline, "Representation as Claim-Making. Quid Responsiveness?", *Representation*, 2010, 46(4): 411-23.

Shields, James, "Marine Le Pen and the 'New' FN: A Change of Style or of Substance?", *Parliamentary Affairs*, 2013, 66(1): 179-196.

Shils, Edward A., "Populism and the Rule of Law", *Conference on Jurisprudence and Politics Proceedings* (1954), der. Scott Buchanan, University of Chicago Law School, Chicago, 1955, s. 91-107.

Shils, Edward A., *The Torment of Secrecy: The Background and Consequences of American Security Policies*, Free Press, Glencoe, IL, 1956.

Shils, Edward A., "The Intellectuals in the Political Development of the New States", *World Politics: A Quarterly Journal of International Relations*, 1960, 12(3): 329-368.

Shirky, Clay, "The Political Power of Social Media: Technology, the Public Sphere, and Political Change", *Foreign Affairs*, 2011, 90(1): 28-41.

Shogan, Colleen J. "Anti-Intellectualism in the Modern Presidency: A Republican Populism", *Perspectives on Politics*, 2007, 5(2): 295-303.

Silverstone, Roger, "Complicity and Collusion in the Mediation of Everyday Life", *New Literary History*, 2002, 33(5): 745-764.

Simons, Jon, "Governing the Public: Technologies of Mediation and Popular Culture", *Cultural Values*, 2002, 6(1-2): 167-181.

Simons, Jon, "Mediated Construction of the People: Laclau's Political Theory and Media Politics", *Discourse Theory and Critical Media Politics*, der. Lincoln Dahlberg ve Sean Phelan, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2011, s. 201-221.

Skocpol, Theda ve Williamson, Vanessa, *The Tea Party and the Remaking of Republican Conservatism*, Oxford University Press, New York, 2012.

Smith, Ben, "Palin: 'Screw the Political Correctness'", *Politico*, 5 Haziran 2009, erişim tarihi: 24 Nisan 2013, http://www.politico.com/blogs/bensmith/0609/Palin_Screw_the_political_correctness.html.

Smith, Peter H., "Social Mobilization, Political Participation, and the Rise of Juan Perón", *Political Science Quarterly*, 1969, 84(1): 30-49.

Smith, Rogers M., *Stories of Peoplehood: The Politics and Morals of Political Membership*. Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

Snow, Dave ve Moffitt, Benjamin, "Straddling the Divide: Mainstream Populism and Conservatism in Howard's Australia and Harper's Canada", *Commonwealth and Comparative Politics*, 2012, 50(3): 271-292.

Sosa-Bucholz, Ximena, "Changing Images of Male and Female in Ecuador: José María Velasco Ibarra and Abdalá Bucaram", *Gender and Populism in Latin America: Passionate Politics*, der. Karen Kampwirth, Pennsylvania State University Press, University Park, 2012, s. 47-66.

Sosa, Ximena, "Populism in Ecuador: From Jose M. Valesco Ibarra to Rafael Correa", *Populism in Latin America*, der. Michael L. Conniff, University of Alabama Press, Tuscaloosa, 2012, s. 159-183.

Southall, Roger, "Understanding the 'Zuma Tsunami'", *Review of African Political Economy*, 2009, 36(121): 317-333.

Squires, Nick, "Berlusconi Sex Party Boast: Eight Is Not Enough", *Sydney Morning Herald*, 19 Eylül 2011, erişim tarihi: 8 Nisan 2013, http://www.smh.com.au/world/berlusconi-sex-party-boast-eight-is-not-enough-20110918-1kg1u.html.

Stake, Robert E., *The Art of Case Study Research*, SAGE, Thousand Oaks, CA, 1995.

Stanley, Ben, "The Thin Ideology of Populism", *Journal of Political Ideologies*, 2008, 13(1): 95-110.

Stanley, Tim, "Mitt Romney's Weirdness Means He Can't Connect with American Voters", *Telegraph*, 10 Mart 2012, erişim tarihi: 13 Haziran 2012, http://blogs.telegraph.co.uk/news/timstanley/100142831/why-is-mitt-romney-considered-weird-butrick-santorum-isnt/.

Stavrakakis, Yannis, "Antinomies of Formalism: Laclau's Theory of Populism and the Lessons from Religious Populism in Greece", *Journal of Political Ideologies*, 2004, 9(3): 253-267.

Stavrakakis, Yannis, "Religion and Populism in Contemporary Greece", *Populism and the Mirror of Democracy*, der. Francisco Panizza, Verso, Londra, 2005, s. 224-249.

Stavrakakis, Yannis ve Katsambekis, Giorgos, "Left-wing Populism in the European Periphery: The Case of SYRIZA", *Journal of Political Ideologies*, 2014, 19(2): 119-142.

Stewart, Angus, "The Social Roots", *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, der. Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1969, s. 180-196.

Stewart, Julianne, Mazzoleni, Gianpietro ve Horsfield, Bruce, "Conclusion: Power to the Media Managers", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative*

Analysis, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, Praeger, Westport, CT, 2003, s. 217-238.

Stewart, Michael (der.), *The Gypsy 'Menace': Populism and the New Anti-Gypsy Politics*, Hurst and Company, Londra, 2013.

Stokes, Geoff, "One Nation and Australian Populism", *The Rise and Fall of One Nation*, der. Micheal Leach, Geoff Stokes ve Ian Ward, University of Queensland Press, St. Lucia, 2000, s. 23-41.

Streeck, Wolfgang ve Schäfer, Armin (der.), *Politics in the Age of Austerity*, Polity Press, Cambridge, 2013.

Street, John, "Celebrity Politicians: Popular Culture and Political Representation", *British Journal of Politics and International Relations*, 2004, 6(4): 435-452.

Strömbäck, Jesper, "Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics", *International Journal of Press/Politics*, 2008, 13(3): 228-246.

Strömbäck, Jesper ve Esser, Frank, "Shaping Politics: Mediatization and Media Interventionism", *Mediatization: Concept, Changes, Consequences*, der. Knut Lundby, Peter Lang, New York, 2009, s. 205-224.

Strömbäck, Jesper ve Esser, Frank (der.), *Mediatization of Politics: Understanding the Transformation of Western Democracies*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2014.

Stroud, Natalie Jomini, "Media Use and Political Predispositions: Revisiting the Concept of Selective Exposure", *Political Behavior*, 2008, 30(3): 341-366.

Sunstein, Cass, "On the Divergent American Reactions to Terrorism and Climate Change", *Columbia Law Review*, 2007, 107: 503-558.

Sutherland, Meghan, "Populism and Spectacle", *Cultural Studies*, 2012, 26(2-3): 330-345.

Szusterman, Celia, "Carlos Saúl Menem: Variations on the Theme of Populism", *Bulletin of Latin American Research*, 2000, 19(2): 193-206.

t' Hart, Paul, ve Tindall, Karen (der.), *Framing the Global Economic Downturn: Crisis Rhetoric and the Politics of Recessions*, ANU EPress, Canberra, 2009a.

t' Hart, Paul ve Tindall, Karen, "Leadership by the Famous: Celebrity as Political Capital", *Dispersed Democratic Leadership: Origins, Dynamics, and Implications*, der. John Kane, Haig Patapan ve Paul t' Hart, Oxford University Press, Oxford, 2009b, s. 256-278.

Taggart, Paul, "New Populist Parties in Western Europe", *West European Politics*, 1995, 18(1): 34-51.

Taggart, Paul, *The New Populism and the New Politics: New Protest Parties in Sweden in a Comparative Perspective*, Macmillan, Londra, 1996.

Taggart, Paul, *Populism*, Open University Press, Birmingham, 2000 [Türkçesi: *Popülizm*, çev. Barış Yıldırım, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004].

Taggart, Paul, "Populism and the Pathology of Representative Politics", *Democracies and the Populist Challenge*, der. Yves Mény ve Yves Surel, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2002, s. 62-80.

Taggart, Paul, "Populism and Representative Politics in Contemporary Europe", *Journal of Political Ideologies*, 2004, 9(3): 269-288.

Taguieff, P., "Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem", *Telos*, 1995, 103: 9-43.

Tamada, Yoshifumi, "Democracy and Populism in Thailand", *Populism in Asia*, der. Kosuke Mizuno ve Pasuk Phongpaichit, NUS Press, Singapur, 2009, s. 94-111.

Tarchi, Marco, "Italy: A Country of Many Populisms", *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*, der. Daniele Albertazzi ve Duncan McDonnell, Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2008, s. 84-99.

Tejapira, Kasian, "Toppling Thaksin", *New Left Review*, 2006, 39 (Mayıs-Haziran): 5-37.

Telos, "Special Issue on Populism I" *Telos*, 1995a, 103.

Telos, "Special Issue on Populism II" *Telos*, 1995b, 104.

The 9/12 Project, "Our Mission", *The 9/12 Project*, 2010, erişim tarihi: 5 Mart 2014, http://the912-project.com/about/about-the-912-project

Thompson, Alex, *An Introduction to African Politics*, Routledge, Abingdon, 2010, 3. baskı.

Thompson, John B, *The Media and Modernity: A Social Theory of the Media*, Stanford University Press, Stanford, 1995.

Thompson, Mark R., "Populism and the Revival of Reform: Competing Political Narratives in the Philippines", *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 2010a, 32(1): 1-28.

Thompson, Mark R., "Reformism vs. Populism in the Philippines", *Democratization*, 2010b, 21(4): 154-168.

Thompson, Mark R., "Class, Charisma, and Clientism in Thai and Philippine Populist Parties", *Party Politics in Southeast Asia: Clientelism and Electoral Competition in Indonesia, Thailand and the Philippines*, der. Dirk Tomsa ve Andreas Ufen, Routledge, Abingdon, 2013, s. 62-79.

Tilly, Charles, *Contentious Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Tormey, Simon, "Not in My Name: Representation and Its Discontents", *Arts: The Proceedings of the Sydney University Arts Association*, 2009, 31: 92-107.

Tormey, Simon, "Occupy Wall Street: From Representation to Post-Representation", *Journal of Critical Globalisation Studies*, 2012, 5: 132-137.

Tormey, Simon, *The End of Representative Politics*, Polity Press, Cambridge, 2015.

Townshend, Jules, "Discourse Theory and Political Analysis: A New Paradigm from the Essex School?", *British Journal of Politics and International Relations*, 2003, 5(1): 129-142.

Traudt, Paul J., *Media, Audiences, Effects*, Pearson, Boston, 2005.

Traynor, Ian, "'I Don't Hate Muslims. I Hate Islam,' Says Holland's Rising Political Star", *Observer*, 17 Şubat 2008, erişim tarihi: 18 Mart 2013, http://www.guardian.co.uk/world/2008/feb/17/netherlands.islam

Turner, Eric, "The Grillini in Italy: New Horizons for Internet-based Mobilization and Participation", *Social Movement Studies*, 2012, 12(2): 214-220.

Učeň, Peter, "Approaching National Populism", *National Populism and Slovak-Hungarian Relations in Slovakia 2006-2009*, der. Petocz Kálmán, Forum Minority Research Institute, Šamorín-Somorja, 2012, s. 13-38.

Urbinati, Nadia, "Democracy and Populism", *Constellations*, 1998, 5(1): 110-124.

van Biezen, Ingrid, Mair, Peter ve Poguntke, Thomas, "Going, Going, Gone? The Decline of Party Membership in Contemporary Europe". *European Journal of Political Research*, 2012, 51(1): 24-56.

van de Donk, Wim, Loader, Brian D., Nixon, Paul G. ve Rucht, Dieter (der.), *Cyberprotest: New Media, Citizens, and Social Movements*, Routledge, Abingdon, 2004.

van der Brug, Wouter ve Mughan, Anthony, "Charisma, Leader Effects and Support for Right-Wing Populist Parties", *Party Politics*, 2007, 13(1): 29-51.

van der Pas, Daphne, de Vries, Catherine ve van der Brug, Wouter, "A Leader without a Party: Exploring the Relationship between Geert Wilders' Leadership Performance in the Media and His Electoral Success", *Party Politics*, 2013, 19(3): 458-476.

van Kessel, Stijn, *Populist Parties in Europe: Agents of Discontent?*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2015.

van Zoonen, Liesbet, *Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge*, Rowman and Littlefield, Oxford, 2005.

van Zoonen, Liesbet, "I-Pistemology: Changing Truth Claims in Popular and Political Culture", *European Journal of Communication*, 2012, 27(1): 56-67.

Vaneigem, Raoul, *The Revolution of Everyday Life*, çev. David Nicholson-Smith, Rebel Press and Left Bank Books, Londra, 1994, 2. baskı.

Verba, Sidney, "Comparative Political Culture", *Political Culture and Political Development*, der. Lucian Pye ve Sidney Verba, Princeton University Press, Princeton, 1965, s. 512-560.

Verseck, Keso, "Young, Wired and Angry: A Revised Portrait of Hungary's Right-Wing Extremists", *Spiegel Online International*, 3 Şubat 20112, erişim tarihi: 2 Mart 2012, http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,813243,00.html.

Vincent, Louise, "Moral Panic and the Politics of Populism", *Representation*, 2009, 45(2): 213-221.

Vincent, Louise, "Seducing the People: Populism and the Challenge to Democracy in South Africa", *Journal of Contemporary African Studies*, 2011, 29(1): 1-14.

Viroli, Maurizio, *The Liberty of Servants: Berlusconi's Italy*, çev. Anthony Shuggar, Princeton University Press, Princeton, 2012.

Vivian, Bradford, "The Problems and Promises of Rhetorical Style" *The Politics of Style and the Style of Politics*, der. Barry Brummett, Lexington Books, Lanham, MD, 2011, s. xi-xxv.

Vona, Gábor, "Euro-Atlanticism Must Be Replaced by Eurasianism", *Jobbik: The Movement for a Better Hungary*, 5 Mayıs 2013, erişim tarihi: 10 Temmuz 2013, http://www.jobbik.com/g%C3%A1bor_vona_euro-atlanticism_must_be_replaced_eurasianism.

Vossen, Koen, "Populism in the Netherlands after Fortuyn: Rita Verdonk and Geert Wilders Compared", *Perspectives on European Politics and Society*, 2010, 11(1): 22-38.

Vossen, Koen, "Classifying Wilders: The Ideological Development of Geert Wilders and His Party for Freedom", *Politics*, 2011, 31(3): 179-189.

Waisbord, Silvio, "Media Populism: Neo-Populism in Latin America", *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*, der. Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart ve Bruce Horsfield, Praeger, Westport, CT, 2003, s. 197-216.

Waisbord, Silvio, "Between Support and Confrontation: Civic Society, Media Reform, and Populism in Latin America", *Communication, Culture and Critique*, 2011, 4(1): 97-117.

Waisbord, Silvio, "Democracy, Journalism, and Latin American Populism", *Journalism*, 2012, 14(4): 504-521.

Walgrave, Stefaan ve de Swert, Knut, "The Making of the (Issues of the) Vlaams Blok", *Political Communication*, 2004, 21(4): 474-500.

Wall Street Journal, "Suddenly, Banks Are Victims: In Their S&P Lawsuit, the Feds Discover a New Crisis Narrative", 24 Nisan 2013.

Ward, Ian, Leach, Micheal ve Stokes, Geoff, "Introduction: The Rise and Fall of One Nation" *The Rise and Fall of One Nation*, der. Micheal Leach, Geoff Stokes ve Ian Ward, University of Queensland Press, St. Lucia, 2000, s. 1-22.

Warren, Matthre, "Le Pen Taunts Rival with 'Paedophile' Slur", *The Local: France's News in English*, 16 Mart 2011, erişim tarihi: 24 Nisan 2013, http://www.thelocal.fr/page/view/1180#.UXdcDLX-F8E.

Wasburn, Philo C. ve Wasburn, Mara H., "Media Coverage of Women in Politics: The Curious Case of Sarah Palin", *Media, Culture and Society*, 2011, 33(7): 1027-1041.

Washington Times, "Embassy Row", 2 Şubat 2005, erişim tarihi: 12 Ocak 2012, http://www.washingtontimes.com/news/2005/feb/2/20050202-112810-2421r/?page

Wear, Rae, "Permanent Populism: The Howard Government 1996-2007", *Australian Journal of Political Science*, 2008, 43(4): 617-634.

Wear, Rae, "Astroturf and Populism in Australia: The Convoy of No Confidence", *Australian Journal of Political Science*, 2014, 49(1): 54-67.

Weaver, Matthew, "Word of the Day: Sarah Palin Invents 'Refudiate'", *Guardian*, 19 Temmuz 2010, erişim tarihi: 25 Haziran 2013, http://www.theguardian.com/news/blog/2010/jul/19/sarah-palin-refudiate-new-word.

Weber, Max, *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*, der. G. Roth ve C. Wittich, University of California Press, Berkeley, 1978 [Türkçesi: *Ekonomi ve Toplum* (2 cilt), çev. Latif Boyacı, Yarın, İstanbul, 2012].

Wegierski, Mark, "The Reform Party and the Crisis of Canadian Politics", *Telos*, 1998, 111: 163-172.

Westlind, Dennis, *The Politics of Popular Identity: Understanding Recent Populist Movements in Sweden and the United States*, Lund University Press, Lund, 1996.

Weyland, Kurt, "Neoliberal Populism in Latin America and Eastern Europe", *Comparative Politics*, 1999, 31(4): 379-401.

Weyland, Kurt, "Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Lati American Politics", *Comparative Politics*, 2001, 34(1): 1-22.

Weyland, Kurt, "Neopopulism and Neoliberalism in Latin America: How Much Affinity?", *Third World Quarterly*, 2003, 24(6): 1095-1115.

Weyland, Kurt, "Populism and Social Policy in Latin America", *Populism of the Twenty-First Century conference, Woodrow Wilson International Center for Scholars*, Washington, DC, 8 Ekim 2009.

Weyland, Kurt, "Foreword", *Gender and Populism in Latin America: Passionate Politics*, der. Karen Kampwirth, Pennsylvania State University Press, University Park, 2010, s. vii-xii.

Wheeler, Mark, "Celebrity Politics and the United Kingdom's Televised 2010 Prime Ministerial General Election Debates", *Celebrity Studies*, 2011, 2(1): 91-93.

Widfeldt, Anders, "Scandinavia: Mixed Success for the Populist Right", *Parliamentary Affairs*, 2000, 53(3): 486-500.

Wilders, Geert, "NYC Speech Geert Wilders", 11 Eylül 2010a, erişim tarihi: 21 Mart 2014, http://www.geertwilders.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=1712.

Wilders, Geert, "Wilders-Muhammad Was a Paedophile", *YouTube*, 8 Mart 2010b, erişim tarihi: 22 Şubat 2012, http://www.youtube.com/watch?v=eXuG4KhfCZM.

Wilders, Geert, *Marked for Death: Islam's War against the West and Me*, Regnery, Washington, DC, 2012.

Wilders, Geert, "Speech Geert Wilders, Los Angeles, June 9, 2013", 2013a, erişim tarihi: 21 Mart 2014, http://www.geertwilders.nl/index.php/in-de-media-mainmenu-74/nieuws-mainmenu-114/1829-speech-geert-wilders-los-angeles-june-9-2013.

Wilders, Geert, "Speech Geert Wilders, Melbourne, Australia, Tuesday February 19, 2013", *Geert Wilders Weblog*, 19 Şubat 2013b, erişim tarihi: 21 Mart 2014, http://www.geertwilders.nl/index.php/in-english-mainmenu-98/in-the-press-mainmenu-101/77-in-thepress/1822-speech-geert-wilders-melbourne-australia-tuesday-february-19-2013.

Wiles, Peter, "A Syndrome, Not a Doctrine: Some Elementary Theses on Populism", *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, der. Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1969, s. 166-179.

Williams, Conor, "Technocracy and Populism", *Dissent*, 22 Ekim 2010, erişim tarihi: 16 Haziran 2014, http://www.dissentmagazine.org/online_articles/technocracy-and-populism

Williams, Michelle Hale, "Can Leopards Change Their Spots? Between Xenophobia and Trans-ethnic Populism among West European Far Right Parties", *Nationalism and Ethnic Politics*, 2010, 16(1): 111-134.

Williamson, Vanessa, Skocpol, Theda ve Coggin, John, "The Tea Party and the Remaking of Republican Conservatism", *Perspectives on Politics*, 2011, 9(11): 25-43.

Worsley, Peter, *The Third World*, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1964.

Worsley, Peter, "The Concept of Populism", *Populism: Its Meaning and National Characteristics*, der. Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1969, s. 212-250.

Yin, Robert K., *Case Study Research: Design and Methods*, SAGE, Thousand Oaks, CA, 2009, 4. baskı.

Zakaria, Fareed, "Can America Be Fixed? The New Crisis of Democracy", *Foreign Affairs*, 2013, 92(1): 22-33.

Zaslove, Andrej, "Here to Stay? Populism as a New Party Type", *European Review*, 2008, 16(3): 319-336.

Ziblatt, Daniel, "Of Course Generalize, but How? Returning to Middle-Range Theory in Comparative Politics", *American Political Science Association-Comparative Politics Newsletter*, 2006, 17(2): 8-11.

Žižek, Slavoj, *The Ticklish Subject: The Absent Centre of Political Ontology*, Verso, Londra, 1999 [Türkçesi: *Gıdıklanan Özne: Politik Ontolojinin Yok Merkezi*, çev. Şamil Can, Epos, Ankara, 2007, 2. baskı].

Žižek, Slavoj, "Against the Populist Temptation", *Critical Inquiry*, 2006a, 32(3): 551-574.

Žižek, Slavoj, "Schlagend, aber nicht Treffend!", *Critical Inquiry*, 2006b, 33(1): 185-211.

Žižek, Slavoj, *In Defense of Lost Causes*, Verso, Londra, 2008 [Türkçesi: *Kaybedilmiş Davaların Savunusu Adına*, çev. Cenk Özdağ, Epos, Ankara, 2017]

Zúquete, José Pedro, *Missionary Politics in Contemporary Europe*, Syracuse University Press, Syracuse, NY, 2007.

Zúquete, José Pedro, "The Missionary Politics of Hugo Chávez", *Latin American Politics and Society*, 2008, 50(1): 91-121.

Zúquete, José Pedro, "Missionary Politics-A Contribution to the Study of Populism", *Religion Compass*, 2013, 7(7): 263-271.

Zürn, Michael ve Walter-Drop, Gregor, "Democracy and Representation beyond the Nation State", *The Future of Representative Democracy*, der. Sonia Alonso, John Keane ve Wolfgang Merkel, Cambridge University Press, New York, 2011, s. 258-281.

ABD 74, 79, 80, 90, 93, 105, 122, 139, 141, 183, 187, 188, 191, 204, 210, 213
Halk Partisi 30, 31, 36, 41
McCarthcilik 61
ayrıca bkz. Cain, Herman; Çay Partisi; Palin, Sarah
Ackerman, James S. 60
Afrika 94, 128, 191, 215, 231, 238
etno-popülizm 50
popülist liderler 16, 21, 72, 88, 231, 238
Åkesson, Jimmie 72
Akkerman, Tjitske 39, 114, 238
Allcock, John B. 31
ana akım siyasetçiler ve partiler 24, 67, 80, 95, 98, 99, 101, 123, 125, 143, 188, 209, 232, 234
ayrıca bkz. teknokratik siyasi üslup
Ankersmit, Frank 24, 60, 61, 63-66, 133, 149, 225
anneler 106
Arditi, Benjamin 35, 48, 70, 73, 82, 96, 116, 146, 151-153, 175, 199, 200, 205, 208, 213, 218, 220, 230
Arjantin 172, 217, 237
Menemizm 172
Peronizm 33
Asya, popülist liderler 16, 19, 72, 88, 100, 189, 231
Austin, J. L. 67, 159
Avrupa Birliği 170, 204, 233
Euro bölgesi borç krizi 15, 194
Avrupa Parlamentosu 170, 197, 233
Avrupa popülizmi 88, 89
aşırı sağ 112, 123, 201
demokrasi 17, 197, 200, 206
dijital 111, 112, 142
partiler 88, 89, 123
Avrupa'da aşırı sağ 112, 123
Avrupa'da yeni popülizm 16
Avustralya 13, 80, 94, 98, 106, 107, 131, 138, 142, 165, 183, 213, 215
Aborjin Hakları 99
göç 164, 180, 182, 215
Güvensizlik Konvoyu 187
popülist liderler 91, 93, 129, 164, 237
radyo programları 129
Tek Millet Partisi 90, 91
ayrıca bkz. Hanson, Pauline
Avustralya Özgürlük İttifakı 138
Avustralya'daki Asyalı göçmenler 215
Avusturya 165, 237
bkz. Haider, Jörg
azınlık grupları 195, 215
haklar 99, 185
ayrıca bkz. çoğulculuk; göçmenler
Azzarello, Stefania 105

Bachmann, Michele 90
Baldini, Gianfranco 217

Barresi, Paul A. 29
Barros, S. 88, 172, 237
Bartlett, Jamie 137, 139, 201, 229, 238
basitleştirme 119, 120, 134, 170, 188, 189, 198, 210
başarısızlığın gösterileştirilmesi 179
Beasley-Murray, Jon 70, 156
Beck, Glenn 67, 80, 90, 131, 211
beden 62, 66, 68, 75, 96, 152
  cinsellik 106, 107
  erkeklik 104
  liderlerin 102-104, 106-108
beden siyaseti 103, 104, 108
Belçika 56, 90
  Flaman Bloğu 56, 90
Berlusconi, Silvio 16, 25, 90, 102, 104, 129, 143, 154-156, 188, 190, 217, 219, 238
  cinsel performans 105
  Grillo 91, 135, 142
  medya imparatorluğu 94, 123, 127
  reklam videoları 147
  yaşlanan beden 107
Beş Yıldız Hareketi 116, 124, 137-139, 166, 169
  ayrıca bkz. Grillo, Beppe
Betz, Hans-Georg 16, 38, 180, 200, 215, 237
Birenbaum, Guy 123
Birleşik Avustralya Partisi 91
Birleşik Krallık 114, 164
Blair, Tony 79, 121
Blocher, Christoph 37
Blumler, Jay G. 144
Boin, Arjen 192
Bolivar, Simón 102, 107, 108, 139
Bolivarcı çevreler, Venezuela 165
Bolivya 204, 212, 237
  medya 215
  yerli halk 211
  ayrıca bkz. Morales, Evo
Bos, Linda 80, 119, 129, 163, 186, 229, 238
Bossi, Umberto 37
Brading, Ryan 114
Brassett, James 184
Brezilya, popülist liderler 33, 237
Brown, Wendy 221, 222
Broxmeyer, Jeffrey D. 154, 237
Bruhn, Kathleen 172, 238
Bucaram, Abdalá 104, 105, 237
Burke, Kenneth 67
Butler, Judith 67
Bürokratik Siyasi Üslup (tablo) 62

Cain, Herman 90, 98, 161, 187, 188, 237
Cannon, Barry 204
Canovan, Margaret 17, 19, 31, 35-37, 45, 50, 53, 55-57, 71, 73, 145, 146, 150, 151, 202, 208, 224, 237
Cárdenas, Lázaro 33, 58
Casaleggio, Gianroberto 124
Castañeda, Jorge 17, 139
Caudillismo 92
Chávez, Hugo 16, 25, 44, 50, 76, 85, 88, 90, 91, 94, 97-99, 104, 105, 107, 114, 129, 130, 138, 139, 143, 147, 152, 156, 165, 170, 172, 173, 183, 191, 192, 201, 204, 208, 211, 212, 214, 215, 218, 238
Clarke, Chris 184
Collor de Mello, Fernando 173
Conniff, Michael L. 42, 99, 114, 237
Corner, John 64, 92, 132
Correa, Rafael 16, 19, 58, 78, 105, 170, 190-192, 201, 203, 237
  medya aktivizmi 121, 130
  otoriteryenizm 218
  teknokratik popülizm 78, 226
Critchley, Simon 103
Cruz, Ted 16
Cumhuriyetçi Siyasi Üslup (tablo) 62

Çay Partisi 16, 80, 90, 91, 116, 124, 125, 131, 139, 140, 141, 161, 165, 166, 170, 182, 187, 210, 227, 233
çoğulculuk 90, 199, 207, 215

De la Torre, Carlos 12, 19, 43, 58, 78, 92, 102, 104, 106, 128, 177, 190, 191, 199, 217, 218, 226, 237
Debord, Guy 67, 147, 153, 154, 158
demokrasi 11, 13, 15-17, 20, 22, 26, 27, 37, 90, 103, 124, 127, 152, 153, 169, 173, 174, 178, 185, 188, 190, 197-209, 211, 212, 214, 218-223, 231-234
  beden siyaseti 103
  demokratik eğilimler 198, 210, 214, 219, 220, 224, 232
  izleyiciler 146
  muğlak yaklaşım 199, 200, 205, 220, 232

oportünizm 220, 221
popülizmin antidemokratik eğilimlerle olan ilişkisi 198, 219-221, 232
pozitif bir güç 199
Demos 139, 229
dışarıda bırakılmışlar 186
dijital popülizm 139
ayrıca bkz. internet
dil 22, 50, 53, 56, 57, 66, 68, 75, 78, 94-96, 98, 148, 154, 156, 193, 210, 231
ayrıca bkz. söylem yaklaşımı
dolayım 18, 21, 24, 26, 54, 66-68, 70, 82, 83, 97, 103, 115, 146-158, 160, 161, 163, 164, 166-168, 170, 171, 176, 177, 179, 182, 187, 188, 195, 211, 225, 228, 230, 232, 235
"halkın" temsili 25, 153, 157, 166, 168, 228, 230
medyanın rolü 25, 136, 150, 228
Duno-Gottberg, Luis 156
düşmanlar 74, 97, 107, 108, 137, 185, 186, 189, 193, 195, 219, 232
bkz. Ötekiler

Eco, Umberto 145, 154
Ekvador, popülist liderler 58, 78, 104, 105, 170, 191, 226, 237
ayrıca bkz. Correa, Rafael
elitler 15, 17, 23, 26, 32, 35, 57, 58, 74, 94, 95, 98, 120, 126, 129, 160, 180, 184, 185, 191, 193, 195, 198, 204, 209, 212, 214, 216, 217, 232, 233
Ellinas, Antonis A. 123
epistemolojik popülizm 74, 141
Estrada, Joseph 'Erap' 16, 105, 224, 237
eşcinseller 215
etno-popülizm 50, 211
Ewen, Stuart 59

Facebook, sosyal medya 18, 111, 136-139, 161, 166
Farage, Nigel 72
feminizm 40
ayrıca bkz. anneler
Fieschi, Catherine 12, 19, 39, 201, 234
Filipinler 105, 237
bkz. Estrada, Joseph
Fitna 138
Flaman Bloğu 56, 90
Fortuyn, Pim 65, 91, 108, 121, 187, 238
Fox News 80, 129-131, 165, 167
Fransa 238
bkz. Le Pen, Marine; Sarkozy, Nicolas; Ulusal Cephe
Freeden, Michael 39, 40
FreedomWorks 124
Fujimori, Alberto 37, 88, 100, 135, 173, 218, 238

gazetecilik 128
bkz. medya
Gellner, Ernest 29, 33, 51, 71, 82, 230
Gerring, John 29
Ginsborg, Paul 127, 155, 238
Godwin Kuralı 141
Goffman, Erving 67
Goodman, Nelson 60
Gore, Al 75
göçmenler 180, 185, 189, 215
bloglar 137
"kaba tavırlar" 99
komplo teorileri 141
meetup.com 137
Web 2.0
ayrıca bkz. sosyal medya
gösteriler 68, 82, 105, 107, 135, 147, 155, 157, 162, 186, 187, 198, 225, 228
Gramsci, Antonio 41, 177
Griggs, Steven 114
Grillo, Beppe 19, 77, 81, 142, 180, 213, 238
Beş Yıldız Hareketi 137, 138, 166
Zafer Günü Yürüyüşleri (V Günü) 97
grup kimliği 184
Gunster, Shane 74, 141
Güney Afrika, popülist liderler 94
Güney Kore, dijital popülizm 139
Güneydoğu Asya'da popülizm 42

haber odası popülizmi 117
Habermas, Jürgen 177
Hackney, Sheldon 29
Haider, Jörg 16, 37, 165, 187, 224, 237
"halk" 9, 15, 17, 18, 20, 22-24, 31, 32, 44, 46, 47, 49, 54, 58, 69, 73-75, 78, 82, 87, 88, 91, 93, 94, 96, 97, 103, 104, 108, 109, 115, 120, 125, 135, 138-140, 145-147, 149-168, 176, 180, 184, 185, 189, 192-195, 198, 202, 203, 205, 210-212, 214-217, 225, 226, 230, 232, 234
halka çağrıda bulunmak 120, 145, 221
ayrıca bkz. "halk"
halkla ilişkiler uzmanları 123, 158, 187

Hanson, Pauline 16, 74, 89-91, 94, 98, 100, 106-108, 121, 125, 131, 142, 143, 164, 182, 184, 185, 191, 192, 213, 237
Hariman, Robert 24, 61-63, 65, 66, 73, 77, 225, 226
Harper, Stephen 121
Hawkins, Kirk A. 42-44, 50, 77, 88, 100, 128, 165, 172, 173, 191, 207, 218, 227, 237, 238
Hay, Colin 213
Haydi İtalya 90, 104, 188
ayrıca bkz. Berlusconi, Silvio
Hernández, Juan Antonio 156
Hjarvard, Stig 112, 118
Hofstadter, Richard 61
Hollanda 65, 78, 121, 138, 160, 180, 185, 189, 191, 238
Özgürlük Partisi 42, 90, 137, 152, 191
ayrıca bkz. Wilders, Geert
Horsfield, Bruce 111, 123, 133, 134, 149, 165
Howard, John 80, 93, 121
Howarth, David 47, 48, 70, 114

Ignatieff, Michael 122
Ionescu, Ghita 29, 33, 51, 82, 230

icralar 85, 123, 148
dolayımlama 148
görsel bileşenler 45
kriz icra modelleri 13, 26, 71, 180, 232
kriz icrası 171, 180, 195
mizansen 116, 123
ayrıca bkz. sahne icraatları/icraları
ideolojiler 32, 39-41, 50, 68, 77, 81, 99, 109, 134, 188, 207, 210
spektrum 50, 77
iletişimsel uygulamlar 116
inşacı dönüş 66
internet 18, 25, 124, 130, 135-138, 140, 141, 148, 152, 214
İslâm, İslâm karşıtı açıklamalar 138, 184, 185, 187, 191
İsveç, popülist liderler ve partiler 90, 105, 131, 238
İşgal Et Hareketi 90
İtalya 17, 81, 90, 97, 104, 105, 128, 142, 188, 190, 213, 217, 238
Beş Yıldız Hareketi 124, 137-139, 166, 169
devlet medyası 219
ayrıca bkz. Berlusconi, Silvio; Grillo, Beppe
izleyiciler 23, 24, 54, 66, 70, 85, 91, 94, 113, 126, 138, 158-163, 165, 192
kriz İcraları 171, 180, 195
medya 112, 113, 126, 132, 136, 139, 146, 166, 168, 223, 230
yeni medya 25, 112, 139, 166
ayrıca bkz. "halk"

Jagers, Jan 53, 56, 127, 149, 224
Jansen, Robert S. 67, 69
Jobbik 137, 184
ayrıca bkz. Vona, Gábor
Jones, Alan 80, 188, 238

"kaba tavırlar" 24, 54, 75, 78, 95, 96, 98, 99, 101, 104, 120, 198, 214, 226
kabul etkinlikleri 161
Kaddafi, Muammar 99
kadın 58, 93, 104, 105, 133, 155, 215
anne(ler) 93, 106
popülist liderler 106, 107
Kanada 122, 138, 185, 238
Reform Partisi 74
Kantorowicz, Ernst H. 103, 107, 108
karizmatik liderler 33, 100, 101
Karlsson, Bert 90, 131, 238
Katsambekis, Giorgos 201
Kazin, Michael 38, 50, 57, 135, 149, 199, 204, 224, 237
Keane, John 11, 18, 67, 112, 118, 126, 127, 141, 198, 199
Kenya 98, 138, 238
bkz. Odinga, Raila
Kim, Youngmi 139, 140
Knight, Alan 19, 43, 50, 57-59, 73, 149, 175, 224, 237
komplo teorileri 141
konuşma 43-45, 47, 61, 64, 66, 68, 106, 116, 125, 135, 139, 146, 147, 150, 151, 154, 159-161, 163, 167, 168, 182, 183, 186, 212, 227
bkz. söylem yaklaşımı
Koopmans, Ruud 113, 238
Koselleck, Reinhart 178
Krauze, Enrique 92, 201
kriz 13, 15, 18, 20, 22, 24-27, 54, 57, 74, 76, 78, 120, 169-195, 212, 216, 223, 225, 226, 231, 232
başarısızlıkların gösterileştirilmesi 179

kriz icrası 171, 180, 195
sözde boyutlar, 191
kriz, popülizm ve izleyiciler 24
içkin bir özellik olarak kriz 170, 176
kriz algısı yaratmak 225
kriz siyaseti 192-195
metaforlar 184
popülizme dışsal olarak kriz 26, 171, 175, 176, 179
tetikleyici olarak popülizm 26, 175, 195, 231, 232
Krotz, Friedrich 115, 118, 148
kurumlar 35, 41, 109, 112, 115, 164, 181, 188, 194, 198, 199, 208, 220, 221
bkz. elitler

Laclau, Ernesto 16, 29, 34, 35, 37, 45-49, 69-71, 78, 88, 114, 150, 151, 154, 171, 172, 181, 200, 203, 214
Lasswell, Harold D. 66
Latin Amerika, medya 114, 127, 128, 219
Latin Amerika neo-popülizmi 37
Latin Amerika popülizmi 17, 33, 37, 38, 41-43, 57, 127, 148, 177, 201, 211, 212, 219
etno-popülizm 211
krizin rolü 173
neo-popülizm 37
otoriteryanizm 218
siyasi üslup 21, 57, 72
Le Pen, Jean-Marie 37, 42, 55, 170
Le Pen, Marine 16, 50, 97, 107, 238
Lefort, Claude 103
Lenin, Vladimir İlyiç Ulyanov 103
Leonard, Mark 79
Letta, Enrico 17
Levitsky, Steven 173, 201, 218, 237, 238
liberal demokrasi 202, 204, 206, 207
ayrıca bkz. demokrasi
liderler 16, 18, 19, 21, 24, 41, 50, 54, 71-73, 81-83, 86-104, 108, 109, 111, 113-115, 121, 122, 126, 127, 129, 130, 132, 133, 135, 139, 140, 143, 146, 148, 149, 153, 154, 157, 158, 161-164, 168, 173, 187-189, 212, 218, 226, 227, 229, 230, 231, 237
"halkın" vücut bulmuş hali olarak 151
karizma, karakter kültü 33, 42, 99-101
medya kullanımı, "halkın" sesi olarak 109
ölüm tehditleri 108
sıradışılık 87, 91, 93, 102, 106, 107, 109
ünlüler olarak 91-93, 109, 132
ayrıca bkz. "kaba tavırlar", dolayım
liderlerin sıradanlığı 91, 93
liderlerin sıradışılığı 87, 91, 93, 102, 106, 107, 109
Lipset, Seymour Martin 32, 175
LiveLeak 112, 138
Long, Huey 135, 235, 238
Loxton, James 173, 201, 218, 237, 238

Macaristan 137, 238
bkz. Vona, Gábor
Madrid, Raul 50, 211, 237
Maduro, Nicolás 16, 107, 170
Mancini, Paolo 12, 105, 107, 134
Manning, Preston 74, 100, 224, 238
March, Luke 39, 148
Marx, Karl 177
Mason, Robert 106, 237
Mazzoleni, Gianpietro 80, 111, 116, 117, 123, 133, 134, 149, 154, 165, 187, 229
Mbeki, Thabo 94
McCain, John 125
McCarthyizm 37
Mediaset 129
medya 11, 13, 17-20, 22-25, 27, 51, 53, 64, 65, 67, 79, 80, 83, 85, 86, 92, 94, 97, 99, 106, 109-144, 146-148, 150, 152-156, 160, 163-168, 180, 186, 187, 190, 215, 219, 220, 223, 224, 228-230, 234, 235
ana akım 127
geri bildirim döngüleri 141
izleyiciler 25, 112, 113, 126, 132, 136, 138, 139, 146, 160, 163, 165, 166, 168, 223, 230
kitle medyası 97, 111-115, 117, 127, 129, 133, 147, 163, 166, 167, 187, 190, 229
ayrıca bkz. sosyal medya
medya etkinlikleri 187
medya mantığı (tablo) 120
medya popülizmi 117, 229
medyanın küreselleşmesi 18, 111, 112
Meksika, popülist hareketler ve liderler 172, 238

Menem, Carlos 37, 50, 173, 227, 237
Mény, Yves 33, 38, 81, 200, 202, 212
Meyer, Thomas 119
misyoner siyaseti 102
mizansen 70, 82, 85, 116, 123, 223, 226
ayrıca bkz. icraatlar; sahneler
Mizuno, Kosuke 100
monarşiler, kralın bedeni 103
Morales, Evo 16, 74, 94, 201, 203, 212, 218, 227, 237
medya 129
muhalifler 211
otoriteryenizm 218
sıradanlık 94
Motta, Sara C. 209, 211
Mouffe, Chantal 16, 45-47, 78, 172, 202, 203, 237
MSNBC 129
Mudde, Cas 16, 19, 30, 38, 39, 50, 56, 77, 81, 88, 89, 92, 100, 106, 114, 122, 150, 173, 174, 176, 199, 200, 205, 206, 212, 216, 232, 233, 237
Muis, Jasper 44, 113, 238
Museveni, Yoweri 16, 94, 99, 190, 218, 224, 238

Narodnik 149
Norocel, Ov Cristian 105

Obama, Barack 93, 140, 141, 182, 183, 187, 210
Obregón, Álvaro 58
Ochoa Espejo, Paula 146, 206, 238
Ociepka, Beata 112
Odinga, Raila 88, 98, 138
O'Donnel, Christine 161
Ostiguy, Pierre 75, 77, 95-99, 217
otoriteryenizm 218
ayrıca bkz. totaliteryenizm

Ötekiler 23, 26, 74, 120, 170, 193, 198, 214-216, 232
ayrıca bkz. azınlık grupları; elitler; göçmenler
Özgürlük Partisi 42, 90, 137, 152, 170, 185, 191
ayrıca bkz. Wilders, Geert

Palin, Sarah 16, 19, 75, 90, 98, 99, 106, 107, 125, 127, 130, 131, 142, 143, 162, 163, 165, 183, 211, 237
cinsellik ve annelik 106
Çay Partisi lideri olarak 90
siyaseten doğruculuk 99
uzman danışmanlar 125
Palmer, Clive 72
Panizza, Francisco 29, 48, 92, 199, 208, 237
Papadopoulos, Yannis 154
partiler 15, 16, 27, 41, 56, 72, 73, 79-81, 86-90, 104, 109, 111, 115, 123, 137, 139, 140, 168, 170, 174, 175, 185, 189, 190, 201, 209, 213, 215, 229
bkz. popülist partiler
Pasquarelli, John 106, 129
Paul, Rand 90
Paul, Ron 90
Pauwels, Teun 44, 88, 113, 173
Pels, Dick 24, 61, 64-66, 92, 116, 121, 132, 149, 164, 167, 210, 225, 238
Peri, Yoram 116, 117
Perón, Juan 33, 172
Perot, Ross 90, 94, 96, 135, 237
Peru 114, 238
Fujimori'nin liderliği 88, 100, 135, 173, 218, 238
Peters, Winston 16, 138, 180, 238
Phongpaichit, Pasuk 42, 100, 102, 128, 231, 238
Piccone, Paul 204
popüler kültür 133
bkz. medya
popülist partiler 16, 56, 72, 87-90, 109, 113, 115, 139, 140, 170, 229
seçim başarısı 113, 174
popülizm/popülizm olmayan ikiliği 77, 79, 80
popülizme ideolojik yaklaşımlar 43, 73, 117
popülizme liberal yaklaşımlar 174
popülizme stratejik yaklaşımlar 43, 51, 73
popülizme siyasi mantık yaklaşımı 20, 23, 69, 114
Essex Okulu 47
siyasi üslup yaklaşımı 69

radikal demokrasi 203
radyo 80, 114, 129-131, 133, 135, 136, 148, 186, 212, 230
ayrıca bkz. medya
RAI 129
Rancière, Jacques 16
Realist/Gerçekçi Siyasi Üslup (tablo) 62
Reform Partisi (Kanada) 74, 90

retorik 19, 21, 24, 54-57, 60-63, 66, 74, 79, 225
bkz. söylem yaklaşımı
Rice, Condoleezza 105
Riding, Scott 50
Roberts, Kenneth M. 16, 41-43, 87, 114, 148, 173, 230, 233, 237
Roitman, Janet 178
Romanya 105
Romney, Mitt 122
Rooduijn, Matthijs 39, 71, 88, 167, 173, 176, 229, 237
Rosanvallon, Pierre 188, 200
Rovira Kaltwasser, Cristóbal 13, 19, 30, 39, 40, 77, 81, 89, 90, 92, 150, 174, 199, 200, 205, 206, 212, 216, 232, 237
Rummens, Stefan 39, 81, 92, 200, 202
Rusya, Narodnik 31, 49, 145, 235
Rydgren, Jens 190, 238

sahne icraatları 143 144
sahneler 24, 70, 72, 82, 85, 116, 136, 144, 223, 226
Salinas, Carlos 58
Sandburg, Carl 85
Santelli, Rick 140, 182
Sarkozy, Nicolas 79
Sartori, Giovanni 32
Sata, Michael 16, 88, 94, 97, 130, 238
Saurette, Paul 74, 141
Saward, Michael 25, 66, 67, 139, 142, 147, 153, 158-163, 167, 168, 183
Schumpeter, Joseph A. 177
seçmenler 25, 63, 122, 137, 147, 154, 158, 160-163, 167, 168, 175, 211-213, 230
ayrıca bkz. "halk"
Shils, Edward A. 32-34, 38
Shinawatra, Thaksin 16, 19, 86, 88, 90, 91, 94, 102, 123, 127-130, 136, 143, 166, 189, 190, 211, 212, 215, 218, 219, 238
Sınır Tanımayan Gazeteciler 129
Silverstone, Roger 148
Simons, Jon 115, 150, 164, 165
siyaseten doğruculuk 74, 75, 98, 99, 120
siyasetin başkanlaştırılması 92
siyasetin medyatikleştirilmesi 67, 83, 92, 117, 119-121, 125, 143
siyasi üslup 13, 18-21, 23, 27, 31, 45, 51-59, 68-72, 76, 78, 79, 81-83, 85, 86, 109, 111, 113, 117, 120, 133, 170, 176, 195, 198, 221, 223-228, 231, 232, 235
Ankersmit'in yazdıkları 24, 60, 61, 63-66, 133, 225
Bürokratik 62, 77
Cumhuriyetçi 62
edimsel boyutlar 57, 58, 60, 83
Hariman'ın yazdıkları 61-63, 65, 66, 73, 77
Pels'in yazdıkları 24, 61-64, 132, 210, 225
Realist 62
Saraylı 62
Skocpol, Theda 124, 125, 131, 139, 140, 165
Soini, Timo 72
sosyal medya 18, 111, 136, 137, 230
dolayımsızlık 137
"halkın" sesi olarak 166
videolar 136, 142
ayrıca bkz. internet
söylem yaklaşımı 20, 23, 30, 38, 40, 43, 45, 47, 49, 53, 68, 69, 77, 113, 228
Stanley, Ben 41, 81, 88
Stavrakakis, Yannis 12, 45, 47, 48, 172, 201
Stewart, Julianne 34, 111, 123, 133, 134, 149, 165, 215
Surel, Yves 33, 38, 81, 200, 202
Sutherland, Meghan 154

Taggart, Paul 12, 16, 29-31, 33, 38, 76, 81, 99, 149, 157, 175, 177, 179, 193, 200, 212, 217, 229, 230, 237
Taguieff, Pierre-Andre 53, 55, 57, 117, 224
tavırlar 61, 78, 80, 186
bkz. "kaba tavırlar"
Tayland 127, 128, 130, 136, 166, 189, 211, 218, 219, 238
ayrıca bkz. Shinawatra, Thaksin
teatrallik 20, 82, 226
tehdit 15, 17, 24, 30, 54, 74, 76, 78, 108, 120, 136, 142, 182, 184, 188, 200-202, 205, 215-217, 225
bkz. kriz
Tejapira, Kasian 189, 215
teknokratik siyasi üslup 77, 78, 210, 212, 226, 227
teknoloji 17, 18, 25, 65, 111, 112, 117, 118, 135, 136, 138, 140, 143, 147, 229
bkz. internet; medya; sosyal medya
tele-popülizm 117
televizyon 25, 56, 82, 94, 98, 105, 106, 108, 124, 127-131, 133-136, 140, 142, 148, 150, 152,

156, 157, 161, 162, 165, 186, 212, 230
ayrıca bkz. medya
Telos 38
temsil iddiası 25, 147, 149, 153, 158, 159, 163
totaliteryenizm 92
Trump, Donald 16, 72, 103
Twitter 136, 138-140, 161, 166

Učeň, Peter 39
Uganda 94, 99, 190, 218, 238
bkz. Museveni, Yoweri
Ulusal Cephe 42
Urbinati, Nadia 148
uzmanlar arası medya ilişkileri 125

Üçüncü Dünya 33
üslup 13, 18-21, 23, 24, 26, 27, 31, 45, 47, 50-73, 76-83, 85, 86, 109, 111, 113, 116, 117, 120, 127, 132, 133, 144, 170, 175, 176, 195, 198, 210, 212, 221-228, 231, 232, 235
ayrıca bkz. siyasi üslup

Van Rompuy, Herman 81
Van Zoonen, Liesbet 92, 93, 133, 160
Vargas, Getúlio 33
Velasco Ibarra, José María 33
Venezuela 25, 114, 139, 156, 165, 170, 173, 204, 208, 209, 211, 217, 238
Bolivarcı çevreler 165
Maduro, Nicolas 16, 107, 170
ayrıca bkz. Chávez, Hugo
Verba, Sidney 61
Vergi Mükellefleri Yürüyüşü 182, 183
Villa, Maria 123
Vivian, Bradford 59
Vona, Gábor 135, 137, 184, 238

Waisbord, Silvio 116, 127, 129, 149, 219, 229
Walgrave, Stefaan 53, 56, 113, 127, 149
Wear, Rae 80, 81, 121
Web 2.0 teknolojileri 135, 136, 140
Weber, Max 62, 99
Weibo 136
Weyland, Kurt 41, 58, 87, 99, 106, 114, 148, 173, 215, 237
Wilders, Geert 16, 42, 51, 76, 86, 90, 91, 94, 96, 99, 108, 121, 135, 137, 138, 152, 160, 170, 180, 184, 185, 189, 191, 238
Wiles, Peter 34
Williamson, Vanessa 124, 139, 140, 165
Worsley, Peter 33-35, 55, 82, 197

Yeni Demokrasi (Parti) 90, 190
yeni medya 25, 112, 139, 166
bkz. sosyal medya
Yeni Zelanda ve göç 180, 215
YouTube 107, 112, 136, 137, 139, 140, 155
ayrıca bkz. sosyal medya
yozlaşma 204
Yunanistan, din popülizmi 172
yüksek ve alçak siyaset 75, 95-97

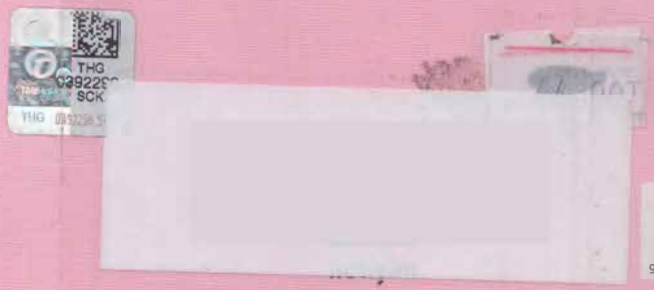
Zambiya 97, 238
bkz. Sata, Michael
Zapatistalar 48, 121
Zaslove, Andrej 38, 238
Zedong, Mao 103
zihinsel kestirme 133
Žižek, Slavoj 16, 48, 67, 78, 121, 154, 215, 216
Zuma, Jacob 16, 94, 105, 128, 238
Zúquete, José Pedro 91

"İşte milyon dolarlık soru: Popülizmi gelecekte neler bekliyor? Popülist aktörler dünya çapındaki başarılarının keyfini sürmeye devam edecekler mi? Popülizmin farklı bağlamlarda 'ana akımlaştırılmaya' devam etmesini bekleyebilir miyiz? Açıkça ifade etmek gerekirse, şayet koşullar bugünkü haliyle devam ederse, popülizmin belirleyici konumunu uzun dönemde sürdürme ihtimali yüksek. Popülizm için iyi zamanlar olduğu söylenebilir."

Son yıllarda hakkında en çok konuşulan kavramların başında popülizm geliyor dersek, abartmış olmayız. Peki ama popülist politikaların ve popülist siyasetçilerin böylesine itibar gördüğü bir zamanda, popülizmi bir "arıza" olarak görerek kestirip atmadan, onu tam da "bugün" nasıl ele alabiliriz?

Benjamin Moffitt, bu kitapta, popülizm etrafındaki temel tartışmaları okuyucuya sunuyor ve bunun yanında, popülizmin "bugüne" dair ne tür izler taşıdığını titizlikle keşfe çıkıyor. "Siyasi üslup" kavramını zenginleştirerek popülizmin çağdaş biçimlerini anlamaya ve günümüz popülizmine özgü özellikleri açığa çıkarmaya çalışıyor.

Popülizm üzerine ciddiyetle eğilmek isteyenler için zengin ve zihin açıcı bir kaynak.

ISBN-13: 978-975-0
9 789750 52
KDV'DEN MUAFTIR